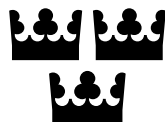

Allmän miljö- och naturvård

20

Förslag till statens budget för 2016

Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	9
2	Allmän miljö- och naturvård	11
2.1	Omfattning.....	11
2.2	Utgiftsutveckling.....	11
3	Miljöpolitik.....	13
3.1	Omfattning.....	13
3.2	Utgiftsutveckling.....	14
3.3	Skatteutgifter.....	14
3.4	Mål för utgiftsområdet	15
3.5	Resultatredovisning	16
3.5.1	Generationsmålet.....	22
3.5.2	Begränsad klimatpåverkan.....	26
3.5.3	Frisk luft.....	34
3.5.4	Bara naturlig försurning.....	37
3.5.5	Giftfri miljö.....	39
3.5.6	Skyddande ozonskikt.....	47
3.5.7	Säker strålmiljö.....	48
3.5.8	Ingen övergödning.....	50
3.5.9	Levande sjöar och vattendrag.....	53
3.5.10	Grundvatten av god kvalitet.....	57
3.5.11	Hav i balans samt levande kust och skärgård.....	58
3.5.12	Myllrande våtmarker.....	64
3.5.13	Levande skogar.....	66
3.5.14	Ett rikt odlingslandskap	71
3.5.15	Storslagen fjällmiljö	73
3.5.16	God bebyggd miljö	76
3.5.17	Ett rikt växt- och djurliv.....	81
3.6	Politikens inriktning.....	88
3.6.1	Klimat	89
3.6.2	Biologisk mångfald	96
3.6.3	Kemikalier	98
3.6.4	Hav och vatten.....	100
3.6.5	Miljömålen är grunden för regeringens miljöpolitik	101
3.7	Fonder	103

3.7.1	Batterifonden.....	103
3.7.2	Kadmiumbatterifonden.....	103
3.7.3	Kärnavfallsfonden.....	104
3.8	Borttagande av överskott.....	104
3.9	Budgetförslag.....	105
3.9.1	1:1 Naturvårdsverket.....	105
3.9.2	1:2 Miljöövervakning m.m.	106
3.9.3	1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	108
3.9.4	1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	109
3.9.5	1:5 Miljöforskning.....	110
3.9.6	1:6 Kemikalieinspektionen.....	112
3.9.7	1:7 Avgifter till internationella organisationer	113
3.9.8	1:8 Supermiljöbilspremie.....	114
3.9.9	1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.....	114
3.9.10	1:10 Klimatanpassning	116
3.9.11	1:11 Inspire	117
3.9.12	1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	118
3.9.13	1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar	119
3.9.14	1:14 Internationellt miljösamarbete	120
3.9.15	1:15 Hållbara städer.....	121
3.9.16	1:16 Skydd av värdefull natur.....	122
3.9.17	1:17 Havs- och vattenmyndigheten.....	123
3.9.18	1:18 Klimatinvesteringar	124
3.9.19	1:19 Elbusspremie.....	126
4	Miljöforskning	127
4.1	Omfattning	127
4.2	Utgiftsutveckling.....	127
4.3	Mål för forskningspolitiken.....	128
4.4	Resultatredovisning.....	128
4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	128
4.4.2	Resultat	128
4.4.3	Analys och slutsatser.....	130
4.5	Politikens inriktning.....	131
4.6	Budgetförslag.....	132
4.6.1	2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	132
4.6.2	2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	133

Tabellförteckning

Anslagsbelopp.....	10
Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård...	11
Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2016–2019. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	11
Tabell 2.2 Ramnivå 2016 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	12
Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik.....	14
Tabell 3.2 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20.....	15
Tabell 3.3 Etappmål som beskriver samhällsomställningar viktiga för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.....	16
Tabell 3.4 Delar av miljömålssystemet.....	17
Tabell 3.5 Torvtäkt i miljoner kubikmeter 2010–2013.....	65
Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket.....	105
Tabell 3.7 Offentligrättslig verksamhet – Naturvårdsverket.....	105
Tabell 3.8 Uppdragsverksamhet - Naturvårdsverket.....	105
Tabell 3.9 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:1 Naturvårdsverket.....	106
Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.....	106
Tabell 3.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning.....	107
Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:2 Miljöövervakning m.m.	107
Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	108
Tabell 3.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur	108
Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	109
Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	109
Tabell 3.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	110
Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	110
Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning.....	110
Tabell 3.20 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:5 Miljöforskning.....	111
Tabell 3.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning.....	111
Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen.....	112
Tabell 3.23 Offentligrättslig verksamhet - Kemikalieinspektionen.....	112
Tabell 3.24 Uppdragsverksamhet - Kemikalieinspektionen.....	112
Tabell 3.25 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:6 Kemikalieinspektionen	113
Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	113
Tabell 3.27 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	113
Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremie.....	114
Tabell 3.29 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:8 Supermiljöbilspremie ...	114
Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	114

Tabell 3.31 Uppdragsverksamhet – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.....	115
Tabell 3.32 Affärsverksamhet – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	115
Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.....	116
Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning.....	116
Tabell 3.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Klimatanpassning	117
Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:10 Klimatanpassning	117
Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:11 Inspire.....	117
Tabell 3.38 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:11 Inspire.....	118
Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	118
Tabell 3.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	119
Tabell 3.41 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	119
Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar	119
Tabell 3.43 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar	120
Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:14 Internationellt miljösamarbete.....	120
Tabell 3.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Internationellt miljösamarbete	120
Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:14 Internationellt miljösamarbete	121
Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:15 Hållbara städer	121
Tabell 3.48 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:15 Hållbara städer	122
Tabell 3.49 Anslagsutveckling 1:16 Skydd av värdefull natur	122
Tabell 3.50 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Skydd av värdefull natur...	122
Tabell 3.51 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:16 Skydd av värdefull natur	123
Tabell 3.52 Anslagsutveckling 1:17 Havs- och vattenmyndigheten.....	123
Tabell 3.53 Offentligrättslig verksamhet - Havs- och vattenmyndigheten	123
Tabell 3.54 Uppdragsverksamhet – Havs- och vattenmyndigheten.....	124
Tabell 3.55 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:17 Havs- och vattenmyndigheten	124
Tabell 3.56 Anslagsutveckling 1:18 Klimatinvesteringar.....	124
Tabell 3.57 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:18 Klimatinvesteringar....	125
Tabell 3.58 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Klimatinvesteringar	125
Tabell 3.59 Anslagsutveckling 1:19 Elbusspremie	126
Tabell 3.60 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:19 Elbusspremie	126
Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning	127
Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader.....	132
Tabell 4.3 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	132
Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	133
Tabell 4.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	133
Tabell 4.6 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	134

Diagramförteckning

Diagram 3.1 Observerade avvikelser av global genomsnittlig ytemperatur för land och hav 1850–2012.....	27
Diagram 3.2 Historiska utsläpp av växthusgaser i Sverige 2005, 2012 och scenario till 2035 per sektor för utsläpp som omfattas av det nationella etappmålet (miljoner ton koldioxidekvivalenter)	28
Diagram 3.3 Utvecklingen av hudcancer till följd av exponering av UV-strålning	49
Diagram 3.4 Utbredning av syrefria bottnar (svart) och bottnar påverkade av akut syrebrist (grå) i Östersjön, hösten 2014.	52
Diagram 3.5 Antal fiskedagar (x1000) uppdelat i olika havsområden.....	62
Diagram 3.6 Fördelningen av särskilda åtgärdsprojekt per förvaltningsområde	63
Diagram 3.7 Myrskyddsplanerna genomförande.....	65
Diagram 3.8 Kommunernas tillgång till planeringsunderlag inom olika områden, 2009-2014.....	77
Diagram 3.9 Temperaturkorrigerad energianvändning för uppvärmning av bostäder och lokaler räknat per kvadratmeter uppvärmd yta, 1995-2012.....	79

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2013 som Sverige kommer att tilldelas och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU år 2013 (avsnitt 3.8),
2. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2017–2020 (avsnitt 3.9.2),
3. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2017–2022 (avsnitt 3.9.3),
4. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 430 000 000 kronor 2017–2025 (avsnitt 3.9.4),
5. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2017–2020 (avsnitt 3.9.5),
6. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 900 000 kronor 2017 och 2018 (avsnitt 3.9.10),
7. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:12 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2017–2020 (avsnitt 3.9.12),
8. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:14 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2017–2021 (avsnitt 3.9.14),
9. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2017–2065 (avsnitt 3.9.16),
10. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2017 och 2018 (avsnitt 3.9.18),

11. bemyndigar regeringen att under 2016 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2017–2022 (avsnitt 4.6.2),
12. för budgetåret 2016 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Naturvårdsverket	433 435
1:2	Miljöövervakning m.m.	333 214
1:3	Åtgärder för värdefull natur	1 002 535
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	815 018
1:5	Miljöforskning	80 831
1:6	Kemikalieinspektionen	229 623
1:7	Avgifter till Internationella organisationer	141 131
1:8	Supermiljöbilspremie	309 000
1:9	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	221 781
1:10	Klimatanpassning	119 000
1:11	Inspire	20 000
1:12	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	751 565
1:13	Insatser för internationella klimatinvesteringar	205 000
1:14	Internationellt miljösamarbete	33 900
1:15	Hållbara städer	2 500
1:16	Skydd av värdefull natur	1 343 500
1:17	Havs- och vattenmyndigheten	225 266
1:18	Klimatinvesteringar	600 000
1:19	Elbusspremie	50 000
2:1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	56 189
2:2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	688 268
Summa		7 661 756

2 Allmän miljö- och naturvård

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	Utfall 2014	Budget 2015 ¹	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
Miljöpolitik	4 427	5 359	5 263	6 917	6 590	6 468	6 014
Miljöforskning	658	688	675	744	752	753	758
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	5 085	6 047	5 938	7 662	7 341	7 221	6 772

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2016–2019.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	5 341	5 341	5 341	5 341
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	20	40	71	104
Beslut	2 378	2 036	1 889	1 407
Överföring till/från andra utgifts- områden				
Övrigt	-77	-75	-80	-80
Ny ramnivå	7 662	7 341	7 221	6 772

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2015. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2017–2019 är preliminär.

Utfallet för 2014 uppgick till 5,1 miljarder kronor vilket motsvarar nivån för anslagna medel. Även 2015 beräknas utgifterna på 5,9 miljarder kronor uppgå till motsvarande nivå som anslagna medel. För 2016 föreslår regeringen att 7,7 miljarder kronor anvisas utgiftsområdet, vilket är en ökning med 1,7 miljarder jämfört med anslagna medel 2015 inklusive ökningarna i vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99). Ökningarna i vårändringsbudgeten uppgick till 0,6 miljarder kronor. Ökningarna hänförs till regeringens klimat- och miljöåtgärder inom utgiftsområdet.

**Tabell 2.2 Ramnivå 2016 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

Miljoner kronor

	2016
Transfereringar ¹	2 237
Verksamhetsutgifter ²	5 177
Investeringar ³	248
Summa ramnivå	7 662

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2014 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3 Miljöpolitik

3.1 Omfattning

Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljö-kvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete.

Myndigheterna som finansieras inom politikområdet är

- Naturvårdsverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)

Statligt ägda bolag och stiftelser m.m. som berörs är Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning samt Kärnavfallsfonden.

Dessutom har 26 nationella myndigheter och länsstyrelsen i sin instruktion ett utpekat ansvar för att verka för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Ansvaret gäller följande myndigheter:

- Boverket
- Exportkreditnämnden
- Folkhälsomyndigheten
- Försvarsmakten
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Kommerskollegium
- Konsumentverket

- Livsmedelsverket
- Läkemedelsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
- Naturvårdsverket
- Riksantikvarieämbetet
- Sida
- Sjöfartsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens energimyndighet
- Statens jordbruksverk
- Statens skolverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning
- Tillväxtverket
- Trafikverket
- Transportstyrelsen
- Upphandlingsmyndigheten

Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning och utvärdering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen

- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålsystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning. De ska årligen redovisa en samlad

beskrivning av det närmaste föregående årets resultat bl.a. med en redovisning av de åtgärder som vidtagits för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. I arbetet med uppföljnings- och utvärderingsarbetet deltar även berörda bransch- och intresseorganisationer.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2014	Budget 2015 ¹	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
<i>Miljöpolitik</i>							
1:1 Naturvårdsverket	386	393	386	433	440	450	459
1:2 Miljöövervakning m.m.	292	306	299	333	333	323	333
1:3 Åtgärder för värdefull natur	639	760	739	1 003	998	998	998
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	387	420	438	815	858	743	833
1:5 Miljöforskning	82	76	74	81	80	79	95
1:6 Kemikalieinspektionen	213	214	214	230	232	237	241
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	157	190	198	141	141	141	141
1:8 Supermiljöbilspremie	117	347	338	309	0	0	0
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	216	219	218	222	224	228	232
1:10 Klimatanpassning	94	115	102	119	107	107	107
1:11 Inspire	18	20	20	20	0	0	0
1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	668	687	669	752	748	735	735
1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar	113	183	178	205	205	205	205
1:14 Internationellt miljösamarbete	24	56	53	34	21	21	21
1:15 Hållbara städer	6	80	72	3	5	0	0
1:16 Skydd av värdefull natur	811	960	934	1 344	1 268	1 268	1 268
1:17 Havs- och vattenmyndigheten	204	208	209	225	230	235	247
1:18 Klimatinvesteringar	0	125	122	600	600	600	0
1:19 Elbusspremie	0	0	0	50	100	100	100
Summa Miljöpolitik	4 427	5 359	5 263	6 917	6 590	6 468	6 014

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k.

skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har

införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2015 (skr. 2014/15:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20

Miljoner kr	Prognos 2015	Prognos 2016
Förmån av miljöanpassade bilar	320	380
Totalt för utgiftsområde 20	320	380

Nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar

Förmånsvärdet för en bil som – helt eller delvis – är utrustad med teknik för drift med elektricitet eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselbränsle och som därför har ett nybilspris som är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, sätts ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den närmast jämförbara bilen utan sådan teknik (61 kap. 8a § Inkomstskattelagen). Vidare gäller att förmånsvärdet för förmånsbilar som drivs med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller annan gas än gasol utgörs av 60 procent av förmånsvärdet för jämförbar bil utan miljöanpassad teknik, dock högst 16 000 kronor per år. Den senare nedsättningen är tidsbegränsad och gäller t.o.m. 2016. Skatteutgiften uppstår till följd av det nedsatta förmånsvärdet och avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för politikområdet är strukturerat i ett målsystem som kallas för miljömålssystemet. Målen omfattar följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljö- kvalitetsmålen. Miljö- kvalitetsmål som

beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.

- Etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå miljö- kvalitetsmålen och generationsmålet.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och beskriver att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Målet beslutades av riksdagen 1999 (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377). Detta förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och internationellt. Målen för miljöpolitiken ska integreras i målen för andra politikområden och miljöfrågorna ska beaktas när en myndighet fullgör sin huvuduppgift, för att på bästa sätt skapa förutsättningar för beslut som är hållbara i såväl ekonomiskt, socialt som miljö- mässigt perspektiv (prop. 2009/10:155 samt prop. 2013/14: 141).

Miljö- kvalitetsmålen konkretiserar den miljö- mässiga dimensionen av hållbar utveckling. Målen kopplar till andra tvärsektorie- lla mål som t.ex. de hållbarhetsmål som utvecklas inom FN (Sustainable Development Goals, SDG), till EU:s mål om klimat och energi (EU 2020) och till regeringens politik för global utveckling (PGU).

Riksdagen har beslutat om sexton miljö- kvalitetsmål (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183, prop. 2004/05:150, bet. 2005/06: MJU3, rskr. 2005/06:48, prop. 2008/09:162, bet. 2008/09: MJU28, rskr. 2008/09:300, prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård

- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Storslagen fjällmiljö
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Hittills har flera etappmål beslutats av regeringen. Ett har även beslutats av riksdagen (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Etappmålen är målövergripande och kan bidra såväl till flera olika miljö kvalitetsmål och till generationsmålet, se tabell 3.3.

Tabell 3.3 Etappmål som beskriver samhällsomställningar viktiga för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet

Område	Etappmål om
Farliga ämnen	... särskilt farliga ämnen ... kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper ... information om farliga ämnen i varor ... utveckling och tillämpning av EU:s kemikalier regler ... effektivare kemikalietillsyn inom EU ... giffria och resurseffektiva kretslopp ... att minska barns exponering för farliga ämnen ... miljö hänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt
Biologisk mångfald och ekosystemtjänster	... ekosystemtjänster och resiliens ... den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden ... hotade arter och naturtyper ... invasiva främmande arter ... kunskap om genetisk mångfald ... helhets syn på markanvändningen ... skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden ... miljö hänsyn i skogsbruket ... ett variationsrikt skogsbruk ... en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram
Klimat	... utsläpp av växthusgaser 2020
Luftföroreningar	... gränsoverskridande luftföroreningar i Europa ... luftföroreningar från sjöfarten ... luftföroreningar från småskalig vedeldning
Avfall	... resurshushållning i livsmedelskedjan ... resurshushållning i byggsektorn

Etappmålen för farliga ämnen ingår i regeringens strategi för en giftfri miljö. Etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ingår i regeringens strategi med samma namn.

3.5 Resultatredovisning

Indikatorer och bedömningsgrunder

Till vart och ett av miljö kvalitetsmålen hör ett antal s.k. preciseringar. Preciseringarna beskriver tydligare innebörden av miljö kvalitetsmålet och det miljö tillstånd som ska uppnås. Preciseringarna är också de bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten och bedöma om styrmedel och insatser i Sverige samt inom EU och internationellt är tillräckliga för att nå målen (Ds 2012:23).

Som ett komplement och en ytterligare konkretisering av dessa bedömningsgrunder finns även ett stort antal indikatorer som redovisas på den miljö målsportal som Naturvårdsverket tillhandahåller (www.miljomal.se). Bedömningsgrunderna och ett urval av aktuella indikatorer redovisas under respektive miljö-

kvalitetsmål nedan. Samtliga indikatorer som används av myndigheterna i deras bedömningar av om målen är möjliga att nå redovisas på miljö målsportalen.

För att stärka och vidareutveckla uppföljningen pågår sedan ett par år tillbaka ett utvecklingsarbete hos alla miljö målsansvariga myndigheter, både nationellt och regionalt, med att utveckla nya och ännu bättre indikatorer. Flertalet av de bedömningsgrunder och indikatorer som finns för att följa upp miljö målen är resurskrävande att mäta varför årlig uppföljning inte görs av alla indikatorer.

I avsnitt 3.5.1–3.5.17 redovisas generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Resultatredovisningen för friluftslivet finns i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnittet för Friluftspolitik. Uppföljningen av friluftslivsmålen ska samordnas med miljö målsuppföljningen och den första rapporteringen sker 2015 (skr. 2012/13:51).

Resultat

Samlad redovisning av miljö kvalitetsmålen

Naturvårdsverket pekar i sin årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen (Naturvårdsverket rapport 6608) på att utvecklingen är positiv för fyra av 16 mål. För fem av 16 mål är riktningen negativ och för de resterande sju målen går det inte att se en tydlig riktning för utvecklingen av miljön. De mål där utvecklingen i miljön är positiv är Frisk luft, Bara naturlig försurning, Skyddande ozonskikt och God bebyggd miljö. Mål där utvecklingen i miljön är negativ är Begränsad klimatpåverkan, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt- och djurliv. För följande mål går det inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön: Giftfri miljö, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, och Levande skogar.

Det är i princip samma övergripande bedömning som gjordes i förra årets rapport förutom att ett mål då inte gick att bedöma på grund av otillräckligt underlag. Utvecklingen i miljön har för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö förbättrats i förhållande till förra året medan utvecklingen i miljön för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning har försämrats till neutral från att tidigare ha bedömts som positiv.

Naturvårdsverket redovisar att svårigheterna med att nå målen bl.a. handlar om att beslut har fattats men inte genomförts, ett s.k. genomförandeunderskott. Detta problem uppmärksammades av Naturvårdsverket redan 2012 (Fördjupad utvärdering 2012, Rapport 6500) och av OECD i sin granskning av Sveriges miljöpolitik 2014. Naturvårdsverket anger också att det finns fortsatta problem med resurssättning, särskilt på regional nivå, samt att vissa av de befintliga styrmedel som finns inte utnyttjas till sin fulla potential. I rapporten lyfts vikten av att medborgare har rätt information för att bidra till en bättre miljö och därmed vikten av kommunikation som ett strategiskt verktyg för att nå miljö kvalitetsmålen.

Dagens miljöutmaningar är till stora delar gränsöverskridandet och flera miljö kvalitetsmål kan inte lösas inom Sveriges gränser. Genom att driva en aktiv politik inom EU och internationellt ökar förutsättningarna för att nå miljö kvalitetsmålen. För ungefär hälften av miljö kvalitetsmålen är insatser inom EU eller internationellt avgörande för om målen ska kunna nås. Ett kraftfullt agerande inom EU förutsätter en ambitiös nationell politik.

I oktober kommer Naturvårdsverket, på uppdrag av regeringen, att överlämna en fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Rapporten kommer vara ett underlag för regeringens fortsatta arbete med att öka takten för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.

Tabell 3.4 Delar av miljö målssystemet

Miljö målberedningen Utvecklar politiken	Miljö målrådet Stärker genomförandet	Miljö målssamordnaren Involverar näringslivet
21 länsstyrelser Ansvar för uppföljning & genomförande	26 myndigheter Ansvar för uppföljning & genomförande	Naturvårdsverket Samordnar och vägleder, uppföljning & genomförande

Etappmålen svårbedömda

Rapporten Årlig uppföljning (Naturvårdsverket rapport 6661) visar att flera av de 24 etappmål som beslutats (se tabell 3.4) är svåra att nå eller svåra att bedöma. Många av etappmålen är

beroende av internationella politiska överenskommelser vilket gör möjligheten att påverka att målen nås begränsad. Naturvårdsverket menar vidare att för de fem etappmål som beslutades 2014 har tiden varit för knapp för att vidta

åtgärder och bedöma läget. Av de 24 etappmål som har beslutats, har två mål uppnåtts. Det senaste etappmålet uppnåddes våren 2015 i och med att regeringen etablerade dialogprocessen i det nationella skogsprogrammet. Naturvårdsverket gör bedömningen att ytterligare fyra etappmål bedöms kunna nås med i dag beslutade och vidtagna åtgärder.

Nationell miljömålssamordnare

Miljöarbetet hos företag är, tillsammans med statliga insatser, avgörande för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Strukturer och arbetsformer för hur staten och näringslivets aktörer ska samverka i detta arbete behöver utvecklas och näringslivets miljöarbete behöver synliggöras och tillvaratas i större utsträckning än tidigare. Därför har en nationell miljömålssamordnare inriktad mot näringslivet tillsatts (M 2014:04).

Samordnaren ska bl.a. stärka befintliga nätverk och främja etablerandet av nya nätverk inom näringslivet och mellan myndigheter och företag på miljöområdet. Samordnaren ska även öka kunskapen om generationsmålet och miljökvalitetsmålen och främja ett åtgärdsinriktat miljöarbete i näringslivet. I uppdraget ingår att föreslå hur miljömålssystemet kan göras mer relevant och användbart för näringslivets aktörer. Samordnaren ska även identifiera och sprida goda exempel på företag som på olika sätt integrerat miljöhänsyn i sina affärsmodeller.

Den nationella miljömålssamordnaren tillträdde i januari 2015 och har inlett sitt arbete genom att etablera kontakter med ett flertal stora, små- och medelstora företag, näringslivsorganisationer, branschorganisationer och företagsnätverk. Utöver att informera om miljökvalitetsmålen och generationsmålet har miljömålssamordnaren samlat in synpunkter och förslag på hur miljömålssystemet kan utvecklas för att bli mer relevant för näringslivet. Uppdraget ska slutredovisas i juni 2017.

Miljömålsrådet

För att stärka genomförandet av miljöpolitiken och öka takten i arbetet med att nå miljömålen har regeringen inrättat ett Miljömålsråd. Miljömålsrådet är en plattform för cheferna vid 17 myndigheter som är strategiskt viktiga för att nå miljömålen. I mars varje år med start 2016 ska Miljömålsrådet presentera en lista på åtgärder som myndigheterna åtar sig att genomföra i syfte att öka takten i arbetet med att nå miljö-

målen. Miljömålsrådet ska också ge förslag till regeringen på områden och frågor där rådet anser att regeringen behöver ta initiativ. Ett första möte i Miljömålsrådet ägde rum i april 2015. Myndigheterna som är representerade i Miljömålsrådet ska också bilda ett nätverk med experter från respektive myndighet. Nätverket ska med sin sakkunskap stödja rådet med underlag och konsekvensbedömningar. Miljömålsrådet ger myndigheterna en tydligare plattform för att gemensamt stärka genomförandet av miljöpolitiken.

Stärkt genomförande vid nationella myndigheter

Regeringen fortsätter att stärka styrningen av arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet hos 26 nationella myndigheter som har ett ansvar inom miljömålssystemet. Hur arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet integreras i myndighetens respektive verksamhet har varit i fokus. Naturvårdsverkets ansvar att vägleda övriga berörda myndigheter i deras arbete med uppföljning och genomförande av miljökvalitetsmålen har förtydligats i myndighetens instruktion. I juni beslutade regeringen att ge 24 strategiskt viktiga myndigheter i uppdrag att analysera hur de inom sitt område kan bidra till att nå miljömålen. Enligt uppdraget ska myndigheterna analysera vilka miljökvalitetsmål och delar av generationsmålet som är relevanta för den egna verksamheten och upprätta en plan med åtgärder som bidrar till att klara miljömålen. Planen för genomförande ska omfatta en period om fyra år och ska vara upprättad senast 30 juni 2016. Naturvårdsverket har en särskild roll att stödja och vägleda myndigheterna i arbetet.

Ett klimatpolitiskt ramverk

Regeringen har förnyat den parlamentariska Miljömålsberedningen (M2010:04) genom att tillsätta en ny ordförande och ge ett nytt uppdrag. Regeringen har gett Miljömålsberedningen i uppdrag att utreda hur ett klimatpolitiskt ramverk för en långsiktig klimatpolitik ska kunna utformas i bred politisk dialog. Syftet är att skapa stabilitet och tydlighet på vägen mot ett långsiktigt klimatmål (dir. 2014:165). Ramverket ska skapa förutsättningar för en transparent och kraftfull styrning och uppföljning av arbetet för att nå klimatmålen på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Beredningen ska även utveckla en strategi med styrmedel och åtgärder för en samlad och

långsiktig klimatpolitik. En klimatlag, dvs. ett utvecklat regelverk för politiska beslut om utsläppsminskningar och en rättslig grund för styrning, ansvarsfördelning, uppföljning och kontroll av klimatarbetet, kan ingå som en del i ramverket och beredningen ska belysa för- och nackdelar med en sådan klimatlag.

Starkt regionalt ansvar

Regeringen fortsätter att stärka styrningen av arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet hos Länsstyrelserna. Länsstyrelserna har en övergripande och samordnande roll i det regionala arbetet med miljö kvalitetsmålen. Länsstyrelsernas insatser är viktiga för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen ska kunna nås. Vid många länsstyrelser sker en bred och regelbunden samverkan inom länen. Samtliga länsstyrelser arbetar med eller har tagit fram regionala åtgärdsprogram i samverkan med länets aktörer.

Prioriterade insatser för ökad måluppfyllelse

Under 2014 överlämnades flera förslag till strategier med etappmål för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen till regeringen, bl.a. förslag på en strategi för hållbar användning av mark och vatten (Med miljö målen i fokus – hållbar användning av mark och vatten, SOU 2014:50), förslag på en strategi för en storslagen fjällmiljö (Naturvårdsverkets rapport 5773, Storslagen fjällmiljö), och förslag på en strategi för en god bebyggd miljö (Boverkets rapport 2014:32, Förslag till strategi för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö) Regeringskansliets dnr M2014/2798). Samtliga förslag till strategier har remissbehandlats.

Utöver uppdraget att utveckla ett klimatpolitiskt ramverk för en långsiktig klimatpolitik (dir. 2014:165) har den parlamentariska Miljömålsberedningen (M 2010:04) också i uppdrag att ta fram ett förslag till luftvårdsstrategi (dir. 2014:110).

Miljömyndighetsutredningen

Miljö myndighetsutredningen lämnade sitt slutbetänkande Vagar till ett effektivare miljöarbete (SOU 2015:43) i mars i år. Betänkandet har skickats på remiss.

Vägledning för en bättre miljö tillsyn

Statskontorets redovisning av uppdraget att utvärdera den statliga tillsynsvägledningen enligt miljö balken har remitterats. I rapporten

lämnades ett antal förslag för att förbättra förutsättningarna för de centrala myndigheternas och länsstyrelsernas tillsynsvägledning i syfte att stärka den operativa tillsynen. Statskontoret föreslog att Tillsyns- och föreskriftsrådet (TOFR) vid Naturvårdsverket avvecklas och att länsstyrelsernas samverkansorgan, Miljösamverkan Sverige, i stället stärks och utvecklas och får i uppdrag att samordna tillsynsvägledningen. Vidare föreslogs att länsstyrelsernas vägledningsansvar enligt miljö balken begränsas och att Naturvårdsverket får ett utökat ansvar för att följa upp och rapportera om tillsynens resultat.

Naturvårdsverket har lämnat förslag på hur uppföljningen av miljö tillsynen kan utvecklas och påtalar bl.a. behov av vissa författningsändringar i miljö tillsynsförordningen för att öka förutsättningarna för en samlad redovisning av tillsynens resultat.

Miljöövervakning ger viktig information

Att övervaka och undersöka tillståndet i miljön är en viktig del av miljö arbetet. Utifrån övervakningen är det möjligt att bedöma hotbilder, bedöma behov av åtgärder, följa upp beslutade åtgärder och ge underlag för analys av olika utsläppskällors nationella och internationella miljö påverkan. Flera olika aktörer är med och utför eller på annat sätt bidrar till miljö övervakning. Övervakningen används bl.a. till internationell rapportering och för uppföljning av miljö målen. Regeringen har stärkt arbetet med miljö övervakning framförallt övervakning av hav och vatten med 25 miljoner kronor 2015 (prop. 2014/15:99).

Den nationella miljö övervakningen är indelad i tio programområden, varav Naturvårdsverket ansvarar för åtta och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för två områden. Miljö övervakningen ska bl.a. vara anpassad till lagstiftningen om miljö kvalitetsnormer.

Under 2014 har grunden lagts för en utvecklad övervakning av sjö fåglar bl.a. ejder och alfågel. För att förbättra miljö övervakningen i sjö ar och vattendrag har arbetet med en ny gruppering av sjö ar och vattendrag påbörjats. För att få ett bättre underlag för risk- och statusbedömning av grundvattnet har det skett en detaljerad genomgång av befintliga övervakningsstationer.

Under 2014 slutfördes en revision av de regionala miljö övervakningsprogrammen. Efter

revideringen har fler länsstyrelser än tidigare anslutit sig till de s.k. gemensamma delprogrammen, så att länen arbetar utifrån samma syfte och metodik och med samma projektledning.

Under 2013–2014 genomförde Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket en översyn av den akvatiska miljöövervakningen som finns inom ramen för programområdena Sötvatten respektive Kust och hav. Myndigheterna har också låtit genomföra en extern revision av bl.a. övervakningen av miljögifter i akvatisk miljö.

Geografisk miljöinformation möjliggör gränsöverskridande analyser

Arbetet med att utveckla en infrastruktur för geografisk miljöinformation i Europa fortsätter i enlighet med lagen (2010:1767) om geografisk miljöinformation och EU-direktivet om Inspire (2007/2/EG).

Syftet med infrastrukturen för geografisk miljöinformation är att följa förändringar i miljön och öka möjligheten att förebygga risker som beror på förändringar i miljön. Medlemsstaterna och EU kan utforma och genomföra miljöpolitiken på ett effektivare sätt med stöd av infrastrukturen. Arbetet med att genomföra direktivet i Sverige följer den tidsplan som EU fastställt och kommer att pågå t.o.m. 2020.

Ett 20-tal myndigheter arbetar med att genomföra det s.k. Inspire-direktivet i Sverige (Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/2/EG av den 14 mars 2007 om upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen). Lantmäteriet har ett ansvar att samordna och stödja deras arbete. Lantmäteriet ansvarar också för Geodataportalen, som är en gemensam ingång till geodata och tjänster. Under 2014 har portalen utvecklats och förbättrats med ny funktionalitet och ökad användarvänlighet.

Miljöledning är ett grundläggande verktyg

Samtliga av de 185 myndigheter som omfattas av förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter har under 2014 fortsatt att utveckla sitt miljöledningsarbete. En nyhet för 2014 är att uppföljning av förordningen (2014:480) om myndigheters inköp av energieffektiva varor, tjänster och byggnader har rapporterats in av myndigheterna i samband med att de redovisat sitt miljöledningsarbete till Naturvårdsverket.

Under 2014 är det ytterligare fem myndigheter som valt att miljöcertifiera sin verksamhet i enlighet med Miljöledningsstandarden ISO 14001 eller EU:s frivilliga miljölednings- och miljörevisionsförordning (EMAS). Certifiering har därmed genomförts av totalt 32 av 185 myndigheter, vilket motsvarar 17 procent av myndigheterna. Andelen miljöanpassade upphandlingar, av det totala upphandlingsvärdet, har ökat från 53 procent 2013 till 67 procent 2014.

Naturvårdsverket fortsätter att vidareutveckla vägledningen till berörda myndigheter bl.a. genom att stärka och målgruppsanpassa vägledningen och för att få till en tydligare koppling till generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Varje år gör Naturvårdsverket dessutom en bedömning av hur långt myndigheterna har kommit i sitt kvalitativa arbete med miljöpolicy, miljömål och måluppfyllelse enligt miljöledningsförordningen.

Under 2015 har förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter (miljöledningsförordningen) reviderats. Miljöledningsförordningen har slagits samman med förordningen (2014:480) om myndigheters inköp av energieffektiva varor, tjänster och byggnader. Ändringen innebär också att domstolarna har tillkommit bland de myndigheter som omfattas av systemet.

På internationell nivå har Naturvårdsverket gett stöd till FN i dess arbete med att införa ett miljöledningssystem. Naturvårdsverket deltar också i arbetet med EU:s frivilliga miljölednings- och miljörevisionsordning (EMAS) och i arbetet med att uppdatera miljöledningsstandarden ISO 14001.

Analys och slutsatser

Regeringen har beslutat om flera initiativ för att stärka arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Det nyinrättade Miljömålsrådet förväntas stärka genomförandet av miljöpolitiken, även inom andra politikområden. Regeringen ser fram emot Miljömålsrådets första redovisning i mars 2016. Den nationella miljömålssamordnaren för näringslivet har påbörjat sitt arbete för att öka samverkan med näringslivet och mötts av positivt mottagande från näringslivet. Den omformade Miljömålsberedningen har inlett sitt arbete med

att utreda hur ett klimatpolitiskt ramverk med en strategi för en långsiktig klimatpolitik ska kunna utformas. De satsningar som regeringen redan har beslutat om för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen kommer också att stärka arbetet.

Regeringen anser att arbetet för att nå de av riksdagen antagna miljö kvalitetsmålen och generationsmålet behöver stärkas ytterligare. Bedömningen är att 14 av 16 miljö kvalitetsmål inte nås med i dag beslutade styrmedel. Vilket innebär ett oförändrat läge i förhållande till föregående år. De miljö kvalitetsmål där utvecklingen i miljön går i positiv riktning har inte blivit fler i förhållande till föregående år. Snarare har utvecklingen i miljön försämrats något för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Uppföljningen av de beslutade etappmålen visar att flera av målen är svåra att bedöma vilket bl.a. kan i flera fall kan bero på att målen är otydligt formulerade. Samtidigt som arbetet med att nå målen fortsätter bl.a. genom att etappmålet om en dialogprocess i det nationella skogsprogrammet har uppnåtts under våren 2015.

För att ytterligare stärka arbetet ökar regeringen anslaget för skydd av värdefull natur med 590 miljoner kronor, anslaget för åtgärder för värdefull natur med 350 miljoner kronor samt anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö med 75 miljoner kronor per år 2016 och framåt. Dessutom görs satsningar för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och Begränsad klimatpåverkan.

För att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen behöver miljöpolitiken och dess mål fortsatt integreras i de politikområden där drivkrafterna och lösningarna till miljöproblemen finns.

Regeringen ser att den lokala och regionala nivån är grundläggande i arbetet med att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

Miljödimensionen av hållbar utveckling är aktuell i flera internationella sammanhang där olika former av mål utvecklas. Ett exempel är att FN ska enas om nya mål för hållbar utveckling under hösten 2015. I det nationella arbetet med att genomföra de globala hållbarhetsmålen kommer arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen att vara ett viktigt led.

Forskning och innovation är avgörande för att hitta lösningar på miljöproblemen och är en viktig drivkraft för att föra miljöarbetet framåt.

Med hjälp av forskning kan kunskapsluckor som utgör hinder för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet identifieras och fyllas. Resultatet av forskning är också av betydelse för att utvärdera miljöarbetet och kan ligga till grund för att utveckla nya etappmål och nya insatser. Miljö- och klimatteknik och innovationer kan bidra till att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås snabbare och mer kostnads-effektivt. Innovationsrådet kommer att vara ett viktigt forum där dessa frågor lyfts på hög politisk nivå. I utgiftsområde 20 avsnitt 4.4 finns resultatredovisningen avseende miljöforskning.

Miljö tillsyn och tillsynsvägledning

De förslag som Statskontoret lämnat avseende tillsynsvägledning enligt miljöbalken har mottagits positivt av en majoritet av remissinstanserna. Många framför dock att förutsättningarna för bemanning, ansvar och arbetsuppgifter för ett utvecklat Miljösamverkan Sverige samt dess finansiering behöver utredas ytterligare innan förändringar genomförs. Beredning pågår inom Regeringskansliet.

Miljöövervakning

Miljöövervakningen är central för att bl.a. följa tillståndet i miljön, för uppföljningen av miljö kvalitetsmålen och för internationell rapportering. Därför har regeringen satsat ytterligare resurser på att stärka arbetet med miljöövervakning framförallt övervakning av hav och vatten med 25 miljoner kronor 2015 (prop. 2014/15:99). Satsningen kommer att bidra till att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen genom att miljöövervakningen stärker miljöarbetet så att rätt insatser vidtas.

Kraven på en utvidgad miljöövervakning har vuxit under senare år, främst beroende på ökade krav på uppföljning av genomförandet av EU:s olika miljödirektiv, t.ex. havs- och vattenrelaterade direktiv. Miljöövervakningen består till stor del av löpande datainsamling som används i internationell rapportering och i uppföljningen av miljö kvalitetsmålen. För att ha möjlighet att svara upp mot de ökade krav på miljöövervakning som bl.a. nya regelverk i EU och uppföljning av miljömålssystemet ställer, kommer regeringen att stärka resurserna till miljöövervakning, framförallt avseende ökad övervakning av hav och vatten men även miljögifter. Spridningen av långlivade perfluorerade och polyfluorerade ämnen (PFAS) till vatten (inklusive dricksvatten) är ett exempel

som visar på behovet av ökad övervakning av miljögifter. Med en god miljöövervakning går det att effektivt följa upp åtgärder som utförs på exempelvis lokal och internationell nivå.

Det är också viktigt att de berörda myndigheterna, som t.ex. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten, fortsätter att vidareutveckla sitt arbete med miljöövervakning så att tilldelade medel används så effektivt som möjligt.

Geografisk miljöinformation

Regeringen bedömer att det sammanhängande systemet för geografisk miljöinformation förbättrar tillgängligheten till geografisk information inom EU, avhjälper problem vid informationsutbyte mellan myndigheter och höjer kvaliteten på informationen. Systemet är även ett viktigt steg i utvecklingen inom området informationsteknik och påverkar inte bara arbetet inom miljöpolitiken utan också möjligheterna att vidareutveckla arbetet med e-förvaltning, regelförenkling och en effektiv nationell försörjning med grundläggande geografisk information.

Den s.k. geodataportalen är en viktig del av infrastrukturen och ger möjlighet att söka, hitta och titta på information från olika informationskällor samt utnyttja tillhörande tjänster. Fram till 2020 fortsätter arbetet med att genomföra Inspire-direktivet (direktiv 2007/2/EG). Under de närmaste åren kommer allt fler myndigheter att bli informationsansvariga.

Miljöledning

Regeringen gör bedömningen att det är positivt att antalet miljöanpassade offentliga upphandlingar har ökat. Att fler myndigheter certifierar sig enligt ISO 14001 eller EMAS är också positivt. Denna utveckling är viktig och bör fortsätta.

3.5.1 Generationsmålet

Generationsmålet är att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultatet inom generationsmålet är följande:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad,
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart,
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas,
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen,
- en god hushållning sker med naturresurserna,
- andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön, och
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Resultat

Resultatredovisningen under denna rubrik är koncentrerad till bedömningsgrunderna som handlar om resurseffektivitet, hushållning, kulturmiljö och konsumtionsmönster eftersom resultatet av övriga bedömningsgrunder redovisas i andra delar t.ex. i utgiftsområde 21 Energi och i utgiftsområde 18 Konsumentpolitik.

Regeringens arbete för en hållbar samhällsutveckling som säkerställer en grön och cirkulär ekonomi är en central del av arbetet för att öka takten i arbetet med att nå generationsmålet.

Resurseffektiva kretslopp och en god hushållning sker med naturresurserna

Preciseringen innebär att naturresurser och ekosystemtjänster nyttjas på ett effektivt och miljöanpassat sätt och där resurser inklusive produkter och avfall så långt det är möjligt återanvänds och tas till vara i slutna kretslopp. Detta förutsätter materialflöden som inte

innehåller giftiga ämnen som omöjliggör återanvändning.

För att hantera de framtida utmaningar och möjligheter som politiken står inför har regeringen inlett ett särskilt framtidsarbete. Grön omställning är en av de frågor som lyfts i regeringens framtidsarbete som leds av framtidsministern. Analysgruppen Grön omställning kommer att undersöka vägarna till nödvändiga förändringar för att Sverige ska bli ett ekologiskt hållbart samhälle och ha en konkurrenskraftig näringslivsutveckling. Det nationella arbetet för att genomföra EU:s strategi för tillväxt och jobb, den s.k. EU 2020-strategin, rapporterades till riksdagen och kommissionen i rapporten Sveriges nationella reformprogram 2015 (dnr SB2015/2180). Naturvårdsverket bidrog med ett underlag. Arbetet är bl.a. koncentrerat till den färdplan för resurseffektivitet som kommissionen beslutade om 2011 som ett sätt att genomföra EU 2020-strategin. I färdplanen lyfts bl.a. vikten av forskning och innovationer, liksom vikten av att avskaffa miljöskadliga subventioner och att följa principen om att förorenaren ska betala.

Naturvårdsverket har lämnat en rapport med ett antal rekommendationer för att genom spetsteknologier som it-, bio-, rymd-, och nanoteknik snabbare och effektivare nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen och främja miljöteknik. Inom ramen för uppdraget arrangerade Naturvårdsverket med stöd av IVL Svenska Miljöinstitutet AB fyra tematiska tankesmedjor med företrädare för näringsliv, akademi och myndigheter.

Samarbetet med IVL Svenska Miljöinstitutet och dess näringslivsnätverk CERISE (Centrum för resurseffektivitet i Sverige) har resulterat i ett antal seminarier om bl.a. styrmedel för resurseffektivitet, innovation och resurseffektivitet samt kommissionens arbete med resurseffektivitet. Samarbetet syftar till ökade kontakter med näringslivet och att bidra till EU:s färdplan för resurseffektivitet, de nationella miljö kvalitetsmålen samt det nationella och globala arbetet för hållbar konsumtion och produktion.

Vid FN:s konferens i Rio 2012 enades länderna om att grön ekonomi är ett verktyg som ska användas för att ställa om till en hållbar samhällsutveckling. För att bidra till detta arbete stödjer Sverige FN:s miljöprogram UNEP:s partnerskapsinitiativ PAGE (Partnership on

Action for Green Economy). PAGE syftar till att ge stöd till utvecklingsländer för en omställning till en grön ekonomi. Flera utvecklingsländer deltar i initiativet, f.n. får åtta länder stöd och fler kommer att utses under året.

Sverige bidrar också till FN:s arbete med grön ekonomi genom sitt ökade engagemang i den internationella resurspanel som initierats av FN:s miljöprogram 2007. Panelen ska bistå beslutsfattare och andra intressenter med vetenskapliga bedömningar om användningen av naturresurser och deras miljöpåverkan. Syftet är att förbättra en hållbar förvaltning av naturresurser och bidra till att bryta sambandet mellan eskalerande resursanvändning och miljöpåverkan från ekonomisk tillväxt. Panelen kommer under de kommande två åren bl.a. fokusera på globala materialflöden och resursproduktivitet samt integrerade scenarier för framtida resursanvändning.

Unescos initiativ årtionde för utbildning för hållbar utveckling avslutades i november 2014. Årtiondet har nu ersatts av ett globalt handlingsprogram för utbildning för hållbar utveckling (Global Action Programme on Education for Sustainable Development) som ska genomföras nationellt med start 2015.

Kommissionen drog tillbaka den föregående kommissionens s.k. gröna paket och avser att återkomma hösten 2015 med ett nytt förslag om cirkulär ekonomi och avfall.

Halvtidsöversynen av EU:s strategi för tillväxt och jobb har också senarelagts. Kommissionen har inrättat en expertgrupp med uppgift att bidra till en tydligare miljödimension i strategin. Teman som behandlats i gruppen är bl.a. grön skatteväxling och konsekvensanalyser.

Kommissionens meddelande om en strategi för Europas digitala inre marknad presenterades i maj 2015. Meddelandet lyfter bl.a. vikten av att digitala lösningar kan stödja utvecklingen mot en grön resurseffektiv ekonomi och föreslår åtgärder på detta område.

En rapport med förslag till åtgärder för att förbättra verksamheten inom Östersjöstaternas råds expertgrupp för hållbar utveckling, Baltic 21, har presenterats och behandlingen av förslagen har inletts. Översynen av EU:s strategi för Östersjöregionen har medfört ett utvecklat ansvar för Baltic 21 på klimatområdet.

De nordiska miljöministrarna beslutade den 27 april 2015 om en handlingsplan för hållbart mode och hållbara textilier. I handlingsplanen

lyfts vikten av en hållbar utveckling på textilområdet, där de nordiska länderna går före. Det övergripande syftet med handlingsplanen är att till 2020 skapa en mer resurseffektiv och hållbar nordisk textil- och modebransch som är fri från särskilt farliga kemikalier. Nordiska ministerrådet m.fl. har under året anordnat seminarier på temat finansiella institutioner och hållbara investeringar. Inom Nordiska ministerrådet har ett arbete utförts inom Svanen för att utveckla miljömärkningskriterier för aktiefonder. I tilläggsdirektiv till utredningen om en översyn av fondregelverket har uppdrag lämnats att föreslå åtgärder för att förbättra informationsgivningen och jämförbarheten kring hur fondförvaltare integrerar hållbarhetsaspekter i sin förvaltning.

Den nordiska arbetsgruppen för kompletterande välfärdsmått lämnar sin rapport inom kort och en konferens om slutsatserna planeras. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Konsumtionsmönster som orsakar små miljö- och hälsoproblem

Preciseringen innebär att det sätt på vilket offentlig verksamhet, hushåll och näringsliv etc. konsumerar produkter och tjänster görs på ett resurseffektivt och miljöanpassat sätt som orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt i Sverige eller i andra länder.

Vid FN:s konferens för hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012 beslutades om ett globalt tioårigt ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion. I Sverige har Naturvårdsverket fått regeringens uppdrag att ansvara för att genomföra ramverket nationellt. Ramverkets internationella sekretariat är placerat vid FN:s miljöprogram (UNEP). Fem av ramverkets sex program har nu lanserats. Sverige har genom Stockholm Environment Institute (SEI) tagit en ledande roll för programmet om hållbara livsstilar och utbildning tillsammans med Japan och WWF International. Programmet lanserades i Nagoya, Japan i november 2014.

Samarbetet med USA om hållbar konsumtion och produktion, som inleddes 2014, på temana livscykelanalyser, grön offentlig upphandling och livsmedelssvinn fortsätter. Under året har Sverige deltagit i internationella möten om livscykelanalyser och livsmedelssvinn.

Naturvårdsverket lämnade hösten 2014 en rapport med förslag till åtgärder för en mer hållbar konsumtion (NV Ärendenr: 00685-14) som bereds inom Regeringskansliet. Inom

ramen för Naturvårdsverkets uppdrag att ta fram en fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet har en underlagsrapport om hållbar konsumtion tagits fram (rapport 6653). Där lyfts bl.a. den svenska konsumtionens internationella påverkan, digitaliseringens möjligheter för hållbar konsumtion och analyser av maten, flyget och den totala konsumtionens klimatpåverkan i dag och 2050.

En effekt av en globaliserad ekonomi är att miljöpåverkan i många fall uppstår långt ifrån den plats där varorna efterfrågas och konsumeras. Det ställer miljöpolitiken inför stora utmaningar. Arbetet med att lösa de svenska miljöproblemen ska enligt generationsmålet ske utan att miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser ökar. Rapporter från bl.a. Naturvårdsverket och Stockholm Environment Institute (SEI) visar att påverkan av den svenska konsumtionen av varor och tjänster på miljö och hälsa i andra länder beror på att Sverige är mycket handelsberoende (SEI och NV rapport Styrmedel och andra insatser för att minska svensk konsumtions påverkan på hälsa och miljö i andra länder). Den svenska konsumtionens påverkan i andra länder består dels av andra länders omhändertagande av svenskt avfall, i den mån den leder till lokala effekter, dels av effekter som uppstår vid utländsk produktion av varor som importerats till Sverige. Konsumtionen i Sverige får enligt rapporten en allt större negativ påverkan i andra länder. Sverige har klättrat från en fjortonde plats till en tionde plats på listan över länder med störst ekologiskt fotavtryck ur ett konsumtionsperspektiv.

Miljömässigt hållbar offentlig upphandling

Miljöstyrningsrådet arbetade fram till juli 2014 med att ta fram kriterier för miljömässigt hållbar offentlig upphandling. Arbetet innebar mestadels förvaltning av existerande kriterier och endast till en begränsad del kriterieutveckling för nya produktområden.

Under 2014 har det nationella upphandlingsstödet samlats inom Konkurrensverket. Miljöstyrningsrådets upphandlingsstödande delar övertogs 1 juli 2014. Verksamheten med att förvalta och utveckla upphandlingskriterier, som ger stöd till upphandlare att beakta miljöhänsyn i upphandlingens olika faser vid offentlig upphandling vidareutvecklades i viss mån under

hösten 2014. En aktiv förvaltning har skett av 58 undergrupper av totalt 129. Den aktiva förvaltningen sker löpande genom bl.a. omvärldsbevakning, råd och stöd, kommunikation, uppföljning av användning, justeringar samt identifiering av om kriterierna behöver uppdateras. 116 krav av 697 har justerats, men endast ett krav har uppdaterats.

Det pågår också ett arbete med att ta fram en plan för prioriteringar av i vilken ordning kriterieområdena ska revideras.

Konkurrensverket har arbetat med regeringsuppdraget att hjälpa kommuner genom att ta fram upphandlingskriterier samt utveckla ett helhetsstöd för en giftfri förskola. De produkter som primärt omfattas är möbler, leksaker, textilier samt köks- och serveringsutrustning. En vägledning riktad till upphandlare och en guide riktad mot förskolepersonal håller också på att tas fram.

Mer om resultaten kring offentlig upphandling finns i utgiftsområde 2, politikområde Offentlig upphandling.

Miljöstyrningsrådet

I juni 2014 gav riksdagen regeringen bemyndigande att överlåta delar av Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådets (Miljöstyrningsrådet) verksamhet till staten och att avveckla Miljöstyrningsrådet genom likvidation vid lämpligt tillfälle (prop. 2013/14:99, bet. 2013/14:FiU:21, rskr. 2013/14:316). Vid en bolagsstämma i Miljöstyrningsrådet den 11 september 2014 beslutades att bolaget ska likvideras. Likvidationsprocessen är sedan dess i gång och kommer troligtvis att avslutas under hösten 2015. Miljöstyrningsrådets roll övertas av den nya upphandlingsmyndigheten.

Kulturmiljöer och kulturvärden

De sektorsövergripande kulturmiljöfrågorna återfinns som precisering i åtta av sexton miljö kvalitetsmål och i målformuleringen för ytterligare två. Uppföljningen av miljö kvalitetsmålen visar på svårigheter att uppnå preciseringarna. På uppdrag av regeringen har Riksantikvarieämbetet redovisat myndighetens arbete med miljömålen. Myndigheten framhåller det ömsesidiga beroendet mellan kulturmiljöarbetet och miljöarbetet och att flera centrala myndigheter därigenom också har kulturmiljöansvar i miljömålssystemet. Behov finns av att utveckla målövergripande analyser för kulturmiljön och tillsammans med andra

genomförandemyndigheter göra uppföljning inom respektive miljömål mer ändamålsenlig. Läs mer i utgiftsområde 17 Kulturmiljö.

Analys och slutsatser

Resurseffektivitet

Genom investeringar i en bättre miljö skapas jobb och framtidsmöjligheter. Investeringar i utbildning, infrastruktur, forskning och innovation är avgörande för EU:s hållbara tillväxt. Satsningar på omställning till en hållbar grön resurseffektiv ekonomi har potential att skapa fler jobb samtidigt med minskad miljöpåverkan.

Kommissionen kommer att presentera nya förslag om cirkulär ekonomi inklusive avfall i slutet av 2015. Förslaget blir viktigt för regeringens fortsatta arbete med resurseffektivitet och hållbar konsumtion och för möjligheterna att skapa nya jobb i hela landet.

Naturvårdsverkets rapport om spetstekniker för miljö kvalitetsmålen pekar bl.a. på behovet av samverkan mellan miljömyndigheter, teknikutvecklare samt privata och offentliga kunder. Rapporten lyfter också fram innovationsupphandling och innovationstävlingar som viktiga instrument för att få ökat genomslag av avancerade miljö lösningar. Detta gäller också utveckling av nya affärsmodeller och tjänsteutveckling.

I det framtidsarbete som regeringen har initierat under året har klimat och miljö en framträdande position genom att en av de analysgrupper som regeringen har tillsatt fokuserar på den gröna omställningen.

Konsumtion

De svenska hushållens konsumtion är ett viktigt område i arbetet för att nå generationsmålet och flertalet miljö kvalitetsmål. Regeringen anser att förutsättningarna för hushållen att konsumera miljömässigt hållbart behöver förbättras och avser därför att i budgetpropositionen för 2017 återkomma med en strategi för hållbar konsumtion (se också UO18 Konsumentpolitik, politikens inriktning). Svensk närvaro i ett antal globala initiativ såsom det 10-åriga ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion, PAGE, den internationella resurspanelen och i fråga om utbildning för hållbar utveckling har drivit på arbetet och stärkt

den svenska hållbarhetsprofilen internationellt samtidigt som det bidragit till att nå generationsmålet och övriga miljökvalitetsmål.

Miljömässigt hållbar offentlig upphandling
Regeringens bedömning är att verksamheten med att förvalta och utveckla upphandlingskriterier och den förankringsprocess som använts för detta är central för miljömässigt hållbar offentlig upphandling. Det är därför än mer viktigt att den nya upphandlingsmyndigheten kommer att ges goda förutsättningar att fortsätta bedriva arbetet och att myndigheten kommer att ge miljömässigt hållbar offentlig upphandling hög prioritet i sin verksamhet.

Höga miljökrav som dock är möjliga att uppnå i upphandlingar, certifieringssystem och standarder är viktiga drivkrafter för att få till stånd ett ökat marknadsupptag för gröna innovationer i framkant.

Kulturmiljöer och kulturvården

Lokalt och regionalt är också kulturmiljöarbetet nära sammankopplat med arbetet för miljömålen.

Samspelet mellan kulturmiljövården och miljömålen behöver stärkas, det är två sidor av samma mynt. Det är nödvändigt att miljömålsansvariga myndigheterna gemensamt tar hänsyn och ansvar för kulturmiljöer och kulturmiljövården inom ramen för miljömålssystemet och att detta också få genomslag i länsstyrelsernas arbete.

3.5.2 Begränsad klimatpåverkan

Miljö kvalitetsmålet är att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- framstegen mot att den globala ökningen av medeltemperaturen begränsas till högst två grader jämfört med den förindustriella nivån och att
- koncentrationen av växthusgaser i atmosfären stabiliseras på en nivå av högst 400 miljondelar (ppm) koldioxid-ekvivalenter.

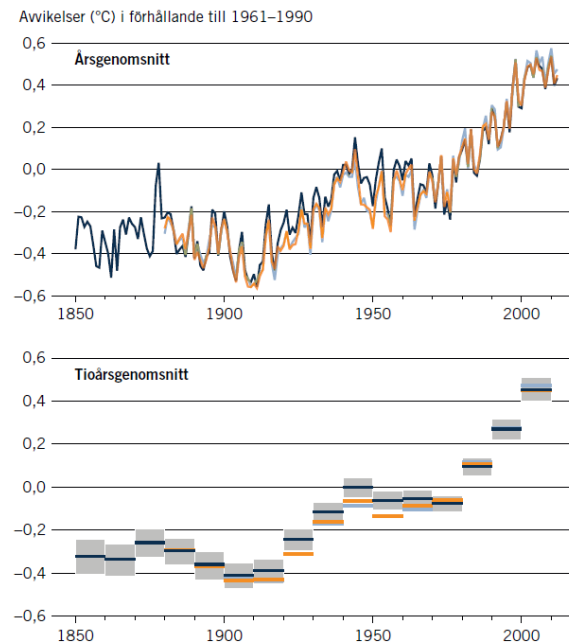
Resultat

Ökningen av medeltemperatur och koncentrationen av växthusgaser i atmosfären

Utvecklingen av miljön på global nivå är negativ. Den sammanlagda halten av växthusgaser i atmosfären är i dag cirka 470 ppm koldioxid-ekvivalenter och den ökar för varje år. Halten av koldioxid är högre än vad den varit på minst 800 000 år. År 2012 motsvarade de globala växthusgasutsläppen cirka 54 miljarder ton koldioxidekvivalenter.

Den globala medeltemperaturen är idag ca 0,8 grader högre jämfört med medeltemperaturen under 1800-talets andra hälft. Den nuvarande genomsnittstemperaturen på norra halvklotet är sannolikt den högsta på minst 1 400 år. År 2014 var det varmaste året hittills globalt och i Sverige.

Den internationella klimatpanelen IPCC redovisade sin femte utvärderingsrapport om klimatförändringarna under 2013 och 2014. Rapporten slår fast att människans påverkan på klimatet är tydlig. Med nuvarande takt av ökade utsläpp globalt kommer den globala temperaturökningen att vara 3,2–5,4 grader mot slutet av detta sekel jämfört med förindustriell tid. Redan syns effekter av klimatförändringarna såväl i Sverige som i resten av världen. IPCC konstaterar i utvärderingsrapporten att den globala temperaturökningen fortfarande kan begränsas till under två grader, men att det kräver att de globala utsläppen börjar minska inom det närmaste decenniet.

Diagram 3.1 Observerade avvikelser av global genomsnittlig ytttemperatur för land och hav 1850–2012

Källa: IPCC, 2013. The physical science basis. Contribution of working group 1 to the Fifth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change

Etappmål för utsläpp av växthusgaser till 2020 och nationellt klimatarbete

Etappmålet är att utsläppen av växthusgaser ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Detta gäller för de sektorer som inte ingår i EU:s handelssystem för utsläppsrätter (EU ETS). Etappmålet innebär att Sveriges utsläpp av växthusgaser ska underskrida 28,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2020 för sektorerna utanför EU ETS. Dessa utsläpp var 35,1 miljoner ton år 2013. Enligt Naturvårdsverkets prognoser beräknas Sveriges utsläpp i icke-handlande sektorn 2020 bli 32,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

Riksdagens bedömning är att etappmålet kan nås genom utsläppsreduktioner i Sverige och i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer som Clean Development Mechanism (CDM). Regeringens ambition är att i ökad utsträckning genom nationella insatser nå målet 2020.

Utsläppen från inrikes transporter var 18,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2013. Det motsvarar ungefär en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och ca hälften av de svenska utsläppen utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter. Utsläppen från inrikes transporter var något lägre år 2013 jämfört med 1990. Utsläppen från personbilar

har minskat med 16 procent jämfört med 1990 trots att trafiken har ökat. Utsläppsminskningarna från personbilar beror bl.a. på att vi har mer energieffektiva bilar och på en ökad användning av biobränslen. Utsläppen från tunga fordon var däremot 25 procent högre år 2013 jämfört med 1990 års nivå. Den ökande trenden har nu vänt och utsläppen har minskat även från tunga fordon. Utsläppen från arbetsmaskiner har ökat med 19 procent sedan 1990 och där saknas riktade styrmedel.

Jordbruket står för 20 procent av utsläppen av växthusgaser utanför EU:s handelssystem. Utsläppen från jordbrukssektorn har minskat stadigt sedan 1990, med drygt 12 procent. Utsläppen från jordbruk är till stor del beroende av djurhållning, stallgödselhantering och användning av mineralgödselmedel.

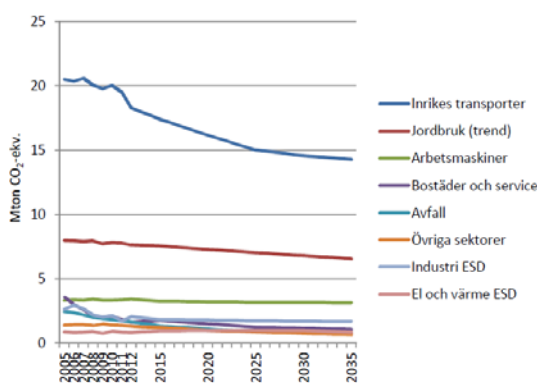
Övriga sektorer som påverkar etappmålet är främst bostäder och lokaler samt avfallssektorn. Dessa har minskat kraftigt sedan 1990.

Inom EU:s system för handel med utsläppsrätter domineras Sveriges utsläpp av energiproduktion och industrins förbränning och processer. Dessa påverkar inte etappmålet till 2020 men står för nästan hälften av Sveriges samlade utsläpp av växthusgaser. Utsläpp från el- och fjärrvärmeproduktion var ca 10 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2013 vilket är ungefär samma nivå som 1990. Årliga variationer av utsläppen beror till stor del på variationer i uppvärmningsbehov och väder. Utsläppen från industrins förbränning var 2013 ca 8 miljoner ton koldioxidekvivalenter och har minskat stadigt sedan 1997. Minskningarna beror på minskad användning av fossila bränslen, vilka ersatts av el och biobränslen. Processutsläppen var ca 6,5 miljoner ton 2013. Utsläppen från industriprocesser utgör en relativt sett hög andel av Sveriges utsläpp av växthusgaser beroende på industrins sammansättning och de låga utsläppen från energiproduktion.

Sveriges program för internationella klimatinsatser bidrar till utsläppsminskningar och till att främja teknikspridning och hållbar utveckling genom investeringar i klimatprojekt i låg- och medelinkomstländer. Statens energimyndighet ansvarar för insatserna. Nuvarande portfölj av enskilda projekt och fonder förväntas generera utsläppsminskningar motsvarande cirka 30 miljoner ton koldioxidekvivalenter, av vilka 8,4 miljoner ton har åstadkommit och levererats till myndigheten. Kostnaden beräknas motsvara 60–

70 kronor per ton. Myndigheten har under 2014 tagit beslut om stöd till 12 nya projekt, t.ex. i Rwanda och Kap Verde, och om deltagande i en ny innovativ pilotfacilitet för att minska utsläpp av främst metan, Pilot Auction Facility vid Världsbanken. Vid årsskiftet 2014/2015 deltog Energimyndigheten i 96 projekt under FN-mekanismen för ren utveckling (Clean development mechanism, CDM) och två projekt under mekanismen för gemensamt genomförande (Joint implementation, JI) samt medverkade i nio multilaterala fonder.

Diagram 3.2 Historiska utsläpp av växthusgaser i Sverige 2005, 2012 och scenario till 2035 per sektor för utsläpp som omfattas av det nationella etappmålet (miljoner ton koldioxidkvivalenter)

Källa: Naturvårdsverket 2013. Underlag till kontrollstation 2015

Styrmedel

Åtgärder som har påverkat utsläppen sedan 1990 är framför allt energi- och koldioxidbeskattningen och styrmedel inom transport- och avfallsområdet. EU:s normer för koldioxidutsläpp från nya bilar liksom nedsatt förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar, koldioxidrelaterad fordonsbeskattning och miljöbilspremier, vilka alla införts under de senaste tio åren, har påverkat utsläppen från personbilstrafiken. Satsningar på utbyggnad av järnväg, kollektivtrafik samt cykel och gångtrafik har också bidragit. Deponiförbud och insatser för tillvaratagande av metangas har gjort att utsläppen från avfall minskat kraftigt, från 3,7 miljoner ton koldioxidkvivalenter 1990 till 1,6 miljoner ton 2013.

En kontrollstation för uppföljning av de klimat- och energipolitiska målen till 2020 pågår under 2015. Kontrollstationen innehåller en mer detaljerad redovisning och analys av klimat- och

energimålen, av aktuell klimatvetenskap och av arbetet med klimatanpassning.

Lokalt och regionalt arbete

Samtliga länsstyrelser har i uppgift att strategiskt samordna och leda det regionala arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och förverkliga politiken för minskad klimatpåverkan och energiomställning. Arbetet sker bl.a. genom att utveckla och genomföra regionala klimat- och energistrategier och stödja kommunernas klimat- och energiarbete. Energimyndigheten och Naturvårdsverket redovisade i april 2015 en rapport M2015/01962/Ee där det framgår att arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats positivt. Så gott som samtliga länsstyrelser bedriver nu ett strategiskt och systematiskt arbete för att genomföra åtgärder så att målsättningar i de regionala klimat- och energistrategierna ska nås.

Resultat från arbetet med regionala klimat- och energistrategier innefattar framförallt kunskapsuppbyggnad, kunskapsöverföring mellan aktörer, metodutveckling och etablering av samverkansforum.

Klimatarbete inom EU

EU:s samlade växthusgasutsläpp bedöms ha minskat med drygt 20 procent mellan 1990 och 2013. (European Environment Agency) EU kommer att nå eller överträffa målet för 2020 om att minska utsläppen med 20 procent, med de åtgärder som nu är i kraft enligt aktuella prognoser. Däremot är nuvarande och planerade åtgärder otillräckliga för att nå EU:s långsiktiga målsättning att minska växthusgasutsläppen med 80–95 procent till 2050.

EU:s system för handel med utsläppsrätter är ett gemensamt styrmedel för att uppnå EU:s klimatmål. Utsläppshandeln omfattar ungefär hälften av EU:s utsläpp och en stor del av utsläppen från energiproduktion och energintensiv industri. På grund av ett stort överskott av utsläppsrätter inom EU:s handelssystem har priset på utsläppsrätter fallit kraftigt under de senaste åren. Under 2007 och 2008 handlades utsläppsrätter mestadels i intervallet 20–30 euro per ton. Sedan några år tillbaka har priserna legat kring 5–8 euro per ton. De ekonomiska incitamenten att investera i koldioxidsnåla långsiktiga lösningar har alltså försvagats. År 2013 beslutades att auktioneringen av 900 miljoner utsläppsrätter under åren 2014–2016

skulle senareläggas till 2019–2020 för att stärka handelssystemet.

Vid Europeiska rådet i oktober 2014 beslutade EU:s stats- och regeringschefer om ett ramverk för klimat- och energipolitiken fram till 2030 som bl.a. innebär att utsläppen av växthusgaser ska minska med minst 40 procent jämfört med 1990 års nivå, andelen förnybar energi ska uppgå till 27 procent och energieffektivitet ska öka med 27 procent till 2030. Beslutet sätter också ramarna för kommande regelverk för den handlande och den icke-handlande sektorn efter 2020. Beslutet innebär vidare att en reserv av utsläppsrätter inom EU ETS för att stabilisera marknaden ska införas.

I början av 2015 lade Europeiska kommissionen ett förslag om en energiunion som också kommer att ha betydelse för uppfyllandet av EU:s klimatmål på medellång och lång sikt. Sverige deltar tillsammans med andra medlemsstater och Norge i gruppen för grön tillväxt ("Green Growth Group") i syfte att påverka EU:s klimatpolitik i en ambitiös riktning.

Internationellt arbete för att vända utvecklingen

Den nuvarande trenden med ökande utsläpp av växthusgaser har ännu inte kunnat brytas. Världens länder behöver inom kort vända utsläppsökningen till en minskning på global nivå. Ju senare vändpunkten sker, desto svårare och dyrare blir det att klara tvågradersmålet. Detta visar det vetenskapliga underlaget från bl.a. FN:s klimatpanel (IPCC) och FN:s miljöprogram (UNEP).

Ett nytt globalt klimatavtal under FN är viktigt för det internationella samarbetet och möjligheterna att begränsa den globala uppvärmningen så långt under två grader som möjligt. Klimatkonventionens partsmöte som ägde rum i Lima i december 2014 skapade nödvändiga förutsättningar för att kunna anta ett sådant avtal i Paris i december 2015. Fortsatta förhandlingar pågår under 2015. Till och med augusti 2015 har drygt 50 parter (inkl. EU och våra 28 medlemsstater) lämnat in sina tänkta bidrag, s.k. "intended nationally determined contributions" (INDCs), till ett nytt klimatavtal. Fler bidrag väntas inkomma under hösten.

EU:s bidrag beslutades vid miljørådet i mars 2015 och lämnades därefter till klimatkonventionen (UNFCCC). Bidraget baseras på EU:s stats- och regeringscheferas beslut från

oktober 2014 om att minska EU:s inhemska utsläpp med minst 40 procent till 2030 jämfört med 1990.

Regeringen presenterade i mars en strategi för ett framgångsrikt klimatmöte i Paris 2015. Strategin omfattade ställningstaganden och åtgärder för vad som behövs för att

- höja ambitionsnivån vad gäller utsläppsminskningar,
- stärka allianser med andra parter för att lägga grunden för ett klimatavtal och globalt hållbar utveckling samt
- underlätta för ett dynamiskt avtal som stöder ökad ambition över tid.

Riksdagen biföll i maj (rskr 2014/15:xx, bet. 2014/15:MJU13) regeringens proposition Godkännanden för Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod (Prop. 2014/15:81). Därmed är Sverige redo att göra sin del när EU och dess medlemsstater ska ratificera den andra åtagandeperioden som inleddes den 1 januari 2013 och avslutas den 31 december 2020.

Sverige bidrar till fortsatt finansiering av det internationella kunskapsuppbyggande projekt som Sverige har initierat och som har analyserat samhällsekonomiska kostnader och vinster av klimatåtgärder ("New Climate Economy"). Rapporten, som bekräftar klimatåtgärders positiva synergieffekter för sysselsättning, hälsa, produktivitetsutveckling och livskvalitet, presenterades i samband med FN:s generalsekreterares klimattoppmöte i september 2014 och har fått stor uppmärksamhet. Sverige arrangerade i maj 2015 ett internationellt dialogmöte om rättsliga frågor i det nya avtalet.

För påskynda den globala utfasningen av subventioner av fossila bränslen har Sverige stött organisationen Global Subsidies Initiative (GSI) arbete med att analysera subventioner och hur subventionerna undergräver arbetet för att uppnå en hållbar utveckling. Sveriges stöd till GSI har bl.a. gått till att stödja Indiens och Indonesiens pågående utfasning av fossilbränslesubventioner. Stödet har också gått till Vietnams och Bangladesh förberedande arbete för att fasa ut fossilbränslesubventioner, såsom utformning av sociala skyddsåtgärder och kommunikationsstrategier. Sverige verkar också för att främja utfasningen av fossilbränslesubventioner genom vänggruppen *Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform (FFFSR)*.

Vängruppen har bl.a. fortsatt sina gemensamma uppvaktningar hos G20-länderna för att uppmuntra G20-ledarnas löfte att reformera ineffektiva fossilbränslesubventioner.

Samarbete inom Norden, Arktis och Barents

Det nordiska samarbetet för att främja ett ambitiöst klimatavtal i Paris har fortsatt och stärkts under 2015 inom ramen för en gemensamt antagen arbetsplan. Dialoger med andra länder och ländergrupper har ägt rum. Sverige har drivit på för att analysera och möjliggöra ytterligare nordiska insatser för att främja och stödja konkreta ambitionshöjande åtgärder.

De nordiska länderna har genom att agera tillsammans och samordnat i vissa fall ökat genomslagskraften för de gemensamma ståndpunkterna. Det nordiska arbetet med kortlivade klimatföreningar går vidare. Arbetet med en ny strategi för Nordiska miljöfinansieringsbolaget NEFCO har fortsatt.

Inom Arktiska rådet har klimatfrågorna också varit i centrum och en handlingsplan om utvidgade åtgärder för att minska de klimatdrivande utsläppen av sot och metan beslutades vid utrikesministermötet i Iqaluit i april 2015. Regeringen har redovisat en uppdaterad inriktning för det arktiska arbetet bl.a. med ökat fokus på klimatarbetet

Anpassning till ett förändrat klimat

En viktig del av arbetet med anpassning till ett förändrat klimat är kunskapshöjande insatser till stöd för myndigheter, kommuner, näringsliv och enskilda. Lantmäteriets arbete med den nationella höjmodellen är av stort värde vid samhällsplanering bl.a. för att minska risken för översvämningar. Vid 2014 års utgång hade Lantmäteriet skannat cirka 90 procent av Sveriges yta. Sveriges geotekniska institut och Myndigheten för samhällskydd och beredskap arbetar fortlöpande med ras-, skred- och erosionskartering samt översvämningsskartering. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) ansvarar bl.a. för Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning som har till uppgift att samla in, sammanställa och tillgängliggöra kunskap om klimatanpassning till andra myndigheter, kommuner och samhället i stort.

SMHI redovisade i mars 2015 regeringsuppdraget "Underlag till kontrollstation 2015 för anpassning till ett förändrat klimat" (dnr

M2015/01162/Kl). I rapporten beskriver SMHI anpassningsbehoven och lämnar förslag på åtgärder i olika delar av samhället. Viktiga slutsatser är att lagar och regler behöver ses över för att stödja arbetet med klimatanpassning och även att finansiering, roller och ansvar, liksom strategier och mål, måste göras tydliga. SMHI anser också att det behövs fortsatt forskning och kunskapsförsörjning på området.

Länsstyrelserna har sedan 2009 ansvar för att samordna klimatanpassningsarbetet på regional nivå. I samtliga län finns nu handlingsplaner som ska vägleda det fortsatta regionala och lokala klimatanpassningsarbetet. Generellt har länsstyrelsernas insatser utvecklats och förstärkts kring hur man arbetar tvärsektorielt med frågan, bl.a. genom att i ökad omfattning delta i granskning av kommunernas detalj- och översiktsplaner och i risk- och sårbarhetsarbetet. Stödet till och dialogen med framför allt kommunerna men även näringsliv och andra berörda aktörer är centralt för att anpassning ska komma till stånd.

Klimatforskning

Klimatforskningen utgör en viktig grund för att fastställa och nå de klimatpolitiska målen och för klimatpolitiken nationellt och internationellt. I FN:s klimatpanels (IPCC) femte utvärdering ger världens samlade forskarkår en samlad analys av det vetenskapliga kunskapsläget om klimatets förändring. Flera svenska forskare har bidragit till arbetet. Utvärderingen visar tydligt på människans bidrag till klimatförändringar och riskerna för katastrofala konsekvenser som de medför.

Grundläggande och tillämpad klimatforskning bedrivs i dag vid ett flertal universitet och högskolor, men också vid Stockholm Environment Institute, Stockholm Resilience Centre och SMHI. Bland annat leder forskare vid SMHI:s Rossby Centre ett konsortium av europeiska institut som utvecklar en modell för scenarier av framtida klimat på global skala. Resultaten kommer att ge information till kommande rapporter av IPCC. Utvecklingen går mot mer avancerade datormodeller som kräver omfattande beräkningskraft och tillgång till bl.a. kostnadskrävande satellitdata. Klimatforskningen finansieras av bl.a. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra), Energimyndigheten och

Naturvårdsverket tillsammans m.fl. icke-statliga aktörer.

Under året har Energimyndigheten arbetat vidare med att ta fram indikatorer för omfattning, resultat och effekter av klimatforskningen. Arbetet tar utgångspunkt i rapporten "Hur bidrar klimatforskningen till att nå klimatmålen?", som Energimyndigheten gav ut i 2013 tillsammans med Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad (Formas). I samband med regeringens arbete med den forskningspolitiska propositionen har bl.a. Energimyndigheten och Formas fått i uppdrag att tillsammans med Vetenskapsrådet lämna underlag för hur klimatforskningen bör utvecklas.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*. Måluppfyllnad beror på om tillräckligt stora utsläppsreduktioner kommer till stånd globalt vilket kräver internationellt samarbete. Sverige och andra rika länder har ett särskilt ansvar för att ta ledningen i klimatarbetet så att det globala målet kan nås.

Ökningen av medeltemperatur och koncentrationen av växthusgaser i atmosfären

De klimatpåverkande utsläppen ökar globalt. En rad vetenskapliga rapporter pekar på att nuvarande åtaganden och utfästelser rörande utsläppsminskning av växthusgaser är otillräckliga för att begränsa uppvärmningen till två grader Celsius. För att sannolikt kunna begränsa den globala medeltemperaturökningen till två grader bör de globala utsläppen inte överstiga 44 miljarder ton år 2020. Utsläppsökningen behöver alltså vändas till en minskning med cirka 19 procent fram till år 2020 jämfört med de globala utsläppen år 2012. Om utsläppsminskningarna dröjer, kommer det krävas ännu större minskningar framöver. Det blir alltså betydligt svårare och dyrare att nå tvågradersmålet ju längre vändningen dröjer.

En internationell överenskommelse i Paris vid COP 21 om ett nytt ambitiöst klimatavtal är av stor betydelse för att miljö kvalitetsmålet ska kunna nås. För att åstadkomma så stora utsläppsminskningar som möjligt och en

successivt höjd ambitionsnivå är det avgörande att rika länder visar vägen genom att gå före i klimatarbetet. Snabbt växande ekonomier behöver dock också ta ett större ansvar än tidigare och alla länder bör omfattas av åtaganden. Avtalet bör därför skapa förutsättningar och ställa krav på alla länder att ta ansvar i klimatfrågan och att vidta allt mer ambitiösa åtgärder för minskade utsläpp och bidra till ökad motståndskraft mot effekterna av klimatförändringar.

Etappmål för utsläpp av växthusgaser till 2020 och det nationella klimatarbetet

Utsläppen av växthusgaser i Sverige minskar och etappmålet för utsläppen till 2020 är inom räckhåll. Men mer insatser behövs för att Sverige ska minska utsläppen i den takt som behövs för en globalt hållbar utveckling och för att miljö kvalitetsmålet och visionen om noll nettoutsläpp till 2050 ska nås. Bedömningen när regeringen tillträdde var att utsläppen skulle behöva minska med ytterligare 4 miljoner ton till 2020 för att etappmålet till 2020 ska nås enbart genom nationella åtgärder. Befintliga prognoser, uppdaterad statistik och en bedömning av effekterna av regeringens politik hittills indikerar att utsläppsgapet kan halveras till 2020.

Transportsektorn har en avgörande roll för de nationella utsläppen. Samhället behöver utvecklas i mer transportsnål riktning, energi-effektivare trafikslag och transportlösningar behöver användas, fordon behöver bli effektivare och förnybara drivmedel ersätta fossila bränslen. Utredningen Fossilfrihet på väg (SOU 2013:84) lämnade ett flertal förslag till åtgärder för att underlätta omställningen av vägtrafiken från fossilt till förnybart. Regeringen har analyserat förslagen och redan gått vidare m.fl. av dem, såsom höjda energiskatter på bensin och dieselbränsle, en utredning om bonus-malus-system för lätta bilar och en utredning om en vägslitageskatt för tunga lastbilar m.m. Regeringen har gett Trafikverket i uppdrag att ta fram ett inriktningsunderlag inför den långsiktiga infrastrukturplaneringen för planperioden 2018–2029.

Jordbruket står för en betydande andel av utsläppen av klimatpåverkande gaser utanför handelssystemet. Utsläppen har minskat avsevärt sedan 1990, men kunskapen kring effektiva åtgärder för att minska utsläppen ytterligare behöver öka. Ny teknik behövs för att minska

utsläppen och öka produktionen av bioenergi. Minskade utsläpp kan åstadkommas genom ökad produktivitet, omställning av arbetsmaskiner till förnybara drivmedel, stimulering av biogasproduktion och energieffektivisering. Livsmedel står för 25 procent av de konsumtionsbaserade utsläppen. Ändrade matvanor och minskat matsvinn kan minska utsläppen från livsmedelskedjan i sin helhet.

Mer utveckling, demonstration och kommersialisering av nya tekniker för att minska utsläppen från industriprocesser behövs eftersom kostnadseffektiva alternativ till dagens processer ofta saknas. Forskning, innovation och introduktion av klimatstrategisk teknik är viktigt även inom andra åtgärdsområden samt hushållning med energi och resurser.

En rad åtgärder som förväntas påverka utsläppen av växthusgaser i Sverige ytterligare har föreslagits eller tagits i bruk efter 2013. Det är bl.a:

- förslag på höjning av ambitionen inom elcertifikatsystemet till 30 TWh förnybar elproduktion till 2020,
- skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el,
- ökat stöd för installation av solceller,
- nya krav på energi- och resurseffektivitet för luftvärmepumpar och datorer,
- höjd fordonsskatt,
- förlängning av supermiljöbilspremierna,
- justeringar av koldioxidskatten.

Planeringsarbete har även påbörjats för

- demonstrationsanläggningar för elvägar för tunga fordon,
- ramverk för stadsmiljöavtal med fokus på hållbara transporter i städer och
- genomförande av direktivet om utbyggnad av infrastrukturen för alternativa drivmedel.

I vårändringsbudgeten 2015 föreslog regeringen därutöver följande som kommer påverka utsläppen av växthusgaser

- ökad satsning för metanreducering i jordbruket,
- stöd till lokala klimatinvesteringar och
- medel till ökat järnvägsunderhåll.

För att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan är det nödvändigt med kraftfulla åtgärder i de utvecklade länderna. Regeringens bedömning är att ytterligare åtgärder måste vidtas snarast för att det ska vara möjligt att minska de totala samhällsekonomiska kostnaderna för omställningen av Sverige till ett land med noll nettoutsläpp till år 2050.

Det klimatpolitiska ramverk som Miljömålsberedningen (M 2010:04) har fått i uppdrag att ta fram är centralt för att få ett långsiktigt stabilt investeringsklimat. Fungerande ekonomiska styr signaler och att förorenaren ska betala för utsläppen är viktiga grundbultar i klimatpolitiken. Det innebär att miljöskatternas styrande effekt ska öka.

Lokalt och regionalt

Länsstyrelserna är en viktig regional aktör för att driva på och samordna det regionala klimat- och energiarbetet. Energi- och klimatfrågor har prioriterats upp i länen och arbetet har skett på ett alltmer strategiskt sätt för att prioritera och utvärdera insatser.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket rekommenderar i en rapport från april 2015 att en mer stabil organisation bör byggas för det fortsatta arbetet med regionala klimat- och energistrategier i syfte att minska sårbarheter. Samverkan mellan länsstyrelser, energikontor och regionalt utvecklingsansvariga aktörer är fortsatt viktigt för att få kraft i det regionala klimat- och energiarbetet. En större enhetlighet mellan länsens arbete med regionala klimat- och energistrategier, bl.a. avseende målformuleringar, samt större tillgång till underlag i form av regional och lokal energi- och klimatstatistik skulle stärka arbetet. Fortsatt forskning om effekter av arbetet med regionala klimat- och energistrategier samt genomförande av en fördjupad analys med fokus på att följa kedjan av länsstyrelsernas aktiviteter till tänkta resultat och effekter är också viktigt för utvecklingen av det fortsatta arbetet.

Klimatarbete inom EU

EU har varit och är en ledande kraft i det internationella klimatarbetet. Förutsatt att energimålen inom EU:s klimat- och energipaket till 2020 nås kommer EU:s mål att kunna överträffas. Ramverket för klimat- och energipolitiken fram till 2030 är mycket betydelsefullt. Det är nu avgörande att ambitionen för utsläppsminskningar kan öka i

samband med att ramverket ska omsättas till lagstiftning. Mer behövs för att säkerställa de långsiktiga målen inklusive EU:s långsiktiga mål om att minska utsläppen med 80–95 procent till 2050. Ett snart genomförande av 2030 ramverket är viktigt för att säkerställa utsläppsminskningar och för att visa på att målen är högt prioriterade.

Förstärkningen av EU:s system för utsläppshandel behöver fortsätta för att säkerställa dess centrala roll för att uppfylla EU:s klimatpolitiska mål. Incitamenten för investeringar i infrastruktur och teknik med låga växthusgasutsläpp behöver stärkas. Införandet av en marknadsstabilitetsreserv förväntas kunna minska överskottet av utsläppsrätter på marknaden och bidra till ökat förtroende för systemet.

För att EU:s långsiktiga mål ska nås behöver dock fler initiativ tas, inte minst på transportområdet. Det saknas en strategi för att minska utsläppen från transportsektorn efter 2020. Sverige stöder att kommissionen tar fram en ny och ambitiös strategi för att minska utsläppen till 2030. De regler som i dag finns på fordonssidan måste uppdateras. Kommissionen lade i februari ett förslag om en energiunion med en framåtsyftande klimatpolitik. Förslaget anger en bred ansats med fem ömsesidigt förstärkande dimensioner. Klimataspekten i kommissionens förslag om en energiunion måste i dessa sammanhang framhållas. Energiunionen måste bidra till uppfyllandet av EU:s klimatmål. En viktig del av detta är att ta fasta på kommissionens ambitioner kring minskad användning och subventioner av fossila bränslen, samt målet att EU ska bli världsledande inom förnybar energi.

Internationellt arbete för att vända utvecklingen

Skärpta utsläppsåtaganden internationellt är helt nödvändiga för att miljö kvalitetsmålet ska kunna nås. Det krävs att trenden av globalt ökande utsläpp bryts mycket snart. Ett ambitiöst avtal om tiden efter 2020, som svarar upp mot de vetenskapliga bedömningarna, vid klimatkonventionens partsmöte i Paris i december 2015 skulle avsevärt öka möjligheterna att hålla den globala temperaturökningen under två grader.

Enligt beslut vid partsmötet i Lima i december 2014 ska alla länder i god tid innan Parismötet presentera sina målsättningar för utsläppsminskningar. Utmaningen är att åstadkomma ett

balanserat avtal som kombinerar hög ambition för utsläppsminskningar med insatser för anpassning och finansiering och med ett väl fungerande system för uppföljning av åtagandena.

Det kommer att krävas att de rikaste länderna går före och visar att utsläppen kan minskas samtidigt som sysselsättningen stärks, ekonomin växer och samhället i stort utvecklas. Insatser för att minska växthusgasutsläppen bidrar ofta också till att minska andra miljöproblem.

Alla länder bör bidra efter förmåga. Snabbt växande utvecklingsländer behöver ta ett större ansvar och överenskommelsen bör vara dynamisk så att den kan spegla ländernas utveckling över tid. Den bör innefatta incitament till ambitionshöjning med utgångspunkt i av vetenskapen definierade behov. Frågor om anpassning samt stöd för genomförande i form av teknikspridning, kapacitetsuppbyggnad och finansiering av åtgärder i särskilt de fattigare utvecklingsländerna måste också hanteras av en ny överenskommelse.

Avgörande för möjligheten att nå en ambitiös överenskommelse i Paris är att de länder som vill se ambitiösa åtaganden och strikta regelverk för uppföljning får ett starkt inflytande i förhandlingarna. Det är centralt att det finns parter som tar ledningen i klimatarbetet. EU kan spela en sådan roll och bör vårda och utveckla relationen med andra ambitiösa parter, samtidigt som man också bör utveckla dialogen med andra. Att EU och samtliga medlemsländer ratificerar ändringarna i Kyotoprotokollet som möjliggör formellt deltagande i den andra åtagandeperioden 2013–2020 är viktigt. EU:s länder kommer sannolikt att överträffa åtagandet till 2020. Genom att annullera överskott av utsläppsenheter kan länder bidra till en höjd ambition.

Det är vidare centralt att parter lever upp till tidigare gjorda åtaganden om utsläppsminskningar och finansiering. EU måste konstruktivt arbeta för att mobilisera framtida finansiering till insatser i utvecklingsländer via olika källor. Olika forum utanför de formella förhandlingarna är betydelsefulla för att göra framsteg, men också för att bidra till ett mer positivt förhandlingsklimat. Vidare behöver bättre verktyg utvecklas och kunskapen stärkas om klimatinsatsers positiva inverkan på sysselsättning, investeringar och utveckling.

Resultaten från det av Sverige initierade forskningsinitiativet ”New Climate Economy” behöver spridas brett.

De flexibla mekanismerna under Kyoto-protokollet har bidragit till att sprida en prissignal på utsläpp av växthusgaser, till att utveckla styrmedel i världsländerna och till system för mätning och uppföljning av utsläpp.

Insatser för att bygga upp kunskap om utfasning av fossilsubventioner och kring hur koldioxidbeskattning kan utformas på ett effektivt sätt är likaledes viktiga för att åstadkomma nödvändig omställning av världens ekonomier. Väl riktade insatser för att utveckla metoder och styrmedel för att följa upp och begränsa utsläppen av växthusgaser i växande ekonomier kan få faktisk effekt på den globala utsläppsutvecklingen.

Samarbete inom Norden, Arktis och Barents

De nordiska länderna med sitt goda förtroende i klimat och biståndsarbete, kan spela en viktig roll i det internationella klimatarbetet. En fortsatt utveckling av formerna för samarbetet i klimatfrågor och ett utbyggt samarbete mellan de nordiska länderna och utvecklingsländer inom klimatområdet bör eftersträvas.

Inom det arktiska samarbetet kommer genomförandet av den överenskommelsen om sot och metan som slöts vid Arktiska rådets möte i april 2015 att få en viktig roll – av hälsoskäl och för att minska takten i uppvärmningen av Arktis. Arbetet med att uppmärksamma de arktiska ekosystemens förmåga att anpassa sig till förändringar bör gå vidare

Anpassning till ett förändrat klimat

Regeringen bedömer att kunskapen om hur klimatet förändras och vilka effekter det får har ökat bland samhällets aktörer men behöver öka ytterligare för att nödvändiga åtgärder ska kunna identifieras. Lagstiftningen och fördelningen av ansvaret för olika uppgifter behöver också ses över. Samhället måste anpassas till de klimatförändringar som nu sker. Kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för samhällsplaneringen och därmed en viktig roll i samhällets anpassning. Länsstyrelsernas stöd till kommunerna är av stor vikt för att stärka det lokala arbetet.

Trots satsningarna på att ta fram ny kunskap, sprida information och kommunernas arbete i den fysiska planeringen är bedömningen att det i

dagsläget görs relativt få praktiska åtgärder för att anpassa samhället till ett förändrat klimat. Bl.a. behöver organisation, ansvarsfördelning för att vidta och finansiera anpassningsåtgärder och samordning inom området klimatanpassning bli tydligare för att arbetet ska utvecklas.

Klimatforskning

Det pågår omfattande forskning kring klimatförändringarna och dess effekter, åtgärder för att minska klimatpåverkan och klimatanpassning. Det är av stor vikt att säkerställa att den forskningen nyttiggörs för att nå de klimatpolitiska målen och som underlag för klimatpolitiken nationellt och internationellt. Den fortsatta utvecklingen av klimatforskningen kommer att ha betydelse för Sveriges bidrag till hur vi når miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan.

3.5.3 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Inriktningen är att miljökvalitetsmålet ska nås inom en generation.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området rör utvecklingen vad gäller de luftföroreningar som utgör preciseringar av miljökvalitetsmålet. De är följande:

- halten av bensen,
- halten av bens(a)pyren,
- halten av butadien,
- halten av formaldehyd,
- halten av partiklar (PM_{2,5}),
- halten av partiklar (PM₁₀),
- halten av marknära ozon
- ozonindex,
- halten av kvävedioxid och
- korrosion på kalksten.

Resultat

Utvecklingen i miljön är överlag positiv. Generellt sker förbättringar för alla målets preciseringar. Trots detta överskrids fortfarande de högsta acceptabla halter som anges av de olika preciseringarna för flera av de viktiga luftföroreningarna.

Bensen, butadien och formaldehyd

Preciseringen för bensen innebär att halten av bensen inte ska överstiga 1 mikrogram per kubikmeter luft, beräknat som ett årsmedelvärde. För butadien innebär preciseringen att halten inte överstiger 0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde och för formaldehyd att halten inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde. Halterna är fortsatt i nivå med eller under värdet för preciseringarna och inga specifika åtgärder har därmed vidtagits under året.

Bens(a)pyren

Preciseringen innebär att halten av bens(a)pyren inte överstiger 0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde. Vedeldning är den största källan till utsläppen av bens(a)pyren. De totala utsläppen från källor i Sverige har minskat något de senaste fyra åren, men sett över en lägre period kan ingen tydlig trend utläsas. Halterna är som regel låga sett över året, men något över nivån för preciseringen i tätorter med vedeldning.

Partiklar

Preciseringen innebär att halten av partiklar ($PM_{2,5}$) inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde. För partiklar (PM_{10}) innebär preciseringen att halten inte överstiger 15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde. Utsläppen av såväl partiklar ($PM_{2,5}$) som partiklar (PM_{10}) uppvisar en svagt nedåtgående trend det senaste decenniet. Sedan millennieskiftet har dock utsläppen från el- och värmeproduktion och småskalig vedeldning legat på ungefär samma nivå.

Halten av partiklar ($PM_{2,5}$) överskrider de långsiktiga målvärdena i första hand i södra Sverige, vilket delvis beror på intransporten av

förorenad luft från Öresundsregionen och övriga Europa. I övriga landet är årsmedelvärdena av partiklar ($PM_{2,5}$) låga, även om årsmedelvärdet överskrids i gatumiljö i några städer. Det finns en tydligt minskande trend för partiklar ($PM_{2,5}$) i regional bakgrundsluft vilket kan bero på att åtgärdsarbetet för att minska luftföroreningarna i Europa visar effekt.

Den långsiktiga trenden är dock att halterna av partiklar (PM_{10}) i gatumiljön, framför allt i de större städerna, minskar. Halten av partiklar (PM_{10}) överskrider dock generellt fortfarande de nivåer som anges i preciseringen i gatumiljön. Den största enskilda utsläppskällan till partiklar (PM_{10}) är vägslitage från användning av dubbdäck.

Kvävedioxider

Preciseringen innebär att halten kvävedioxid inte överstiger 20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil). Utsläppen av kväveoxider har minskat långsiktigt och sedan 2011 klarar Sverige våra internationella åtaganden. Däremot har halterna av kvävedioxid i tätortsluften inte minskat i den utsträckning som krävs för att miljö kvalitetsnormen som gäller för denna luftförorening ska nås i hela landet. En orsak är att en större andel av kväveoxiderna i bilavgaser, till följd av en ökad andel dieslbilar, nu består av den giftigare formen kvävedioxid. Förändringar av luftföroreningssituationen i övrigt har dessutom ökat omvandlingen av den mer harmlösa formen kvävemonoxid till kvävedioxid.

De huvudsakliga källorna till utsläpp av kväveoxider i tätortsluften är trafiken, arbetsmaskiner och i vissa fall sjöfarten. Den tekniska utvecklingen av fordonen väntas ge en fortsatt minskning av utsläppen av kväveoxider. Den tunga trafiken står för en betydande andel av minskningen av utsläppen. Samtidigt ökar dock andelen dieseldrivna bilar. Sammantaget är trenden svagt positiv, men inte tillräckligt för att preciseringen ska nås.

Ozon

Preciseringen innebär för marknära ozon att halten inte ska överstiga 70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde. För ozonindex innebär preciseringen att det inte

ska överstiga 10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT40-värde under perioden april-september. Utsläppen i Europa av de föroreningar som bildar marknära ozon, kväveoxider och flyktiga organiska ämnen, har minskat med en tredjedel sedan år 2000. I Sverige har utsläppen av kvävedioxid minskat medan utsläppen av de flyktiga organiska ämnena har ökat. Det finns ingen tydlig trend vad gäller halterna för marknära ozon. Antalet timmar med höga halter (över 70 mikrogram per kubikmeter) av marknära ozon minskar i landsbygdsmiljö. Eftersom ozon bryts ner genom reaktioner med andra luftföroreningar är halterna lägre i tätorter. Preciseringsen för hälsa, att halten marknära ozon inte överstiger 70 mikrogram per kubikmeterluft beräknat som ett åttatimmars medelvärde, nås inte.

Vad gäller preciseringen för Ozonindex så överskrids målvärdet 5 000 ppb timmar i kustnära och höglänta områden i södra Sverige men inte i norra.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

När det gäller etappmålet att begränsa utsläpp av luftföroreningar i Europa är ett aktivt deltagande från samtliga medlemsstater i förhandlingsarbetet avgörande för att beslut om ytterligare begränsningar av nationella utsläpp av luftföroreningar genom EU:s direktiv om nationella utsläppstak för vissa luftföroreningar (takdirektivet) ska komma på plats. Trots att Sverige, och flera medlemsländer med oss, driver på för att ett ambitiöst direktiv ska komma på plats så snart som möjligt är det inte troligt att det kommer att ske under 2015. Ett färdigt beslut om ett nytt takdirektiv bedöms tidigast vara på plats under 2016. Vad gäller ett godtagande av ändringarna i det reviderade Göteborgsprotokollet så arbetar regeringen för att Sverige ska godta ändringarna under 2015. För att protokollet ska träda i kraft krävs dock att två tredjedelar av parterna till nu gällande protokoll godtar ändringarna.

Regeringen bedömer det inte som sannolikt att etappmålet om begränsningar av utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten uppnås till 2016. Utsläppen av svaveldioxid och partiklar har minskat till sådana nivåer att etappmålet redan bedöms vara uppfyllt. För kväveoxidutsläppen kommer etappmålet troligen inte att nås då utsläppen fortfarande ökar och ingen

nedåtgående trend kan noteras. Här behöver åtgärder vidtas. Ett införande av s.k. kvävekontrollområden (NECA) i Östersjön och Nordsjön bedöms ha stor potential att kunna minska utsläppen av kväveoxider från sjöfarten. Förhandlingar om införande av NECA-områden i Östersjön har förts inom HELCOM. Förhandlingarna har gått i stå och det bedöms inte som möjligt att NECA-områden kommer att införas i Östersjön innan 2016. Diskussioner har inletts om att införa ett NECA-område i Nordsjön och Sverige arbetar med att ta fram en position i frågan.

Analys och slutsatser

Utvecklingen är i huvudsak positiv, men Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet. Det är angeläget att insatser görs såväl internationellt som nationellt om miljö kvalitetsmålet ska nås.

Hälsoeffekter av luftföroreningar

Hälsoeffekterna av luftföroreningar leder till förtida dödsfall, ökat antal sjukdagar och medför därför betydande samhällsekonomiska kostnader. Beräkningar från IVL Svenska Miljöinstitutet och Umeå universitet visar att över 5 000 personer varje år dör en för tidig död på grund av luftföroreningar i Sverige. Av dessa uppskattas cirka 3000 orsakas av exponering för partiklar som inte genererats lokalt utan transporterats hit med luftströmmarna från andra länder. Därtill uppskattas partiklar från vedeldning orsaka ytterligare drygt 1 000 förtida dödsfall per år, lokalt genererade avgaser cirka 1 300 dödsfall och vägdamm ytterligare drygt 200 dödsfall. Luftföroreningar är ett lokalt, nationellt, europeiskt och internationellt problem. För svensk del är utsläppsminskningar i omgivande länder och därmed minskad intransport av luftföroreningar mycket betydelsefullt för att de luftrelaterade miljömålen ska kunna nås.

Förslagen i det luftvårdspaket som Europeiska kommissionen presenterade i december 2013 bedöms leda till betydande hälsovinster och därmed vara samhällsekonomiskt lönsamt. Förhandlingarna om luftvårdspaketet pågår nu inom rådet och Europaparlamentet. Det är väsentligt att en tillräckligt hög ambitionsnivå

kan säkerställas i syfte att förbättra luftkvaliteten i Europa och Sverige och ta till vara hälsovinster och de samhällsekonomiska vinsterna. Även om medlemsländerna nu vidtar åtgärder för sjöfart, vägtrafik och förbränningsanläggningar vilka leder till sänkta bakgrundshalter av partiklar $PM_{2,5}$ samt inför ny teknik och nya bränslen minskar inte utsläppen från hushållen och annan småskalig användning lika påtagligt och åtgärder för att minska dessa utsläpp behöver också vidtas.

Halterna av partiklar (PM_{10}) har minskat i de mest utsatta områdena men inte tillräckligt för att miljö kvalitetsnormen ska nås och fortfarande är hälsoeffekterna omfattande i stadsmiljön. Med genomförande av ekodesigndirektivets (direktiv 2009/125/EG) krav på vedpannor kan utsläppen på sikt minskas från dessa men fler åtgärder kan komma att behövas. Den enskilt viktigaste faktorn för överskridandet av miljö kvalitetsnormen för partiklar (PM_{10}) i stadsmiljö är emellertid dubbdäckslitage.

Fortsatta insatser för att minska halterna av partiklar och kväveoxid i stadsmiljö behövs. Bakgrundshalterna av ämnena har liten betydelse, varför det främst är nationella och lokala åtgärder som har effekt.

Att minska halterna av kvävedioxid kräver bl.a. att bättre reningsteknik utvecklas och får genomslag eller att trafikmängderna minskar lokalt.

När det gäller utsläppen av kväveoxider och halterna av kvävedioxid lokalt är det ett problem att framför allt moderna dieslbilar många gånger har mycket högre utsläpp i verklig körning än när motorerna testas. Detta bidrar till svårigheterna att sänka halterna av kvävedioxid i de mest belastade gatumiljöerna. Pågående översyn av testprocedurer behöver resultera i mer realistiska sådana.

Sammantaget är det viktigt att Sverige fortsätter att vara drivande för att åstadkomma strikta regelverk som sätter effekter av luftföroreningar, människans hälsa och kostnader för hälsoeffekter i fokus. Det gäller bl.a. i nu aktuella processer kring styrmedel och avtal i EU och internationella forum, såsom taktidirektivet, direktivet för medelstora förbränningsanläggningar samt ratificering av Göteborgsprotokollet. Vidare behövs fortsatt aktivt arbete i Arktiska rådet, HELCOM och IMO för att minska utsläppen av sot och kväveoxider från sjöfart. På det nationella planet

kommer den luftvårdsstrategi som Miljömålsberedningen har i uppdrag att ta fram samordnat med det klimatpolitiska ramverket att få en stor betydelse för Sveriges fortsatta luftvårdsarbete. Mer konkret så är det angeläget att underlätta för en ökning av fordon med låga utsläpp av luftföroreningar. Det är också viktigt att minska utsläppen av partiklar från användning av dubbdäck. Lämpliga åtgärder för att minska hushållens användning av produkter som innehåller lösningsmedel bör undersökas för att få bukt med de ökade utsläppen av lösningsmedel från hushållen.

3.5.4 Bara naturlig försurning

Miljö kvalitetsmålet är att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- påverkan genom atmosfäriskt nedfall,
- påverkan genom markanvändning,
- försurade sjöar och vattendrag,
- försurad mark.

Resultat

Utvecklingen i miljön är överlag positiv. Tillståndet har förbättrats något i sjöar och vattendrag, medan trenden för skogsmark är oklar. Fortfarande finns betydande arealer mark och sjöar med försurning som överskrider gränsen för vad mark och vatten tål. Övervägande del av nedfallet av försurande ämnen kommer från källor utanför Sverige. Det europeiska samarbetet med att minska utsläppen av luftföroreningar från land är framgångsrikt. De europeiska utsläppen av svavel- och kväveoxider har minskat med 40 respektive 25 procent

mellan 2005 och 2010. Samtidigt har dock sjöfartens utsläpp ökat.

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall

Preciseringen innebär att nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor inte medför att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.

Minskningen av utsläppen av försurande ämnen i Europa har medfört att nedfallet över Sverige minskat de senaste decennierna. De nationella utsläppen står för en mindre del av nedfallet över Sverige. Endast cirka 10 procent av svavlet och 20 procent av kvävet härstammar från svenska källor.

För att nå miljö kvalitetsmålet krävs att nedfallet minskar ytterligare, vilket kräver åtgärder utanför Sveriges gränser. Sverige är därför aktivt i FN:s luftvårdskonvention. Under 2012 reviderades det s.k. Göteborgsprotokollet under luftvårdskonventionen som syftar till att begränsa utsläppen av bl.a. svaveldioxid, kväveoxider och ammoniak till 2020. Det nya protokollet beräknas ge en minskning av utsläppen av svaveldioxid med 59 procent 2020 jämfört med utsläppen år 2005. Motsvarande minskning för kväveoxider är 42 procent och för ammoniak 6 procent.

Inom EU presenterade kommissionen i december 2013 en luftvårdsstrategi som bl.a. innehåller ett förslag till ett reviderat takt direktiv med nationella utsläppstak till 2030. Förhandlingarna om direktivet påbörjades under 2014. Inom MARPOL-konventionen har nya bestämmelser om svavelinnehåll i marint bränsle trätt i kraft. Dessa regler har införts i EU-lagstiftningen genom det reviderade svavel direktivet. På nationell nivå har Sjöfartsverket tagit beslut om nya villkor för miljö-differentierade farledsavgifter som innebär en sänkning av nivån och ökad differentiering av avgiften för fartyg med låga utsläpp av kväveoxider.

Påverkan genom markanvändning

Preciseringen innebär att markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten ska motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet. Skogsbruket bidrar till markförsurningen genom att närings-ämnen förs bort i samband med avverkning. Nedbrytning av växtmaterial frigör basiska mineralämnen som motverkar försurningen. Om

förlusten av de basiska ämnena inte kompenseras genom naturlig vittring eller ersätts av t.ex. askåterföring ökar försurningen. Framför allt gäller det om man vid skörd även för bort de näringsrika grenarna och trädtopparna, s.k. GROT. GROT-uttaget ökade under 2013 jämfört med året innan. Det totala uttaget av GROT har fördubblats sedan år 2000, men legat på en relativt konstant nivå sedan 2010. Totalt har uttag av GROT hittills gjorts på 4 procent av den produktiva skogsmarksarealen i Sverige.

Som ett led i Skogsstyrelsens arbete med frågor kring skogsbrukets inverkan på försurningen tillsatte Skogsstyrelsen 2012 en rådgivande grupp för askåterföring där åtgärder för skogsbrukets försurningspåverkan skulle diskuteras, liksom att analysera hinder för askåterföringen och föreslå åtgärder. Hösten 2014 återrapporterade den rådgivande gruppen sitt arbete med en rad förslag på åtgärder bl.a. informationsspridning och utbildningsinsatser, certifiering, teknik- och metodikutveckling.

Försurade sjöar

Preciseringen innebär att sjöar och vattendrag, oberoende av kalkning, ska uppnå minst god status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Andelen försurande sjöar och vattendrag i Sverige har stadigt minskat sedan 1990. Enligt den senaste analysen, vilken gjordes 2014, är cirka 10 procent av landets sjöar försurade. Det kan jämföras med när försurningen var som störst 1990 då andelen försurade sjöar i Sverige uppgick till 17 procent. Den största andelen försurade sjöar finns i sydvästra Sverige, den lägst i Norrlands inland. Vad gäller vattendragen var 14 procent av alla vattendrag försurade år 2010. Mindre än hälften av dessa kalkades. Knappt 8 procent av Sveriges sjöar påverkas av kalkning.

Försurad mark

Preciseringen innebär att försurningen av mark inte ska påskynda korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skada den biologiska mångfalden inom land- och vattensystem.

Skogsmarken i södra Sverige är försurad. De analyser som gjorts visar inte på någon entydig återhämtning från försurning under perioden 1983–2011. Försurningsgraden i marken har successivt ökat i norra och sydvästra Sverige,

även om trenden har vänt i sydvästra Sverige de senaste åren. I mellersta/östra Sverige har utvecklingen varit mer stabil. Orsaken till denna utveckling är svårtolkad.

Sammanfattningsvis har tillståndet vad gäller försurade marker i stort inte ändrats sedan 1980-talet, även om trenden i sydvästra Sverige är positiv under senare år. Återhämtningen sker mycket långsamt, så även om nedfallet av försurande ämnen minskar så kommer marken, framför allt i södra Sverige, sannolikt att vara försurad under lång tid framöver.

Regional uppföljning

I de regionala uppföljningarna av miljö kvalitetsmålet för 2014 bedömer hälften av länen att utvecklingen i miljön är positiv, medan de övriga anger trenden som neutral eller osäker. De flesta län bedömer att skogsbrukets bidrag till försurningspåverkan på mark och sjöar tilltar och att askåterföring och andra åtgärder krävs. Kalkning av sjöar och vattendrag sker fortfarande i de flesta län och behovet bedöms kvarstå under överskådlig tid som åtgärd för växt- och djurlivet i många försurade sjöar och vattendrag.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet. En stor del av nedfallet av försurande ämnen i Sverige beror på att sådana ämnen transporteras hit med luftströmmarna från Sveriges närområde. Fokus bör fortsatt ligga på att minska utsläppen, vilket framför allt kräver insatser inom EU och inom internationell sjöfart. Genomförandet av ändringarna i det s.k. svaveldirektivet (2012/33/EG) kommer ge minskade utsläpp av svaveldioxid från sjöfarten. Kalkning av vattendrag är fortsatt viktigt för att inte försämra miljö tillståndet men det tar inte bort orsakerna till försurningen. En nödvändig åtgärd är att minska utsläppen av kväveoxider från internationell sjöfart. Detta kan ske exempelvis genom inrättande av skyddsområden för kväveoxidutsläpp i havsområden nära Sverige. Fortsatt arbete med att minska påverkan från markanvändningen behövs. Det är dock i parktiken omöjligt att fullständigt kompensera för eventuell försurning från markanvändning.

Utsläpp och nedfall av försurande ämnen

Endast en liten del av nedfallet av försurande ämnen härstammar från svenska källor. Sverige är därför helt beroende av att åtgärder vidtas för att reducera utsläpp av försurande ämnen utanför våra gränser för att miljö kvalitetsmålet ska nås.

De viktigaste internationella styrmedlen för att minska de försurande ämnena är Göteborgsprotokollet inom FN:s luftvårdskonvention och EU:s takt direktiv. Sverige behöver därför vara en aktiv part i luftvårdskonventionen och i EU arbetet.

Enligt nuvarande prognoser för utsläpp av försurande ämnen i Europa och skogsbrukets påverkan kommer överskridandet av den kritiska belastningen för sjöar att minska något till 2020, men planar sedan ut vid omkring en tiondel av Sveriges yta.

Påverkan av skogsbruk

Uttaget av biomassa från skogen, t.ex. biobränslen, kommer sannolikt att öka på lång sikt i omställningen mot ett biobaserat samhälle. Markanvändningens försurande påverkan kan därmed komma att öka om försurningen inte kompenseras genom t.ex. askåterföring eller genom markens vittring. Askåterföring har inte ökat i samma takt som uttaget av GROT. GROT-uttaget görs i dag på ca 80 000 hektar och askåterföring på knappt 10 000 hektar.

Åtgärder i form av information och utbildning liksom t.ex. teknikutveckling är viktiga instrument för att motverka negativa effekter. Vidtagna åtgärders effektivitet bör utvärderas och ytterligare åtgärder kan bli aktuella för att säkerställa att målet kan nås. Åtgärder för att minska skogsbrukets försurande effekter är mest angeläget i södra Sverige.

3.5.5 Giftfri miljö

Miljö kvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder och indikatorer som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen,
- användningen av särskilt farliga ämnen,
- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper,
- förorenade områden,
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper och
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Resultat

Förekomsten av vissa miljögifter minskar, men för många ämnen saknas underlag för att bedöma hur halter i människa och miljö har förändrats. Långlivade ämnen är särskilt problematiska. Global konsumtion leder till allt större kemikalie- och varuproduktion och ökad diffus spridning av farliga ämnen. För särskilt farliga ämnen har ett arbete med att begränsa av användningen av dessa påbörjats inom EU.

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Preciseringen handlar om att begränsa användning och exponering av farliga ämnen till miljön och människor.

Sverige har även verkat i EU för att begränsa användningen av biocidbehandlade varor när de innehåller ämnen som har problematiska egenskaper eller som innebär en risk för hälsa eller miljö. Ett framsteg är att behandlade varor ska märkas när det gäller t.ex. allergiframkallande egenskaper. En stor andel av biocidbehandlade varor på EU-marknaden är importerade. Sverige har varit drivande för att villkor ska ställas för användning av biocider i varor vid godkännande av verksamma ämnen och att motsvarande krav införs för importerade varor.

En rapport som Kemikalieinspektionen tagit fram på uppdrag av regeringen hösten 2014 visar på att ett stort antal farliga ämnen som kan förekomma i textilier. Många av dessa farliga

ämnen saknar begränsning i EU:s kemikalielagstiftning. Som ett resultat har regeringen gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram förslag till åtgärder på textilområdet.

Den 27 april 2015 antog de nordiska miljöministrarna en handlingsplan för hållbart mode- och hållbara textilier för Norden. Handlingsplanen innehåller olika förslag till åtgärder och samarbeten bl.a. om att begränsa farliga ämnen. På svenskt initiativ skickades även ett gemensamt brev från de nordiska länderna till kommissionen med en uppmaning om att utveckla lagstiftningen för att begränsa användningen av farliga kemikalier i textilier och åtgärder för att förebygga textilavfall.

Regeringen har i maj 2015 beslutat om nationella begränsningar i användningen av kemiska växtskyddsmedel för jorddesinficering, bekämpning av växtlighet i vatten samt behandling av frukt och matpotatis mot fungicider efter skörd. Inget av de nu förbjudna användningsområdena har förekommit i Sverige under senare tid.

I slutet av 2013 uppmärksammades frågan om spridning av högfluorerade ämnen (s.k. PFAS) i miljön.

I början av 2014 tog Livsmedelsverket initiativ till en nationell kartläggning av perfluorerade alkylsyror (PFAA som ingår i gruppen högfluorerade ämnen) i dricksvattnet, efter fynd av höga halter på flera platser i Sverige. Sex procent av anläggningarna i 65 kommuner var påverkade. Dessa försörjer 3,6 miljoner konsumenter med dricksvatten. Påverkat grundvatten fanns på 71 platser medan halterna PFAA i ytvatten var så låga att de inte innebär någon hälsorisk. Där halterna av PFAA har varit höga har riskvärderingar i flera fall lett till att vattentäkter stängts av och att konsumenternas exponering därigenom drastiskt minskat.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) redovisade 2014 en undersökning där PFAS uppmättes i vatten från 44 olika ställen i älv- och åmynningar utmed den svenska kusten.

Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen har gemensamt startat ett nationellt nätverk för högfluorerade ämnen (PFAS) för myndigheter, forskare, länsstyrelser, kommuner, miljökonstuler och dricksvattenproducenter. Nätverket fokuserar på att öka kunskap om egenskaper och förekomst samt att diskutera lösningar för att få bort PFAS-ämnen i marken och dricksvattnet.

Havs- och vattenmyndigheten har i april 2015 redovisat och analyserat hur medel för att stödja arbete för avancerad rening av läkemedelsrester i avloppsvatten hittills har använts. Myndigheten har stött sex projekt i såväl mindre som större reningsverk där olika metoder för rening utvecklas och utvärderas.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Preciseringen handlar om att begränsa användningen av särskilt farliga ämnen. Det är ämnen som är långlivade och bioackumulerande eller är cancerframkallande, fortplantningsstörande eller kan skada arvsmassan. Även ämnen som är hormonstörande eller kraftigt allergiframkallande räknas hit, liksom metallerna bly, kvicksilver och kadmium.

Sverige arbetar för närvarande med sex ämnesutvärderingar i Reach. Några av dem är tiram, som är misstänkt hormonstörande och används bl.a. vid tillverkning av gummi och limmer samt citral och citronellal som är allergiframkallande citrondoftande ämnen med mycket spridd användning och höga volymer. Vidare har Sverige lämnat förslag till Echa (Europeiska kemikaliemyndigheten) på 13 ämnen som bör betraktas som särskilt farliga och föras upp på kandidatförteckningen, bl.a. kadmium och flera kadmiumföreningar.

På svenskt initiativ har ett begränsningsförslag gällande bly i konsumentvaror beslutats av kommissionen i april 2015. Ett svenskt förslag till begränsning av nonylfenol och nonylfenoletoxiylater i importerade textilier hanterades av Europeiska kemikaliemyndighetens (Echa) kommittéer under 2014. Förslaget har fått stöd och beslut fattades i juli 2015.

Flera av de farligaste bromerade flamskyddsmedlen är förbjudna exempelvis polybromerade bifenyler (PBB) och tre polybromerade difenyletrar (pentaBDE, oktaBDE och dekaBDE) i elektriska och elektroniska varor under RoHS-direktivet. RoHS-direktivet (restriction of hazardous substances) förbjuder eller begränsar användningen av vissa tungmetaller och flamskyddsmedel i elektriska och elektroniska produkter. Användningen av pentaBDE, oktaBDE samt Hexabromcyklododekan (HBCDD) är vidare reglerade i EU:s POP-förordning (EG 850/2004) och omfattas också av FN:s globala Stockholmskonvention. En mer total begränsning av

användningen av dekaBDE i EU:s kemikalielagstiftning Reach behandlas just nu av EU:s kemikaliemyndighet Echa. Parallellt diskuteras även en global reglering av dekaBDE i Stockholmskonventionen om långlivade organiska ämnen.

HBCDD är även reglerat i Reach-förordningens tillståndssystem och kommer att vara förbjudet att användas utan tillstånd från den 21 augusti 2015. Sverige, genom Kemikalieinspektionen, var det land som utvärderade HBCDD och därmed varit drivande i att begränsa användningen av HBCDD.

Vidare är två bromerade flamskyddsmedel (HBCDD och dekaBDE) upptagna på kandidatförteckningen över särskilt farliga ämnen i Reach. Detta innebär att leverantörer av en vara har ett informationskrav till professionella användare och till de konsumenter som begär information om dessa bromerade flamskyddsmedel.

Vidare pågår det för närvarande substansutvärderingar under Reach av sex bromerade flamskyddsmedel (EBP, Tetrabrom-DEHP, tribromfenol, TBBPA, ett TBBPA-derivat och tetrabromftalimide). EBP (dekabromdifenyletan) som utvärderas har ersatt dekaBDE i många användningsområden.

I juli 2014 utökades kraven i det s.k. RoHS-direktivet till att även omfatta medicinteknisk utrustning och övervaknings- och kontrollutrustning. Det innebär att ett antal farliga ämnen kraftigt begränsas i dessa utrustningar. RoHS-direktivet syftar till att minska riskerna för människors hälsa och för miljön genom att ersätta t.ex. kvicksilver, kadmium, bly och flamskyddsmedel i elektrisk och elektronisk utrustning med mindre farliga alternativ eller alternativ teknik.

I pågående EU-förhandlingar om nya regler för medicintekniska produkter har Sverige varit drivande för skärpta krav på information om och utfasning av särskilt farliga ämnen. Sverige har särskilt pekat på att EU-kommissionens vetenskapliga kommitté identifierat risker för små barn vid användning av produkter som innehåller bisfenol A och mjukgöraren DEHP. Det svenska påverkansarbetet har starkt bidragit till att rådet i fortsatta förhandlingar med Europaparlamentet kommer att verka för en obligatorisk märkning av produkter som innehåller särskilt farliga ämnen.

En utredning om bisfenol A har rapporterats till regeringen i december 2014. Den kartlägger användningsområden för bisfenol A. I utredningens betänkande lämnas förslag till hur en väsentlig minskning av exponeringen för bisfenol A från bl.a. termopapper och material i kontakt med livsmedel kan åstadkommas genom en utfasning. Utredningen bereds i Regeringskansliet.

Nordiska ministerrådet lät under 2014 ta fram en studie som visar att kostnaderna för EU-samhället av sjukfrånvaro och sjukvårdskostnader av att inte minska exponeringen av hormonstörande ämnen med inverkan på manlig fortplantning kan uppgå till 4,5 miljarder kronor per år. Ministrarna skickade gemensamt studien till berörda kommissionärer i december 2014.

Under partsmötet i maj 2015 reglerades industrikemikalierna hexaklorbutadien (HCBD) och polyklorerade naftalener (PCN) samt bekämpningsmedlet pentaklorfenol (PCP) inom Stockholmskonventionen om långlivade organiska ämnen, s.k. POP:s. Dessa ämnen, som redan är reglerade eller förbjudna inom Sverige, kommer inte kunna produceras eller användas av parterna i konventionen. Partsmötet genomfördes under svenskt ledarskap.

Inom ramen för arbetet med ratificeringen av den nya globala konventionen om kvicksilver, Minamatakonventionen, som antogs 2013 avser regeringen att driva på för en skärpning av EU-reglerna gällande kvicksilver, bl.a. i frågan om dentalt amalgam.

Förorenade områden

Preciseringen handlar om att åtgärda förorenade områden så att de inte utgör hot mot människors hälsa eller miljön.

Det finns cirka 1 200 förorenade områden som bedöms utgöra mycket stor risk för miljön och människors hälsa. Ytterligare ca 13 000 områden bedöms utgöra stor risk och skulle också behöva åtgärdas.

I början av 2014 hade över 2 200 förorenade områden med höga (riskklass 2) eller mycket höga risker (riskklass 1) åtgärdats. De statliga pengarna går främst till åtgärder i områden med riskklass ett, någon gång i riskklass 2.

Under 2014 tog Naturvårdsverket beslut om en nationell plan för efterbehandlingsarbetet. Genom en effektiv administration av anslagsmedlen säkerställs att de viktigaste områdena saneras först och att de mest effektiva

metoderna används. Under 2014 har också den riksomfattande kartläggningen av förorenade områden i Sverige slutförts förutom i de tre storstadsregionerna där den beräknas vara klar under 2015. Resultatet finns samlat i en databas som fr.o.m. 2015 är tillgänglig för både myndigheter och kommuner.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Preciseringen handlar om att ta fram kunskap om miljö- och hälsoegenskaper för de ämnen som företagen sätter ut på marknaden.

En expertgrupp för hormonstörande ämnen inrättades i februari 2014 under Echa:s ledning. Uppdraget är att vara rådgivande i frågor som rör att identifiera om kemiska ämnen har hormonstörande egenskaper. Kemikalieinspektionen representerar Sverige i detta arbete.

Formas beviljade 2014 medel till SweTox Research Center för det omfattande projektet EDC 2020 som handlar om att möta framtida regulatoriska och samhällsliga krav kring hormonstörande ämnen, genom forskning om verkliga och potentiella hormonstörande kemikalier och deras effekter.

Nanomaterial har ett brett användningsområde som utvecklas snabbt. I dag råder brist på överblick om miljö- och hälsorisker med nanomaterial. Samtidigt släpar EU-lagstiftningen efter och behöver utvecklas för att bli fullt tillämpbar på nanomaterial. Särskilda informationskrav vid registrering av nanomaterial i kemikalielagstiftningen är en viktig åtgärd för att hantera risker med nanomaterial i EU:s lagstiftning. Under 2014 har frågan diskuterats på flera möten mellan kommissionen och medlemsländerna. Sverige deltar och verkar aktivt för att lämpliga standardinformationskrav ska införas. Kommissionen har aviserat sin avsikt att lägga fram förslag om bl.a. ändringar i bilagorna till EU:s kemikalieförordning Reach, se över definitionen av nanomaterial och se över frågan om behov av ett rapporteringssystem på EU-nivå. Kommissionens arbete har dock ytterligare försenats med ännu ett år och det är oklart om och när kommissionen kommer att presentera några förslag till åtgärder. Sverige har under 2014, tillsammans m.fl. andra medlemsstater i EU, uppmanat kommissionen att agera för att kunna säkerställa att eventuella risker med nanomaterial kan hanteras, till skydd för

människors hälsa och miljön. I avsaknad av ett gemensamt rapporteringssystem för nanomaterial har flera medlemsstater inrättat nationella rapporteringssystem. Regeringen gav i december 2014 Kemikalieinspektionen i uppdrag att utreda hur en skyldighet att lämna information om förekomst av nanomaterial i kemiska produkter och i varor skulle kunna utformas.

Information om farliga ämnen i material, produkter och varor

Preciseringen handlar om att information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor ska vara tillgänglig.

Ett förslag till ett internationellt program för information om farliga ämnen i varor antogs i september 2015 inom ramen för den globala kemikaliestrategin SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management). FN:s miljöprogram (UNEP) ansvarar för ett projekt om utveckling av ett sådant program. En utredning om hur ett internationellt informationssystem skulle kunna utformas har gjorts.

På uppdrag av regeringen har Kemikalieinspektionen öppnat en upplysningstjänst och en särskild webbsida för konsumenter som informerar om kemikalier i vardagen så att konsumenter kan göra medvetna val och hantera produkter på ett säkert sätt.

Kemikalieinspektionen är även en av de informationsansvariga myndigheterna för den upplysningstjänst till konsumenter som Konsumentverket samordnar, Hallå konsument.

Kemikalieinspektionen och Läkemedelsverket redovisade i november 2014 sitt gemensamma uppdrag att utreda möjligheten att förenkla arbete för de företag som i dag lämnar uppgifter både till Giftinformationscentralen och till Kemikalieinspektionens produktregister. Myndigheterna föreslår att en kompletterande utredning ska göras då de tekniska förutsättningarna samt detaljerna i uppgiftslämnandet blivit klarlagda på EU-nivå.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

När det gäller etappmålen för särskilt farliga ämnen vill regeringen peka på några relevanta åtgärder.

Hormonstörande ämnen pekas i dag ut som särskilt farliga i relevanta regelverk. Europeiska kommissionen ansvarar för utvecklande av vetenskapliga kriterier för identifiering av

hormonstörande ämnen. I detta arbete är Sverige pådrivande. Kommissionen skulle ha fastställt kriterier för att identifiera hormonstörande ämnen inom ramen för biocidförordningen senast i december 2013 men har ännu inte fattat något beslut om detta. Sverige anser att kommissionens passivitet är oacceptabel och har därför stämt kommissionen inför EU-domstolen. Sverige har fått ett brett stöd för sin talan. Europaparlamentet, rådet, Danmark, Nederländerna, Finland och Frankrike har intervenerat till stöd för Sverige. När det gäller kandidatförteckningen i Reach så finns det en färdplan för särskilt farliga ämnen (SVHC) som kommissionen, Echa och medlemsländerna i EU kom överens om 2013 och vars mål är att alla ”relevanta” SVHC ska finnas på kandidatlistan till 2020. Under 2014 tillfördes 10 nya ämnen så att förteckningen omfattade 161 ämnen vid årsskiftet. Minamatakonventionen om kvicksilver som slutförhandlades under 2013 innehåller begränsningar och förbud av kvicksilver i både produkter och i industriella processer och kommer på sikt bl.a. att minska den långväga transporten av kvicksilver till Sverige. Den träder i kraft när 50 länder har ratificerat, vilket beräknas ske tidigast år 2017. Kommissionen planerar att i slutet av 2015 återkomma med förslag till lagstiftning för kvicksilver som en del i EU:s och medlemsländernas ratificering av Minamatakonventionen. Kemikalieinspektionen har lämnat kommentarer i ett offentligt samråd om hur konventionen bör införas i europeisk lagstiftning.

Regeringen avser verka för att bromerade flamskyddsmedel fasas ut.

När det gäller etappmålen för kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper kan följande särskilt lyftas fram. Enligt EU:s sjunde miljöhandlingsprogram ska kommissionen till år 2018 utveckla en åtgärdsstrategi för en giftfri miljö. Fyra områden är prioriterade i strategin: nanomaterial, hormonstörande ämnen, kombinationseffekter och farliga ämnen i varor. Kraven i EU:s nya leksaksdirektiv som började gälla 2013 innebär väsentligt utökade och specifika kemikaliekrav jämfört med tidigare leksaksdirektiv.

När det gäller etappmålen för information om farliga ämnen i varor fortsätter regeringen att lyfta fram följande åtgärder. Tillgången till information om farliga ämnen i varor är i dag bristfällig men förbättringsarbeten pågår både i

EU och internationellt. Inom den globala kemikaliestrategin SAICM utreds ett förslag till informationssystem för kemikalier i produkter. Förslaget, som beräknas antas 2015, är viktigt för att utveckla krav och system som kan tillämpas på global varuhandel.

Enligt EU:s kemikalielagstiftning Reach så har kunder rätt att efterfråga och få information om en varas innehåll av ett särskilt farligt ämne, om innehållet är mer än 0,1 procent. Flera EU-länder, däribland Sverige, har utarbetat en vägledning för att få fler varuleverantörer att leva upp till sina skyldigheter att informera kunder om varor som innehåller sådana ämnen. En process pågår även i EU-domstolen om tolkningen av haltgränsen 0,1 procent, dvs. om gränsen gäller hela varan (exempelvis en cykel) eller varje enskild del av varan (exempelvis ett cykelhandtag). Enligt en dom i EU-domstolen i ett mål i september 2015 är Sveriges m.fl. länders tolkning av informationskraven korrekt. Haltgränsen på 0,1 procent ska således tillämpas på varje enskild del av varan (exempelvis ett cykelhandtag) och inte hela varan (exempelvis en cykel).

När det gäller etappmålet för ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt har Läkemedelsverket gjort en fördjupad analys av olika handlingsalternativ för att nå etappmålet. Insatser för att minska miljöpåverkan av läkemedel vid både produktion och användning har identifierats och analysen utgör en viktig utgångspunkt för det fortsatta regelarbete som behövs kring miljöaspekter av läkemedel. Sverige har i pågående förhandlingar om en ny EU-förordning om veterinära läkemedel lagt fram förslag om att göra data över miljöegenskaper hos läkemedlen allmänt tillgängliga och att ställa minimikrav på utsläppskontroll vid produktion av läkemedel utanför EU.

När det gäller etappmålet för giftfria och resurseffektiva kretslopp så har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag att kartlägga vilka avfallsströmmar som bör hanteras på särskilt sätt. Kartläggningen omfattar innehåll av särskilt farliga ämnen och risk för exponering samt vid behov föreslå åtgärder avseende ny behandlingsteknik för att säkerställa giftfria kretslopp, göra en noggrann analys av hur avfalls- och kemikalielagstiftningen i praktiken tillämpas för återvunna material, både vad gäller EU:s kemikalielagstiftning Reach samt

förordning (EG) nr 1272/2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar (CLP) och när avfall upphör att vara avfall i enlighet med avfallslagstiftningen. I uppdraget ingår även att föreslå förändringar i EU:s regelverk samt stärka tillsynsvägledningen avseende avfallshanteringen särskilt med avseende på att minska risker med farliga ämnen och utfasning av särskilt farliga ämnen. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2016. Vidare driver Sverige aktivt frågan om giftfria kretslopp i samband med översynen av EU:s avfallslagstiftning inom ramen för det s.k. cirkulära ekonomipaketet som kommissionen ska presentera under hösten 2015. Exempelvis har Sverige i samarbete med Norge anordnat ett seminarium om giftfria kretslopp i Europaparlamentet i Bryssel under våren 2015.

Handlingsplan för en giftfri vardag

I enlighet med regeringens budgetproposition för 2014 beslutade riksdagen om resursförstärkningar till Kemikalieinspektionen fram t.o.m. 2020 för att arbetet med handlingsplanen ska vidareutvecklas och intensifieras (prop. 2013/14:1 utg.omr. 20, bet. 2013/14:MJU1, rskr. 2013/14:122). I början av 2015 gav regeringen Kemikalieinspektionen i uppdrag att vidareutveckla handlingsplanen. Enligt uppdraget bör handlingsplanen fortsatt fokusera på en giftfri vardag. Barn och unga vuxna är extra känsliga för risker förknippade med gifter och arbetet ska därför särskilt fokusera på att skolor, förskolor och andra miljöer där barn vistas ska vara fria från gifter.

I januari 2015 lämnade Kemikalieinspektionen en slutredovisning av sitt uppdrag om en handlingsplan för en giftfri vardag 2011–2014. Satsningen på handlingsplanen har möjliggjort en utökad insats nationellt, inom EU och internationellt. Arbetet har varit inriktat på åtgärder för att skydda barns och ungdomars hälsa och på att skydda människans fortplantning. Insatserna har fokuserat på att utveckla EU:s kemikalielagstiftning, öka kunskapen om hälsorisker, ökad tillsyn av farliga ämnen i varor och dialoger med företagen för att bistå i deras arbete med att byta ut farliga ämnen.

Satsningen på handlingsplanen har gjort det möjligt att öka antalet förslag på reglering av hälso- och miljöfarliga ämnen. Utan handlingsplanen hade endast enstaka förslag kunnat lämnas. Den ökade satsningen på EU:s

kemikalielagstiftning har resulterat i att Sverige numera tillhör den grupp medlemsländer som lämnar flest förslag på åtgärder mot enskilda hälso- och miljöfarliga kemiska ämnen. Sedan starten av handlingsplanen 2011 och inom ramen för Reachförordningen har Sverige lämnat in sju ämnesutvärderingar, elva förslag på ämnen till kandidatförteckningen, tre förslag på begränsningar samt förslag på harmoniserande klassificering av tolv ämnen. Förslagen om begränsningar gäller kadmium i konstnärsfärger, det hormonstörande ämnet nonylfenoletoxylat i textilier samt bly- och blyföreningar i konsumentprodukter. Förslag om harmoniserande klassificering och ämnen till kandidatförteckningen omfattar bl.a. flera kadmiumföreningar samt ämnen med cancerframkallande eller fortplantningsstörande egenskaper som kan finnas i plast, textilier eller rengöringsmedel. Ämnena har valts ut för förslag på åtgärder därför att de förekommer i varor som hanteras av konsumenter och för att barn kan utsättas för dem. Bly- och kadmiumföreningar har också prioriterats, eftersom det trots alla tidigare åtgärder är fortsatt viktigt att minska de nivåer som människa och miljö utsätts för.

Kemikalieinspektionen har under åren 2011 till 2014 kraftigt utökat de resurser som läggs på operativ tillsyn och tillsynsvägledning samt på kemiska analyser för kontroll av hur företagen följer regler om farliga ämnen i varor. När det gäller tillsynen ökade den kraftigt under 2012 och den höga nivån behölls även under 2013 och 2014. Fler inspektioner har utförts på plats hos företagen.

Under 2014 genomförde Kemikalieinspektionen ett samverkansprojekt, Smycken i detaljhandeln, med närmare 100 kommuner. Knappt 1 200 smycken analyserades av Kemikalieinspektionen. Av alla analyserade smycken visade sig 18 procent innehålla för höga halter av bly eller kadmium eller avge för mycket nickel. Reglerna om nickel visade sig vara väl kända i detaljhandeln till skillnad från reglerna om bly och kadmium. Under 2012 och 2013 genomfördes ett tillsynsprojekt inriktat på leksaker och varor för barn. Andelen varor som inte följer lagstiftningen och som lett till åtalsanmälningar har varit störst för leksaker (drygt 80 av 550 analyserade varor), smycken (125 av ungefär 1 200) och enklare hemelektronik (drygt 35 av 240).

Överträdelserna har främst gällt att gränsvärden för olika hälso- och miljöfarliga ämnen, såsom bly, kadmium, ftalater och bromerade flamskyddsmedel, har överskridits.

Inom ramen för handlingsplanen har frågor om företagens eget arbete med att byta ut farliga ämnen prioriterats. Dialoger med företag inom leksaksbranschen och textilbranschen samt företag som säljer kosmetika och hygienprodukter har förts i syfte att stödja företagens arbete med att byta ut farliga ämnen. Utbildning och information om lagstiftning, substitution, allergirisker, metoder för förebyggande arbete m.m. har också erbjudits dessa branscher. Utbildning om kemikalier regler och om hur företagen kan arbeta med att byta ut farliga ämnen kan förväntas ge resultat på längre sikt i form av minskade risker.

På uppdrag från regeringen har Konkurrensverket tagit fram förslag på upphandlingskriterier för en giftfri förskola. Syftet är att lägga en grund för kemikaliekraV i offentliga upphandlingar som berör förskolans områden. Uppdraget redovisades i maj 2015.

Analys och slutsatser

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Förutsättningar att nå målet på sikt förbättras genom att allt fler farliga ämnen begränsas och omfattas av gemensam lagstiftning inom EU och internationella överenskommelser. Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet. Sedan miljömålen infördes har användningen av flera särskilt farliga ämnen begränsats. En del välkända och sedan länge begränsade miljögifter, som undersökts i långa tidsserier, uppvisar minskande halter i miljön. Halterna av andra ämnen, som t.ex. vissa långlivade högfluorerade ämnen, ökar. Farliga ämnen som ingår i och sprids från varor, byggnadsverk m.m. kan påverka människor och miljö under lång tid. Målet motverkas av en ökande konsumtion som leder till ökad kemikalie- och varuproduktion globalt, vilket bidrar till ökad diffus spridning av farliga ämnen. En stor del av de varor som konsumeras i Sverige tillverkas dessutom utanför EU där många länder fortfarande har en svagt utvecklad kemikaliekontroll.

Det globala målet om att nå en hållbar kemikalie- och avfallshantering till 2020, som antogs 2002 på CSD-toppmötet i Johannesburg, kommer med all sannolikhet inte att nås.

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Kunskap om effekter av den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen är mycket begränsad. Den snabbt ökande produktionen, konsumtionen och handeln med varor som ökar spridningen av kemiska ämnen ställer stora krav på att effektiva styrmedel och åtgärder införs för att motverka den ökande exponeringen. Många varor finns kvar i samhället under lång tid och kan därför bidra till emissioner och exponering av kemiska ämnen under lång tid. Därför tar det lång tid innan förbud och begränsningar av kemiska ämnen i varor leder till minskad spridning till miljön.

Kontrollen av farliga ämnen i varor behöver bli bättre och regler behöver utvecklas inom EU och internationellt. Regler behöver i större utsträckning utformas så att de tar hänsyn till barnens större känslighet.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Enligt det sjunde miljöhandlingsprogrammet ska det till 2018 utvecklas en EU-strategi för en giftfri miljö. Strategin ska bygga på åtgärder som vidtas senast under 2015 och som adresserar nanomaterial, hormonstörande ämnen, kombinationseffekter och kemikalier i varor. Det praktiska genomförandet av handlingsprogrammet blir av stor betydelse för att minska användningen av särskilt farliga ämnen. I Kemikalieinspektionens genomförande av Handlingsplanen för en giftfri vardag ligger att aktivt bidra till detta arbete.

Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Av de i dag kända oavsiktligt bildade ämnena med farliga egenskaper är dioxiner, furaner och PAH de mest betydande. Kunskapen om oavsiktligt bildade ämnen har ökat kontinuerligt, men t.ex. i vilken omfattning de bildas och sprids är fortfarande dåligt känd. En viktig källa är utsläpp från industriella processer.

Industriemissionsdirektivet förväntas att på sikt bidra till minskad spridning av oavsiktligt bildade ämnen från industrin i Europa.

Förorenade områden

I Sverige finns fortfarande många områden som förorenats av tidigare verksamheter. Dessa områden måste åtgärdas så att de inte utgör något hot. Efterbehandlingsåtgärderna skyddar människors hälsa och miljön. Det behövs ett jämnt flöde av undersökningar som leder till åtgärder för att takten i saneringsarbetet ska öka. Efterbehandlingsarbetet får dock alltmer fokus på åtgärder och det finns nu en kö av undersökta områden som väntar på att åtgärdas, antingen med statliga medel eller av ansvariga verksamheter.

Utredningar och åtgärder som finansieras av den ansvariga verksamheten spelar en avgörande roll för att uppnå en giftfri miljö inom rimlig tid. Tillsynsarbetet på länsstyrelserna har därför förstärkts genom ökade resurser. Det statliga anslaget är en annan viktig förutsättning för arbetet.

Efterbehandling av förorenade områden ger också arbetstillfällen. Stora efterbehandlingsprojekt har 60–80 personer direkt sysselsatta inom olika yrkeskategorier såsom mark- och miljökonstuler, analyslaboratorier, entreprenadföretag och återvinningsanläggningar. En viktig slutsats är att saneringarna leder till att belastningen på miljö och i viss mån hälsa minskar och att anslaget på så sätt har en viktig funktion att fylla i arbetet med att nå miljömålen.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Processen med att registrera ämnen i Reach fortsätter och omfattar allt fler ämnen. Registreringarna i Reach uppvisar emellertid stora brister och luckor i den information om ämnens hälso- och miljöfarliga egenskaper som ska lämnas. Allt fler ämnen granskas också inom programmen för utvärdering av verksamma ämnen i biocidprodukter eller växtskyddsmedel. Det innebär att tillgången till kunskap om ämnens egenskaper har ökat och kommer fortsätta öka de närmaste åren. Än så länge är dock kunskapen om hälso- och miljöfarliga egenskaper för det stora flertalet ämnen bristfällig. Detta gäller särskilt kunskap om hälso- och miljöegenskaper för lågvolumämnen och för nanomaterial, hormonstörande ämnen samt om kombinationseffekter vid exponering från flera ämnen.

En särskilt svår fråga att bedöma är när det kan finnas tillräckliga förutsättningar för hur man ska hantera de särskilda utmaningar som riskbedömning av kombinationseffekter innebär och att anpassa regelverken så att de tar hänsyn till sådana. Det är dock viktigt att steg i den riktningen tas.

Information om farliga ämnen i material, produkter och varor

Utökade krav på information om farliga ämnen i varor kommer sannolikt att kunna vara införda för vissa grupper av konsumentprodukter till 2020.

Arbetet i FN:s globala kemikaliestrategi, SAICM, fortsätter med att ta fram och genomföra ett frivilligt internationellt program för information om ämnen i varor som ska innehålla principer för informationsöverföring i leverantörskedjor och till aktörer under en varus livscykel. Initiativet är mycket betydelsefullt för förutsättningarna att nå preciseringen.

3.5.6 Skyddande ozonskikt

Miljö kvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- ozonskiktets tjocklek och
- halter och utsläpp av ozonnedbrytande ämnen.

Resultat

Uttunnningen av ozonskiktet har avstannat och mycket tyder på att återväxten påbörjats. Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras framgångsrikt under Montrealprotokollet som har ratificerats universellt av samtliga FN-länder. Det finns dock fortsatt hot mot ozonskiktet på grund av fortsatt användning av ozonnedbrytande ämnen samt utsläpp från uttjänta produkter.

Vändpunkt och återväxt

Preciseringen innebär att vändpunkten för uttunnningen av ozonskiktet har nåtts och början på återväxten observeras.

Globalt är ozonskiktet i dag cirka tre procent tunnare jämfört med referensperioden, dvs. perioden före 1980, då ozonskiktet ansågs vara opåverkat av mänskliga utsläpp. Den i stora drag positiva utvecklingen fortsätter. Såväl mark- och satellitmätningar som modellresultat indikerar att den globala återväxten påbörjats.

Trots de positiva indikationerna saknas vetenskapligt konsensus om att återhämtningen är statistiskt säkerställd samt att denna återhämtning verkligen är ett direkt resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen.

Ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen

Preciseringen innebär att halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i de övre luftlagren understiger den nivå där ozonskiktet påverkas negativt.

Globalt har utsläpp och halter av ozonnedbrytande ämnen minskat i troposfären. HCFC (klorfluorkolväten) och dikväveoxid fortsätter dock att uppvisa ökade utsläpp och halter. Dikväveoxid är en s.k. växthusgas som också är ozonnedbrytande. Dikväveoxid regleras inte under Montrealprotokollet utan under Kyotoprotokollet.

För HCFC har ökningen av utsläppen visserligen i stort sett avstannat men ligger kvar på en fortsatt hög nivå. Halten HCFC fortsätter i dagsläget att öka men ökningstakten har varit betydligt mindre än i tidigare bedömningar. Detta beror på att det tar en viss tid innan de minskade utsläppen visar sig i minskade halter eftersom det tar tid för ämnena att transporteras från troposfären till stratosfären. De största utsläppen av HCFC kommer idag från Kina och andra utvecklingsländer. För lustgas har både utsläpp och halter fortsatt att öka.

Även för halten ozonnedbrytande ämnen i stratosfären ses motsvarande trend. Väteklorid (HCl) indikerar den totala mängden klor i stratosfären och är därför ett bra mått på den potentiella kapaciteten att bryta ner ozon. Mängden väteklorid i stratosfären minskar i ungefär samma takt som de ozonnedbrytande ämnena i troposfären.

Det finns även stora mängder ozonnedbrytande ämnen i befintliga och uttjänta produkter (s.k. banker). Globalt handlar det

uppskattningsvis om något mer än fem miljoner ton räknat som ODP, dvs. ozonnedbrytande potential. Utsläppen från dessa banker bedöms under perioden 2005–2014 uppgå till ca 1,6 miljoner ton ODP vilket är ca 114 000 ton per år. Motsvarande siffra för svenska banker ligger på drygt 3 000 ton. De svenska utsläppen av klorfluorkarboner (CFC), som i stort sett uteslutande består av utsläpp från dessa banker, fortsätter att minska och uppgick för år 2014 till ca 160 ton.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det är möjligt att nå miljö kvalitetsmålet med i dag beslutade och planerade styrmedel.

Återhämtningen för det globala ozonskiktet till referensvärdet för 1980 bedöms kunna nås mellan 2025–2040. Detta förutsätter att det internationella arbetet inom ramen för protokollet fortsätter med oförminskad kraft.

Samtidigt fortsätter utsläppen av dikväveoxid att öka globalt. Det är viktigt att tydliggöra att utsläppen av dikväveoxid inte bedöms hindra uppfyllandet av miljö kvalitetsmålet (påbörjad återväxt). Fortsatta utsläpp kan däremot försena en fullständig återhämtning betydligt, vilket är allvarligt med avseende på de ytterligare fall av t.ex. hudcancer och grå starr som ett fortsatt uttunnat ozonskikt medför.

Det finns dock osäkerhet i bedömningar och analyser av ozonskiktets tillstånd. På grund av stora variationer i såväl data som naturliga variationer finns ännu inte någon vetenskaplig konsensus om att återväxten av ozonskiktet är statistiskt signifikant. En del av osäkerheten handlar om att ozonskiktets återhämtning kommer att inträffa i en förändrad atmosfär på grund av ökade halter av växthusgaser. Den fullständiga återhämtningen av ozonskiktet bedöms kunna tidigareläggas med ca 11 år om samtliga utsläpp av ozonnedbrytande ämnen som regleras under Montrealprotokollet samt utsläppen från s.k. banker omedelbart skulle upphöra. Samtidigt fortsätter vissa utsläpp att öka. Den fullständiga återhämtningen av ozonskiktet är i hög grad beroende av vårt agerande i det internationella samfundet. Däri finns en möjlighet att antingen försena eller påskynda återhämtningen. De vägval som här görs kommer att få stor påverkan på människors

hälsa och miljön. Det är därför väsentligt att Sverige även fortsättningsvis är pådrivande i det internationella arbetet.

Samtidigt är det även viktigt att Sverige fortsätter med det egna nationella arbetet. Det kan också skapa en ökad trovärdighet i det internationella arbetet. För nationellt vidtagande är det viktigt att CFC i rivningsmaterial samt illegala gränsöverskridande transporter prioriteras

3.5.7 Säker strålmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- individens exponering för skadlig strålning,
- utsläppen av radioaktiva ämnen,
- hudcancer orsakade av ultravioletstrålning och
- exponeringen för elektromagnetiska fält.

Resultat

Den negativa trenden för antal nya hudcancerfall fortsätter. Hudcancer är den snabbast växande cancerformen i Sverige och om man ser på incidensen under de senaste tio åren har ökningen accelererat.

Individens exponering för skadlig strålning

Preciseringen innebär att individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt möjligt.

Strålskyddsarbetet inom sjukvård och industri behöver utvecklas genom bättre lagerlevnad. Strålsäkerhetsmyndigheten har konstaterat att det finns brister i hur de landsting och företag som myndigheten har inspekterat under de senaste fyra åren uppfyller myndighetens krav. De inspektioner som myndigheten genomfört under 2014 visar alla på liknande brister, vilket

indikerar att detta är ett generellt problem. Dock tyder den förbättring i lagefterlevnad som generellt har noterats bland de tillståndshavare som har genomgått en uppföljande inspektion på att myndighetens tillsynsverksamhet av sjukvården har en positiv effekt på strålsäkerheten. Även inom tandvården bedömer SSM att strålsäkerheten har förbättrats genom myndighetens insatser.

Utsläppen av radioaktiva ämnen

Preciseringen innebär att utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas.

Utsläppen av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar är fortsatt låga och visar generellt nedåtgående trender. I första hand handlar arbetet inom området om att bevara detta tillstånd, vilket kräver en fortsatt utövad god tillsyn av befintliga verksamheter samt att nya verksamheter noga prövas om de kan uppfylla miljö kvalitetsmålet innan tillstånd ges. Halterna av radioaktiva ämnen i miljön är normalt låga och bedöms inte utgöra något generellt miljö- eller hälsoproblem. Av de icke naturligt förekommande radioaktiva ämnena i miljön utgörs den största delen fortfarande av cesium från Tjernobyl. Inom ramarna för miljömålsarbetet används halten av cesium-137 i mjölk som indikator. Mätningarna visar att sedan Tjernobylolyckan 1986 har halterna minskat kraftigt och minskningen fortsätter stadigt. Stråldosen är mycket lägre än den från naturlig bakgrundsstrålning.

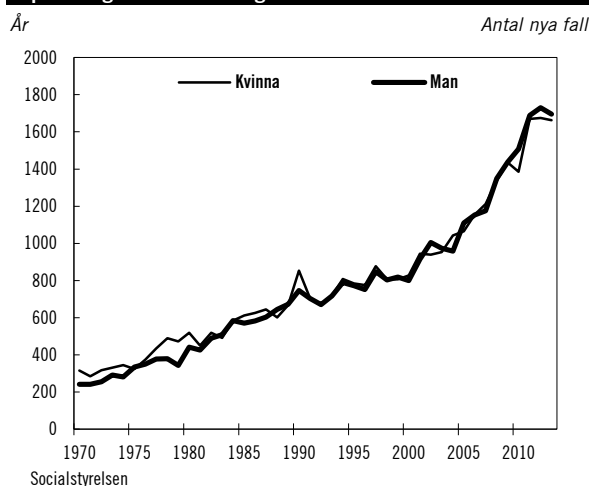
Hudcancer orsakad av ultraviolett strålning

Preciseringen innebär att antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning är lägre än 2000.

Antalet årliga hudcancerfall orsakat av UV-strålning fortsätter att öka, vilket illustreras av indikatorerna för antal nya hudcancerfall (se figur). Malignt melanom är den cancerform som ökar snabbast i Sverige. Det tillgängliga statistiska underlaget för samtliga typer av hudcancer indikerar att trenden kommer att fortsätta. För att nå målet behöver denna trend brytas. En problematik är att antalet fall av hudcancer kommer att fortsätta öka en tid även efter exponeringen har minskat, eftersom det kan ta upp till flera decennier innan hudcancer utvecklas. Det innebär att minskningen i antalet

hudcancerfall inte kommer att ske direkt efter att exponeringen för UV-strålning minskat.

Diagram 3.3 Utvecklingen av hudcancer till följd av exponering av UV-strålning

På uppdrag av Strålsäkerhetsmyndigheten har forskare vid Linköpings universitet tagit fram en rapport om samhällskostnader för hudcancer 2011. Den visar att kostnaderna har ökat med 27 procent (1,58 miljarder kronor 2011) jämfört med 2005 (1,25 miljarder kronor).

Strålsäkerhetsmyndigheten har under året kommunicerat risker med UV-strålning, vilket bl.a. har innefattat lansering av ytterligare två nya filmer i serien 450 nyanser av rött, fortsatt distribution av boken En bok om solen samt framtagande av underlag till lektionsstöd för miljömålen i skolan med avseende på miljö kvalitetsmålet Säker strålmiljö.

Exponeringen för elektromagnetiska fält

Preciseringen innebär att exponeringen för elektromagnetiska fält i arbetslivet och i övriga miljön är så låg att människors hälsa och den biologiska mångfalden inte påverkas negativt.

Strålsäkerhetsmyndighetens vetenskapliga råd för elektromagnetiska fält och hälsa har under året tagit fram en rapport om det aktuella forskningsläget. Rapporten har distribuerats till Världshälsoorganisationen (WHO) och WHO:s internationella rådgivande kommitté.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det är möjligt att nå miljö kvalitetsmålet med i dag beslutade och planerade styrmedel,

Den ogynnsamma trenden med ökande antal hudcancerfall verkar dock fortsätta. Ökningen gäller för samtliga typer av hudtumörer. Av en internationell undersökning om solvanor och hudcancerprevention framgår att svenskar i jämförelse med befolkningen i flera andra länder solar mer, skyddar sig mot solen i mindre utsträckning, föredrar en djupare solbränna samt upplever sig som mindre sårbara för att utveckla malignt melanom. UV-strålningen som människor exponeras för och ökningen av antalet maligna hudcancerfall beror i första hand på beteende, vilket är svårt att förändra då det innefattar en förändring av värderingar, attityder kring livsstil, utseende och solning. Exponering för UV-strålning är den enda kända riskfaktorn för hudcancer, bortsett från ärftlighet. Det är inte otänkbart att andra faktorer kan påverka risken att drabbas. Det finns en fördröjning mellan exponering för UV-strålning och insjuknande i hudcancer, vilket innebär att minskningen i antalet hudcancerfall inte kommer att ske direkt efter att exponeringen för UV-strålning minskar. För att nå målet i sin helhet behöver planerade åtgärder för att minska exponeringen av UV-strålning genomföras och beslut om ytterligare styrmedel tas.

3.5.8 Ingen övergödning

Miljökvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet,
- påverkan på landmiljön av övergödande ämnen,
- tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten och
- tillståndet i havet.

Resultat

Utvecklingen för miljökvalitetsmålet bedöms som neutral från att tidigare bedömts som positiv. Belastningen av fosfor och kväve minskar. I vissa områden minskar effekterna av övergödningen medan det i stora delar av Sverige inte finns någon nedåtgående trend. Speciellt allvarligt är tillståndet i Östersjön. Anledningen till detta är bl.a., utöver att Östersjön har ett stort överskott på näringsämnen från tidigare utsläpp, den stora utbredningen av syrefria botten, som bidrar till s.k. internbelastning av fosfor, samt den fortfarande höga atmosfäriska belastningen av kväve. Åtgärder vad gäller landbaserade utsläpp har gett resultat, men behöver ytterligare förstärkas.

Påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet

Tillförseln av kväve- och fosforföreningar till Sveriges havsområden, både från Sverige och från övriga Östersjöländer, ska underskrida den maximala belastning som fastställts inom internationella överenskommelsen. Vid Helcoms (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö) ministermöte 2013 reviderades Helcoms utsläppsbeting inom ramen för Baltic Sea Action Plan (BSAP). Betingen avser minskad tillförsel av kväve och fosfor via såväl luft som vatten och ska jämföras med medelvärdet för referensperioden 1997–2003.

Enligt betingen återstår ett behov för Sverige att ytterligare sänka utsläppen av fosfor och kväve till Egentliga Östersjön. Vad gäller reduktionskravet på kväve med 8 360 ton har Sverige enligt Helcoms senaste uppföljning (in press, Helcom 2015), åtgärdat 82 procent av kvävebetinget. Vad gäller reduktionskravet för fosfor på 530 ton har Sverige enbart åtgärdat 21 procent.

Den totala kväve- och fosforbelastningen har, enligt Helcom, minskat både på havet i sin helhet och specifikt från Sverige mellan referensperioden 1997–2003 och perioden 2010–2012. För Sverige har tillförseln av kväve minskat med 19 700 ton/år vilket motsvarar 15 procent. Trenden är starkare för Öresund och Kattegatt, men tydlig också vad gäller tillförseln till Egentliga Östersjön. En statistiskt säkerställd reduktion av fosfortillförseln till Egentliga Östersjön på 111 ton/år eller 13 procent och mindre säkra minskningar på ytterligare 200

ton/år har skett till Kattegatt, Öresund och Bottenhavet. För hela Östersjön har tillförseln av kväve minskat med 85 500 ton/år eller 9 procent och för fosfor med 5 000 ton/år eller 14 procent.

Enligt Naturvårdsverket rapport Årlig uppföljning (rapport 6661) utgör atmosfärisk kvävedeposition ca en fjärdedel av totalbelastningen till Östersjön, varav en femtedel under 2012 kom från sjöfarten. Den atmosfäriska belastningen har minskat stadigt under åren. De minskade utsläppen till luft motverkas av att utsläppen av kväveoxid från sjöfart ökar i Europa och att ingen påtaglig minskning från sjöfarten i Östersjön kan förväntas före 2020.

Sjöfartsverket har under året tagit beslut om nya villkor för miljödifferenterade farledsavgifter för att stimulera till förbättrad rening av kväveoxidutsläpp från fartyg.

Naturvårdsverket anger vidare att jordbruket fortfarande är den dominerande källan i södra Sverige vad gäller mänskliga utsläpp av kväve och fosfor till havet. I norra Sverige står punktkällor för stora bidrag av både kväve och fosfor, och för kväve är även deposition på vatten betydande. I norra Sverige bidrar även skogsbruket till kväveläckage.

Påverkan på landmiljön av övergödande ämnen

Preciseringen innebär att atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte leder till att ekosystem uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen. Enligt Naturvårdsverkets internationella rapportering så har de svenska utsläppen av kväveoxider minskat kraftigt mellan 1990 och 2013 och ligger sedan flera år under EU:s takdirektiv för utsläpp av luftföroreningar.

Vad gäller nedfallet av kväve har detta dock legat relativt oförändrat, men en statistisk nedgång kan nu påvisas på 25–30 procent sedan 2000 för hela landet. Kvävenedfallet ligger dock över eller mycket över den kritiska belastningsgräns som kan ge negativ inverkan på markvegetation särskilt i södra Sverige. Miljöövervakningsdata bekräftar även att skogsmarken i Skåne och Halland har kraftigt förhöjda halter nitratkväve, vilka kan läcka till grund och ytvatten. Ytterligare information finns under avsnitten 3.5.2 Frisk luft och 3.5.3 Bara naturlig försurning.

Tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

De länsstyrelser som är vattenmyndigheter har nu genomfört den andra statusklassningen enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). Ungefär 88 procent av vattendragen och 90 procent av sjöarna uppnår minst god ekologisk status när enbart övergödningssstatus bedöms, vilket skiljer sig från bedömning av god ekologisk status då fler parametrar tas i beaktande. Dock är enbart hälften av vattendragen och två tredjedelar av sjöarna klassade. Flertalet sjöar och vattendrag i skogs- och fjällandskapet kan i dag anses nå god status med avseende på näringstillstånd, men nästan hälften av sjöarna och vattendragen i Norra Östersjöns vattendistrikt samt en tredjedel i Södra Östersjöns vattendistrikt är övergödda.

Situationen i kustvatten är sämre där enbart 41 procent av kustvattenförekomsterna uppnår minst god ekologisk status vad gäller näringsämnen. I stort sett alla kustvattenförekomster från Strömstad till Hudiksvall är övergödda.

I jordbruks- och befolkningstäta områden i södra Sverige förekommer förhöjda nitrathalter i grundvattnet.

Enligt den årliga uppföljningen så har en del insatser genomförts inom ramen för de åtgärds- och förvaltningsplaner som Sveriges fem regionala vattenmyndigheter lade fram 2009, men att det fortfarande finns ett glapp mellan de åtgärder som är nödvändiga för att uppnå god ekologisk status och de som hittills genomförts.

Läckage av näringsämnen från små enskilda avloppsanläggningar bl.a. ner till grundvattnet för vidare transport ut till vattenmiljön, är fortfarande ett stort problem. Havs- och vattenmyndigheten utvecklade 2014 vägledning för effektivare tillsyn samt genomförde en riktad utlysning för att bl.a. bidra till utvecklingen av metoder för minskade utsläpp av övergödande ämnen från små avloppsanläggningar. Ytterligare information finns under avsnitt 3.5.9 Levande sjöar och vattendrag.

Det nya landsbygdsprogrammet har trätt i kraft under 2015. Programmet omfattar flera åtgärder, bl.a. miljö- och klimatersättningar, stöd för kompetensutveckling och miljöinvesteringar som syftar till att minska läckage av näringsämnen från jordbruksmark. Naturvårdsverkets årliga uppföljning anger att landsbygdsprogrammet har potential att, genom miljö-

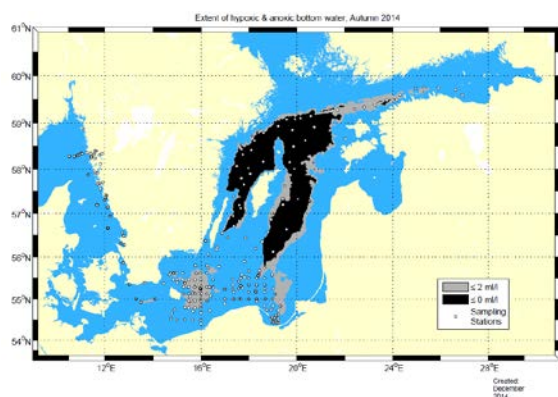
åtgärderna, minska läckage av näringsämnen från jordbruksmark. Myndigheten anger dock att dessa åtgärder inte används i den utsträckning som de skulle kunna och det finns även osäkerheter i om åtgärderna genomförs där de är mest kostnadseffektiva.

Tillståndet i havet

Havet ska minst nå god miljöstatus enligt EUs havsmiljödirektiv, med avseende på övergödning. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning är den generella bilden att Sveriges omgivande hav, förutom Skagerraks utsjö, är starkt övergödda. Särskilt stora är problemen i Egentliga Östersjön.

Naturvårdsverket anger vidare att utbredningen av syrefria bottenar i Egentliga Östersjön fortsatt är omfattande. Resultat från hösten 2014 visar att omkring 27 procent av bottenarna är drabbade av akut syrebrist och omkring 17 procent är helt syrefria, vilket ligger på samma höga nivå som föregående år. (Diagram 3.4). Förekomst av syrefria bottenar är inte enbart ett symptom på övergödning utan också en betydande källa till fosforläckage vilket i sin tur gynnar tillväxten av cyanobakterier. I december 2014 uppmättes ett stort inflöde av syrerikt vatten. Det är dock osäkert vilken effekt detta får.

Diagram 3.4 Utbredning av syrefria bottenar (svart) och bottenar påverkade av akut syrebrist (grå) i Östersjön, hösten 2014.

Naturvårdsverket

Effekterna av döda bottenar bedöms av Internationella havsforskningsrådet (ICES) ha negativa effekter för bl.a. fiskbestånden så som torsk i Östersjön. Det finns även tecken på att problem i fisksamhällen, med obalans mellan rovfisk som torsk, abborre och gädda, och deras

byte skarpsill och spigg, ökar känsligheten för övergödning i kust och hav.

Under året har de länsstyrelser som är vattenmyndigheter arbetat med att ta fram förslag till åtgärdsprogram för 2016–2021 i enlighet med vattendirektivet. Havs- och vattenmyndigheten har på motsvarande sätt arbetat med att ta fram ett förslag till åtgärdsprogram för 2016–2021 i enlighet med EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG). Åtgärdsprogrammen för både vatten- och havsmiljöförvaltningen planeras att skickas till kommissionen 2016. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning kommer många av de åtgärder som behövs för att på sikt nå miljökvalitetsmålet att återfinnas inom vattenförvaltningens förslag till åtgärdsprogram.

Det nya landsbygdsprogrammet lägger grunden för en fortsättning av miljöåtgärder inom jordbruket för att minska växtnäringens förlusterna till vatten och luft.

Havs- och vattenmyndigheten anger i sin årsredovisning att de deltar i flera kunskaphöjande åtgärder inom jordbruket bl.a. genom BONUS-projektet Soils2Sea och mer praktiska workshops med syfte att ta lärdom av lyckade projekt som t.ex. åtgärdsarbetet runt Tullstorpsån i Skåne där man har lyckats minska fosforhalter i vattendrag med 30 procent sedan 2009.

Havs- och vattenmyndigheten har, tillsammans med bl.a. Östersjöcentrum vid Stockholms universitet, påbörjat arbetet med att öka kunskapen om möjligheter och lämpligheten av att genomföra åtgärder för att minska interbelastningen av fosfor i Östersjön.

Enligt Havs- och vattenmyndighetens redovisning av medlen till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), som är en del av anslag 1:12 *Åtgärder för havs och vattenmiljö*, gick under 2014 över 90 procent av medlen till åtgärder för att minska övergödning. Över 250 nya projekt startades varav merparten riktas främst mot övergödning.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver beslutade och planerade styrmedel och åtgärder för att nå miljökvalitetsmålet.

En lång historia av mycket höga utsläpp av kväve och fosfor gör att Östersjön har ett stort överskott på näringsämnen. Återhämtningstiden i miljön är lång och det tar därför tid innan genomförda åtgärder ger resultat. Det kommer även ta tid att genomföra alla de insatser som är viktiga för måluppfyllelsen.

För att målet ska utvecklas positivt anser regeringen att åtgärdstakten behöver öka. Arbetet inom ramen för ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG) är centralt. Det är vidare viktigt att Sverige genomför åtaganden inom Aktionsplanen för Östersjön.

Ett fortsatt internationellt samarbete kring utsläpp av kväveoxider till luft, särskilt vad gäller sjöfart är nödvändigt.

Påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet

Trenden för utsläpp av kväve från landbaserade källor till havet är nedåtgående, men det kvarstår betydande åtgärdsbehov framförallt vad gäller reduktion av fosfor. Regeringen bedömer att genomförandet av de kommande åtgärdsprogrammen inom havs- och vattenförvaltningen kommer ha stor betydelse för åtgärdsarbetet de kommande åren.

Den största mängden av fosfor och kväve som transporteras till havet från landbaserade källor kommer från jordbruksmark. Det finns en betydande potential till minskning av transport av fosfor och kväve från jordbruket runt Östersjön.

Ett nytt landsbygdsprogram har beslutats 2015. Landsbygdsprogrammets miljöåtgärder, rådgivning, samt delar av bidragen för miljöinvesteringar är avgörande för att nå en hållbar näringsbelastning.

Utsläppen av näringsämnen till luft visar på nedåtgående trender, men orsakar fortfarande övergödningssproblem över stora delar av Europa. Regeringen bedömer att det är viktigt att revideringen av Göteborgsprotokollet (protokoll till konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar), som beslutades 2012, genomförs fullt ut. Det är även viktigt att föreslagna skärpningar i EU:s utsläppstaktdirektiv genomförs.

För att komma till rätta med sjöfartens ökande atmosfäriska kvävebelastning är det viktigt att fortfarande verka för genomförande

av kvävekontrollområden (NECA) i Östersjön och Nordsjön inom IMO.

Omkring en femtedel av kvävetillförseln till Östersjön kommer via luften varav 43 procent kommer från länder utanför Östersjöregionen. Detta ställer krav på internationellt samarbete, t.ex. genom EU, för att minska belastningen.

Under 2014 satsade regeringen 75 miljoner på LOVA-bidraget för att stödja det lokala och regionala arbetet för bättre vattenkvalitet, och då speciellt åtgärder mot övergödning. Satsningen har gett en nystart i arbetet med lokala vattenvårdsåtgärder och det har varit en hög efterfrågan på LOVA-projekt. LOVA-bidraget är således en viktig del av arbetet för att motverka övergödning, främst genom lokala vatten- och avloppsprojekt, vattenåtgärder som bl.a. strukturkalkning, tvåstegsdiken och havsåtgärder som musselodling och algskörd.

Regeringen bedömer att det är viktigt att starka förutsättningarna för att effektivt nyttja och där möjligt växla upp de nationella anslag och styrmedel som finns att tillgå i det lokala åtgärdsarbetet, med andra finansiella källor exempelvis EU:s fonder.

Effekterna av genomförda åtgärder för att minska näringstillförseln fördröjs bl.a. genom en fortsatt stor eller ökande utbredning av syrefria bottenar vilket medför läckage av fosfor från botten sediment. Detta, i kombination med Östersjöns långa omsättningstid gör att återhämtningstiden är lång. Forskning pågår för att utveckla metoder som kan bidra till att minska syrebristen och främja återhämtning av ekosystemen.

Kunskapen ökar om hur de akvatiska ekosystemen fungerar och vilka effekter olika åtgärder har på tillståndet i miljön. Detta medför förbättrade möjligheter att rikta åtgärderna. För att målen ska kunna nås krävs såväl ett fortsatt systematiskt åtgärdsarbete på nationell nivå, som ett ökat internationellt samarbete så att den totala belastningen av näringsämnen i känsliga vattenmiljöer minskar.

3.5.9 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska

och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- tillståndet i sjöar och vattendrag,
- tillståndet i oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag,
- tillståndet för ytvattentäkter,
- sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster,
- sjöar och vattendrags livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur,
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter, genetiskt modifierade organismer,
- sjöar och vattendrags bevarade natur- och kulturmiljövärden och
- strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för friluftslivet.

Resultat

God ekologisk och kemisk status

Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Många av Sveriges sjöar och vattendrag når inte målen i EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). Enligt VISS (Vatten InformationsSystem Sverige) når enbart 49 procent av vattenförekomster i sjöar och 32 procent av vattenförekomster i vattendrag minst god ekologisk status. Fysisk påverkan, övergödning och försurning är fortsatt de största orsakerna till att målen god ekologisk status inte nås.

Kvicksilver, som ligger upplagrat i marken sedan tidigare och läcker till sjöar och vattendrag, är en av de största orsakerna till att god kemisk status inte nås. Även andra

kemikalier, så som bl.a. bromerade flamskyddsmedel samt läckage av metaller från pågående och avslutad gruvverksamhet påverkar den kemiska statusen negativt.

Cirka hälften av landets försurningspåverkade sjöar kalkas. Havs- och vattenmyndigheten har under 2014 arbetat med att förbättra kvaliteten i åtgärdsarbetet. En utvärdering som SLU Aqua har gjort visar att förekomst, täthet och reproduktionen av fisk har ökat i de kalkade vattendragen. Även ökad miljöhänsyn i skogsbruket kan ge positiva effekter på ytvattenkvaliteten. Se mer under miljö-kvalitetsmålet Bara naturlig försurning.

Havs- och vattenmyndigheten har under 2014 tagit fram en vägledning för effektiv tillsyn av enskilda avlopp, då tillsyn har identifierats som ett av de viktigaste styrmedlen för att öka åtgärdstakten. Havs- och vattenmyndigheten har också gett 4,8 miljoner kronor i bidrag till utvecklingsprojekt inom enskilda avlopp, med målsättning att utveckla nya metoder för att minska utsläpp från enskilda avloppsanläggningar. Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har tillsammans med andra aktörer tagit fram en nationell vägledning om kommunal va-planering.

Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning 2015 finns det ett fåtal oexploaterade eller relativt opåverkade vattendrag. Dessa är oftast biflöden till exploaterade älvar i norra Sverige. I några av dessa har man funnit flodpärlmussla, vilket är ett tecken på god miljöstatus.

Ytvattentäckters kvalitet

Under 2014 har fler rapporter publicerats som vittnar om förekomst av giftiga ämnen i ytvatten. Livsmedelsverket har gjort en nationell kartläggning som visar att 109 av 1800 anläggningar med grund- och ytvatten kan vara påverkade av perfluorerade alkylsyror (PFAS). Dessa anläggningar försörjer 3,6 miljoner konsumenter med dricksvatten. En screeningrapport från Naturvårdsverket om högfluorerade ämnen i vattendrag visade att förekomsten av PFOS överskred miljö kvalitetsnormen på 27 procent av provtagningsplatserna.

Ekosystemtjänster

Sjöar och vattendrag bidrar m.fl. ekosystemtjänster, bl.a. dricksvatten, rekreation samt yrkesmässigt fiske och fritidsfiske. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning 2015 överskrider fångster inom fritidsfisket det yrkesmässiga mångfaldigt. Det visar också på den värdefulla kopplingen till turism och friluftsliv.

Det kvarstår fortfarande arbete med att identifiera och värdera olika vattenanknutna ekosystemtjänster. Naturvårdsverkets pågående uppdrag om en kommunikationssatsning om ekosystemtjänster och SLU Aquas pågående uppdrag att kartlägga ekosystemtjänster kommer att bidra till att öka kunskapen om ekosystemtjänster i sjöar och vattendrag.

Strukturer och vattenflöden

Enligt databasen VISS har endast 60 procent av Sveriges sjöar och 25 procent av vattendragen hög eller god konnektivitet, dvs. möjlighet till spridning och fria passager för djur, växter, sediment och organiskt material i uppströms och nedströms riktning, samt från vattenförekomsten till omgivande landområden. Vattenverksamhetsutredningen lämnade sitt slutbetänkande ”I vått och torrt” 2014. Rapporten har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten har inom ramen för sin verksamhet under 2014 gemensamt presenterat en nationell strategi för vattenkraft. Strategin innehåller bl.a. åtgärdsförslag för att minska vattenkraftens miljöpåverkan. Enligt strategin får åtgärder endast ta en viss del av produktion i anspråk, och inte ge väsentlig påverkan på balans- och reglerkraften.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Enligt Naturvårdsverket är beståndet av sjöfåglar relativt stabilt. Sjöfåglar står högt upp i näringskedjan och fungerar som indikator för biologisk mångfald. Flodpärlmusslan är en annan indikator som visar på ett fungerande ekosystem, men som missgynnas av fysiska förändringar i vattenmiljön. Inventeringar har visat att år 2014 fanns flodpärlmussla i 629 vattendrag, med föryngring i 45 procent av dessa. Det är åtta fler än 2013.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Artdatabanken presenterade en ny rödlista 2015, med 239 limniska arter. Det är fem fler än den tidigare listan från 2010. Ålen är fortsatt akut hotad. Naturvårdsverket bedömer dock att det finns tecken på en möjlig återhämtning för ålen.

Främmande arter och genotyper

En ny EU-förordning gällande invasiva främmande arter¹ trädde i kraft i januari 2015. Förordningen ska verka förebyggande mot invasiva främmande arter men också bekämpa redan etablerade arter. Sjögull och signalkräfta är exempel på främmande arter som skapar problem i svenska vatten. Under 2014 avslutades två LONA-projekt (Lokala naturvårds-satsningar) för att utrota sjögull. Fisken svartmunnad smörbult är ett annat exempel på en invasiv art som sprider sig på fler ställen i kustnära flodmynningar, exempelvis Brävikens och Göta älv.

Genetiskt modifierade organismer

Det bedrivs ingen kommersiell verksamhet med genetiskt modifierade vattenlevande organismer i Sverige.

Bevarade natur- och kulturvärden

Under 2014 har Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med fyra länsstyrelser genomfört ett projekt för att lyfta betydelsen av limniskt områdesskydd. De har även föreslagit kriterier för bedömning av limniska naturreservat. De föreslagna kriterierna avses vara grunden till riktlinjer om limnisk naturreservatsbildning och ett ändamålsenligt verktyg för uppföljning av utfört skydd.

Gällande kulturmiljö har flera länsstyrelser under 2014 satsat pengar på att ta fram kunskapsunderlag för vattenanknutna kulturmiljöer.

Friluftsliv

Sjöar och vattendrag ger många ekosystemtjänster vad gäller friluftsliv, både bad, fiske och inte minst rekreation. Tillgängligheten är en förutsättning, vilken försämras om stränderna

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

bebyggs. Under 2014 trädde nya regler i kraft för strandskydd kring mindre sjöar och vattendrag. Enligt miljömålportalen fortsätter det strandnära byggandet inom 100 meter från sjöar och vattendrag men det går inte att säga något om trenden på sikt.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet.

Återhämtningstakten i naturen är långsam och vattenkvaliteten påverkas både av dagens pågående verksamheter och av läckage från tidigare verksamheter. Regeringen anser att åtgärdstakten behöver öka. Arbetet med att genomföra ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) är mycket viktigt för att miljö kvalitetsmålet ska kunna nås i framtiden.

För att förbättra den ekologiska och kemiska statusen i sjöar och vattendrag har de länsstyrelser som är vattenmyndigheter tagit fram nya förvaltningsplaner inklusive nya åtgärdsprogram för 2016–2021. Samråd pågick till den 30 april och de beslutas av vattendelegationerna. Förslagen till åtgärdsprogram innehåller bl.a. åtgärder mot fysisk påverkan, övergödning och kemikalier. Regeringen bedömer att genomförandet av ramdirektivet för vattens kommande åtgärdsprogram kommer att ha stor betydelse för den framtida utvecklingen i sötvattensmiljön och därmed möjligheten att nå målet.

Gällande miljöövervakning rapporterade Havs- och vattenmyndigheten i mars 2015 regeringsuppdraget om förbättrad vattenanknuten recipientkontroll. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet. Naturvårdsverket fick tillsammans med andra berörda myndigheter i uppdrag att under 2015 genomföra en screening av förekomsten av miljögifter, bl.a. högfluorerade ämnen och bekämpningsmedelsrester i yt- och grundvatten. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet under våren 2016. Regeringen anser att förbättrad och förstärkt miljöövervakning behövs för att bl.a. ge säkrare statusklassificering av våra vatten och säkerställa effektiva åtgärder.

Enskilda avlopp kan påverka vattnet ur både miljö- och hälsosynpunkt. Regeringen anser att

arbetet med de enskilda avloppen är viktigt och avser återkomma med förslag inom området.

I dag har 18 procent av ytvattentäkterna ett vattenskyddsområde som har fastställts med stöd av miljöbalken. Regeringen anser att fler vattenskyddsområden för ytvattentäkter behöver inrättas.

Statens jordbruksverk, Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har i uppdrag att följa upp och utvärdera den gemensamma jordbrukspolitikens effekter på miljön inklusive kulturmiljön. Regeringen anser att resultatet från detta arbete kan bidra till måluppfyllelsen.

Bristen på fisk- och faunapassager hindrar många arter från att vandra både till och från samt inom systemet, vilket påverkar förutsättningarna för ett väl fungerande vattenekosystem. En fortsatt prövning av vattenverksamheters överensstämmelse med krav i miljöbalken kan bidra till förbättrad biologisk mångfald. Regeringen anser att det finns ett fortsatt behov av att bevara och restaurera värdefulla vattenmiljöer, både ur naturmiljö- och kulturmiljöperspektiv. För att kunna prioritera åtgärder behövs bättre kunskapsunderlag.

Flera projekt har genomförts för att återställa livsmiljöer som bl.a. gynnar indikatorn flodpärlmussla, men arbetet tar tid och resultaten varierar beroende på lokala förutsättningar. Fler insatser och mer kunskap behövs. Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) är ett viktigt verktyg för att nå målen. Havs- och vattenmyndigheten och ArtDatabanken har under 2014 tagit fram en ny ÅGP-lista för akvatiska arter och naturtyper. Den nya listan omfattar fjorton program för limniska arter och habitat. Två stora LIFE-projekt pågår med syfte att åtgärda vandringshinder och restaurera lekbottnar i Vindelälven samt tre jemtlandska sjöar. Detta kommer bidra till att gynna biologisk mångfald och bättre vattenkvalitet.

Eftersom det är mest kostnadseffektivt att förhindra etablering och spridning av främmande arter anser regeringen att förebyggande insatser så som ökad information och kunskaps spridning är viktigt, samt att övervakning, rapportering och hantering av nya fynd behöver förbättras. Naturhistoriska riksmuseet och SLU Aqua har inrapporteringssystem för fynd och observationer av främmande arter.

Under 2014 genomfördes en friluftsenkät som visade att sjöar och vattendrag har ett stort värde för friluftslivet. Regeländringarna för strandskydd från 2014 ger möjlighet för länsstyrelserna att upphäva strandskyddet vid små sjöar och vattendrag om områdets betydelse för växt- och djurliv samt friluftsliv är litet. Effekterna av regeländringen kan inte utvärderas än.

3.5.10 Grundvatten av god kvalitet

Miljö kvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- grundvattnets kvalitet,
- grundvattenförekomsternas kemiska status,
- utströmmande grundvattens kvalitet,
- grundvattenförekomsternas kvantitativa status.
- grundvattennivåer och
- bevarande av naturgrusavlagringar.

Resultat

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Det beror delvis på kunskapsluckor men också på att förändringar i grundvattnets kvalitet kan vara mycket långsamma. Antalet täkt tillstånd för naturgrustäkter minskar vilket är positivt.

Grundvattnets kvalitet

Förekomsten av högfluorerade ämnen i grundvatten har uppmärksamats under 2014. I en undersökning som branschorganisationen Svenskt vatten genomförde uppmättes olika högfluorerade ämnen i cirka 20 procent av drygt 200 grundvattentäkter som undersöktes. Ett fåtal av dessa visade på halter över den

åtgärdsgräns som Livsmedelsverket har definierat. Enligt Naturvårdsverkets underlagsrapport är vanliga problem i grundvattnet bekämpningsmedel, kväve och salt grundvatten, men även tungmetaller, bakterier och PFAS-ämnen kan förekomma. När det gäller förekomsten av bekämpningsmedel i grundvatten visar undersökningar att fynden huvudsakligen domineras av substanser som inte längre är tillåtna att använda och av substanser vars främsta användning har varit utanför jordbruket.

Under 2014 har Sveriges geologiska undersökning (SGU) tagit fram en vägledning till genomförandet av vattenförvaltning av grundvatten samt en ny föreskrift om övervakning av grundvatten som riktar sig till de fem regionala vattenmyndigheterna. Under våren 2015 har nya förvaltningsplaner samt åtgärdsplaner för ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) varit ute på samråd. Dessa omfattar även grundvatten. Beslut om förvaltningsplaner inklusive åtgärdsplaner tas av vattendelegationerna och kommer att spela en betydande roll för grundvattnet i framtiden. Regeringen anser att åtgärdstakten behöver öka och att arbetet med att genomföra ramdirektivet för vatten är mycket viktigt för att miljö kvalitetsmålet ska kunna nås i framtiden.

God kemisk grundvattenstatus

I bedömningen för 2015 av vattenförvaltningens drygt 3000 grundvattenförekomster bedöms knappt 20 procent riskera att inte nå god status till mååret 2021.

För att stärka arbetet med dricksvattenkvalitet och dricksvattensäkerhet är regionala och kommunala vattenförsörjningsplaner ett viktigt verktyg. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (rapport 6661) har knappt hälften av länen tagit fram vattenförsörjningsplaner.

Kvaliteten på utströmmande grundvatten

Naturvårdsverket bedömer att kunskapen om grundvattenberoende ekosystem har ökat, om än från en låg nivå. Utsläpp till grundvattnet samt förändringar i grundvattennivåer på grund av olika verksamheter (t.ex. vattenförsörjning, gruv-, bygg- och anläggningsprojekt, samt jord- och skogsbruk) kan påverka de akvatiska systemen nedströms. Enligt vattentäktsarkivet finns det cirka 1 700 kommunala grundvattentäkter, varav cirka 70 procent har vatten-

skyddsområde. Det är framförallt mindre vattentäkter som saknar vattenskyddsområde.

God kvantitativ grundvattenstatus och grundvattennivåer

Det finns få mätningar av grundvattnets kvantitativa status och för att få en rättvisande bild behövs det enligt Naturvårdsverkets underlagsrapport komplettering av nuvarande nivåövervakning, både i befintliga rör och i nya rör.

Bevarande av naturgrusavlagringar

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning minskar antalet täkttillstånd för naturgrustäkter successivt. Antalet behöver och kan minskas ytterligare då mer än hälften av naturgruset levereras till betongproduktion, där det finns alternativ.

SGU har på uppdrag av regeringen under 2014 vidareutvecklat en modell för materialförsörjningsplanering som innehåller en beskrivning av ansvar och roller. Syftet är att ge ett instrument till län och kommun när det gäller hushållning med naturgrus.

Antalet bergtäkter i produktion överskrider nu antalet naturgrustäkter, framför allt har de mindre naturgrustäkterna minskat i antal. Det har varit en nedåtgående trend i uttag av naturgrus, men den har planat ut de sista tre åren. Skatten på naturgrus höjdes från 13 kronor till 15 kronor 2015 för att anpassas efter förändringar i den allmänna prisutvecklingen.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet.

Vad gäller utvecklingen av målet anser en tredjedel av länen att utvecklingen är positiv, medan två tredjedelar anser att den är neutral. Regeringen anser att det är viktigt att arbetet med utveckling av vattenskydd och vattenförsörjningsplaner fortgår. Det är också viktigt att förstå och förbättra kunskapen om grundvattnets roll i ekosystemen. Dricksvatten, geoenergi och vatten inom industrisektorn är exempel på ekosystemtjänster som grundvatten bidrar med.

Det är viktigt att förhindra spridning av föroreningar till grundvatten, exempelvis kväve. Förebyggande arbete kan bl.a. ske genom

Landsbygdsprogrammet och kompetensutveckling och rådgivning inom Greppa näringen samt utökat vattenskydd. Det gäller befintliga vattentäkter men också grundvattentillgångar som är viktiga som framtida dricksvattenresurser.

SGU redovisade på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten 2014 en utvärdering av den nationella och den regionala miljöövervakningen av grundvatten i Sverige. Den visade på att dataunderlaget är bristfälligt både för att visa statusen för ramdirektivet för vatten och för miljökvalitetsmålet. Bättre samverkan mellan den regionala och nationella övervakningen behövs och samarbete har inletts. Regeringen bedömer att bristande kunskap om grundvattnets kvalitet gör det svårt att bedöma vilka områden och insatser som bör prioriteras i åtgärdsarbetet, samt om utförda insatser ger förväntat resultat. Regeringen anser att övervakningen av grundvatten behöver stärkas och anpassas för att bättre möta kraven i ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) samt visa på uppfyllelsen av miljökvalitetsmålet.

Naturgrusavlagringar är av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring och för att bevara natur och kulturlandskapet. SGU stöder och vägleder länens arbete med att ta fram materialförsörjningsplaner vilket bidrar till att minska användandet av naturgrus. Regeringen anser att det är viktigt att återvinning av material samt omställningen från användande av naturgrus till ersättningsmaterial fortgår.

3.5.11 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- tillståndet avseende fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341),
- tillståndet avseende god ekologisk och kemisk status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- kusternas och havens ekosystemtjänster,
- grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur.
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,
- genetiskt modifierade organismer,
- havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden,
- tillståndet för kulturhistoriska
- lämningar under vattnet och
- havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller.

Resultat

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Kust- och havsmiljön är fortfarande negativt påverkad framför allt av tillförsel av näringsämnen och miljögifter. Även fisket kan påverka genom att ändra art- och storleksstrukturen hos fiskesamhällen eller genom ett för högt fisketryck. Andra problem är förekomst av marint skräp, syrebrist och att känsliga livsmiljöer och kulturmiljöer påverkas eller förstörs genom exploatering och fragmentering.

Fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341)

Preciseringen är direkt kopplad till de krav som finns i havsmiljöförordningen. Genom denna förordning genomförs havsmiljödirektivet (2008/56/EG). Under 2012 gjordes inom ramen för arbetet med havsmiljödirektivet en bedömning av miljöstatus i svenska hav. Den samlade slutsatsen visar att i många fall uppnås inte god miljöstatus. Under 2014 har arbetet fortsatt med att genomföra direktivet. Ett övervakningsprogram för att kunna följa om havsområdena uppnått eller är på väg att uppnå god miljöstatus fastställdes under året enligt havsmiljöförordningen och har rapporterats till Europeiska kommissionen. Under året har Havs- och vattenmyndigheten arbetat med att ta fram ett förslag till åtgärdsprogram enligt havsmiljöförordningen. Havs- och vattenmyndigheten planerar att fastställa åtgärdsprogrammet under 2015. Den allvarliga syresituation som råder i Östersjön sedan 1999 fortsätter. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (6661) visar preliminära resultat för 2014 att runt 17 procent av bottarna i Egentliga Östersjön är syrefria och att ungefär 27 procent av bottarna är utsatta av syrebrist. Se även resultattexten avseende miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Marint skräp och särskilt mikroplaster har uppmärksammas som en allvarlig fråga för havsmiljöförvaltningen. Oskar antog en regional aktionsplan för marint skräp 2014. Regeringen var pådrivande i framtagandet. Motsvarande plan håller på att tas fram för Östersjön inom Helcom. Bland åtgärderna ingår att utvärdera alla produkter och processer som inkluderar mikroplaster och, om lämpligt, minska deras inverkan på den marina miljön. Regeringen har lagt ett uppdrag till Naturvårdsverket för att identifiera och föreslå åtgärder mot utsläpp av mikroplaster i havet från viktigare källor i Sverige. Inom Helcom har stater runt Östersjön kommit överens om att införa utsläppsförbud för toalettavfall från fritidsbåtar. I Sverige har dessa bestämmelser trätt i kraft den 1 april 2015. Förbudet gäller alla fritidsbåtar förutom de som är K-märkta.

Status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Målet är att kustvattenförekomsterna ska uppnå eller bibehålla minst god ekologisk och kemisk status senast år 2015 om det inte har beslutats om undantag. Enligt Naturvårdsverkets rapport visar Vattenmyndigheternas senaste statusklassning (2015) att 17 procent av vattenförekomsterna uppnår minst god ekologisk status medan motsvarande siffra vid statusklassningen 2009 var 14 procent. Miljögifter i havsmiljön är fortfarande ett problem. Ingen kustvattenförekomst uppnår god kemisk status i ytvatten på grund av hög bakgrundshalt av kvicksilver. Utöver kvicksilver är det framför allt problem med höga halter av pentabromerad difenyleter (PBDE), tributyltenn (TBT), antracen och bly.

Kusternas och havens ekosystemtjänster

EU:s reviderade förordning om den gemensamma fiskeripolitiken trädde i kraft den 1 januari 2014. Målet i den gemensamma fiskeripolitiken är att alla kommersiella fiskbestånd ska ligga på nivåer som är över maximal hållbar avkastning. Av särskild betydelse är att fiskerilagstiftningen ska vara förenlig med miljölagstiftningen och särskilt med målet att uppnå en god miljöstatus i enlighet med EU:s havsmiljödirektiv. Förordningen om EU:s havs- och fiskerifond nr 508/2014 som styr EU:s stöd antogs i maj 2014. Sverige har under året arbetat med att ta fram ett havs- och fiskeriprogram för användning av medlen ur fonden som ska godkännas av EU-kommissionen. Kommissionen presenterade under hösten 2014 ett förslag till flerårig förvaltningsplan för torsk, sill och skarpsill i Östersjön. Planen ska beslutas av rådet och EU-parlamentet och förhandlas under 2015. Arbetet pågår med att ta fram uppföljningsmått för att följa utvecklingen av marina ekosystemtjänster. Havs- och vattenmyndigheten har också under året lagt ett uppdrag till Havsmiljöinstitutet där status och hot av marina ekosystemtjänster ska kartläggas. Via miljöforskningsanslaget finansieras projektet Värdering av akvatiska livsmiljöers ekosystemtjänster där fokus är på ekosystemtjänster i marina kustnära områden.

Grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur

Grunda områden är mycket viktiga ur ett biologiskt perspektiv är de ofta starkt påverkade av mänskliga aktiviteter och exploatering. Enligt Naturvårdsverkets rapport visar studier i Östersjön att kustnära exploatering kraftigt påverkat tillgången till reproduktionsmiljöer för tre av de vanligaste kustnära fiskarterna; gädda, abborre och mört. Regeringen har under 2014 gett Naturvårdsverket i uppdrag att koordinera arbetet med att utveckla en fungerande grön infrastruktur i svenska land-, vatten- och havsområden. Arbetet inkluderar grunda, kustnära miljöer och syftet är att säkerställa den biologiska mångfalden och leverans av framtida ekosystemtjänster genom att bevara ekologiska samband i landskapet. I uppdraget ska utvecklingen av nationella, regionala och lokala handlingsplaner för grön infrastruktur stödjas. Länsstyrelsernas pågående arbete med grön infrastruktur är en viktig del i genomförandet av uppdraget. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 oktober 2017.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav

Rapporteringen 2013 enligt art- och habitatdirektivet visar att tillståndet för de marina naturtyperna i stort sett är oförändrat sedan 2007. När det gäller kvalitet och utsikter inför framtiden bedöms enligt Naturvårdsverkets rapport de flesta marina naturtyper ha en otillfredsställande eller dålig status. Anledningarna till detta är flera, bl.a. övergödning, påverkan på botten och dess livsmiljöer, tillstånd för typiska arter och överexploatering. Enligt internationella havsforskningsrådet (ICES) utvecklas bestånden av sill och skarpsill i centrala och norra Östersjön positivt. För sillen i det västra beståndet beräknas fisketrycket nu ligga på hållbara nivåer och beståndet visar tecken på återhämtning. När det gäller torsken i västra beståndet är fiskeridödligheten för hög och beståndet ligger under hållbara nivåer. För torsken i östra Östersjön råder för närvarande stor osäkerhet om dess beståndsstatus. Bl.a. har konditionen hos framför allt äldre torsk försämrats. Östersjöns laxbestånd har generellt sett haft en positiv utveckling de senaste åren,

men flera mindre älvar framför allt utmynnande i egentliga Östersjön bedöms fortfarande ha svaga bestånd med negativ eller oförändrad utveckling. Många fisk- och växtätande sjöfågelarter har stabila eller växande häckfågelbestånd, men en grupp sjöfåglar som däremot har minskat kraftigt under de senaste 20 åren är musselätande större dykänder som t.ex. ejder och svärta. Alfågellarna i Östersjön har också minskat kraftigt enligt Naturvårdsverkets rapport är en viktig orsak de återkommande oljeutsläppen från fartyg i alfågelnas viktigaste övervintringsområden.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

I den senaste rödlistan från 2015, som visar arters risk att dö ut från ett område, är 30 marina fiskarter rödlistade, två bedöms vara regionalt utdöda. Enligt Artdatabankens rapport Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2015, är kunskapen mindre om livsmiljöerna i havet än om miljöerna på land, och kunskapsbristen gör att många marina artgrupper inte kan bedömas utifrån rödlistningskriterierna. I december 2014 beslutade Havs- och vattenmyndigheten om nya åtgärdsprogram och kunskapsuppbyggande program för hotade arter i akvatiskt miljö. Med hjälp av Artdatabanken arbetar myndigheten med program för akvatiska arter och naturtyper som syftar till att ta fram väsentlig kunskap om artens och /eller metoder där sådana saknas med mål att förbättra artens/naturtypens status.

Under 2014 antog Oskar ett tjugotal rekommendationer för skydd av hotade arter och habitat. Havs- och vattenmyndigheten kommer att ta fram bevarandeplaner för de arter och habitat som Oskar rekommenderat och som förekommer och är hotade i Västerhavet, t.ex. tumlare.

Främmande arter och genotyper samt genetiskt modifierade organismer

Svartmunnad smörbult som sedan 2008 finns i svenska vatten har ökat dramatiskt. Den har bl.a. fångats i den nationella miljöövervakningen av kustfisk samt rapporterats av allmänhet och fiskare efter informationssatsningar. Även amerikansk hummer har uppmärksamats i den marina miljön eftersom den bedöms vara mycket invasiv och riskerar att sprida exotiska sjukdomar. Sedan 2008 har totalt 26 exemplar återfunnits i Sverige, varav 17 under 2014. EU-kommissionens förordning om förebyggande

och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter trädde i kraft 1 januari 2015. Naturvårdsverket har under 2014, i samråd med Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket, reviderat den nationella strategin och handlingsplanen för att uppfylla krav i den nya förordningen. För att begränsa spridningen av främmande arter i marin miljö är barlastkonventionen inom sjöfarten ett viktigt styrmedel. Sverige har anslutit sig till Barlastkonventionen och verkar för att ytterligare stater ska ansluta sig till konventionen så att denna kan träda i kraft så snart som möjligt.

Havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden

Marina skyddade områden har betydelse för preciseringen. Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden redovisas under avsnittet Ett rikt växt- och djurliv. I Sverige finns en marin nationalpark och 52 marina naturreservat. Andelen hav med områdesskydd har från 2012 ökat från 6,3 procent till att nu utgöra 6,6 procent. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (6661) är en stor brist i arbetet med marint områdesskydd att det i flera marina skyddade områden saknas grundläggande kunskaper om utbredningen av naturvärdena under ytan. Det behövs också en bättre kännedom om vilka områden som är mest skyddsvärda. Regeringen har under 2015 (M2015/771/Nm) gett Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av det befintliga nätverket av formellt skyddade marina områden och att ta fram en handlingsplan för att nå etappmålet om svenskt marint områdesskydd.

Arbetet inom Oskar och Helcom med utvärdering av om MPA-nätverken (marina skyddade områden) är ekologiskt sammanhängande fortsätter. Havs- och vattenmyndigheten har också beställt studier om hur väl förbundna de nuvarande skyddade områdena är i syfte att få fram bättre metodik.

Havs- och vattenmyndigheten redovisade i november 2014 uppdraget Åtgärder för att nå bevarandemålen i marina skyddade områden – fokus fiske. I denna anger myndigheten att det i en första fas preliminärt är aktuellt att reglera fiske i ca 30 av drygt 300 marina skyddade områden varav cirka 6 ligger utanför trälgränsen

och därmed lyder under EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Exploateringsstryck men också glesbygdsproblematik påverkar kulturmiljöerna i kust- och skärgårdslandskapet på olika sätt, bl.a. genom att det kan vara svårt att bevara och förvalta havets kust- och skärgårdsmiljöer när den bofasta befolkningen minskar. Inga nya kulturresevat av relevans för miljö kvalitetsmålet har inrättats under året.

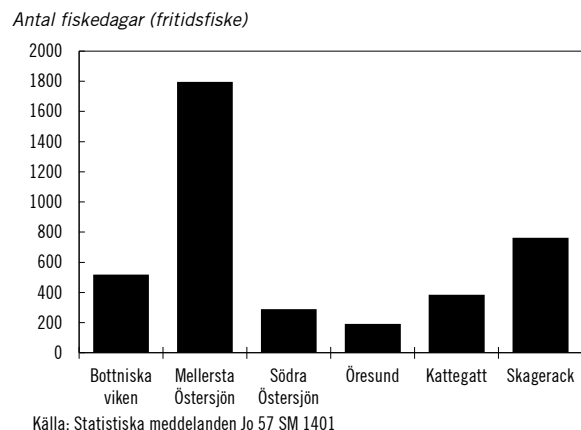
Tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet

Kunskapen om var det finns fornlämningar under vatten är enligt Naturvårdsverkets rapport fortfarande fragmentarisk. Kulturarvet under ytan är fortfarande hotat av industriellt utnyttjande av havs- och sjöbottnar samt dykning. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning pareras detta i viss mån av ett fungerande regelsystem, men myndigheten påpekar att t.ex. fiske inte omfattas av dessa krav och att bottenrålning befaras orsaka skada på kulturarv under vatten.

Havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller

Trycket på havsmiljön påverkar människans möjligheter att nyttja havets ekosystemtjänster, friluftsliv, rekreation och turism. Enligt en studie av friluftslivet för 2014 som refereras i Naturvårdsverkets rapport framkom att 78 procent av de som vistades vid hav och i skärgård upplevde sig helt eller i hög grad eller delvis ostörda och för 91 procent gav utövandet möjlighet till återhämtning. Det som kunde störa var andra friluftsutövare, följt av nedskräpning och buller. Det sammanlagda antalet fiskedagar var 13,3 miljoner dagar varav 9,2 miljoner fiskedagar i sjöar och vattendrag och 4 miljoner fiskedagar utmed kusterna och i havet. Fritidsfisket omsätter årligen betydande summor och är ett viktigt bidrag till besöksnäring och upplevelseindustri. Ungefär en fjärdedel av fritidsfiskarna är kvinnor.

Diagram 3.5 Antal fiskedagar (x1000) uppdelat i olika havsområden

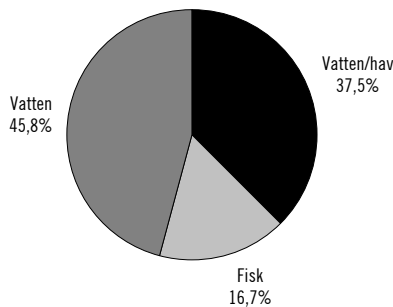
Målet enligt EU:s badvattendirektiv är att alla större bad ska ha åtminstone tillfredsstillande kvalitet senast vid slutet av 2015 års badsäsong. Av Sveriges kustbad hade 82 procent tillfredsstillande kvalitet under 2013.

Anslag 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för anslag 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö. År 2014 omfattade anslaget 666 565 000 kronor. Under 2014 har myndigheten arbetat vidare med utveckling av anslaget användning. Den förändring som infördes år 2013 om att ge länsstyrelserna större frihet att disponera medel inom givna ramar ligger kvar, den största enskilda posten inom anslaget är bidrag som fördelas till samtliga länsstyrelser som sedan ansvarar för att fördela medel enligt anslaget syfte. Genom detta bidrag har 385 miljoner kronor fördelats under 2014 till länsstyrelserna för arbete med vattenförvaltningen, kalkning, fiskevård, åtgärdsprogram för hotade arter och lokala vattenvårdsprojekt, LOVA. LOVA-projekt har en hög efterfrågan och under 2014 fattade länsstyrelserna många beslut om nya bidrag, antalet beviljade projekt 2014 var ca 270 st. Större andelen beviljade medel avser VA-projekt, vilket innefattar VA-planer, VA-åtgärder, rådgivning m.m. Myndigheten bedömer att förändringen att länsstyrelserna själva fördelar medlen mellan olika ändamål har inneburit att beslut om anslaget användning på ett bra sätt har kunnat anpassas till kunskande om regionala och lokala förhållanden. Utöver detta bidrag till länsstyrelserna har Havs- och vattenmyndigheten avsatt ca 40 miljoner kronor av anslaget till särskilda större åtgärdsprojekt. Syftet är att stimulera och utveckla arbetet med

större åtgärdsprojekt. Länsstyrelserna fick söka medel och 14 länsstyrelser beviljades bidrag till totalt 24 såväl ett- som fleråriga projekt. Vid urvalet av inkomna ansökningar prioriterades ansökningar och åtgärder utifrån ett större geografiskt perspektiv och möjlighet till samordning mellan aktörer och finansieringskällor. Som exempel på åtgärder som erhållit medel kan nämnas restaureringsprojekt av kustmynnande floder för att minska påverkan från sura sulfatjordar, fiskevårdsåtgärder samt naturvårdsfrämjande reglering och restaurering av sjövikar.

Diagram 3.6 Fördelningen av särskilda åtgärdsprojekt per förvaltningsområde

Källa: Havs- och vattenmyndigheten

Myndigheten har under 2014 också arbetat med anslaget för att öka uppväxling genom att t.ex. nyttja anslaget som medfinansiering till EU-finansiering. Under 2014 har även bidrag betalats ut för framtagande av ansökningar till EU:s miljöfond LIFE.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet. Åtgärder behöver genomföras på internationell, nationell, regional och lokal nivå och nyttjandet av havens resurser genom näringsverksamhet, rekreation eller annat nyttjande bör ske på ett långsiktigt hållbart sätt som inte hotar havens biologiska mångfald. Under de kommande åren bedömer regeringen att genomförandet av de kommande åtgärdsprogrammen inom havs- och vattenförvaltningen kommer att ha stor betydelse för att nå miljö kvalitetsmålet. De fem

vattendelegationerna vid de länsstyrelser som är vattenmyndigheter kommer att fastställa åtgärdsprogram för de fem vattendistrikten enligt vattenförvaltningsförordningen och Havs- och vattenmyndigheten kommer att fastställa åtgärdsprogram för havsmiljön enligt havsmiljöförordningen. I åtgärdsprogrammet redovisas de miljö kvalitetsnormer som ska uppfyllas, vilka åtgärder som behövs för att uppfylla dem, vilka myndigheter, länsstyrelser och kommuner som ska vidta åtgärder och när åtgärderna ska vara genomförda. Regeringen anser att åtgärdsarbetet har stor betydelse för att nå vattenrelaterade miljö kvalitetsmål och att det i genomförande av åtgärdsprogrammen behövs ett brett och starkt engagemang från berörda myndigheter, länsstyrelser och kommuner. Genomförandet av EU:s reformerade gemensamma fiskepolitik förväntas bidra till att uppfylla målet. Skyddade marina områden är ett mycket viktigt verktyg för att säkerställa bevarande av den biologiska mångfalden i kust och hav. Regeringen bedömer att skyddet av marina områden behöver stärkas och kunskapen om marina ekosystem och utbredning av marina naturtyper bör utvecklas. För att säkerställa ett funktionellt skydd behöver arbetet med skyddade områden ses som en integrerad del av övrig kust- och havsförvaltning. Regeringen bedömer att antalet skyddade områden behöver öka för att nå etappmålet om att 10 procent av Sveriges marina områden ska vara skyddade 2020.

Flera hot mot havsmiljön ökar i omfattning, t.ex. är trenden för marint skräp stigande i omfattning. Det finns också en risk att intensifierade aktiviteter inom marin turism och rekreation kan innebära en mållkonflikt inom målet mellan bevarandemål och målet om en levande kust och skärgård.

En ekosystembaserad marin fysisk planering är en viktig grund för att nå miljö kvalitetsmålet. Regeringen har den 17 juni 2015 beslutat om havsplaneringsförordningen (2015:400). Att nödvändig reglering är på plats är ett viktigt steg för det fortsatta arbetet med havsplanering. Havsplaneringen kan bidra till uppfyllandet av miljö kvalitetsmålet genom att vara en arena för tvärssektoriell diskussion om hur havet används och vilken samlad påverkan olika verksamheter får på marina naturvärden.

3.5.12 Myllrande våtmarker

Miljö kvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden,
- våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- våtmarker är återskapade,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter utgör inget hot,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade och
- våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet.

Resultat

Utvecklingen av tillståndet för myllrande våtmarker är negativ. Fortfarande skadas värdefulla våtmarker och vegetation förändras. Natur- och kulturvärden samt ekosystemtjänster påverkas negativt. Negativa effekter av markavvattning, klimatförändringar, främmande arter och kvävenedfall kvarstår. Hänsynen inom skogs- och jordbruk är fortsatt otillräcklig vilket leder till skador på våtmarker. Takten i skydds- och restaureringsarbetet är fortsatt långsam och skötseln försvagas. Tillgängligheten av våtmarker för friluftslivet har dock förbättrats.

Mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning (Naturvårdsverkets rapport 6608) saknas uppgifter om förändringar under 2014 eftersom undersökningar av sådana förändringar inte genomförts. Palsmyr är den våtmarkstyp vars utbredningsområde ligger i riskzonen att minska på grund av klimatförändringarna. (Sveriges artikel 17-rapportering 2013).

Våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning saknas uppgifter om förändringar under 2014 eftersom ekosystemtjänsterna inte följts upp. Kontinuerliga förändringar av våtmarker får dock till följd att ekosystemtjänsterna försvagas mer än förstärks genom de begränsade restaureringsåtgärder som genomförs.

Våtmarker är återskapade

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning restaurerades 678 hektar våtmarker med stöd från landsbygdsprogrammet under 2014. Restaurering har skett inom ramen för olika EU-finansierade projekt (LIFE-projekt), exempelvis projektet "Ad(d)mire". Viktiga insatser för att restaurera våtmarker har under året genomförts av organisationer som Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund och Stiftelsen Svensk Våtmarksfond.

Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning saknas uppgifter för förändringar av bevarandestatusen under 2014 eftersom dessa inte har följts upp, men de långsiktiga trenderna är dock fortfarande i stora delar negativa. Länsstyrelsen i Södermanland har meddelat att hävden i rikkärren varit god till skillnad från situationen i stora delar av landet där situationen är bekymmersam. Tidigare genomförd markavvattning, upphörd hävd och kvävenedfall finns kvar och ger ackumulerade negativa effekter för vissa ekosystemtjänster. Länsstyrelsen i Jämtland rapporterar ökande skador på våtmarker i länet orsakade av terrängkörning. Skyddsdikning efter avverkning sker på ca 2,5 procent av slutavverkningarna och miljöhänsynen i skogsbruket visar fortsatt på brister. Torvtäktverksamhet fortsätter och

många ansökningar kommer till länsstyrelserna. Antal kubikmeter bruten energi- och odlingstörv 2010–2013 framgår av nedanstående tabell.

Tabell 3.5 Torvtäkt i miljoner kubikmeter 2010–2013

	2010	2011	2012	2013
Fråstorv	2 213	2 139	1 846	2 369
Stycketorv	1 250	1 611	977	1 815
Totalt	3 463	3 750	2 823	4 184

Källa:SCB

Hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen saknas uppgifter om utvecklingen under 2014 eftersom uppföljning inte genomförts.

Främmande arter utgör inget hot

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning kan vissa skador på våtmarksekosystem förekomma från arter som jättebalsamin och jättebjörnloka.

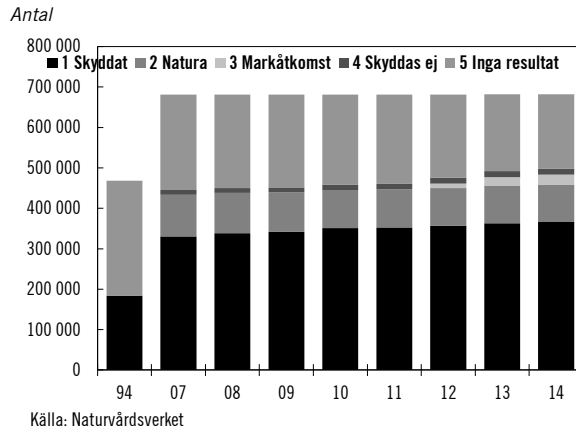
Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning finns inga nya uppgifter om genetiskt modifierade organismer kopplade till våtmarker eftersom sådan uppföljning saknas.

Våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning fortsätter arbetet med att skydda våtmarkerna i myrskyddsplanen. En preliminär bedömning visar att arealen skyddad våtmark har ökat med 3 350 hektar under 2014, jämfört med 5 600 hektar 2013 vilket indikerar att takten i skyddsarbetet avtar och att myndigheterna prioriterat andra naturtyper framför våtmarkerna i bevarandearbetet. Flera län påtalar också att våtmarkerna prioriteras ned till förmån för skogsskyddet. I nedanstående figur redovisas läget för myrskyddsplanens genomförande. Kunskapsuppbyggnad om kulturmiljövärden i våtmarker pågår i flera län, exempelvis i Hallands, Jönköpings och i Jämtlands län. Skydd av våtmarker ingår i etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden, vilket beskrivs under miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv.

Diagram 3.7 Myrskyddsplanen genomförande

Våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har under 2014 flera län arbetat med insatser som våtmarksvandringar, förbättring av leder och parkeringsplatser m.m. som skapat ökad tillgänglighet till våtmarker. Samtidigt finns vissa problem med bullerstörningar i våtmarker, exempelvis i Hallands län.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet.

Om arbetet med genomförandet av myrskyddsplanen fortsätter i samma takt som 2014 kommer det att ta drygt 20 år innan skyddet är genomfört, vilket innebär att de värdefulla våtmarker som planerats att bevaras inte kommer att ha bevarats till 2020. Det innebär också att värdefulla våtmarker riskerar ytterligare skador på grund av exploatering och brister i hänsyn vid brukande. Tidigare genomförd markavvattning samt pågående klimatförändringar och övergödning påverkar våtmarkernas natur- och kulturvärden samt ekosystemtjänster negativt. Restaurering och återskapande av våtmarker i landskapet bidrar till en förbättrad vattenhushållande funktion. Takten i återskapandet är dock fortfarande alltför långsam. Kulturmiljövärden försvinner successivt i många våtmarker, exempelvis genom att slätterlador ruttar ned. Även kunskapsbrist om kulturmiljövärden i våtmarkerna förhindrar bevarandet av dessa värden. Orsakerna till problemen med att nå myllrande våtmarker är sammanfattningsvis bristande ekonomiska och

personella resurser, kunskapsbrist, kontinuerlig utarmning av våtmarker på grund av tidigare genomförda dräneringar, torvbrytning, bristande hänsyn, klimatförändringar och övergödning. Alla länsstyrelser utom en bedömer att målet myllrande våtmarker inte är möjligt att nå.

Regeringen anser att utvecklingen av miljö kvalitetsmålet myllrande våtmarker måste bli mer positiv. Arbetet med skydd, skötsel, restaurering och återskapande av våtmarker behöver öka liksom hänsynen till våtmarker inom jord- och skogsbruket. Regeringen avser därför att ge Naturvårdverket i uppdrag, att ta fram förslag till en strategi med insatser, ansvarsfördelning och kostnadsbedömningar med syfte att öka takten i naturvårdsinsatser som skydd och restaurering av våtmarker. Regeringen avser vidare att uppdra åt ansvariga myndigheter att analysera hur måluppfyllelsen för berörda miljö kvalitetsmål kan förbättras och att föreslå åtgärder i t.ex. landsbygdsprogrammet (se nedan under Ett rikt odlingslandskap). Miljömålsberedningen redovisar i sitt betänkande ”Med miljömålen i fokus” (SOU 2014:50) förslag till etappmål om att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbar hantering av ytavrinning i ett förändrat klimat. Regeringen bedömer att återskapande av våtmarker och deras vattenbalanserande funktion är en viktig del i klimatanpassning och även kan bidra till att motverka utsläpp av växthusgaser. Beredningen bedömer vidare att det finns stora restaureringsbehov i kust- och sötvattensmiljöer. Även här utgör våtmarksrestaureringar en komponent i restaureringar av dessa miljöer.

3.5.13 Levande skogar

Miljö kvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljö värden och sociala värden värnas. Inriktningen är att miljö kvalitetsmålet ska nås inom en generation.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna,
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- natur- och kulturmiljö värden i skogen är bevarade,
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Resultat

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Indikatorerna för miljö kvalitetsmålet Levande skogar och andra parametrar visar att det finns både positiva och negativa trender. Utvecklingen av miljö arbetet är positiv och behöver fortsätta för att vända trenden i miljö tillståndet från neutral till positiv.

Skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna

Miljö övervakningsdata visar på ytterst låga nitratkvävehalter på merparten av provytorna på skogsmark i landet. Men i Skåne och Halland är nitratkvävehalterna kraftigt förhöjda vilket visar att skogsmarken inte förmår att ackumulera luftnedfallet av kväve. En forskarstudie visar att kärnväxter med en nordlig tyngdpunkt i sin utbredning minskade tydligt i södra Sverige under andra halvan av 1900-talet eftersom de missgynnas av det ökade nedfallet av kväve.

Skogsgödning med kväve kan också påverka markvegetationen och under 2013 utfördes sådan gödning på ca 24 000 ha vilket motsvarar 0,8 promille av skogsmarksarealen och är en

halvering jämfört med medeltalet för de senaste fem åren. 95 procent av gödningen på skogsmark sker i Norrlandslänen och Dalarna.

Markavvattning, skyddsdikning, dikesrensning och körskador på skogsmark kan skada biologisk mångfald, innebära negativa effekter på markens hydrologi, medföra risk för utlakning och sänkning av pH. Markavvattning av skogsmark förekommer i begränsad omfattning. Till Skogsstyrelsen inkommer cirka 1 000 anmälningar om samråd för dikesrensning och cirka 1 500 anmälningar om skyddsdikning varje år. Det innebär att skyddsdikning sker i cirka 2,5 procent av föryngringsavverkningarna. Uppföljning av hur åtgärderna utförts och dess påverkan sker enbart i de fall anmälningarna har varit föremål för föreläggande eller förbud från Skogsstyrelsen.

Uppföljningen av miljöhänsynen vid föryngringsavverkning under tidsperioden 2011/2012–2013/2014 visar att körning över vattendrag förekommer vid var fjärde föryngringsavverkning. I 17 procent av överfarterna bedöms avverkningen ha en stor negativ påverkan på vattendragen och orsakar körskador vilket betyder att cirka 2 000 nya vattendrag per år utsätts för denna påverkan.

Skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna

Uppföljning och värdering av skogens icke prissatta ekosystemtjänster saknas.

Skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur

Länsstyrelserna (och några kommuner) har under 2014 fattat beslut om naturreservat för cirka 15 000 hektar skogsmark (cirka 19 000 hektar 2013). Naturvårdsverket och länsstyrelserna har slutit naturvårdsavtal med markägare för 716 hektar skogsmark (870 hektar 2013). Skogsstyrelsen har under 2014 fattat beslut om biotopskyddsområde för 1 082 hektar skogsmark och slutit naturvårdsavtal med markägare för 625 hektar skogsmark (992 respektive 1 227 hektar 2013). Under 2014 har det därmed formellt skyddats totalt drygt 17 000 hektar skogsmark, varav drygt 16 000 hektar är produktiv skogsmark (cirka 21 000 respektive drygt 12 000 hektar 2013). Under senare år har tillkommande arealer i skyddsarbetet minskat, främst som effekt av ökade markpriser och att ersättningen till markägaren vid formellt skydd

sedan 2010 utgör 125 procent av skogsmarkens värde. Naturvårdsverket har under 2013–2015 arbetat med att teckna avtal med skogsbolag för att byta till sig skogar med höga naturvärden, vilket kommer att resultera i cirka 400 nya reservat de kommande åren.

Naturvårdsverket redovisade att det vid utgången av 2014 fanns totalt 1 182 öppna ärenden hos länsstyrelserna om bildande av naturreservat, varav en stor majoritet omfattar skydd av skogsmark. Av dessa är markersättningsfrågan helt löst i 398 ärenden, dvs. ärenden där det återstår att fatta ett formellt beslut om inrättande av reservat.

Enligt beräkningar som redovisas i beslutet om etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (dnr M2014/593) uppgår arealen formellt skyddad skog till cirka 1,2 miljoner hektar produktiv skogsmark vilket motsvarar drygt 5 procent av den totala arealen produktiv skogsmark i Sverige. Arealen är ojämnt fördelad över landet där 46 procent av den produktiva skogsmarken ovan den fjällnära gränsen är formellt skyddad medan motsvarande andel nedan den fjällnära gränsen endast uppgår till drygt 3 procent. Skogsbrukets frivilliga avsättningar av produktiv skogsmark uppgår också till cirka 1,2 miljoner hektar. Av dessa har Skogsstyrelsen klassat 647 000 hektar som områden med höga till mycket höga naturvärden, 143 000 hektar som utvecklingsmark som inom 20–70 år kan utveckla höga naturvärden och 259 000 hektar som områden med annat naturvärde.

Naturvårdsverket har vid olika tillfällen redovisat omfattningen av värdefulla skogar som saknar formellt skydd, s.k. värdekärnor. De kända arealerna utgörs framför allt av värdefulla skogar som är utpekade av länsstyrelserna samt nyckelbiotoper och områden med höga naturvärden som är utpekade av Skogsstyrelsen. De kända arealerna omfattar cirka 880 000 hektar produktiv skogsmark nedanför den fjällnära gränsen. En del av denna areal torde omfattas av frivilliga avsättningar. Den exakta arealen av oskyddade värdekärnor är okänd men Naturvårdsverket bedömer att den totalt kan uppgå till 1,3–1,5 miljoner hektar produktiv skogsmark nedanför den fjällnära gränsen. Omfattningen av avverkade kända nyckelbiotoper och områden med höga naturvärden har via satellitbildsanalys skattats till omkring 2 000 hektar per år. Arealen

oregistrerade värdekärnor som avverkas är sannolikt högre. Det sker även ett naturligt tillskott av nyckelbiotoper genom att hänsynskrävande biotoper och andra områden med höga naturvärden med tiden uppnår nyckelbiotopsstatus. Under 2014 registrerade Skogsstyrelsen 993 nya nyckelbiotoper med en areal om 5 100 hektar. Skyddade områden kan få skador till följd av slutavverkningar om dessa sker fram till gränsen och därmed kan leda till negativa kanteffekter.

Arealen gammal skog utanför formellt skyddade områden minskade mellan 1985 och 1995 men har sedan 1998 ökat med cirka 40 000 hektar per år (som gammal skog räknas 80–120 år i Götaland och Svealand samt 100–140 år i Norrland). Arealen skog i åldersklasserna under dessa har sedan mitten av 1980-talet minskat med ungefär dubbelt så stor andel. Mängden hård död ved har sedan 1996 ökat från knappt 2 till drygt 4 kubikmeter per hektar i genomsnitt, sedan 2006 har dock trenden planat ut. Mängden nedbruten död ved har under samma tidsperiod minskat från knappt 4 till 3,8 kubikmeter per hektar i genomsnitt. Arealen äldre lövrik skog har ökat sedan 1998, framför allt i de södra delarna av landet, men de senaste åren planat ut något. Virkesförrådet av grova lövträd har ökat med nästan 40 miljoner kubikmeter under de senaste tio åren. Uppgifter i avsnittet gäller för skog utanför formellt skyddade områden.

Naturtyper och arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation

Sverige rapporterar bevarandestatus för skogstyper och skogslevande arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv. Den senaste rapporteringen från 2013 visar att 15 av de 16 skogliga naturtyper som omfattas av direktivet har dålig eller otillräcklig bevarandestatus. Vidare bedömdes att 20 av 32 skogslevande arter har dålig eller otillräcklig bevarandestatus. Merparten av dagens brukade skogar saknar de flesta av de kvaliteter som gäller för habitatdirektivets naturtyper.

Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts

Under 2015 presenterade ArtDatabanken en revidering av listan över rödlistade arter i Sverige. Den visar att totalt är 2 246 skogslevande arter rödlistade, varav 908 klassas som hotade. För 1 813 av de rödlistade arterna är skogen en viktig

livsmiljö. Enligt ArtDatabanken har skogsbruket möjlighet att påverka betingelserna för cirka 800 av dessa arter. En jämförelse med föregående klassning i rödlistan från 2010 försvåras av att fler arter än tidigare har bedömts och av att det tillkommit arter som expanderat sitt utbredningsområde.

En majoritet av de skogslevande rödlistade arterna är knutna direkt till träden och 750 av arterna lever i eller på död ved. Avverkning av gammal skog eller tidigare extensivt brukade skogar är en viktig orsak medför att många rödlistade arter minskar i antal, framför allt i delar av Norrland där skogsbrukets storskaliga påverkan på landskapet påbörjades senare än i södra Sverige. Skogsmiljöer med lämpliga kvaliteter för många rödlistade skogslevande arter nyskapas eller koloniserar inte lika snabbt som de gamla försvinner. Det medför en fortsatt minskning för många av skogens rödlistade arter, trots att den genomsnittliga mängden av hård död ved, lövträd, grova träd samt äldre skog stigit från tidigare låga nivåer. En majoritet av de rödlistade skogsarterna bedöms därför ha minskande populationer.

Främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald

Det saknas en systematisk kartläggning och uppföljning av invasiva främmande arter i skogslandskapet. Omfattningen av främmande trädslag är i de flesta delar av landet marginell men lokalt kan andelen contortatall vara relativt stor vilket kan försämra förutsättningarna för biologisk mångfald och rennärning. Det finns cirka 600 000 hektar skogar dominerade av contortatall och de senaste fem åren har i medeltal ca 6 700 hektar per år planterats med contortatall. Insatser avseende invasiva främmande arter redovisas även under avsnittet Ett rikt växt- och djurliv.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
I skogslandskapet förekommer inga genetiskt modifierade organismer.

Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade

I OECD:s granskning av Sveriges miljöpolitik redovisas att nästan all skogsmark används för skogsbruk, som spelar en avgörande roll för Sveriges ekonomi samt att 60 procent av skogsarealen är certifierad. OECD påpekar att

intensiteten i användningen av skogsresurserna är bland de högsta i OECD och att många skogslevande arter är hotade.

Uppföljningen av miljöhänsynen vid föryngringsavverkning under tidperioden 2011/2012–2013/2014 visar att det vid varannan avverkning (48 procent) har funnits anledning att ta hänsyn till hänsynskrävande biotoper. Vid 17 procent av avverkningarna bedöms avverkningen ha haft stor negativ påverkan på en hänsynskrävande biotop. Andelen avverkning med stor negativ påverkan på hänsynskrävande biotoper var mellan 9 och 10 procent i början av 2000-talet. Skyddszoner mot vattendrag, sjöar, åkermark och myrar har det funnits anledning att lämna vid var tredje föryngringsavverkning. För 9 procent av skyddszonerna har avverkningen haft en stor negativ påverkan.

Kulturmiljöer är relativt vanliga i skogslandskapet och de kända forn- och kultur lämningarna bedöms sammantaget omfatta drygt 500 000 hektar. Uppföljningen av miljöhänsynen vid föryngringsavverkning visar att det vid nästan en tredjedel av avverkningarna har det funnits anledning att ta hänsyn till kulturmiljöer. För 10 procent av kulturmiljöerna bedöms avverkningen ha haft en stor negativ påverkan. Exempel på att fokuserat sektorssamarbete kan leda till betydande förbättring finns från Norrbotten och Västerbotten där ett samlat initiativ från hela skogssektorn och berörda myndigheter resulterade att antalet skador minskade från 53 procent till 12 procent från 2013 till 2015.

Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna

Förslag till en samlad uppföljning av friluftslivet inom miljö- och friluftslivsmålen har tagits fram i ett samverkansprojekt mellan flera myndigheter under 2014. Skogsstyrelsen har under 2013 ansvarat för att ta fram målbilder för god miljöhänsyn inom skogsområden av betydelse för friluftsliv och rekreation. Det saknas tillförlitlig uppföljning av skogsbrukets hänsyn till skogens sociala värden. Arbetet med att utveckla uppföljningen av skogsbrukets hänsyn till skogens upplevelsevärden har påbörjats. En ny målbild för information och dialog om skogsbruk i områden viktiga för friluftsliv och rekreation kommer att tas fram under 2015. Detta kommer även vara en del av uppföljning av mål inom friluftslivspolitikerna om tillgång till

mark för friluftsliv (se även utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid).

Skogsstyrelsen har i april 2015 redovisat hur de arbetar med skogar med höga sociala värden och hur arbetet kan utvecklas. Skogsstyrelsen föreslår att arbetet med skogens sociala värden fokuserar på målbilder för god miljöhänsyn, kunskapsunderlag för samhällsplanering och skogsbruksplanering samt kompetensutveckling om skogens sociala värden.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Etappmålet om miljöhänsyn i skogsbruket är att senast 2015 är de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i skogsbruket tydliggjorda och kända för skogsbruket, så att de får en praktisk tillämpning. Skogsstyrelsen redovisar i sitt dialogprojekt att de tillsammans med skogssektorn skapat gemensamma målbilder för god miljöhänsyn. Skogsstyrelsens effektutvärdering visar att samsynen om vad som är god miljöhänsyn har ökat, och att skogsbrukande organisationer anser att lagkrav för miljöhänsyn nu är tydligare. I januari 2015 startade den nya uppföljningen av vilken miljöhänsyn som skogsbruket tar vid föryngringsavverkning vid kantzoner vid vatten, hänsynskrävande biotoper och naturvärdesträd.

Etappmålet om en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram är att en öppen dialog med intressenter som berörs av skogen och dess värdekedja har etablerats senast den 1 juli 2015. Regeringen har under 2014 utsett ett programråd med representanter för en rad olika organisationer och myndigheter med intresse i skogen. Dialogprocessen i ett nationellt skogsprogram fortgår under 2015 och 2016 med bl.a. programrådsmöten och etablering av arbetsgrupper för att ta fram underlag med förslag till bl.a. mål och åtgärder inom det nationella skogsprogrammet.

Etappmålet om ett variationsrikt skogsbruk är att bestämmelser har förtydligats så att det senast 2015 finns goda förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk. Förtydligande av bestämmelserna i skogsvårdslagen och föreskrifterna är genomförda. Skogsstyrelsen redovisar dock att skogsbruket behöver vidta åtgärder för att öka tillämpningen av hyggesfritt skogsbruk och att myndigheter bör arbeta med rådgivnings- och kunskapsinsatser i större omfattning. Skogsstyrelsen menar även att regeringen bör ta ställning till om det krävs

kompletterande styrmedel för att få till stånd en snabbare utveckling.

Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden redovisas under avsnittet Ett rikt växt- och djurliv.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade för att nå miljö-kvalitetsmålet.

Beslut har tagits om etappmål för biologisk mångfald. Regeringen anser att etappmålet om en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram och variationsrikt skogsbruk är uppfyllda. Dialogprocessen inom det nationella skogsprogrammet pågår 2015 och 2016 och regelmässiga förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk har genomförts. För delmålen miljöhänsyn i skogsbruket och om skydd av landområden, sötvattensområden marina områden bedömer regeringen att påbörjade insatser måste fortsätta och även att ytterligare insatser behövs.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar. Stora ansträngningar bör göras av såväl staten som skogsbruket för att skyddsvärda skogar inte avverkas. Det finns ett stort antal hotade skogslevande arter och de flesta skogliga naturtyper har inte gynnsam bevarandestatus.

Riksdagen beslutade 2010 att bemyndiga regeringen att föra över högst 100 000 hektar produktiv skogsmark från Sveaskog AB till staten för att användas som ersättningsmark vid markbyten så att värdefull produktiv skogsmark som tillhör skogsbolag skulle kunna skyddas som naturreservat (prop. 2009/10:169, bet. 2009/10:NU22, rskr. 2009/10:384). Syftet var att skydda ca 80 000 hektar värdefull skogsmark för att kunna nå det tidigare delmålet om formellt skydd av skog (prop. 2009/10:155). Naturvårdsverket har under 2015 fortsatt arbetet med att teckna avtal med skogsbolag för att byta till sig dessa områden med skogar med höga naturvärden. Under 2013–2015 godkände regeringen överenskommelser mellan Naturvårdsverket och skogsbolagen om markbyten. Naturvårdsverket har redovisat att

slutresultatet av markbytena kommer att innebära att ca 100 000 hektar ersättningsmark bara räcker till att skydda 60 000 hektar värdefull produktiv skogsmark som naturreservat (dnr M2015/01553).

I Norrbottens län finns det fortfarande kvar skogar med höga naturvärden som är ytterst lite påverkade av mänskliga aktiviteter. Naturvårdsverket och Sveaskog AB har genomfört ett samråd om hur det största och för naturvärden mest värdefulla av dessa skogsområden som är belägna på Sveaskogs marker ska hanteras. Naturvårdsverket har till regeringen framfört att 41 av dessa områden med en areal om ca 31 000 hektar produktiv skogsmark bör överföras utan ersättning från Sveaskog till Naturvårdsverket och skyddas som naturreservat (M2014/00281). Regeringen avser att återkomma i frågan.

Skogsägarnas engagemang för att göra frivilliga avsättningar av värdefull skogsmark är mycket viktigt för att nå miljö-kvalitetsmålet Levande skogar. Naturvärdena i de frivilligt avsatta områdena bör även fortsättningsvis följas upp. Regeringen anser att det är viktigt att de frivilliga avsättningarna är transparenta så att deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet är möjliga att redovisa.

I en del formellt skyddade skogar, särskilt i Götaland och Svealand, finns det behov av naturvårdande skötsel eller restaurering för att naturvärdena ska bestå. Regeringen anser att det är av stor vikt att skötseln av sådana skyddade områden är adaptiv och anpassas så att de naturvärden som finns i de skyddade områdena bevaras.

Skogsstyrelsens utvärderingar under 2000-talet visar på brister i skogsbrukets miljöhänsyn vid föryngringsavverkningar. Hänsynskrävande biotoper, forn- och kulturlämningar och vattendrag skadas i alltför hög utsträckning. Regeringens ambition är att miljöhänsynen ska öka i den brukade skogen och att skadorna ska minska.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare åtgärder för att främja ett variationsrikt skogsbruk och att kunskapen om hyggesfria metoder med syfte att främja ett hållbart skogsbruk, biologisk mångfald och ekosystem-tjänster därför behöver öka.

3.5.14 Ett rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer,
- halter av föroreningar i jordbruksmarken,
- odlingslandskapets ekosystemtjänster,
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur,
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet,
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser,
- hotade arter och naturmiljöer,
- främmande arter,
- genetiskt modifierade organismer,
- odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljövärden,
- odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer och
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Resultat

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (6661) är utvecklingen i miljön negativ.

Åkermarkens egenskaper och processer

Jordbruksmarkens produktionsförmåga bedöms som godtagbar. Det inventerade behovet av förbättrad dränering av åkermarken antyder att sådana investeringar sannolikt behövs inom en snar framtid på en ansenlig andel av den totala arealen.

Halter av föroreningar i jordbruksmarken

Den löpande uppföljning som görs för att mäta förekomsten av föroreningar i jordbruksmarken visar inte på några förändringar sedan föregående mätningstillfälle. Syftet är att kunna förebygga skador på människors hälsa och på miljön.

Odlingslandskapets ekosystemtjänster

En av odlingslandskapets viktiga ekosystemtjänster är förmågan att tillhandahålla livsmedel och andra förnödenheter. Resultatet för uppföljningen av denna precisering relaterar i stor utsträckning till resultatredovisningen för flera andra preciseringar under miljökvalitetsmålet och finns utförligare redovisade under dessa.

Odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur

Utvecklingen av livsmiljöer och spridningsvägar för de arter som är knutna till odlingslandskapet fortsätter att vara negativ. Den nedåtgående trenden är en fortsättning på en utveckling som pågått under stora delar av 1900-talet. Den viktigaste förändringen beror på den minskade arealen hävdade ängs- och betesmarker. Det finns dock svårigheter med uppföljningen kring omfattningen av förändringarna under senare tid. Arealen ängs- och betesmarker som hävdas med stöd från miljöersättningar i landsbygdsprogrammet minskade med 7 000 hektar mellan åren 2013 och 2014. Landsbygdsprogrammet omfattar en rad åtgärder för att genomföra regeringens landsbygds politik och redovisas mer i detalj under utgiftsområde 23. Samtidigt slår man i miljöövervakningsprogrammet "Nationell inventering av landskapet i Sverige" fast att det finns betydligt mer naturbetesmarker som hävdas än vad som ingår i miljöersättningarna. Till detta kommer gräsmarksarealer längs väggenar, banvallar och kraftledningsgator som i många fall sköts på ett sätt som gynnar den biologiska mångfalden. Även om de inte är en del av odlingslandskapet så har dessa marker en betydelse för arter som är knutna till ängs- och betesmarker.

Gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet

Den negativa utvecklingen för många av odlingslandskapets arter fortsätter. Detta kan illustreras med en fortlöpande studie vid Lunds universitet av 14 fågelarter som bedömts som vanliga i odlingslandskapet. I genomsnitt har

dessa fågelbestånd halverats under en period på 40 år.

Bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser

Arbete med att bygga upp en genbank för vegetativt förökade kulturväxter (dvs. sådana odlade växter som förökas på annat sätt än med frö) pågår inom ramen för POM (Programmet för odlad mångfald). Tillsammans med redan genomfört bevarandearbete av fröförökade kulturväxter kommer arbetet utgöra grund för hur det odlade kulturarvet ska användas vidare. Arbetet med husdjurens lantraser bedöms vara gynnsamt genom de ersättningar som finns inom ramen för landsbygdsprogrammet. Ersättningarna rör sådana s.k. lantraser av lantbrukets husdjur som hållits traditionellt i Sverige och där flertalet i dag sällan hålls för kommersiella syften då de ofta är mer lågavkastande än modernare husdjursraser. För vissa av dessa lantraser är antalet individer oroande få och en viss risk finns för att en inavelsproblematik kan uppkomma.

Hotade arter och naturmiljöer

Miljöersättningar i landsbygdsprogrammet för hävd av hotade typer av gräsmarker har haft en gynnsam effekt på den biologiska mångfalden. De hotade gräsmarkstyper som berörs är alvarbete, skogsbete, slätterängar och betesmarker i Norrland. Den övergripande bevarandestatusen för gräsmarkerna och hotade arter i odlingslandskapet bedöms däremot vara fortsatt ogynnsam.

Främmande arter.

Arbetet med att förhindra spridning av främmande arter har som regel en viss regional karaktär. Det strategiska arbetet inriktas på enskilda arter och bedrivs inte utifrån de naturtyper som finns representerade under enskilda miljökvalitetsmål.

Genetiskt modifierade organismer

Under 2014 odlades inga genetiskt modifierade grödor i kommersiell produktion i Sverige. Däremot fanns ett mindre antal försökodlingar m.fl. olika jordbruks- och trädgårdsgrödor i landet.

Odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljövärden

Skötsel av landskapselement som t.ex. stengårdsgårdar, åkerholmar, trädalléer, och brukningsvägar har framförallt utförts med stöd av miljöersättningar i landsbygdsprogrammet. Under 2013 sköttes drygt 500 000 hektar där miljöersättningar utgick för skötsel av olika typer av landskapselement. Från och med 2014 betalas inga ersättningar för skötsel av landskapselement i odlingslandskapet i enlighet med ett regeringsbeslut.

Odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer

I Landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020 finns möjlighet att stödja investeringar för att bevara och restaurera odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer, t.ex. kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer och överloppsbyggnader.

Odlingslandskapets värden för friluftslivet

Allemansrätten erbjuder allmänheten tillgång till delar av odlingslandskapet. Insatser inom ramen för miljöinvesteringar i Landsbygdsprogrammet har medfört ökad tillgänglighet i samband med iordningsställandet av bl.a. parkeringsplatser och i anslutning till odlingslandskapet. Tillgängligheten i odlingslandskapet skiljer sig åt i olika delar av Sverige. Den sämsta tillgängligheten hittar man framförallt i slättbygder.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet.

Antalet verksamma jordbruksföretag fortsätter att minska även om trenden är avtagande. Sedan referensåret 1981 har antalet aktiva jordbrukare minskat med mer än 40 procent. Samtidigt ökar den brukade arealen per verksamt jordbruksföretag. Flera av odlingslandskapets miljökvaliteter är ett resultat av en kontinuerlig hävd och ett aktivt jordbruk är som regel en förutsättning för upprätthållandet av dessa natur- och kulturvärden. Lönsamheten för enskilda företag påverkar dessutom förutsättningarna för investeringar för t.ex. dränering som en åtgärd att upprätthålla åkermarkens produktionsförmåga. Särskilt miljöersättningarna bedöms ha betydelse för ett

fortsatt upprätthållande av miljökvantiteter i odlingslandskapet.

Miljökvantiteter som är direkt relaterade till vissa typer av hävd drabbas särskilt när lönsamheten för en viss produktionsinriktning försämras. Detta kan exemplifieras med hävden av naturbetesmarker. De bedömningskriterier som ligger till grund för miljöersättningarna för betesmarkerna bedöms beakta de biologiska värdena på ett mer gynnsamt sätt i det nya landsbygdsprogrammet. Även det nya gårdsstödet beaktar biologiskt värdefulla betesmarker i högre grad genom en justerad betesmarksdefinition. Samtidigt fortsätter lönsamheten för nötdjursdriften att minska för de svenska lantbrukarna. Den sammantagna bilden blir därför att utvecklingen för den fortsatta hävden av naturbetesmarkerna är osäker. Åtgärder inom andra politikområden som gynnar nötdjursproduktionen kan ha gynnsamma effekter på den fortsatta betesmarkshävden. Därför är det viktigt att politiken inom en rad områden integrerar aspekter av betydelse för måluppfyllelsen av miljökvantitetsmålen.

Vissa miljörelaterade insatser inom Landsbygdsprogrammet för programperioden 2014–2020 har tagits bort sedan förra programperioden. Det betyder att lantbrukarna inte längre kan söka ersättning för sådana miljöinsatser. Även de ersättningar som rör skötsel av landskapselement samt kultur- och bebyggelsemiljöer är betydelsefulla för måluppfyllelsen av miljökvantitetsmålet. Det är tveksamt om den skötsel av dessa som sker genom insatser utan miljöersättningar kommer att vara tillräckliga.

Jordbruksverket bedömer att fler insatser behövs för att miljökvantitetsmålet ska kunna nås. Regeringens delar Jordbruksverkets bedömning att det kommer att bli svårt att nå miljökvantitetsmålet. För att det ska vara möjligt kan det behövas fler riktade åtgärder. Regeringen avser därför att uppdra åt ansvariga myndigheter att analysera hur måluppfyllelsen för berörda miljökvantitetsmål kan förbättras och att föreslå åtgärder i t.ex. landsbygdsprogrammet. Regeringen bedömer att det behövs längre tidsserier för att säkerställa förändringar av halterna av förorenade ämnen i jordbruksmarken. Därför är det särskilt viktigt för ansvariga myndigheter att även i fortsättningen ha ett fokus på att följa upp

halten av kadmium i åkermarken för att hindra upptag i grödor och spridning i närmiljön.

Den sannolikt viktigaste ekosystemtjänsten i odlingslandskapet är jordbruksmarkens förmåga att tillgodose människors behov av livsmedel och andra viktiga förnödenheter. Flera faktorer samverkar för att upprätthålla denna ekosystemtjänst. Som exempel kan nämnas tillståndet för åkermarkens egenskaper och processer men också förekomsten av pollinerare och sådana insekter som lever av växtskadegörare. För att odlingslandskapets samlade ekosystemtjänster ska kunna upprätthållas måste jordbruksproduktionen bedrivas på ett hållbart sätt.

3.5.15 Storslagen fjällmiljö

Miljökvantitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- fjällens miljötillstånd,
- fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster,
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,
- genetiskt modifierade organismer,
- bevarade natur- och kulturmiljövärden och
- friluftsliv och buller.

Resultat

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (6661) är utvecklingen i fjällmiljön negativ. Det samlade trycket på fjällområdet bedöms fortsatt öka, även om det finns

betydande regionala skillnader. Den pågående klimatförändringen är en av de tydligaste påverkansfaktorerna mot fjällens känsliga miljöer och arter, men vidden av påverkan är i dagsläget svår att bedöma. De regionala skillnaderna anges av länsstyrelserna som påtagliga, där förutsättningen för att kunna nå miljö kvalitetsmålet generellt sett bedöms vara bättre i norr än i söder.

Fjällens miljö tillstånd

Fortsatt bibehållen renskötsel är en förutsättning för ett storslaget betespräglad fjällandskap. Naturvårdsverket skriver i sin årliga uppföljning att mark och vegetation i fjällen fortsätter att skadas av terrängfordon, olika former av turism och anläggningsarbeten i samband med exploatering för vindkraft, vattenkraft och gruvindustri. Användningen av terrängfordon har ökat under det senaste året, vilket den har gjort konstant under de senaste 25 åren. Under 2014 har arbetet med samebyarnas terrängkörningsplaner fortsatt och ytterligare ett antal planer har tagits fram. Markförstärkningsåtgärder har också genomförts. Skogsstyrelsens arbete med renbruksplaner syftar till att kartera samebyarnas betesland. Arbetet möjliggör för rennäringen att på ett aktivt sätt delta i samhällsplaneringen.

Naturvårdsverket har under 2014 tagit fram en ny överenskommelse avseende samverkan inom det nationella snöskoterrådet.

Forskningsstiftelsen Mistras råd för evidensbaserad miljövard (EviEM) har i slutet av året presenterat en systematisk utvärdering kring renbetets betydelse för fjällens vegetation.

Fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster

Under 2014 uppdrog regeringen till Naturvårdsverket att genomföra en treårig kommunikationssatsning om ekosystemtjänster. Naturvårdsverket ska inom uppdraget arbeta målgruppsanpassat och kunskapsuppbyggande för att höja medvetandegraden och förståelsen för olika ekosystem och ekosystemtjänster.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Länsstyrelsen i Jämtland fattade under 2014 beslut om förlängt tillträdesförbud i Stekenjokkområdet, till skydd för områdets fågelliv och för att komma till rätta med systematisk boplundring i området. Tack vare ett långsiktigt arbete inom fjällrävsprojektet, med

bl.a. utfodringsåtgärder, konstaterades 29 föryngringar av fjällräv 2014.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Den generella kunskapsbristen om fjällarterna är fortfarande stor. I jämförelse med de flesta andra landskapstyper är artantalet i fjällen lågt, och en förhållandevis liten andel av arterna är rödlistade. För de 1 317 arter för vilka fjällmiljön anses vara viktig finns knappt 170 fjällarter på 2015 års rödlista, varav 79 är hotade. Belastningsfaktorer i form av klimatförändringar, kvävenedfall och ökad exploatering kommer fortsatt ha negativa effekter på ett flertal hotade arter.

Främmande arter och genotyper

Naturvårdsverket skriver i sin årliga uppföljning att invasiva främmande arter fortsatt både introduceras och sprids, både till och inom fjällmiljön genom utsättning av fisk, inflyttning av mårhund samt genom spridning av fröer längs vägbankar och järnvägar liksom av växter från trädgårdar. Oavsiktlig introduktion och spridning av främmande arter sker bl.a. genom förflyttning av icke rengjorda fiskeredskap och båtar och med fordon som för med sig jord, frön och växtdelar. Den negativa påverkan av invasiva främmande arter i terrestra miljön är i dag dock lokalt begränsad och möjlig att kontrollera med utrotningsåtgärder.

Genetiskt modifierade organismer

Under 2014 odlades inga genetiskt modifierade grödor i kommersiell produktion i Sverige. Inga genetiskt modifierade organismer har, såvitt Naturvårdsverket känner till, satts ut i den terrestra eller den akvatiska fjällmiljön.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Inom ramen för Naturvårdsverkets pågående forskningsprogram för Storslagen Fjällmiljö har flera kulturmiljörelaterade forskningsprojekt pågått under 2014 med syfte att bygga upp kunskapen inom området. Bakom satsningen står Naturvårdsverket i samverkan med Riksantikvarieämbetet.

Under 2014 har ytterligare ett kulturresevat i fjällmiljö inrättats, Fatmomakke kyrkstad i Vilhelmina kommun. Därmed finns det tre kulturresevat i fjällen.

Ajtte fjäll- och samemuseum, Gaaltje sydsamiskt kulturcentrum och Länsstyrelsen i Västerbotten har i bred samverkan med organisationer som arbetar med det samiska

kulturarvet tagit fram ett nytt program för att bevara, bruka och utveckla samiska kulturmiljöer. Programmet finansierades av Riksantikvarieämbetet och visar på tillståndet och utvecklingsmöjligheterna för det samiska kulturlandskapet och blev klart i december 2014.

Tillsammans med Riksantikvarieämbetet har Naturvårdsverket finansierat förvaltningen av världsarvet Laponia enligt Laponiaförordningen (2011:840).

Friluftsliv och buller

Undersökningar om hur besökarna upplever fjällandskapen saknas i stort, men forskning vid Mittuniversitetet inom ramen för Naturvårdsverkets pågående forskningsprogram för Storslagen Fjällmiljö kommer förhoppningsvis att kunna generera ny kunskap.

Naturvårdsverket har under 2014 redovisat en nulägesbeskrivning för fjälledssystemet där även en bedömning av underhållsbehovet finns beskrivet.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet.

Fjällmålet är komplext och måluppfyllelsen är svårbedömd då man inte med säkerhet kan bedöma vilka effekter genomförda eller föreslagna åtgärder har eller har haft. Länsstyrelserna påpekar i sin regionala bedömning att de regionala skillnaderna är påtagliga, där miljötillståndet generellt är bättre i norr, där de nordliga delarna av fjällvärlden kännetecknas av stora obrutna fjällområden, än i söder där det är många intressen som ska samsas om en begränsad resurs.

Bristerna i genomförande av miljöarbetet ligger främst i bristande tillsyn av både terrängkörning, jakt och fiske eller andra miljörelaterade lagöverträdelse. För kulturmiljörelaterade frågor är bristen på kunskap och avsaknad av resurser för skötsel och utveckling fortsatt stor.

Besöksstrycket, i synnerhet från friluftslivet runt större anläggningar, och exploatering – gruvor, vindkraft, infrastruktur, skogsbruk – leder till krympande handlingsutrymme och minskad flexibilitet för renskötseln, framförallt i det södra fjällområdet där fjällområdena är

mindre och i vissa fall kringgärdade av turistverksamhet. Barmarkskörningen behöver begränsas ytterligare för att undvika bestående skador på känsliga marker. Omfattningen och uppkomna skador av terrängkörning är dock osäker då tillräcklig dokumentation saknas.

Kunskapsbristen är fortsatt stor om vilken påverkan fjällen och dess ekosystem tål. I dag finns kunskap om ekosystemens tillstånd i fjällen dels på specifik lokal nivå för vissa arter och naturtyper, och dels på en översiktlig nivå för hela den alpina regionen genom rapporteringen enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Tillståndet hos naturtyperna i fjällen är i nuläget gynnsamt utom för glaciärer.

I dagsläget är bara en mindre del av fjällen inventerad och därför saknas kunskap om fjällens bebyggelsemiljöer samt forn- och kulturlämningar. Möjligheterna att värna kulturmiljöer i fjällen försvåras både av det dåliga kunskapsläget och av att många kulturmiljöer saknar juridiskt skydd. Det omfattande naturskyddet gör att det visserligen finns ett visst skydd för kulturmiljön mot främst storskalig exploatering, men det förutsätter dock att kulturmiljövärdena är kända.

Fjällets natur och dess förutsättningar för friluftsliv är under förändring. På sikt kan klimatförändringarna komma att flytta vegetationszoner och påverka väderleken. Med det ändras möjliga tider och lämpliga förutsättningar för att bedriva vissa typer av friluftsliv. Infrastrukturen i fjällen i form av vandrings- och skidleder har skiftande status och kvalitet. Det statliga ledsystemet har identifierade brister i underhållet. Det kan gälla både skyltning och tillgång till spänger och broar. Sommarleder behöver delvis nya sträckningar som fungerar bättre sett till de regionalt ökande turistströmmarna och vinterleder behöver nya sträckningar med bättre snöförhållanden. För det motoriserade friluftslivet krävs informationssatsningar om hur och var man får framföra motorfordon i naturen.

Naturvårdsverket finansierar under 2013–2017 ett forskningsprogram för att utveckla ny kunskap kring fjällmiljön och hur olika aktörer påverkar förutsättningarna och möjligheterna till att nå miljömålet. En webbsida på adressen www.storslagnafjall.se finns som samlar information kring dess ingående projekt.

Naturvårdsverket redovisade i juni 2014 ett regeringsuppdrag kring att föreslå en strategi

med etappmål, styrmedel och åtgärder som ska bidra till att miljö kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö nås. I Naturvårdsverkets rapport, som togs fram efter samråd med många andra aktörer, finns ett stort antal förslag. Regeringen har remitterat Naturvårdsverkets rapport, och beredning av rapportens förslag pågår i Regeringskansliet. Det är av hög vikt att intensifiera arbetet med miljö kvalitetsmålet för att kunna bryta den negativa trend som finns kring miljötillståndet.

3.5.16 God bebyggd miljö

Miljö kvalitetsmålet är att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder för God bebyggd miljö som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel
- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser
- hållbar avfallshantering.

Resultat

Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen (rapport 6661) visar att utvecklingen är svagt positiv mycket tack vare bättre kunskapsunderlag, strategier som har

antagits och åtgärder som genomförs. Regeringen bedömer att åtgärderna på sikt kan leda till en bättre måluppfyllelse, men ytterligare insatser behövs för att nå miljö kvalitetsmålet.

Som ett led i detta arbete har Boverket på uppdrag av regeringen överlämnat ett förslag på strategi med etappmål och åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö (M2014/02798/Mm). Uppdraget genomfördes i samverkan med Naturvårdsverket, Trafikverket, Riksantikvarieämbetet och Energimyndigheten. Förslaget lämnades till regeringen i december 2014. Strategiförslaget innehöll fyra förslag på etappmål inom fyra insatsområden: hållbar samhällsplanering, bebyggelsestruktur och transporter, nybyggnad och befintlig bebyggelse samt energi och resurshushållning. Förslaget har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Under 2014 har Miljömålsberedningen (M 2010:04) redovisat sitt uppdrag om hållbar användning av mark och vatten (SOU 2014:50) och beredning pågår inom Regeringskansliet. De förslagna etappmålen och åtgärderna för grön infrastruktur, klimatanpassning och dagvattenhantering har även bäring på God bebyggd miljö. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

För vidare läsning hänvisas till utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, avsnitt 4. Resultatredovisningen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse finns även under utgiftsområde 17 Kultur, medier och trossamfund och fritid. Resultatredovisning för energi-effektivisering i bebyggelsen finns även under utgiftsområde 21 Energi. Resultatredovisningen för trafikbuller finns även under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Hållbara städer

Delegationen för hållbara städer beslutade om ekonomiskt stöd till utveckling av hållbara städer under 2008–2012. Från och med 1 januari 2013 har Boverket tagit över ansvaret för stödet, vilket innebär att Boverket betalar ut förskott, godkänner slutrapporter för projekten och betalar ut resterande bidrag. Boverket har även övertagit delegationens roll att följa, dokumentera och stödja projekten i genomförandet, erbjuda projekten möjlighet till kunskaps- och erfarenhetsutbyte och sprida erfarenheter från dem samt att utvärdera stödet.

Anslaget är inte längre öppet för nya ansökningar men redovisningar av hur stödet har använts kommer fortfarande in. Totalt beviljade delegationen under programperioden 357 miljoner kronor i stöd till sammanlagt 102 projekt, varav nio är stora och flerdimensionella investeringsprojekt. Övriga 93 är planeringsprojekt som innefattar förstudier, processutveckling och informationsinsatser.

Boverket har lanserat en projektdatabas på myndighetens webbplats, där alla de 98 beviljade stödprojekten presenteras på ett sökbart sätt, samt skriften *Urbana guldkorn* som redovisar resultat och erfarenheter från de nio stora investeringsprojekten. Erfarenheter från projekten har även spridits vid andra seminarier och konferenser under 2014. Under 2014 lät Boverket genomföra en extern utvärdering av stödet, enligt uppdrag från regeringen. (Rapport 2014:26).

För att ta arbetet i delegationen för hållbara städer vidare gav regeringen 2014 Boverket, Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Tillväxtverket och Trafikverket i uppdrag att upprätta och förvalta en plattform för frågor om hållbar stadsutveckling. Plattformen syftar till att öka den tvärssektoriella samverkan för att möta städernas, tätorternas och stadsregionernas olika förutsättningar och behov och driva på arbetet för en hållbar utveckling samt att erbjuda mötesplatser för olika intressenter. Plattformen ska även utgöra ett processtöd för de regionala strukturfondsprogrammets arbete med hållbar stadsutveckling. Tillsammans med Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) har Boverket under 2014 utvecklat en digital mötesplats för hållbara städer som bl.a. ska möjliggöra erfarenhetsutbyte, kunskap och lärandestöd.

Sverige samverkar internationellt och i EU inom ramen för hållbar stadsutveckling. Sverige samverkar också m.fl. länder bl.a. Turkiet och Indien. Samarbetet handlar bl.a. om erfarenhetsutbyte och tekniklösningar. UN-Habitat är FN:s organ för boende, bebyggelse och hållbar stadsutveckling. En tredje världskonferens för boende, bebyggelse och hållbar stadsutveckling kommer att hållas hösten 2016 i Quito, Ecuador.

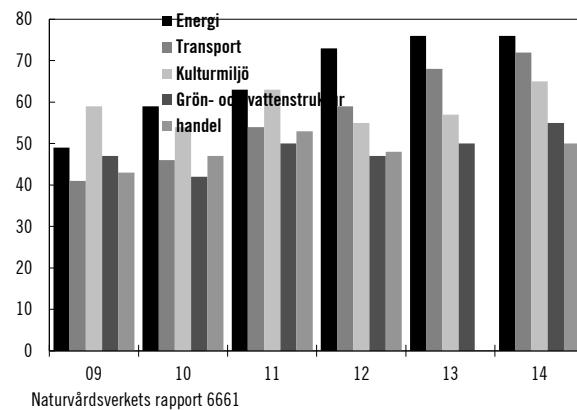
För mer information om regeringens arbete med hållbar stadsutveckling hänvisas till utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostads-

försörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Hållbar bebyggelsestruktur och hållbar samhällsplanering

Planeringsunderlag för kommunernas arbete är viktiga verktyg för att åstadkomma en hållbar bebyggelsestruktur och samhällsplanering. Jämfört med 2013 har andelen kommuner med aktuella planeringsunderlag som program och strategier för miljöanpassade transporter, handel, kulturvärden, grön- och vattenstruktur och energi ökat med mellan två och åtta procentenheter. I ett längre tidsperspektiv är det planeringsunderlag för transporter och energi som har ökat mest.

Diagram 3.8 Kommunernas tillgång till planeringsunderlag inom olika områden, 2009-2014

År 2014 hade en tredjedel av Sveriges kommuner en översiktsplan som antogs under den senaste mandatperioden. Mindre än en femtedel har översiktsplaner från 1990-talet. Under 2014 var det bara 18 kommuner som aktualitetsprövade sina översiktsplaner. Detta är något som kommunerna ska göra minst en gång under mandatperioden enligt plan- och bygglagen (2010:900). Flera kommuner använder sig av fördjupningar och tillägg för att göra planen mer aktuell.

Infrastruktur och kollektivtrafik, gång och cykel

I april 2014 fastställde regeringen en nationell plan för transportsystemet 2014–2025. Personbilen är det fordonsslag som dominerar resorna i Sverige. År 2014 utgjorde resande med bil 77 procent av persontransportarbetet. Resande med tåg stod för 8 procent av persontransportarbetet. Kollektivtrafik (buss, tunnelbana och spårväg) stod 2014 för 7 procent

av det totala persontransportarbetet. Motsvarande siffra för gång- och cykeltrafik var 4 procent av persontransportarbetet (Trafikanalys 2015). För att förstärka kollektivtrafiken har många kommuner i dag strategier som innebär att ny bebyggelse planeras i kollektivtrafikstarka stråk och/eller i stationsnära lägen. Detta ger underlag för ökad turtäthet och leder också till ett ökat behov av goda gång- och cykelförbindelser mellan bebyggelsen och kollektivtrafiken.

För att ytterligare stimulera kommunernas arbete har regeringen för perioden 2015–2018 avsatt 500 miljoner kronor per år till statlig medfinansiering till lokala och regionala investeringar i kollektivtrafik i tätort genom ett ramverk för stadsmiljöavtal med fokus på hållbara transporter i städer, se utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Natur- och grönområden

Naturvårdsverket har under året arbetat med kommunikationssatsningar om ekosystemtjänster. Under 2014 har Naturvårdsverket och berörda myndigheter på nationell och regional nivå arbetat med regeringens uppdrag om framtagande av regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Syftet med planerna är att stärka helhetssynen på landskapet i den fysiska planeringen genom att ta fram bättre underlag och prioritera insatser för grön infrastruktur i samverkan mellan olika aktörer.

Kulturvården i bebyggd miljö

Antalet byggnader som är skyddade med rivningsförbud minskade mellan åren 2013 och 2014, enligt kommunala uppgifter om gällande detaljplaner. Det innebär bl.a. en ökad risk att värdefulla kulturbyggnader rivs när nytt ska byggas.

God vardagsmiljö

Andelen av befolkningen som har nära till en livsmedelsbutik (mindre än en kilometer) har minskat något (från 51,2 procent 2011 till 47,6 procent 2013). Detta är en minskning med sju procent totalt i riket. Allt fler bor nära såväl vårdcentral som grundskola. För grundskola var ökningen under samma tidsperiod två procentenheter till 50,9 procent medan andelen boende nära vårdcentral har ökat med 3,1 procentenheter till 29,3 procent 2013.

För att förbättra barns och ungas tillgång till bra utemiljöer vid framför allt skolor och förskolor har Boverket tagit fram en vägledning som förklarar relevant lagstiftning, ansvarsfördelning samt ger praktiska exempel. Vägledningen är kopplad till ett allmänt råd om friytor för utevistelse.

Hälsa och säkerhet

Sedan undersökningen av det svenska bostadsbeståndet 2007–2008 har ingen ny nationell uppföljning av tillståndet i inomhusmiljön genomförts. Byggbranschens användning av hälsofarliga kemiska produkter i Sverige uppgick till ca 1 200 kiloton (kton) 2011. Detta är en ökning med drygt 200 kton jämfört med året innan. Betongtillverkningen står för ungefär hälften av användningen. Däremot har användningen av miljöfarliga kemiska produkter inte ökat nämnvärt under samma period.

Boverket administrerar statens bidrag till radonsanering i egnahem tillsammans med länsstyrelserna, vilket bidrar till att nå miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö. Under de senaste åren har antalet ansökningar av radonbidraget minskat kraftigt. Under 2014 inkom 2 243 ansökningar motsvarande 28,8 miljoner kronor. Antalet ansökningar minskade jämfört med föregående år. Från och med 2015 avvecklas radonbidraget, men Boverket ska även fortsättningsvis informera om riskerna med radon och hur problemen kan åtgärdas.

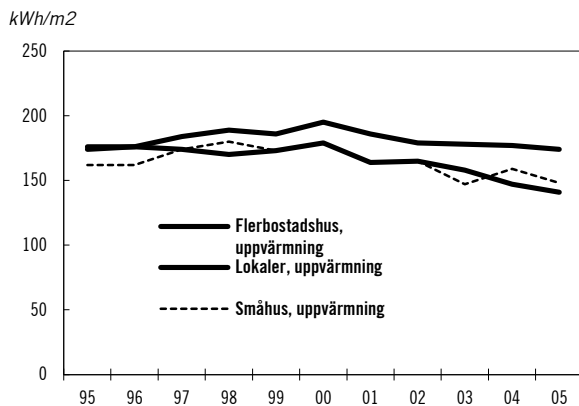
Inom bullerområdet har lagändringar i miljöbalken (1998:808) och plan- och bygglagen (2010:900) trätt i kraft den 2 januari 2015. Lagändringen i plan- och bygglagen innebär nya krav på förebyggande av olägenhet för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller och att bullervärden ska anges i planbeskrivning till detaljplan eller i bygglov vid behov. Bullervärdena ska alltså inte alltid anges, utan bara när det är nödvändigt. Regeländringen i miljöbalken innebär att om bullervärden angivits i en detaljplan eller för ett bygglov ska dessa bullervärden var utgångspunkt vid en eventuell framtida tillsyn enligt miljöbalken. Boverket och Naturvårdsverket har arbetat gemensamt med att ta fram samordnade vägledningar om industri- och annat verksamhetsbuller vid såväl planläggning som tillsyn. Vägledningarna beslutades i april 2015. Regeringen har beslutat om en förordning om trafikbuller vid bostadbyggande som innehåller riktvärden för

buller från väg-, spår- och flygtrafik. Förordningen trädde i kraft 1 juni 2015.

Hushållning med energi och naturresurser

Energianvändningen per kvadratmeter i bostäder och lokaler fortsätter att minska (0,5 procent) mellan 2011 och 2012. Trenden med ökande elanvändningen för annat än uppvärmning har nu vänt, och elanvändningen har minskat något under samma period.

Diagram 3.9 Temperaturkorrigerad energianvändning för uppvärmning av bostäder och lokaler räknat per kvadratmeter uppvärmd yta, 1995-2012

Källa: naturvårdsverkets rapport 6661

Utsläpp av växthusgaser från bygg- och fastighetsförvaltning samt väg- och järnvägsanläggningar var drygt 12 000 kton år 2011. Fastighetsförvaltningen står för ca tre fjärdedelar av utsläppen. Om uppvärmningen i bostäder och lokaler räknas bort är utsläppen från denna bransch lika stora som från byggbranschen. Trenden har varit stabil mellan 2008 och 2011.

Hållbar avfallshantering

Arbetet enligt den nationella avfallsplanen från 2012 och med det nationella avfallsförebyggande programmet som beslutades av Naturvårdsverket 2013 fortsätter. I programmet sattes mål upp och en rad exempel på åtgärder angavs som olika aktörer kan vidta. Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket och flera andra aktörer har initierat dialoger för att minska avfallsmängderna och minska mängderna farliga ämnen i produkter. Fokus har särskilt varit på textilbranschens och livsmedelskedjans aktörer. Kemikalieinspektionen har tagit fram en vägledning för de som producerar, importerar och säljer varor så att de lättare kan uppfylla kraven på information till kunder om varor som innehåller farliga ämnen.

Naturvårdsverket har fått i uppgift att återrapportera vilka insatser verket respektive övriga myndigheter och andra berörda aktörer har vidtagit med anledningen av avfallsplanen och det avfallsförebyggande programmet. Naturvårdsverket har vidare fått i uppdrag att analysera dagens avfallsflöden och hur de förväntas utvecklas, hur dessa avfallsflöden kan förväntas tas om hand samt hur kapaciteten för olika typer av avfallsbehandling kan förväntas utvecklas. Utifrån denna analys ska myndigheten utveckla avfallsstatistiken och föreslå hur dessa uppgifter kan samlas in och sammanställas kontinuerligt. Vidare ska myndigheten utveckla ett förslag på ett särskilt system för spårbarhet av framför allt farligt avfall. Förslagen ska bidra till att det blir enklare att följa flöden och trender inom avfallsområdet, inklusive import och export, att få bättre underlag för tillsyn, att etappmålen om avfall kan följas upp samt som underlag och komplement till den nationella avfallsplanen. Naturvårdsverket ska senast den 10 september 2015 delredovisa ett förslag till inriktning för den framtida avfallsstatistiken samt hur ett spårbarhetssystem skulle kunna utformas och vad som bör ingå. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 oktober 2016.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

När det gäller etappmålet om ökad resurshushållning i livsmedelskedjan så ökar den biologiska återvinningen av matavfall. År 2013 återvanns 31 procent av matavfallet genom biologisk behandling där näringsämnen togs tillvara, en ökning jämfört med 2012 då 25 procent behandlades biologiskt. Även om de insamlade matavfallsmängderna har ökat under de senaste åren behöver utbyggnaden öka ännu snabbare än i dagens takt för att klara återvinningsmålet på 50 procent. Mängden matavfall som rötas behöver nästan fördubblas för att målet ska nås.

När det gäller etappmålet om resurshushållningen i byggsektorn har Naturvårdsverket haft i uppdrag av regeringen att utreda och föreslå lämpliga åtgärder för att bidra till att målet ska kunna nås. I stort bedöms, även om statistiken är bristfällig och uppgifter är osäkra, att det är sannolikt att Sverige redan i dag uppnår återvinningsgraden för bygg- och rivningsavfall på minst 70 procent som gäller för etappmålet. Detta under förutsättning att flödena av bygg- och anläggningsavfall som idag

inte rapporteras in kan tillgodoräknas i uppföljningen av återvinningsmålet redan nu är uppnått. Uppdraget redovisades i mars 2015 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Analys och slutsatser

Utifrån tillståndet i miljön och det miljöarbete som görs, är bedömningen att utvecklingen för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö är svagt positiv. Men riktningen för utvecklingen i den bebyggda miljön är inte entydig och trots att regeringen har vidtagit flera initiativ för att stärka det åtgärdsinriktade arbetet gör regeringen bedömningen att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet.

Hållbara städer

På uppdrag av regeringen har stödet till hållbara städer utvärderats av Boverket i en rapport som presenterades i juni 2014. Rapporten visar att det är svårt att dra slutsatser om projektens effekter och resultat eftersom projekten fortfarande pågår. Projekten löper under flera år där de sista kommer att avslutas den 31 december 2016. Regeringen gör bedömningen att när alla projekt är slutförda ska beslut tas om huruvida en ny samlad utvärdering bör ske.

I Boverkets förslag till strategi för God bebyggd miljö pekas en rad sakområden ut där miljöteknik och miljöinnovationer och livscykelanalyser kan tillämpas: avfall, energi-effektivisering och användning av förnybara material, transporter och mobilitet, smarta byggnader och byggande, vatten och avlopp i kretslopp, efterbehandling av förorenade områden. I rapporten pekas också ut integrerande aspekter av den hållbara stadens miljöfunktioner och tekniklösningar: samhällsplanering och styrning för hållbarhet, arkitektur, form och design, resurseffektivitet och cirkulär ekonomi, integrerade kretsloppsanpassade systemlösningar, klimatanpassning, multifunktionella ytor, staden som innovationsmotor och testbädd för miljöpositiv teknik samt staden som motor för grön tillväxt. För att minska utsläppen av växthusgaser och stödja genomförande av lokala och regional klimat- och energistrategier har regeringen avsatt 125 miljoner kronor för 2015 till stöd för

klimatinvesteringar. Anslaget får användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå, installation av laddinfrastruktur för elfordon, samt berörda myndigheters arbete för att genomföra insatserna.

Plattformen för hållbar stadsutveckling har etablerats under året och har bidragit till en ökad samverkan, samordning, kunskapsutveckling, kunskaps spridning och erfarenhetsutbyte.

Hållbar bebyggelsestruktur och hållbar samhällsplanering

Den största utmaningen för att nå miljö kvalitetsmålet är urbaniseringen. Fler invånare och ökad konkurrens om marken ställer höga krav på planering och byggande för att utvecklingen i den byggda miljön ska ske på ett hållbart sätt. Samtidigt riskerar många mindre tätorter att glesas ut och bilanvändningen öka när tillgång till service och kollektivtrafik minskar.

Genom att många kommuner tar fram nya översiktsplaner kan plan- och bygglagen (2010:900) nya regler få genomslag under de närmaste åren. Enligt dessa ska översiktsplanen bli mer strategisk och samordnas med relevanta nationella och regionala mål för en hållbar utveckling, bl.a. andra miljö kvalitetsmålen. Härigenom kan kommunens utveckling sättas in och förhålla sig till ett större geografiskt perspektiv.

I det här arbetet kommer utredningen Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (Ku 2014:02) att bidra med förslag på åtgärder och förslag till nya nationella mål. Utredningen syftar till att stärka arkitekturens, formens och designens värden och betydelse för individen, livsmiljön och den hållbara samhällsutvecklingen. Slutbetänkandet överlämnas den 1 oktober 2015. Även slutsatser från utredningen Bostadsplaneringskommitténs slutbetänkande En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning (SOU 2015:59) kan få betydelse för den fortsatta utvecklingen inom området.

Infrastruktur och kollektivtrafik, gång och cykel

Flera rapporter och utredningar, däribland utredningen om Fossilfri fordonstrafik (SOU 2013:84), konstaterar att en förutsättning för en fossilfri fordonstrafik är att andelen kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik ökar. Flera kommuner har tagit fram strategier för kollektivtrafiken som innebär att ny bebyggelse

planeras i kollektivtrafikstarka stråk och/eller i stationsnära lägen. Detta ger underlag för ökad turtäthet och leder också till ett ökat behov av goda gång- och cykelförbindelser mellan bebyggelsen och kollektivtrafiken. Ett minskat trafikarbete med personbil leder till minskade bullernivåer och luftföroreningar, och därmed en bättre målpuppfyllelse för miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö. De senaste årens ökade användning av biodrivmedel och allt energieffektivare bilar har bidragit till minskade utsläpp av växthusgaser.

För att ytterligare stimulera ett mer hållbart resande har regeringen för perioden 2015–2018 avsatt 500 miljoner kronor per år till insatser för förbättrade stadsmiljöer i form statlig medfinansiering till lokala och regionala investeringar i kollektivtrafik i tätort, se utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Natur- och grönområden

Förtätning är positivt utifrån flera aspekter, men kan också hota natur- och grönområden i stadsmiljö. Boverkets nya allmänna råd och vägledning om barns utemiljö, lyfter också utemiljöns betydelse och ger verktyg för dess utveckling och bevarande bl.a. i tätortsmiljöer (Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö, Boverket 2015).

Kulturvärden i bebyggd miljö

Trots flera insatser från Riksantikvarieämbetet och Boverket för att öka kunskapen som t.ex. en gemensam digital vägledning om kulturvärden i plan- och bygglagssystemet behövs fler insatser för att nå miljökvalitetsmålet. För att kulturvärden i bebyggd miljö ska bevaras, användas och utvecklas måste hela kedjan av tillgång till kompetens och kunskapsunderlag samt tillämpning av lagstiftning fungera.

God vardagsmiljö

Tillgängligheten för boende till både vårdcentral och grundskola har förbättrats i de flesta kommuntyper. Utvecklingen har dock gått åt motsatt håll för livsmedelsbutiker där tillgängligheten har minskat i alla typer av kommuner. De varierande resultaten gör det svårt att bedöma om det blivit enklare eller svårare att klara vardagslivet utan långa resor.

Hälsa och säkerhet

Det behövs ytterligare överenskommelser och insatser, såväl nationellt som internationellt, för att begränsa trafikbullret. Särskilt behöver resurser inriktas mot åtgärder för att begränsa bullret vid källan, samt för att åtgärda de mest utsatta bostäderna och områdena.

Hushållning med energi och naturresurser

Det pågår många åtgärder inom framför allt energiområdet och den positiva trenden med minskande energianvändning i byggnader förväntas fortsätta. Boverket har bl.a. påbörjat arbetet med ett regeringsuppdrag som innebär att analysera och föreslå en definition av energiprestanda att tillämpas för energihushållningskrav avseende nära-nollenergi-byggnader, samt föreslå kvantitativa riktlinjer för energihushållningskrav avseende nära-nollenergi-byggnader.

Hållbar avfallshantering

Befintliga styrmedel inom avfallsområdet bedöms inte vara tillräckliga för att förebygga mängderna och öka resursutnyttjandet, utan det kommer att krävas att de styrmedel och åtgärder som föreslås i nationella planer/program och i redovisade regeringsuppdrag verkligen genomförs i stor omfattning.

3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter samt genetisk variation,
- påverkan från klimatförändringar,
- ekosystemtjänster och resiliens.
- grön infrastruktur,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- främmande arter och genotyper,
- biologiskt kulturarv och
- tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden.

Resultat

Utvecklingen i miljön är negativ. Det råder dock fortsatt brist på kunskap om arters utbredning och genetiska variation samt tillståndet för ekosystemens funktioner och betydelsen av ekosystemtjänster för samhällets välfärd. Nyttjandet av naturresurser är det som har störst påverkan på biologisk mångfald. Eftersom effekter av markanvändning är så mycket kraftigare än effekter av klimatförändringar är det lättare att upptäcka och förutsäga effekter av förra än av det senare.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Mellan åren 2007–2013 bedömdes det inte ha skett någon verklig förändring av naturtypers bevarandestatus, som beror på naturliga orsaker eller t.ex. förvaltning och skötselåtgärder. Detta framgick av Sveriges senaste rapport enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet, vilken låg till grund för resultatredovisningen i budgetpropositionen för 2015.

I april 2015 publicerade Artdatabanken rapporten Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2015. Rapporten redovisar risken som enskilda arter av djur, växter och svampar bedöms löpa att försvinna från Sverige, baserat på kriterier från Internationella Naturvårdsunionen (IUCN). Av rapporten framgår bl.a. att andelen rödlistade arter är ungefär lika stor som vid de tidigare bedömningarna 2005 och 2010, dvs. ca 20 procent av de bedömda arterna. Även andelen hotade arter är i stort sett oförändrad, ca 9

procent. Antalet bedömda arter utgör i sin tur ca 43 procent av samtliga kända flercelliga inhemska arter. Groddjur och stora däggdjur har fått en något förbättrad situation. De faktorer som påverkar flest rödlistade arter i Sverige är skogsavverkning och igenväxning, vilka båda utgör ett hot mot vardera ca 30 procent av de rödlistade arterna. Andra viktiga påverkansfaktorer är fiske, torrläggning av våtmarker, tillbakagång hos värdarter (främst alm och ask som drabbats av invasiva svampsjukdomar), klimatförändringar och konkurrens från invasiva främmande arter.

Genetisk mångfald har ännu inte studerats hos det stora flertalet vilda djur, växter och svampar.

Insatser som bidrar till att uppnå gynnsam bevarandestatus för arter och naturtyper redovisas under övriga naturtypsmål och i avsnitten nedan.

Påverkan av klimatförändringar

Arbetet med att motverka negativ påverkan på biologisk mångfald av klimatförändringar befinner sig ännu i ett kunskapsuppbyggande skede. Förändringarna i klimatet bedöms bli större vid våra nordliga breddgrader än i världen i genomsnitt. Naturvårdsverket pekar på att känsliga miljöer i fjällen och Östersjön kan skadas eller helt försvinna om utvecklingen tillåts fortsätta som i dag. Inom Arktiska rådet har arbetet med skydd av områden och bevarande av biodiversitet i Arktis gjort framsteg under 2014.

På regeringens uppdrag har flera underlag för att utveckla politiken tagits fram under 2014 och 2015. Miljömålsberedningen har lämnat förslag till etappmål och åtgärder för stärkt klimatanpassning i betänkandet Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten (SOU 2014:50). I SMHI:s redovisning Underlag till kontrollstation 2015 för anpassning till ett förändrat klimat lämnas förslag om klimatanpassning av betydelse för naturmiljön och biologisk mångfald. Mer information om dessa underlag finns i avsnitt 3.5.2 Begränsad klimatpåverkan ovan och i avsnittet *Grön infrastruktur* nedan. Naturvårdsverket har även fått i uppdrag att ta fram en strategi för att utreda hur det nationella arbetet med biologisk mångfald kan utvecklas i syfte att på ett strategiskt sätt ta om hand effekter på biologisk mångfald till följd av ett förändrat klimat.

Ekosystemtjänster och resiliens

Kunskapen om ekosystemens funktioner och processer är i många fall fortsatt bristfällig. Naturvårdsverkets rapport Sammanställd information om ekosystemtjänster (dnr M2012/1507) utgör en viktig grund för fortsatt kunskapsuppbyggnad. Inledande analyser av marina ekosystemtjänster har även gjorts i arbetet med att införa EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG).

Ökad sårbarhet hos ekosystem har bl.a. orsakats av för högt fisketryck i havet och vattenkraftsutbyggnad i många vattendrag. Det har minskat såväl bestånden som den genetiska basen hos många fiskarter. Ensidig inriktning mot enstaka växtslag och arter i skogs- och jordbruk, och användandet av främmande trädslag och sorter som inte är anpassade till växtplatsen har också ökat sårbarheten. Utdikning och omvandling av våtmarker har lett till att deras funktion som naturliga reningsverk och reglerare av vattennivån har minskat eller upphört.

För att ytterligare öka kunskapen om ekosystemfunktioner och deras sårbarhet, och för att bidra till kunskapsspridning, har regeringen vidtagit flera insatser för ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141). Läs mer längre ned om den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsternas värden.

Grön infrastruktur

På uppdrag av regeringen har Naturvårdsverket påbörjat arbetet med att ta fram riktlinjer och en genomförandeplan för regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Regeringen har utökat Naturvårdsverkets uppdrag till att även omfatta att koordinera genomförandet av grön infrastruktur i Sverige. Miljömålsberedningen har lämnat förslag till etappmål och ytterligare åtgärder för grön infrastruktur (SOU 2014:50), vilka bereds inom Regeringskansliet.

Genom ändring av miljöbalken infördes under 2014 en möjlighet att få dispens från det generella biotopskyddet för att underlätta för jordbruket. För att få dispens krävs dels att åtgärden ska behövas för att utveckla eller bibehålla ett aktivt brukande av jordbruksmark, dels måste biotopskyddets syften fortfarande kunna tillgodoses. Någon uppföljning av effekterna av lagändringen har ännu inte gjorts.

Genetiskt modifierade organismer

I dag sker ingen kommersiell odling av GMO i Sverige, men däremot förekommer fältförsök.

EU:s medlemsstater har möjlighet att begränsa eller förbjuda odling av godkända genetiskt modifierade organismer s.k. GMO-grödor. Denna lagstiftning återfinns i Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2015/412 om ändring av direktiv 2001/18/EG. Syftet med direktivet är att medlemsstaterna under vissa förutsättningar ska kunna begränsa eller förbjuda odling av en GMO som är godkänd på EU-nivå. Regeringen anser det viktigt att användningen och odling av GMO inte leder till påverkan på den biologiska mångfalden. Försiktighetsprincipen är styrande för hanteringen.

Främmande arter och genotyper

I Sverige finns cirka 2 000 främmande arter. I dag uppskattas 388 av dessa vara invasiva och 82 potentiellt invasiva, dvs. de hotar biologisk mångfald och ekosystemtjänster, och kan även ha signifikanta negativa effekter på människors hälsa och ekonomin. Klimatförändringar påverkar främmande arters möjlighet att etablera sig i Sverige vid introduktion. Främmande arter introduceras till nya områden genom internationella transporter. Utsläpp av barlastvatten från fartyg utgör en särskilt svårhanterlig och allvarlig källa. Den internationella barlastkonventionen har ännu inte trätt i kraft men en ny EU-förordning om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter trädde i kraft under 2015.

Naturvårdsverket har i december 2014 redovisat ett regeringsuppdrag där man, i samråd med Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten reviderat den nationella strategin och handlingsplanen om främmande arter från 2008 med syfte att implementera den nya EU-lagstiftningen i Sverige. Sverige har medverkat aktivt i arbetet med EU-lagstiftningen. Bland annat har Sverige föreslagit att föra upp amerikansk hummer, mårhund och vresros på förteckningen över invasiva främmande arter av unionsbetydelse.

Sverige har också deltagit aktivt i de pågående förhandlingarna om en ny EU-lagstiftning om skyddsåtgärder mot växtskadegörare vilken har betydelse för skyddet mot invasiva främmande arter. Jordbruksverket och SLU har under 2014

redovisat ett regeringsuppdrag om riskvärdering avseende allvarliga växtskadegörare. Regeringen har lämnat ett uppdrag till Jordbruksverket att ta fram en strategi avseende undersökning och övervakning av förekomst av växtskadegörare (se vidare utgiftsområde 23).

Biologiskt kulturarv

Värdefulla ängs- och betesmarker, skogsbryn och betad skog är några av de miljöer som innehåller biologiskt kulturarv och som hotas av förändrad markanvändning och moderna brukningsmetoder inom jord- och skogsbruket. Det biologiska kulturarvet i fjällandskapet är viktigt men mindre känt.

Gräsmarkerna hör till de naturtyper som har sämst status och utveckling. Ängs- och betesmarker i odlingslandskapet sköts bl.a. med miljöersättningar inom Landsbygdsprogrammet, men arealen som får stöd minskar. Det finns också regionala skillnader. Den nya programperioden för EU:s gemensamma jordbrukspolitik påbörjades under 2015. Detta beskrivs under utgiftsområde 23.

Miljöersättningar har tillsammans med stödet Natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (Nokås) också finansierat bevarande av naturvärden och kulturmiljöer i skogen som fåbodemiljöer, brynmiljöer och betad skog. Skogsstyrelsen har tagit fram ett faktablad om brynmiljöer med syftet att öka hänsynen. Skogsstyrelsen har under 2014 betalat ut 11,8 miljoner kronor till Nokås. Beviljade medel har ökat kraftigt under 2013–2014, från 11,9 miljoner kronor 2012 till 21,4 miljoner kronor 2014. Endast drygt hälften av de beviljade medlen har dock betalats ut.

Biologiskt kulturarv återfinns också i många naturreservat. För att skydda och vårda särskilt värdefulla kulturhistoriska helhetsmiljöer kan dessutom kommuner och länsstyrelser bilda kulturresevat. Inga särskilda resurser finns dock avsatta för detta. Ett kulturresevat bildades under 2014, och för närvarande finns det sammanlagt 43 kulturresevat i Sverige, varav 34 har beslutats av länsstyrelser och 9 av kommuner. Arbetet med kulturmiljö och naturvård har många beröringspunkter. För att utveckla arbetet har Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket fått i uppdrag att redovisa hur samverkan mellan naturvård och kulturmiljöarbete fungerar rörande förvaltningen av natur-

och kulturresevat. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 15 mars 2016.

Den genetiska mångfalden hos domesticerade arter följs upp under miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.

Tätortsnära natur

Under 2014 har 14 stycken kommunala tätortsnära naturreservat inrättats. Syftet är att främja friluftsliv och den sammanlagda ytan är 3 035 ha.

18,4 miljoner kronor beviljades i statliga bidrag till tätortsnära projekt i lokala naturvårds-satsningen (LONA). Totalkostnaden för dessa projekt var ca 43 miljoner kronor, vilken delas med bl.a. kommunerna. För att bättra tillvarata den tätortsnära naturen pågår arbete med att ta fram ett 40-tal naturvårdsprogram och skötselplaner. LONA-projekten innefattar bl.a. stängsling för betesdrift, sly- och vassröjning, restaurering och förstärkningsinsatser av växt- och djurpopulationer och insatser för tillgänglighet genom vandringsleder och parkeringsplatser.

Under 2013 tog Skogsstyrelsen fram målbilder för god miljöhänsyn inom skogsområden av betydelse för friluftsliv och rekreation. Det saknas dock tillförlitlig uppföljning av skogsbrukets hänsyn till skogens sociala värden, men arbete med att utveckla uppföljningen av skogsbrukets hänsyn till skogens upplevelsevärden är påbörjat.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet
Åtgärdsprogram för hotade arter är ett viktigt redskap för att åstadkomma förbättringar för arter med särskilda behov. Dit hör flera av de mest akut hotade arterna. Etappmålet om hotade arter och naturtyper uppfylls genom pågående myndighetsarbete enligt följande. År 2014 fastställdes 16 nya åtgärdsprogram för hotade arter och en uppdatering gjordes av 18 program. Vid årets slut var 138 program gällande. Antalet genomförda och avslutade program var 47. Naturvårdsverket har bedömt att samtliga planerade åtgärdsprogram under 2015 kommer att vara fastställda och under genomförande eller genomförda. Det handlar om totalt ca 200 program.

Under 2014 fortsatte bekämpningen av prioriterade invasiva främmande arter, främst mårhund, och lokala bekämpningsinsatser mot bl.a. vresros, jättebalsamin, jätteloka, sjögull och mink, vilket bidrar till uppfyllandet av

etappmålet om invasiva främmande arter. Underlag för det fortsatta arbetet med att bedöma effekter och genomföra prioriterade bekämpningsinsatser har tagits fram i Naturvårdsverkets förslag till reviderad nationell strategi och handlingsplan, med hänsyn till EU-lagstiftningen.

För att bidra till uppfyllelsen av etappmålet om kunskap om genetisk mångfald har regeringen lagt uppdrag eller återrapporteringskrav på Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten om samverkan kring kartläggning och övervakning av genetisk mångfald hos vilda och domesticerade växter och djur.

Inga specifika åtgärder har vidtagits för att nå etappmålet om helhetssyn på markanvändningen. Regeringens uppdrag till Naturvårdsverket om grön infrastruktur, klimatanpassning och kommunikation om ekosystemtjänster bidrar dock till etappmålet. Uppdragen involverar ett flertal berörda myndigheter i framtagande av riktlinjer och vägledningar som underlättar ett helhetsgrepp på åtgärder på landskapsnivå.

Regeringen förklarade i prop. 2014/15:1 att etappmålet om ekosystemtjänster och resiliens är uppnått. Detta grundades på att de insatser som aviserades i samband med etappmålet har genomförts. Det fortsatta arbetet med att vidmakthålla ekosystemtjänster redovisas härnäst under etappmålet om den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsternas värden.

Flera insatser som påbörjats under 2014 och 2015 bidrar till uppfyllelsen av etappmålet om den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsternas värden. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att genomföra en flerårig kommunikationssatsning. Tio myndigheter har knutits till uppdraget. Även arbetet med grön infrastruktur bidrar till att viktiga ekosystemtjänster identifieras och kartläggs. Regeringen har även gett Formas i uppdrag att göra en analys av forskning om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Naturvårdsverkets forskningssatsning Värden av ekosystemtjänster pågår. Svenska myndigheter och forskare medverkar aktivt i EU-samarbete och internationellt samarbete om kunskap om ekosystemtjänster, bl.a. inom den internationella plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES). Statistiska

centralbyrån har i rapporten Markräkenskaper för biologisk mångfald påbörjat metodutveckling för att uppfylla behoven av data om ekosystemtjänster för miljöräkenskaper och hållbarhetsindikatorer genom att knyta ihop ekonomiska och ägarmässiga data med enskilda naturtyper.

Arbetet med att nå etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden handlar framför allt om att inrätta skyddade områden, men även om att stärka ekologiska samband i landskapet, vilket beskrivits ovan under rubriken Grön infrastruktur. Under 2014 har länsstyrelserna fattat beslut om att inrätta 135 naturreservat och kommunerna har inrättat 10 naturreservat. Den totala arealen uppgår till 24 758 hektar, fördelade på 14 930 hektar skogsmark, 3 600 hektar våtmark, 920 hektar jordbruksmark, 2 700 hektar sjöar och vattendrag, 2 100 hektar hav och 508 hektar övrig mark. De statliga kostnaderna för köp av mark, intrångsersättning och bidrag till kommunerna uppgick under 2014 till totalt cirka 647 miljoner kronor. Därutöver har Skogsstyrelsen under 2014 fattat beslut om att inrätta 229 biotopskyddsområden för 1 082 hektar skogsmark och slutit 123 naturvårdsavtal med markägare för 625 hektar skogsmark. Ersättningen till markägare har uppgått till cirka 130 miljoner kronor.

Naturvårdsverket bedömer att etappmålet inte kan nås med dagens tempo. Naturvårdsverket hänvisar till att takten på skogsskyddsarbetet har sjunkit av flera skäl, förutom budgetminskning, även den förändring av expropriationslagen som genomfördes 2010, och innebär ett schabloniserat påslag om 25 procent på ersättningen till markägare, vilket inneburit att areal skydd per satsad krona minskat kraftigt. Naturvårdsverket framhåller att arbetet med att använda ersättningsmarker från Sveaskog för att skydda värdefulla skogar hos privata skogsägare har varit framgångsrikt. Vad gäller skydd av marina områden har arbetet med anledning av etappmålet just inletts med ett uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten.

Naturvårdsverket redovisade i maj 2015 en revidering av 2008 års genomförandeplan till Nationalparksplanen för Sverige (Naturvårdsverkets rapport 6677). I genomförandeplanen beskriver Naturvårdsverket de områden som myndigheten prioriterar att arbeta med fram till 2020 och hur arbetet med

genomförandet av enskilda nationalparker bör bedrivas. Av de i Nationalparksplan för Sverige tidigare föreslagna områdena är 12 stycken nya nationalparker och 5 utvidgningar av befintliga nationalparker kvar att genomföra.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

För att nå målet gynnsam bevarandestatus för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter behöver takten öka i arbetet med att nå etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden. Det har samtidigt en avgörande betydelse vad som sker utanför skyddade områden. Hänsyn i nyttjandet av mark och vatten men även skötselåtgärder utanför skyddade områden är därför av största betydelse. De åtgärder som beskrivs i den befintliga strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (2013/14:141) räcker inte för att ändra på detta. Hållbart nyttjande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver genomsyra arbetet för att nå ett flertal samhällsmål, och betydelsen av ekosystemtjänster för hållbar utveckling bör fortlöpande klargöras och tas till utgångspunkt för åtgärder inom berörda sektorer.

Åtgärdsprogram för hotade arter är ett viktigt komplement till de breda naturvårdssatningar som görs dels genom områdesskydd och dels genom miljöersättningar som uppmuntrar fortsatt hävd av värdefulla odlingslandskapsmiljöer, inklusive kulturarvet i dessa. Fastställda åtgärdsprogram för hotade arter bör genomföras och ytterligare program bör tas fram. Urvalet av arter som får åtgärdsprogram bör ses över. Den förstärkning av anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*, som föreslås kommer att bidra till att öka takten i arbetet. De flesta programmen rör landmiljön och behovet av ytterligare program inom marin och sötvattensmiljö bör särskilt övervägas.

Kartläggning och övervakning av genetisk mångfald är ett viktigt utvecklingsområde för att kunna klara de naturtypsanknutna miljö kvalitetsmålen med avseende på att uppnå gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk

variation inom och mellan populationer. Den genetiska mångfalden inom arter är betydelsefull för att upprätthålla livskraftiga populationer och att säkra ekosystemens motståndskraft mot t.ex. ett förändrat klimat. Det är angeläget att få till stånd systematiska genetiska undersökningar av populationer som minskar oroväckande i Sverige för att kunna planera insatser för artbevarande, samt för ett urval arter för att förstå effekter av mänskliga aktiviteter

Påverkan av klimatförändringar

Det finns inga styrmedel specifikt inriktade på klimatanpassningsåtgärder för arter och naturtyper som i klimatscenarier har utpekats förhöjd risk för utdöende. Regeringen avser att komplettera den svenska strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster med ytterligare åtgärder som bidrar till att risken för utdöende har minskat för de arter och naturtyper som löper störst risk att påverkas negativt av klimatförändringar.

Ekosystemtjänster och resiliens

Fungerande ekosystem och ekosystemtjänster utgör en bas för samhällsekonomin och för välfärden. Arbetet att synliggöra värdet av ekosystemtjänster och biologisk mångfald, genom att integrera dess värden i politiska och ekonomiska ställningstaganden ges fortsatt hög prioritet.

Flera initiativ har inletts för att ta fram en vägledning om ekosystemtjänster till olika aktörer som aviserades i strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141), inom ramen för regeringsuppgiften om grön infrastruktur och kommunikation om ekosystemtjänster. Boverket har dessutom aviserat en vägledning för kommunernas arbete med tätortsnära natur och grönområden i staden. Regeringen avser att följa myndigheternas arbete med vägledning för att vid behov ge kompletterande uppdrag som ökar takten i arbetet med att nå etappmålet om den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden.

Regeringen arbetar fortlöpande med att integrera betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster i relevanta politikområden och processer. Ekonomiska styrmedel blir särskilt betydelsefulla för att uppnå etappmålet.

Analys och metodutveckling för att inkludera kopplingar mellan markanvändning, ekonomisk

utveckling och biologisk mångfald i miljöräkenskaperna bör fortsätta och fördjupas genom samverkan mellan Statistiska centralbyrån och statistikansvariga myndigheter samt med Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet. Att knyta ihop ekonomiska och ägarmässiga data med enskilda naturtyper skapar bättre förståelse för förutsättningarna för naturtypernas förvaltning och potentiella hotbilder. Underlag skapas som beskriver de aktörer som behöver involveras i genomförandet av grön infrastruktur.

Grön infrastruktur

De påbörjade insatserna för grön infrastruktur kommer att utgöra en central del i arbetet med att bevara biologisk mångfald. De regionala handlingsplanerna förväntas på sikt ge ett väsentligt bättre beslutsunderlag för skydd, återställande och hållbart nyttjande inom sektorer. Att kunna rikta åtgärder i landskapet där de bedöms göra störst nytta leder till en mer kostnadseffektiv naturvårdspolitik.

I arbetet med grön infrastruktur spelar långsiktigt bevarande av kärnområden för biologisk mångfald i odlingslandskapet en viktig roll. De viktigaste förutsättningarna för detta är ett fortsatt jordbruk och riktade medel i miljöersättningarna i EU:s gemensamma jordbrukspolitik, men bevarandeåtgärder kan även omfatta både formellt områdesskydd (inklusive Natura 2000), skötsel och andra insatser som är nödvändiga för att bevara och stärka odlingslandskapets värden.

Myndigheternas samarbete med att utveckla grön infrastruktur samt kunskapen om värdet av ekosystemtjänster förväntas bidra till etappmålet om helhetssyn på användningen av mark och vatten. Miljömålsberedningens förslag (SOU 2014:50) till åtgärder för att uppnå en starkt hänsyn till grön infrastruktur i användningen av mark och vatten genom en ökad helhetssyn på landskapet ska även beaktas i sammanhanget. Vidare innebär kommittédirektivet om en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder (dir. 2015:73) att samverkan mellan åtgärder inom berörda politikområden kommer att analyseras ytterligare.

Främmande arter och genotyper

Sverige måste i likhet med andra EU-länder genomföra åtgärder för att hantera de arter som kommer att tas upp på förteckningen över invasiva främmande arter av unionsbetydelse.

Förteckningen kommer att tas fram inom ramen för EU-förordningen om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. I förordningen ställs även krav på åtgärder för att hindra oavsiktlig introduktion av potentiellt invasiva främmande arter. Det finns också krav på övervakning. Befintliga övervaknings- och inspektionssystem har delar som kan användas för att övervaka invasiva främmande arter, men det behövs en översyn av vilka nya delar som behöver utvecklas och den tekniska utformningen av systemet. Detta för att kunna få information om vilka främmande arter vi har i landet, deras utbredning och ekologiska effekter.

EU-förordningen kommer att styra mycket av arbetet med invasiva främmande arter under de närmaste åren, och därmed även hur resurserna används. Åtgärder och övervakning kommer främst att gälla arter av unionsbetydelse, om sådana finns i landet. Vilka arter som hamnar på förteckningen är därför av mycket stor betydelse för vilka insatser som kommer att genomföras. Det är dock troligt att ett antal arter som innebär en allvarlig risk i Sverige, inte kommer att finnas med på unionslistan. En bedömning på nationell nivå måste göras för att skilja ut de arter i Sverige som vi behöver agera mot. Regeringen avser att vidta åtgärder för att öka takten i arbetet med att nå etappmålet om invasiva främmande arter, baserat på Naturvårdsverkets förslag till reviderad nationell strategi och handlingsplan.

Biologiskt kulturarv

Alternativ till EU:s miljöersättningar, som t.ex. Naturvårdsverkets skötselmedel och Nokås för att sköta odlingslandskapets mest värdefulla områden har tidigare inte tilldelats tillräckliga resurser. Detsamma gäller resurser för bildandet av kulturresevat. Regeringens satsningar på skydd av värdefull natur och åtgärder för värdefull natur möjliggör ökade insatser för biologiskt kulturarv. Regeringen avser vidare att uppdra åt ansvariga myndigheter att analysera hur måluppfyllelsen för berörda miljö kvalitetsmål kan förbättras och att föreslå åtgärder i t.ex. landsbygdsprogrammet (se ovan under Ett rikt odlingslandskap).

Tätortsnära natur

Länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län lämnade i maj 2015 en redovisning över arbetet med att skydda tätortsnära natur

(dnr 2015/0000). Länsstyrelserna föreslår att arbetet fortsätter under ytterligare en femårsperiod. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Förutsättningarna för den biologiska mångfalden, kulturmiljön och för friluftsliv i tätortsnära natur kan förbättras. I arbetet är det viktigt att lyfta begreppet ekosystemtjänster och därmed tydliggöra kopplingen till den biologiska mångfalden. Tätortsnära natur fyller en viktig samhällsfunktion genom den mångfald av ekosystemtjänster som tillhandahålls av biologisk mångfald, inte minst möjligheten till rekreation genom friluftsliv. Det är därför angeläget att en dialog förs på lokal nivå där lokal kunskap och engagemang tas till vara. Flera av de insatser som genomförs för grön infrastruktur och ekosystemtjänster förväntas bidra till detta, inte minst åtgärder för forskning och innovation knutet till ekosystemtjänster och utveckling av naturbaserade lösningar.

Statlig medfinansiering som ges för att stödja lokalt engagemang i olika miljö- och naturvårdsfrågor har förutsättning att vara kostnadseffektiva satsningar genom att stimulera till frivilliga insatser av betydelse på både lokal och nationell nivå. Lokala naturvårds-satsningen (LONA) där staten via länsstyrelserna ger bidrag till lokala naturvårdsprojekt spelar en viktig roll. Sedan starten 2004 har totalt 2 697 projekt beviljats bidrag med totalt 466 miljoner kronor. Projektägarnas egna finansiering uppgår till 641 miljoner kronor. Alla kommuner i landet har fått bidrag till sina egna naturvårdssatsningar.

3.6 Politikens inriktning

Att säkerställa utvecklingen till en god miljö och minska utsläppen av växthusgaser är en av vår generations största utmaningar. En framåt-syftande miljöpolitik med utgångspunkt i miljömålen kan lösa miljöproblemen och skapa nya möjligheter för jobb och utveckling. Med miljöteknik är det inte bara möjligt att minska vår miljöpåverkan utan också att utveckla vårt välfärdssamhälle. Genom att minska vår förbrukning eller återanvända och återvinna de produkter vi använder kan vi minska belastningen på jordens gemensamma resurser.

De nationella miljökvalitetsmålen ska klaras. Avgörande steg ska tas för att göra detta möjligt.

Arbetet med framför allt minskade utsläpp av växthusgaser, men även för en giftfri miljö, biologisk mångfald och bättre havsmiljö ska prioriteras.

Insatser för att nå regeringens klimat- och miljömål ska integreras i de politikområden där drivkrafterna och lösningarna för utmaningarna finns.

En utveckling där bostadsbebyggelse i större utsträckning sker på områden som sedan tidigare är i anspråkstagna för annan verksamhet innebär en god hushållning med tätortsnära grönområden. Ekonomiskt stöd till kommuner för sanering av mark för bostadsbyggande införs.

Det ska vara lätt och lönsamt att göra miljövänliga val i vardagen. Genom skatter på miljö- och hälsoskadliga vanor och beteenden ska samhällsekonomiska kostnader synliggöras för att styra konsumtion och investeringar i en mer hållbar riktning. Regeringen kommer också att fortsätta arbetet med att kartlägga icke skatterelaterade potentiellt miljöskadliga subventioner som ett led i att genomföra EU:s strategi för tillväxt och jobb.

Bedömningen att 14 av 16 miljökvalitetsmål inte nås med beslutade styrmedel gör att arbetet för att nå målen måste intensifieras. Arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet genomsyrar hela regeringens politik. Regeringen kommer att stärka genomförandet av miljöpolitiken och under mandatperioden ta avgörande steg för att nå de av riksdagen antagna miljökvalitetsmålen och generationsmålet.

Arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet ska integreras även i det internationella arbetet. Generationsmålet och flertalet av miljökvalitetsmålen förutsätter åtgärder utanför Sveriges gränser.

Dagens miljöutmaningar är i stora delar gränsöverskridande och arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet förutsätter också att Sverige arbetar för en ambitiös miljöpolitik inom EU och internationellt. Regeringen kommer under 2016 fortsatt bedriva samarbete med länder som är av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. Bilateralt miljö- och klimatsamarbete ligger i linje med regeringens övergripande ambition att Sverige ska vara en stark röst i världen och aktivt delta i det internationella samarbetet i frågor som är viktiga för Sverige och den globala miljön.

Under 2015 kommer FN att anta nya globala hållbarhetsmål. Den nya globala hållbarhetsagendan syftar till att uppnå social, ekonomisk och miljö- och klimatomfattig hållbarhet. Miljödimeensionen av hållbar utveckling är avgörande för att utrota fattigdom och skapa ekonomisk och social utveckling för kvinnor och män. Under 2016 kommer regeringen att arbeta med det nationella genomförandet av de mål som har beslutats. I det nationella genomförandet av målen kommer de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålet att vara en viktig utgångspunkt.

Klimat- och miljöutmaningar kan utgöra en drivkraft för innovation och utveckling av t.ex. ny teknik. Regeringen satsar 62 miljoner kronor årligen på samverkan kring miljö- och klimatteknik t.o.m. 2019. Framtidsrådet och dess kansli liksom Innovationsrådet är strategiska fora för att bidra till att fler jobb och en hållbar tillväxt i hela landet uppnås. En grön omställning och innovation för klimat- och miljöutmaningarna är angelägna framtidsfrågor.

Miljöövervakningen är grundläggande för att bedöma om miljö kvalitetsmålen och generationsmålet nås och för internationell rapportering. Den gör det möjligt att följa miljö tillståndet och se effekterna av vidtagna åtgärder, men underlättar också för allmänheten m.fl. att få tillgång till samlad information om miljön. Både våra nationella myndigheter och Europeiska kommissionen har pekat på de utmaningar som miljöövervakningen står inför för att bl.a. uppfylla EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG), men också för att utveckla övervakningen av miljögifter. Därför gör regeringen en satsning på miljöövervakning.

Samtidigt är det viktigt att de berörda myndigheterna, som t.ex. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten, fortsätter att vidareutveckla sitt arbete med miljöövervakningen så att tilldelade medel används så effektivt som möjligt.

Naturvårdsverket har en central roll som förvaltningsmyndighet på miljöområdet. För att ha möjlighet att hantera satsningarna på miljöområdet behöver Naturvårdsverket ökade resurser. Därför förstärker regeringen Naturvårdsverkets förvaltningsanslag med 15 miljoner kronor i vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) och med ytterligare 35 miljoner

kronor per år fr.o.m. 2016 och framåt i denna proposition (prop. 2015/16:1).

3.6.1 Klimat

Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga och en av regeringens högst prioriterade frågor. Om temperaturen fortsätter att stiga i den takt som forskarna ser och förutspår kommer det att leda till mycket allvarliga konsekvenser för livet på jorden. Minskade klimatpåverkande utsläpp kräver flera typer av åtgärder och ett sammanhållet globalt och nationellt politiskt arbete. Klimatåtgärder behöver vidtas och främjas inom alla relevanta politikområden. Här finns en stor potential för innovativ miljöteknik med högre klimat- och miljöprestanda därför satsar regeringen 62 miljoner kronor årligen på samverkan kring miljö- och klimatteknik t.o.m. 2019.

Samtidigt behöver det svenska samhället förberedas för och anpassas till ett förändrat klimat. Regeringen kommer därför att stärka de nationella insatserna för klimatanpassning.

Globalt ledarskap genom skärpta åtgärder på hemmaplan

Arbetet med att minska de svenska utsläppen av växthusgaser är en prioriterad fråga för regeringen. Klimatpolitiken kräver samverkan mellan ett flertal aktörer i samhället och stärks av att även kommuner, aktörer med regionalt utvecklingsansvar, länsstyrelser och landsting är engagerade. Klimatpolitiken ska grundas på principerna om ett pris på koldioxid och om att förorenaren ska betala för sina utsläpp. För att åstadkomma en långsiktig omställning behövs kompletterande styrmedel, exempelvis i form av skatter, men också annan ny lagstiftning. Klimatfrågan ska genomsyra alla berörda politikområden. Miljöskatternas styrande effekt ska öka. Det är grundläggande för att minska utsläppen i den takt som behövs för att klara de svenska miljömålen och att bidra till en globalt hållbar utveckling som håller den globala temperaturökningen så långt som möjligt under två grader.

Sverige ska vara ledande i omställningen till ett samhälle med mycket låga utsläpp av växthusgaser. Det kommer att kräva investeringar och insatser i samhällets alla sektorer, samt på lokal och regional nivå. För att

stimulera åtgärder som minskar de klimatpåverkande utsläppen i Sverige har regeringen infört ett investeringsstöd för klimatsatsningar till kommuner, företag och organisationer. Stödet går till initiativ som syftar till att uppfylla klimatstrategier i län eller kommuner eller som på annat sätt ökar takten för att nå klimatmålen och en fossiloberoende fordonsflotta 2030, inklusive satsningar på laddinfrastruktur. Stöd ska i första hand ges till den eller de åtgärder som vid varje prövningstillfälle bedöms ge den största varaktiga minskningen av utsläpp av växthusgaser per investeringskrona. Investeringsstödet omfattar 125 miljoner kronor för 2015 och 600 miljoner kronor per år 2016–2018. Som del av satsningen inrättas en samordningsfunktion för utvecklingen av laddinfrastruktur för elfordon vid Energimyndigheten.

Det etappmål för begränsad klimatpåverkan som riksdagen godkänt är att klimatutsläppen ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Riksdagen har bedömt att detta kan nås genom utsläppsminskningar i Sverige eller genom investeringar i utsläppsminskningar utomlands. Regeringens ambition är att i ökad utsträckning genom nationella insatser nå målet 2020.

För att minska de nationella utsläppen av växthusgaser ytterligare till 2020 skärper regeringen nu den nationella klimatpolitiken. Regeringen avser återkomma med en analys av utvärderingen och bedömningar av hur etappmålet kan uppfyllas och kommer också att återkomma under mandatperioden med ytterligare förslag som bidrar till minskade utsläpp i Sverige. Därtill kommer regeringen att verka för skärpt EU-lagstiftning beträffande utsläpp från bl.a. personbilar och lätta lastbilar.

På längre sikt är det avgörande att tydliggöra ramarna för den svenska klimatpolitiken. Ett klimatpolitiskt ramverk behövs för att skapa tydlighet och stabilitet på vägen mot ett långsiktigt klimatmål. Arbetet med att etablera ett klimatpolitiskt ramverk fortsätter därför. Regeringen avser återkomma med förslag när Miljömålsberedningen har lämnat sitt betänkande.

Sverige ska vara ett föregångsland och dela med sig av erfarenheterna av att agera tidigt i klimatfrågan. Sverige ska även tillsammans med andra nyckelaktörer, i olika forum, sprida kunskap om hur en ambitiös klimatpolitik kan

stödja långsiktig ekonomisk utveckling och välbefinnande. Syftet är att stödja andra länder när de utformar sin klimatpolitik. Främjande av svensk miljöteknik, förnybara produkter och biobränslen samt gröna innovationer är viktigt. Staten kan här vara en föregångare också i sin egen verksamhet bl.a. genom att främja och upphandla produkter och tjänster som är hållbara och klimatsmarta. Demonstrations- och referensanläggningar för miljöinnovationer på framkant behöver finnas i Sverige för att inspirera och vägleda andra länders miljö-, klimat- och innovationsarbete och därmed bidra till att främja export av hållbara och klimatsmarta svenska produkter, system och tjänster. Sverige ska även ta del av andra länders och aktörers arbete för att utveckla den svenska klimatpolitiken.

Offentliga aktörer på lokal och regional nivå har en stor inverkan på andra aktörers förutsättningar att nå miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Lokala och regionala klimat- och energistrategier är i detta sammanhang viktiga styrdokument. För att fortsatt utveckla ett strategiskt, samordnat och långsiktigt arbete för energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå satsar regeringen inom utgiftsområde 21 på kapacitetsutveckling hos offentliga aktörer på lokal och regional nivå.

Fokus på nationella åtgärder

Regeringen har identifierat ett antal nyckelområden där insatser behövs för att ytterligare minska de svenska utsläppen av växthusgaser under mandatperioden.

Transportsektorns klimatpåverkan behöver fortsätta minska. En tillräcklig förändring kan bara åstadkommas genom ett mer transportsnällt samhälle i kombination med mer resurseffektiva fordon och övergång till förnybara energislag. Det kommer också att krävas en omställning av fordonsflottan. Detta kräver strategiska och samordnade insatser under lång tid, lokalt i kommuner och regionalt i län och landsting liksom nationellt. Människors klimatpåverkan kommer till stor del från vår energikonsumtion. Män och kvinnor har liknande konsumtionsmönster vad gäller energi med ett viktigt undantag, transporter. Män åker mer bil medan kvinnor åker mer kollektivt. Styrmedel som stärker kollektivtrafik förbättrar generellt sett tillgänglighet för kvinnor mer än för män medan

det omvända gäller för styrmedel som underlättar och gör det förmånligt att köra bil. Biltrafiken står för en stor del av transporternas klimatpåverkan varför synergieffekter finns i strävan efter minskad klimatpåverkan från biltrafik och en stärkt kollektivtrafik, som också gynnar jämställdheten. Regeringen vidtar en rad åtgärder för att stötta en sådan utveckling:

- Regeringen har tillsatt en utredning för att utreda hur ett Bonus–malus-system för lätta fordon kan utformas med ambitionen att det träder i kraft 1 januari 2017 (dir. Fi 2015:05).
- Regeringen satsar på stadsmiljöavtal för att stödja hållbar stadsutveckling med större andel kollektivtrafik och lägre utsläpp.
- Supermiljöbilspremien förlängdes under 2015 och 2016 och tillförs nu ytterligare medel. Den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärde för vissa miljöanpassade bilar förlängs t.o.m. 2019.
- Tidigare beslutat och aviserat ökat järnvägsunderhåll 620 miljoner kronor redan under 2015, därefter investeras 1,24 miljarder årligen fram t.o.m. 2018.
- I avsikt att förbättra järnvägssystemets funktionalitet samt främja regional tillväxt och landsbygdens förutsättningar föreslås järnvägsunderhållet ökas med ytterligare 100 miljoner kronor 2016–2019
- Regeringen föreslår en elbusspremie för att gynna introduktionen av eldrivna bussar.
- Genom en avståndsbaserad väglitageskatt för tunga lastbilar kan den tunga trafiken i högre grad bära sina kostnader för samhällsekonomin. Regeringen har tillsatt en utredning som har i uppdrag att föreslå en sådan skatt (dir. 2015:47).
- Regeringen föreslår en tidsbegränsad satsning på kollektivtrafik i landsbygd.
- Flygets klimatpåverkan behöver minska och flygresor behöver i högre utsträckning bära sina egna klimatkostnader. Regeringen avser se över hur en skatt på flygresor kan utformas.
- Regeringen satsar också på samverkan kring miljö- och klimatteknik.

Från den 1 januari 2016 höjs trängselskatten i Stockholm (Lagen [2014:248] om ändring i

lagen [2004:629] om trängselskatt). Utredningen Sverigeförhandlingen har i uppgift att analysera trängselskatten och vid behov lämna förslag till justeringar.

För att intensifiera insatserna för att minska klimatpåverkan från transportsektorn och för att nå en fordonsflotta fri från fossila bränslen är det också angeläget att öka den styrande effekten av energi- och koldioxidskatterna. Energiskatten på fossil bensin och fossilt dieselbränsle höjs därför och en årlig uppräknings beaktar BNP-utvecklingen införs. Detta ska stimulera till en omställning till minskade växthusgasutsläpp från vägtrafiken. Det ska också bidra till en överflyttning av gods från väg till sjöfart och järnväg.

Regeringen slopar också stegvis nedsättningarna av koldioxidskatten på bränslen för uppvärmning och drift av stationära motorer inom industri- och kraftvärmeanläggningar utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter för att öka miljöskatternas styrande verkan.

Koldioxidskatten är ett kostnadseffektivt styrmedel och är Sveriges huvudstyrmedel för att nå klimatmålen i sektorer utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter. EU-kommissionen anser att den svenska koldioxidskatten innebär att ett statsstöd ges till biobränslen. Sverige arbetar tillsammans med kommissionen för att hitta en lösning som ger minst lika stark miljöstyrning som nuvarande system inom ramen för det EU-regelverk som gäller på statsstödsområdet. Regeringens målsättning är att så snabbt som möjligt under mandatperioden ha regler på plats som ger långsiktigt hållbara och stabila villkor för biodrivmedel.

För att stimulera introduktionen av mer miljövänliga bilar, förlängs den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar fr.o.m. 2017 t.o.m. 2019. Den maximala nedsättningen begränsas dock från 16 000 till 10 000 kronor per år. Dessutom fortsätter supermiljöbilspremien 2016 med ändrade regler, där premien sätts ned med 50 procent för laddhybrider. Anslaget förstärks med 132 miljoner kronor 2015 och 94 miljoner kronor 2016 då försäljningen av elbilar och laddhybrider har varit högre än förväntat. Syftet med premien är att främja introduktionen av personbilar med utsläpp av koldioxid under 50 gram per kilometer.

En global klimatöverenskommelse

Klimatutmaningen är global och det krävs globalt samarbete för begränsa utsläppen av växthusgaser. En global omställning till förnybar och fossilfri energiförsörjning är centralt. Alla länder måste ställa om till ett hållbart samhälle med låga utsläpp och stärka sin motståndskraft mot klimatförändringarnas effekter. Sverige ska vara ett föregångsland i detta avseende.

Regeringen anser att ett ambitiöst globalt, rättvist och rättsligt bindande klimatavtal under FN för tiden efter 2020 vid klimattoppmötet i Paris i december 2015 är mycket betydelsefullt för det fortsatta internationella klimatarbetet. Ett sådant avtal ska bli en hörnsten för såväl det vidare internationella klimatarbetet som för nationell klimatomställning. Goda förutsättningar för långsiktighet och tydliga spelregler för företag och innovationer kan bidra till investeringar och kapital för klimatomställningen. I sin strategi för ett framgångsrikt klimattmöte i Paris har regeringen identifierat tre övergripande prioriteringar:

- Ökad ambitionsnivå för utsläppsminskningar inom Sverige, EU och globalt,
- Stärkta allianser för ett starkt avtal och globalt hållbar utveckling,
- Utformning av ett avtal som är dynamiskt och därför kan stärkas över tid.

Ett nytt klimatavtal måste vägledas av vetenskapen och omfatta utsläppsåtaganden som över tid kan begränsa den globala uppvärmningen så långt under två grader som möjligt och innehålla tydliga regler för uppföljning. För att detta ska vara möjligt så krävs enligt FN:s klimatpanel IPCC att de globala utsläppen minskar med 40–70 procent mellan 2010 och 2050, för att fortsätta minska ner till noll eller t.o.m. negativa utsläpp någon gång mellan 2050 och 2100.

Klimatförändringarnas effekter påverkar alla länder men fattiga och sårbara länder och befolkningsgrupper som inte har resurser att anpassa sig till förändringarna drabbas särskilt hårt. Anpassning till oundvikliga klimatförändringar är därför en prioriterad fråga för Sverige i det nya avtalet. Klimatförändringen påverkar män och kvinnor på olika sätt. Om detta inte beaktas i klimatpolitiken riskerar klimatförändringarna att öka ojämställdheten mellan könen ytterligare. I utvecklingsländerna är det svårare för kvinnor att få tillgång till

resurser som är viktiga för att anpassa sig till klimatförändringarna. Kvinnor måste ges möjligheter att verka både för att dämpa klimatförändringen och för anpassningen till dess följder. Klimatförändringarna har direkt koppling till utvecklingen i dessa länder och försvårar fattigdomsbekämpning. Finansiellt stöd, teknikutveckling och teknikspridning samt kapacitetsutveckling för klimatanpassning och för att nå en koldioxidsnål utveckling är särskilt viktigt. Regeringen verkar för att stärka samarbetet med de minst utvecklade länderna och de som är särskilt utsatta för klimatförändringarnas effekter. Klimatfrågan har därför fortsatt hög prioritet inom det svenska bi- och multilaterala utvecklingssamarbetet.

Målet om att mobilisera 100 miljarder US-dollar årligen per 2020 till klimatåtgärder i fattiga länder är ett steg på vägen men klimatfinansieringen efter 2020 måste fortsätta att utvecklas. Sverige ska fortsatt vara ett föregångsland med hög ambition och ta en ledande roll inför och vid årets klimattoppmöte i Paris för att hitta konstruktiva lösningar för hur klimatfinansiering ska hanteras i det nya avtalet. Sverige verkar för att EU identifierar och genomför strategier och åtgärder för att mobilisera klimatfinansiering före och efter 2020 från olika finansieringskällor. Sverige fortsätter även sitt engagemang i den gröna klimatfonden, som väntas bli en central kanal för finansiering av klimatåtgärder i låginkomstländer. Sverige bidrar substantiellt till fonden och fortsätter driva på för att verksamheten bedrivs effektivt och ändamålsenligt.

Politiken för global utveckling (PGU), är ett centralt verktyg i utvecklingspolitiken och klimathänsyn är numera en central utgångspunkt i regeringens nya politik på området.

Internationellt samarbete

Sverige verkar för ökat förtroende genom konstruktiv fördjupad dialog med förhandlingarnas olika parter. Fortsatt engagemang i multilaterala processer, projekt och initiativ för att öka ambitionen och lyfta möjligheter och fördelar med att agera tidigt i klimatarbetet såsom New Climate Economy, vänggruppen Friends for Fossil Fuel Reform (FFFSR) och luft- och klimatkoalitionen CCAC är en central del i detta arbete. Sverige driver på för att analysera och möjliggöra insatser för att främja och stödja konkreta

ambitionshöjande åtgärder. bl.a. ett genom att stödja länder som önskar införa koldioxidskatt (t.ex. en s.k. carbon tax help-desk).

Insatser för fördjupade utsläppsminskningar perioden innan ett nytt klimatavtal träder i kraft, dvs. före 2020, är nödvändiga så att utsläppen minskar i den takt som behövs så att den globala temperaturökningen hålls så långt under två grader som möjligt.

Regeringen ökar stödet till klimatinsatser. Inom utgiftsområde 7 satsas under 2015 250 miljoner ytterligare och regeringen avser att på samma sätt tillföra 500 miljoner kronor per år med start 2016. Totalt 4 miljarder kronor satsas på den gröna klimatfonden. En särskild strategisk klimatsatsning om 30 miljoner genomfördes 2015. Den fortsätter 2016 och 2017.

Regeringen föreslår därtill att ytterligare 50 miljoner kronor per år 2016–2019 avsätts till Sveriges program för internationella klimatinsatser som Energimyndigheten ansvarar för. Insatserna innebär investeringar i klimatprojekt och multilaterala klimatfonder inklusive kapacitetshöjande insatser. Totalt avsätter Sverige därmed ca 1 300 miljoner kronor för internationella klimatinvesteringar under den andra Kyotoperioden 2013–2020.

Global omställning av energisystemet och spridning av svenska erfarenheter

Det kommande globala investeringsbehovet inom energisektorn är enormt. För att undvika inlåsnings effekter i fossila investeringar som försvårar och fördyrar möjligheterna att begränsa klimatförändringen måste en kraftfull omdirigering av de globala investeringsströmmarna påbörjas omedelbart.

Att fasa ut stöd till fossila bränslen och sätta ett pris på koldioxid är grundläggande verktyg för framgång i klimatarbetet. Regeringen verkar för en global utfasning av subventioner och av stöd till investeringar i fossil energi. Förnybar energi bör vara utgångspunkten och bör ersätta miljöskadlig energi. Sverige ska också använda sitt inflytande i det multilaterala samarbetet och i de internationella finansiella institutionerna, för att verka för en långsiktig utfasning av investeringar och stöd till fossil energi. Sverige ska på kort och medellång sikt verka för att avsevärt minska sådana investeringar och betydligt öka investeringar i förnybar energi.

Regeringen avser också att fortsätta vidta åtgärder för att genomföra den överenskommelse som slöts med USA 2013 och därmed upphöra med att ge stöd till nya kolkraftverk utomlands. Sverige ska också sprida sina goda erfarenheter av koldioxidbeskattning och bidra till att effektiva styrmedel utvecklas i andra länder.

EU:s ledarskap i klimatfrågan

EU behöver stärka och befästa sin roll som internationell föregångare i klimatfrågan. Sverige ska driva på för detta. EU ska agera kraftfullt, ha ambitiösa egna åtaganden och konstruktivt bidra för att åstadkomma ett globalt klimatavtal. Det krävs att enskilda medlemsländer är beredda att gå före och visa ledarskap för att möjliggöra en tillräckligt ambitiös EU-politik. Arbetet inom Sverige och i Norden, liksom exempelvis klimatsamarbetet mellan 14 regeringar inom Green Growth Group är exempel på hur likasinnade länder kan påverka EU i rätt riktning. Dessa samarbeten är viktiga plattformar för en aktiv internationell klimatpolitik. Sveriges nuvarande EU-åtagande till 2020 för den icke-handlande sektorn är på god väg att uppfyllas. Prognoser visar att åtagandet kan nås med marginal utan användning av utsläppsminskningar från projekt utomlands eller utsläppsutrymme från andra medlemsstater. Det är inte heller aktuellt att överföra något prognostiserat överskott av utsläppsutrymme till andra medlemsstater. För att bidra till en ökad ambition för utsläppsminskningar inom EU föreslår regeringen borttagning av överskottet av utsläppsenheter, dvs. utsläppsenheter som återstår efter avräkning mot Sveriges åtagande inom EU, för 2013. Det finns en tydlig koppling mellan EU:s egna klimatmål och förutsättningarna för EU att visa ledarskap i klimatförhandlingarna. Europeiska rådets ställningstagande om EU:s ramverk för klimat- och energipolitiken till 2030 är ett viktigt grundläggande beslut. EU behöver inrikta sin politik så att även den övre delen av spannet i det övergripande målet om 80–95 procents utsläppsminskning till 2050 hålls inom räckhåll. Regeringen anser att EUs ambition bör höjas och att målet bör vara minskade utsläpp av växthusgaser med totalt 50 procent till 2030. En sådan minskning motsvarar EU:s ansvar och förmåga i ett globalt arbete för att nå tvågradersmålet. Regeringen anser även att EU

borde ha beslutat om att minska utsläppen med 30 procent till 2020.

EU:s system för handel med utsläppsrätter

Ett pris på utsläpp av koldioxid behövs i alla länder. Legitimiteten för marknadsbaserade styrmedel bygger på att de anses relevanta och att de bidrar till de långsiktiga målen. EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) behöver stärkas. Regeringen anser att en fortsatt reformering och utveckling av systemet nu bör vidtas som säkerställer en rimlig prissignal, handelssystemets långsiktiga funktion och dess styr signaler till näringslivet. Regeringen ska verka för en fortsatt reform av systemet med syfte att öka klimateffektiviteten. Den kommande översynen av systemet måste befästa systemets roll som centralt och marknadsbaserat EU-styrmedel. Regeringens övergripande ståndpunkt är att andelen auktionering i systemet bör öka över tid med inriktningen att nå full auktionering. Fri tilldelning till sektorer som löper avsevärd risk för koldioxidläckage kvarstår i enlighet med överenskommelsen vid Europeiska rådet i oktober 2014, så länge motsvarande klimatåtgärder inte vidtas i andra ekonomier. Regeringen anser dock att nuvarande kriterier för koldioxidläckage bör ses över för att fokusera på de sektorer som är verkligt utsatta.

Vidare anser Sverige att det är av största vikt att de mekanismer för solidaritet som skapades vid Europeiska rådet i oktober 2014 (moderniseringsfonden och möjligheten att ge fri tilldelning till elsektorn) måste inriktas på åtgärder för förnybar energi och energieffektivisering. Åtgärder för effektivisering i fjärrvärmesektorn är särskilt angelägna. Den nya innovationsfonden (NER400) bör även kunna gå till utvecklingen av avancerade biobränslen.

Ett ambitiöst genomförande av EU:s ramverk för klimat och energipolitiken till 2030 och bortom

För att åstadkomma den stora omställning som behövs för att EU ska nå sina långsiktiga mål behöver alla politikområden samverka. En bred översyn behövs för att säkerställa att alla relevanta politikområden bidrar i klimatarbetet. Om regler för statsstöd och andra EU-rättsakter begränsar möjligheterna för unionen självt att vidta åtgärder och dess medlemsländer att genomföra effektiva klimatåtgärder bör dessa ses över och moderniseras med utgångspunkt i fördraget och de långsiktiga klimatmålen. För att

upprätthålla kraften i klimatarbetet bör EU snarast utarbeta lagstiftning som säkerställer att de mål som satts för 2030 kan nås. En ansvarsfördelning mellan medlemsländernas utsläpp utanför handelssystemet är en grundläggande del i att genomföra ramverket. Alla medlemsländer måste bidra till att uppfylla det gemensamma målet. Flexibilitet mellan medlemsländerna inom den icke-handlande sektorn kommer att bidra till att mer utsläppsminskningar kan göras till lägre kostnad. Mycket viktigt är dock att den miljömässiga integriteten i paketet bibehålls och att investeringar och omställning stimuleras inom alla sektorer.

Det är inte aktuellt att sälja Sveriges överskott av utsläppsutrymme från den icke-handlande sektorn som genereras fram till 2020 till andra EU-länder och Sverige kommer inom EU att verka för att andra regeringar väljer samma väg.

EU behöver fortsätta att utveckla gemensamma styrmedel i den icke-handlande sektorn. Minskad användning av fossila bränslen för uppvärmning samt ökad användning av förnyelsebara material är viktiga delar där Sverige kan bidra med goda erfarenheter. Minskade utsläpp från person- och godstransporter är också en central utmaning. För att fortsätta utvecklingen mot mer energieffektiva fordon behöver nuvarande utsläppskrav för personbilar och lätta lastbilar följas upp med nya och mer ambitiösa krav. Det är även viktigt att EU fullföljer sin strategi för tyngre fordon. Regeringen anser också att EU:s jordbrukspolitik (Common Agricultural Policy, CAP) vid nästa reform för tiden efter 2020 bör utformas så att den bidrar till klimat-omställningen och att uppfylla EU:s långsiktiga klimatmål samtidigt som utgifterna för EU:s jordbrukspolitik minskar.

Regeringen verkar också för att subventioner till fossila bränslen inom gemenskapen ska fasas ut.

Utsläpp från skogsbruk och annan markanvändning inom EU

Regeringen anser att det är av hög prioritet att säkerställa att utsläpp från skogsbruk och annan markanvändning inkluderas inom 2030-ramverket på ett sätt som inte minskar ambitionen i ramverket, samtidigt som det är viktigt att EU:s regelverk inte missgynnar användning av skog vare sig till träprodukter eller biobränslen och inte heller förhindrar

möjligheten att bedriva jordbruk. Utsläpp och upptag av koldioxid från skogs- och jordbruksmark är osäkra med stora mellanårsvariationer och detta bör därför beaktas. Att säkerställa fortsatt användning av skog till förnybara produkter så som bibränslen är en viktig del av Sveriges arbete med att minska utsläppen från bl.a. transportsektorn. Samtidigt måste ordentlig hänsyn tas till skogens olika värden, inklusive ekologiska och sociala värden. För Sverige är det viktigt att värna det nationella självbestämmandet för skogsbruk.

Samarbete inom Norden och Arktis

Sverige verkar för att det nordiska klimatsamarbetet inom ramen för klimatförhandlingarna förstärks och fördjupas. Nordiska erfarenheter och nordiskt kunnande bör utnyttjas för att främja konkreta ambitionshöjande initiativ som kan stödja genomförandet av det globala klimatavtalet. Arktis är en oersättlig tillgång av lokal, nationell och global betydelse. Vi behöver stärka och förbättra säkerheten och miljöskyddet i Arktis. Sverige ska verka för att all utveckling i Arktis sker på ett miljömässigt hållbart sätt och att miljödimensionen i Arktiska rådets arbete stärks. Våra prioriteringar omfattar ett ökat skydd av biologisk mångfald och ekosystem på land och till havs, ett förstärkt klimatarbete samt ett hållbart resursutnyttjande.

Minskningen av utsläppen av klimatpåverkande ämnen som sot och metan liksom ytterligare åtgärder för skydd av områden är prioriterade. Fortsatt arbete med Arctic Resilience Report är viktigt för att synliggöra klimatförändringarnas effekter i Arktis.

Klimatanpassning

Dagens samhälle är anpassat och uppbyggt efter ett visst klimat. Klimatets förändring får konsekvenser för fysisk planering, bebyggelse, kommunikationer, tekniska försörjningssystem, areella näringar och turism, natur- och kulturmiljö och människors hälsa. Det är av stor vikt att alla tar ett ansvar för att vidta anpassningsåtgärder inom sitt verksamhetsområde. Flera studier visar att anpassningsåtgärder bör vidtas tidigt för att bli mest kostnadseffektiva.

Redan i dag går det att se konsekvenserna av klimatförändringarna i form av ett allt mer extremt väder där t.ex. skyfall och värmeböljor

blir mer frekventa. Detta kan i sin tur orsaka naturolyckor som kan leda till störningar i olika verksamheter vilket kan innebära svåra påfrestningar för samhället. Det förebyggande arbetet för att minska konsekvenserna av naturolyckor tas om hand inom ramen för området skydd mot olyckor. Ett förändrat klimat innebär också långsamma förlopp som t.ex. havsnivåhöjning. Planeringsprocesser som främjar klimatanpassning vid nybyggnation och renovering av bebyggd miljö är här viktigt. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Boverket har inom ramen för sina uppdrag tillsammans med SMHI en särskild roll i att stötta andra aktörer med anpassning av samhället till ett förändrat klimat. Flera andra myndigheter berörs också t.ex. när det gäller innovation och teknikutveckling.

Kunskapen om klimatets förändring och dess effekter på samhället måste öka för att verkningsfulla åtgärder ska kunna utformas. Fortsatta och förstärkta satsningar krävs för att anpassa samhället till ett förändrat klimat, både de som redan sker och de som är att förvänta. Viktiga delar i kunskapsuppbyggnaden utgörs av kartering och datainsamling som möjliggör bättre underlag för planering och beslut. Kunskap behöver också föras ut till aktörer på lokal och regional nivå. För att fortsätta arbetet med kunskapsuppbyggnad och länsstyrelsernas regionala samordning stärks anslaget 1:10 Klimatanpassning med 57 miljoner kronor per år 2016–2019. Kunskapscentrum för klimatanpassning vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) har en central roll i att samla in, sammanställa och tillgängliggöra kunskap om klimatets förändring och om klimatanpassning. Kunskapscentrum permanentas från 2016.

Flera utredningar, nu senast från SMHI i underlag till kontrollstation 2015, har lyft behovet av att skapa en tydlig struktur för arbetet med klimatanpassning. SMHI:s rapport har varit ute på remiss och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Regeringen avser att se över lagstiftning med betydelse för klimatanpassningsområdet.

Bättre luftkvalitet för bättre hälsa och miljö

Trots att Sverige har kommit långt på luftområdet leder utsläppen av luftföroreningar årligen till tusentals förtida dödsfall och stora samhällskostnader. Regeringen anser att

ytterligare åtgärder för att förbättra luftkvaliteten är nödvändiga. Sverige kommer därför att verka för ett ambitiöst utfall i förhandlingarna om det reviderade takdirektivet som Europeiska kommissionen presenterade i december 2013. Även om den svenska luften blivit bättre, har det i några svenska städer varit svårt att klara luftkvalitetsdirektivets gränsvärden för framför allt större partiklar. Europeiska kommissionen har därför lämnat ett motiverat yttrande angående den svenska luftkvaliteten vilket regeringen har besvarat. För att komma till rätta med problemet har några kommuner efterfrågat fler verktyg. Regeringen kommer därför se över vilka möjligheter som finns. Ett verktyg skulle kunna vara att införa miljözoner för personbilar. Regeringen har därför för avsikt att ge Transportstyrelsen i uppdrag att utreda detta. Användningen av vissa förnybara bränslen men särskilt elektrifieringen av fordonsflottan kan bidra till en bättre luftkvalitet i synnerhet i stadskärnorna. Den enskilt viktigaste faktorn för överskridandet av miljökvalitetsnormen för stora partiklar är dubbdäckslitage. Åtgärder som dammbindning, minskad sandning vintertid och omledning av trafik till andra gator ingår i åtgärdsprogrammen. I utredningen Skatt på dubbdäcksanvändning i tätort? (SOU 2015:27) redovisades hur en dubbdäcksskatt skulle kunna utformas. Utredningen kom fram till att det för närvarande inte finns skäl att föreslå en sådan skatt. Utredningen remissbehandlas för närvarande och kommer att beredas vidare under hösten.

Effekter av vidtagna åtgärder gällande skogsbrukets bidrag till försurningen bör följas upp och ytterligare åtgärder kan bli aktuella.

3.6.2 Biologisk mångfald

Det är en global kris för den biologiska mångfalden, med en pågående utrotning av arter som är den största i planetens historia. Regeringen bedömer att det är nödvändigt med en tydlig ambitionshöjning för att nå miljökvalitetsmålen som innefattar biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Sverige ska även ha en hög ambition i arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster internationellt och inom EU. Biologisk mångfald och bättre havsmiljö är några av de områden som regeringen prioriterar.

Regeringen avser att återkomma med nya preciseringar av skyddsbehov för att leva upp till konventionen om biologisk mångfald och målen om långsiktigt skydd. Skyddet för biologisk mångfald ska utökas.

Skydd och skötsel av värdefulla områden

Regeringen föreslår en kraftig ökning av anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* med 250 miljoner kronor i vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) och med ytterligare 340 miljoner kronor för 2016 och framåt i denna proposition (prop. 2015/16:1) för skydd av värdefulla områden framför allt skogar och marina områden. Därutöver ökas anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* inom utgiftsområde 23 med 100 miljoner kronor för 2016 och framåt för skydd av värdefull skog. Genom den omfattande satsningen på ökat skydd av områden med höga naturvärden genom inrättande av naturreservat och andra former av skyddade områden har förutsättningarna för att nå flera miljökvalitetsmål förbättrats.

Vid utgången av 2014 fanns det cirka 1 200 öppna ärenden hos länsstyrelserna om bildande av naturreservat varav nästan 400 ärenden där markersättningsfrågan är helt löst, dvs. det återstår endast att fatta ett formellt beslut om inrättande av reservat. Genom de förstärkningar som regeringen föreslår på anslag 1:16 *Skydd av värdefull natur* för att ersätta markägare ökar förutsättningarna för länsstyrelserna att fatta beslut om nya naturreservat. Regeringen anser att det är viktigt att länsstyrelserna fattar beslut om att inrätta naturreservat för de områden där markersättningen är helt löst.

Förvaltningen av skyddad natur behöver kraftigt förstärkas för att bibehålla natur-, friluft- och kulturmiljövärden. Regeringen ökar därför anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* med 110 miljoner kronor i vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) och med ytterligare 240 miljoner kronor per år från 2016 och framåt i denna proposition (prop. 2015/16:1).

Värdefulla skogar ska skyddas

Regeringen anser att ytterligare satsningar och åtgärder behövs för att miljömålet Levande skogar ska nås. Regeringen avser därför att utveckla nya etappmål för skydd av skog. Som underlag för arbetet avser regeringen att inhämta underlag från berörda myndigheter.

Miljöhänsynen i skogsbruket ska stärkas

Den miljöhänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljökvalitetsmålet. Skogsstyrelsens utvärderingar av miljöhänsynen i skogsbruket visar på brister i skogsbrukets miljöhänsyn.

Regeringen anser att skogens sociala värden är viktiga och bör uppmärksammas mer i rådgivnings- och informationsinsatser.

Det statliga skogsbruket ska vara ett föredöme för ett hållbart skogsbruk.

Friluftslivet ska stärkas

Regeringen anser att det behövs en tydlig ambitionshöjning för att nå friluftslivsmålen. Friluftsliv är en hörnsten i naturvårdspolitiken och har bäring på folkhälsopolitikens övergripande mål och flera av dess målområden.

Regeringen anser att den tätortsnära naturen är av stor betydelse. Länsstyrelserna i Stockholms län, Västra Götalands och Skåne län har i maj 2015 redovisat det mångåriga uppdraget om skydd av tätortsnära natur (dnr M2015/2224, M2015/2225 och M2015/2308). Satsningen på skydd av tätortsnära natur har varit framgångsrikt och regeringen anser att den ska fortsätta.

Regeringen anser att geografiska kunskapsunderlag om tätortsnära natur och andra områden viktiga för friluftslivet behöver förbättras. Regeringen avser därför att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utveckla metodik för att kartlägga områden som har betydelse för friluftsliv, rekreation och turism tillsammans med berörda aktörer.

Regeringens satsningar på skydd och skötsel av natur genom höjning av anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* skapar möjligheter för starkt kommunalt naturvårdsarbete, lokala naturvårds-satsningen (LONA) samt tillgänglighet till natur- och kulturlandskapet genom exempelvis vandringsleder och information. Satsningarna ger sysselsättning på landsbygden, attraktiva friluftsmiljöer och bidrar till regional utveckling.

Barns och ungdomars tillgång och tillgänglighet till natur är en viktig samhällsfråga, inte minst för framtida generationers hälsa. Barns tillgång till goda utemiljöer ska därför stärkas.

Regeringen värnar om allemansrätten som är en viktig grund för människors möjlighet att vistas fritt i naturen. Med allemansrätten följer en skyldighet att visa hänsyn till både människor

och natur. Regeringen anser att det är viktigt att öka kunskapen om vad man får och inte får göra med stöd av allemansrätten. Strandskyddet spelar en viktig roll genom att skapa tillgång till naturen på samma gång som viktiga naturvärden säkras.

Regeringen vill stärka allmänhetens delaktighet i naturvårdsarbetet, bl.a. genom tillgång till miljöinformation, deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning. Användarvänlig information om alla skyddade områden ska finnas lätt tillgängliga för allmänheten t.ex. genom digital teknik.

Ekonomiska bidrag som ges för att stödja lokalt engagemang i olika miljö- och naturvårdsfrågor är kostnadseffektiva satsningar. De satsningar som genomförs inom ramarna för Lokala naturvårdssatsningen (LONA) och Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är därför viktiga delar i arbetet med att uppnå miljö-kvalitetsmålen.

De stora rovdjuren ska ha livskraftiga stammar

För att bevara en biologisk mångfald, uppnå riksdagens miljökvalitetsmål och leva upp till EU-rätten ska Sverige ha långsiktigt livskraftiga stammar av stora rovdjur. Det är samtidigt viktigt att tamdjurshållning inte påtagligt försvåras och att även annan socioekonomisk hänsyn tas. Politiken måste värna både människorna och de stora rovdjuren. Därför behövs mer samverkan mellan berörda parter och organisationer.

Skador på tamdjur och husdjur orsakade av stora rovdjur är en prioriterad fråga i rovdjurspolitiken. Vargen är det stora rovdjur som är mest kontroversiellt. Skydds jakt är en jaktform vars syfte är att förhindra skador på tamdjur orsakade av stora rovdjur. Eftersom vargen lokalt kan orsaka stor skada beslutade regeringen den 25 juni 2015 att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utreda om, och i så fall hur, kriterier för, och utformning av, skydds jakt efter varg kan tillämpas eller utvecklas för att bättre bidra till vargpolitikens övergripande syfte (dnr N2015/5058). Regeringen ökar även satsningen på åtgärder för att förebygga och kompensera för rovdjursskador genom att i vårandringsbudgeten (prop. 2014/15:99) tillföra 10 miljoner kronor till anslag 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* inom utgiftsområde 23 och i denna proposition (prop. 2015/16:1) tillföra ytterligare 10 miljoner kronor per år 2016–2018. Genom

satsningen förebyggs även konflikter kring rovdjurspolitiken. För att i ett litet längre perspektiv komma till rätta med de angrepp och andra skador som stora rovdjur orsakar beslutade regeringen den 1 april 2015 att ge Statens jordbruksverk i uppdrag sammanfatta och utvärdera befintlig kunskap om hur angrepp orsakade av stora rovdjur på tamdjur och husdjur kan förebyggas (dnr N2015/3037).

Att Sverige ska ha långsiktigt livskraftiga stammar av stora rovdjur innebär att stammarna ska ha gynnsam bevarandestatus. Regeringen beslutade den 1 april 2015 att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utifrån ett brett vetenskapligt underlag uppdatera befintlig sårbarhetsanalys för varg och med den som grund utreda vad som krävs för att vargpopulationen i Sverige ska ha gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet (dnr M2015/1573).

Ekosystemtjänster

Värderingen av ekosystemtjänster i planeringsprocesser kan vara en viktig drivkraft för att upprätthålla den biologiska mångfalden. Förbättrad kunskap om ekosystemens funktioner kan ge uppslag till naturbaserade lösningar på samhällsutmaningar, inte minst i anknytning till bebyggd miljö.

Regeringen arbetar fortlöpande med att integrera betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster i relevanta politikområden och processer, inklusive de som identifierades i prop. 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Ekonomiska styrmedel blir särskilt betydelsefulla för att uppnå etappmålet. Regeringen avser att identifiera möjliga åtgärder för en ökad och mer konsekvent tillämpning av ekologisk kompensation i samband med exploatering av mark- och vattenområden.

3.6.3 Kemikalier

En av regeringens prioriteringar i miljöpolitiken är att minska förekomsten, spridningen och exponeringen av farliga ämnen gentemot människor och miljö, med särskild fokus på barn och unga. Det innebär att stärka kemikalieinspektionen i Sverige och inom EU, att sanera förorenade områden, att ersätta farliga

ämnen i produkter och varor samt att förbättra produktinformationen om farliga ämnen.

Viktiga inslag i regeringens arbete är att öka takten i att fasa ut och ersätta särskilt farliga ämnen och minska riskerna med övriga farliga ämnen. Prioriterade farliga ämnen är sådana som vi kommer i kontakt med i vår vardag, t.ex. i livsmedel, dricksvatten, kosmetika, textilier, hemelektronik, skor, leksaker och andra varor. Särskilt fokus läggs på barns exponering för farliga ämnen. Av vikt är att t.ex. hormonstörande och allergiframkallande ämnen begränsas i varor som barn och unga kommer i kontakt med. Kombinationseffekter av kemikalier och farliga ämnen bör ges ökad prioritet. Arbetet ska drivas både nationellt, i EU och globalt.

Eftersom regler om användning och utsläppande på marknaden av kemikalier är harmoniserade inom EU, är utveckling och tillämpning på EU-nivå ett fokusområde. En medlemsstat kan införa proportionell nationell lagstiftning inom det icke-harmoniserade området under förutsättning att det är förenligt med fördraget. När EU:s regelverk inte räcker, eller om utveckling av EU-regelverket inte bedöms vara en framkomlig väg, ska Sverige ha ambitionen att pröva att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier. Regeringen anser att ekonomiska styrmedel bör kunna utgöra ett strategiskt komplement till regleringar. Rätt utformade skatter och andra ekonomiska styrmedel har stor potential att på ett kostnadseffektivt sätt bidra till att de uppsatta målen på miljöområdet kan nås. Miljöanpassade alternativ kan gynnas, vilket leder till att dessa snabbare kommer in på marknaden eller ökar sina marknadsandelar. Skatter och andra ekonomiska styrmedel kan därmed vara substitutions- och innovationsdrivande på kemikalieområdet.

Gifrfri vardag – skydda barnen bättre

Arbetet med handlingsplanen för en giftfri vardag har förstärkts och getts ett långsiktigt perspektiv. Resurser finns aviserade fram t.o.m. 2020 och regeringen har gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att utveckla handlingsplanen. Av uppdraget framgår att Kemikalieinspektionen bl.a. ska utveckla och genomföra kostnadseffektiva åtgärder med ledning av den strategi som tagits fram för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö (prop.

2013/14:39, bet. 2013/14:MJU 13, rskr. 2013/14:185). Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 september 2017. Särskilt kan nämnas det arbete som ska utföras på följande områden: ta fram förslag till nationella begränsningar, ta fram ett nationellt åtgärdsprogram för högfluorerade ämnen och en ökad satsning på information om farliga ämnen. Inom ramen för strategin för högfluorerade ämnen ska Kemikalieinspektionen, senast juli 2016, ta fram en åtgärdsplan och, där det är lämpligt, lämna förslag till nationella regleringar eller regleringar på EU-nivå samt andra åtgärder i syfte att minska exponeringen av högfluorerade ämnen. Kemikalieinspektionen ska verka för att en handlingsplan initieras inom EU.

Sverige har föreslagit en användningsbegränsning mot bly och blyföreningar i konsumentvaror som också beslutats av EU-kommissionen. Sverige bör dock fortsatt agera för att minimera riskerna med bly och blyföreningar i konsumentprodukter.

Regeringen har för avsikt att förbjuda användning av bisfenol A för renovering av tappvattenrör i enlighet med Kemikalieinspektionens förslag. Förslagen i utredningsbetänkandet Bisfenol A – Kartläggning och strategi för minskad exponering (SOU 2014:90) bereds i Regeringskansliet. Regeringen avser att se över möjligheten till ytterligare förbud mot bisfenol A och andra bisfenoler

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att identifiera viktigare källor i Sverige till utsläpp av mikropartiklar av plast i havet, verka för att reducera uppkomst och utsläpp av mikroplaster från dessa källor samt, vid behov, föreslå författningsändringar för att minska utsläppen. Sverige bör om det är möjligt gå före EU med nationella åtgärder och om det bedöms lämpligt förbjuda mikroplaster i kosmetiska produkter.

En ökad andel ekologisk produktion är ett viktigt steg för att nå målen i den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel. Barns exponering för kemiska växtskyddsmedel i vardagen bör minska. Regeringens ansträngningar för att förbättra processen för godkännanden av nya bekämpningsmedel fortsätter. Regeringen avser att i det fortsatta arbetet med godkännande av utsläppande i miljön av genetiskt modifierade organismer (GMO) på EU-nivå ta större hänsyn

till användning av bekämpningsmedel. Regeringen har beslutat utreda hur det nya EU-direktivet 2015/412 om medlemsstaternas möjlighet att begränsa eller förbjuda odling av genetiskt modifierade organismer inom sina territorier kan genomföras.

Användningen av nanomaterial har de senaste åren ökat och utvecklingen går mycket snabbt. Regeringen ser ett behov av att säkerställa att utvecklingen sker med hänsyn till potentiella hälso- och miljörisker.

I Sverige finns fortfarande många områden som förorenats av tidigare verksamheter och som behöver åtgärdas så att de inte utgör något hot. Takten i saneringsarbetet måste öka. En höjning av anslagsnivån är därför nödvändig. Regeringen föreslår som aviserat i Vårpropositionen därför att ytterligare 50 miljoner kronor tillförs anslaget för sanering. Ekonomiskt stöd till kommuner för sanering av mark för bostadsbyggande införs fr.o.m. 2016. För detta tillförs anslaget 300 miljoner kronor per år 2016 och 2017. Från och med 2018 tillförs anslaget 200 miljoner kronor per år.

För att uppnå en giftfri, resurseffektiv cirkulär ekonomi måste vi börja redan i tillverkningsprocessen och arbeta för att farliga ämnen i så hög grad som möjligt undviks samt att förnybara material prioriteras. Regeringen avser att inom ramen för EU:s arbete med avfall och cirkulär ekonomi fortsätta prioritera vikten av giftfria kretslopp.

Avfall

Regeringen eftersträvar en giftfri, resurseffektiv cirkulär ekonomi – att sluta cirkeln. Avfall kan vara både en resurs och ett miljöproblem. De resurser som finns i avfall ska, i så hög grad som möjligt, tas tillvara. Målet är att styra avfallet bort från deponering och mot ett resursutnyttjande genom förebyggande av avfall, återanvändning, materialåtervinning och förbränning med energiutvinning. I första hand ska avfall förebyggas, dvs. avfallets mängd och farlighet minskas. I andra hand ska saker repareras och uppgraderas så att de kan återanvändas. I tredje hand ska resursen i form av materialet i avfallet tas till vara genom återvinning och i fjärde hand ska den resurs som energin i avfallet utgör omhändertas på bästa sätt. Slutligen så ska det avfall som inte kan omhändertas på något annat sätt deponeras så att vi på så sätt får ur särskilt farliga eller andra

oönskade ämnen ur kretsloppet. Avfallsmängderna måste minska och återvinningen öka. Avfallshanteringen måste bli en del av en långsiktigt hållbar samhällsplanering.

Regeringen bedömer det som nödvändigt att åstadkomma en ambitionshöjning i fråga om enkelhet och tillgänglighet för hushåll och andra för insamling av det dagliga avfallet. Möjligheten att källsortera avfall måste förenklas genom att samla ansvaret för insamlingen hos kommunerna. Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att utarbeta förslag på hur ansvaret för den fysiska insamlingen av förpackningsavfall och returpapper från hushållen kan flyttas från producenterna till kommunerna. Arbetet ska vara färdigt i slutet av mars 2016. Regeringens avsikt är att kunna fatta beslut i denna fråga under 2016.

Det måste bli lönsamt att materialåtervinna avfall. Under en längre tid har byggandet av avfallsförbränningsanläggningar ökat med resultatet att det finns ett stort kapacitetsöverskott av avfallsförbränning i Sverige. Under senare år har därför importen av avfall för förbränning ökat kraftigt. Regeringen anser därför att det finns skäl att utveckla styrmedel som främjar ett mer resurseffektivt användande av avfallet genom giftfria och resurseffektiva kretslopp.

I samband med det paket om avfall och cirkulär ekonomi som Europeiska kommissionen har aviserat till hösten 2015 prioriterar regeringen giftfria kretslopp som en av de viktigaste förutsättningarna för EU att uppnå en cirkulär ekonomi. Hårdare krav avseende förebyggande av avfall, specifika återvinningsmål för medlemsstaterna samt utfasning av deponering av biologiskt nedbrytbart och återvinningsbart avfall är också viktiga steg på vägen mot resurseffektivt materialkretslopp inom EU. Vidare bör specifika återvinningsmål på EU-nivå fastställas för textilier och byggprodukter.

3.6.4 Hav och vatten

Regeringens ambition är att ta krafttag i arbetet med att öka takten med att nå miljökvalitetsmålen och det krävs stora satsningar för att det ska vara möjligt att nå de havs- och vattenrelaterade målen. En tydlig

ambitionshöjning och kraftfulla åtgärder behövs framöver.

Genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten (direktiv 2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (direktiv 2008/56/EG) är centralt för möjligheten att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Vattendelegationerna vid de länsstyrelser som är vattenmyndigheter beslutar om uppdaterade åtgärdsprogram inom ramen för vattendirektivet och Havs- och vattenmyndigheten beslutar om åtgärdsprogram avseende havsmiljödirektivet. Regeringen anser att åtgärdsarbetet har stor betydelse för att nå de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen och att det i genomförandet av åtgärdsprogrammen behövs ett brett och starkt engagemang från berörda myndigheter, länsstyrelser och kommuner.

Åtgärder för att minska utsläpp av övergödande ämnen har gett resultat. Utsläppen från Sverige och övriga Östersjöländer minskar, men från att man tidigare sett en positiv trend i miljön, är det nu svårt att utläsa någon fortsatt förbättring. Regeringen anser därför att det är prioriterat med ett fortsatt starkt åtgärdsarbete och då särskilt inriktat mot att minska fosforbelastningen. Viktiga verktyg för att motverka övergödningen är genomförandet av åtgärdsprogrammen inom ramen för vattendirektivet och havsmiljödirektivet. Landsbygdsprogrammet kommer att vara ett viktigt verktyg för att nå målen i ramdirektivet för vatten samt havsmiljödirektivet. De satsningar som genomförs inom ramen för lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är en viktig del av det lokala åtgärdsarbetet.

Enskilda avlopp påverkar vattnet ur både miljö- och hälsosynpunkt. Regeringen bereder frågan om enskilda avlopp vidare.

Skydd av marina områden är centralt för att säkerställa och bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Regeringen bedömer att takten i arbetet med att inrätta skyddet av marina områden behöver öka för att det ska vara möjligt att nå etappmålet om 10 procent skydd av Sveriges marina områden till 2020. Regeringen avser därför att ytterligare stärka arbetet med skydd av marina områden och som ett led i detta har regeringen gett Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att ta fram en handlingsplan för marint områdesskydd. Planen ska vara klar 2016.

För att säkerställa ett funktionellt skydd behöver arbetet med skyddade områden ses som en integrerad del av övrig kust- och havsförvaltning.

Kunskapen om de marina ekosystemen och utbredning av marina naturtyper behöver stärkas för att man ska kunna planera för nätverk av skyddade marina områden, genomföra åtgärder för hotade arter och habitat, arbeta med havsplanering och utveckla en grön infrastruktur i havet. Att säkerställa en ändamålsenlig förvaltning i de skyddade områdena är också angeläget och en prioriterad fråga för regeringen. I flera marina områden finns ett behov av att införa fiskeregleringar i syfte att nå bevarandemålen. Det arbetet sker dels nationellt och dels regionalt inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik. Skydd av marina områden och ekosystembaserad förvaltning är även till stor del en regional men också en global fråga. Regeringen beslutade vidare i juni 2015 om havsplaneringsförordningen 2015:400. Att nödvändig reglering nu är på plats är ett viktigt steg för det fortsatta arbetet med havsplanering.

Regeringen anser att omfattande insatser och åtgärder behövs för havs- och vattenmiljön. Därför förstärker regeringen anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö med 20 miljoner kronor i vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) och med ytterligare 55 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 och framåt i denna proposition (prop. 2015/16:1).

Det planerade nya undersöknings- och forskningsfartyget kommer att ge Sverige bra förutsättningar att klara av skyldigheter avseende miljöövervakning och datainsamling för fisket, samtidigt som det blir en resurs för den havsbaserade forskningen.

Vattenkraften spelar en central roll för Sveriges elförsörjning, som enskild produktionskraft men också som regler- och balanskraft. Fysisk påverkan från vattenkraften på vattendragen medför stora konsekvenser för ekosystem och biologisk mångfald. Flödesreglerande vattenverksamheter kan samtidigt utgöra viktiga delar i kulturhistoriska miljöer. Den fortsatta hanteringen av vattenkraften tillsammans med andra former av fysisk påverkan på sjöar och vattendrag, är av stor vikt för Sveriges möjligheter att leva upp till EU:s ramdirektiv för vatten (direktiv 2000/60/EG). Vattenverksamhetsutredningen (M 2012:01) har sett över dagens regler om vattenverksamheter

och utredningens förslag har remitterats. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan.

Internationellt samarbete, bl.a. genom de regionala konventionerna Oskar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten) och Helcom (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjön marina miljö) är nödvändigt för att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. Särskilt viktiga frågor där Sverige aktivt driver på är arbete med skydd av biologisk mångfald, skyddade marina områden, marint skräp och övergödning.

Havs- och vattenmyndigheten har en central roll som förvaltningsmyndighet på miljöområdet med ansvar för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. För att ha möjlighet att hantera satsningarna på havs- och vattenmiljön behöver Havs- och vattenmyndigheten ökade resurser. Därför förstärker regeringen Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsanslag med 10 miljoner kronor per år 2016 och framåt.

3.6.5 Miljömålen är grunden för regeringens miljöpolitik

Bedömningen att 14 av 16 miljö kvalitetsmål inte nås med beslutade styrmedel gör att arbetet för att öka takten i arbetet med att nå målen måste intensifieras. Regeringen kommer att stärka genomförandet av miljöpolitiken och under mandatperioden ta avgörande steg för att öka takten i arbetet med att nå de av riksdagen antagna miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.

För att lyckas behöver miljöpolitiken på allvar integreras i de politikområden där drivkrafterna och lösningarna till miljöproblemen finns. Det betyder att regeringens politik inom dessa områden ska ha en tydlig koppling till miljö kvalitetsmålen och också bidra till dessa.

Innovationer och ny teknik berör på olika sätt alla Sveriges miljömål och är helt avgörande för att minska klimatpåverkan, spara på resurser och minska övergödning. Målen kan bidra till grön tillväxt och utgör en viktig drivkraft för miljöteknik med hög prestanda och gröna innovationer.

Krafttag för att nå miljö kvalitetsmålen

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att kraftsamla för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Ett Miljömålsråd har inrättats, en förnyad Miljömålsberedning har tillsatts tillsammans med en nytillträdd miljö målssamordnare för näringslivet. Regeringen förstärkte 2015 bl.a. anslagen för åtgärder för värdefull natur, skydd av värdefull natur samt åtgärder för havs- och vattenmiljö, satsningar som bidrar till att nå flera miljö kvalitetsmål. Regeringen har dessutom satsat 125 miljoner kronor för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för installation av laddinfrastruktur för elfordon som bidrar till att nå målet Begränsad klimatpåverkan.

Forskning och innovation är avgörande för att hitta lösningar på miljöproblemen och en viktig drivkraft för att föra miljöarbete framåt. För att stärka det svenska innovationssystemet krävs ett helhetsperspektiv och ett väl utvecklat samarbete mellan politik, näringsliv, den offentliga sektorn, fackliga organisationer och intresseorganisationer. Regeringen har därför inrättat ett nationellt innovationsråd under ledning av statsminister, där också bl.a. klimat- och miljöministern ingår.

Den nationella miljö målssamordnaren för näringslivet tillträdde i januari 2015 och har kommit igång med sitt viktiga uppdrag att knyta näringslivet närmare miljö mål arbetet.

Myndigheterna har en central roll i genomförandet av miljöpolitiken. Det Miljömålsråd som inrättades i början av mandatperioden ska öka integreringen av klimat- och miljöfrågor hos de 17 deltagande myndigheterna. Rådet ska bl.a. årligen lämna förslag till regeringen på frågor som rådet anser att regeringen behöver arbeta vidare med. Regeringen kommer även fortsatt att arbeta för att stärka styrningen av myndigheterna med ansvar i miljö målssystemet.

Länsstyrelserna har en övergripande och samordnande roll i det regionala arbetet med miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Länsstyrelserna bedriver arbetet inom särskilda åtgärdsprogram för miljö målen.

Grön ekonomi och en hållbar utveckling bidrar till generationsmålet

Det ska bli mer lönsamt att välja klimatvänliga lösningar både som producent och som konsument, och svårare och dyrare att välja det

som förstör vår gemensamma miljö. Stimulanser och ekonomiska styrmedel ska därför användas för att ställa om Sverige i en mer hållbar riktning. En innovativ resurseffektiv produktion som bidrar till produkter, tjänster och system för en cirkulär ekonomi är några av förutsättningarna för en nyindustrialisering av Sverige. Regeringen kommer att satsa totalt 62 miljoner kronor årligen t.o.m. 2019 på samverkan kring miljö- och klimat teknik (se vidare i utgiftsområde 24). Satsningen kommer bl.a. innehålla medel till strategisk användning av spetstekniker och avancerade systemlösningar. Främjande av miljö teknik och gröna innovationer kommer fortsatt att vara en viktig del i regeringens exportfrämjande.

Regeringen anser att förutsättningarna för hushållen att konsumera miljö mässigt hållbart behöver förbättras och avser att i budgetpropositionen för 2017 återkomma med en strategi för hållbar konsumtion (se också utgiftsområde 18 Konsumentpolitik, politikens inriktning).

Genom olika ekonomiska styrmedel och skatter inom klimat- och luftområdet ska samhällsekonomiska kostnader synliggöras, för att styra konsumtion och investeringar i en mer hållbar riktning. Miljöskatternas styrande effekt ska därför öka. Den senaste tioårsperioden har miljöskatteintäkterna som andel av BNP minskat. För att upprätthålla miljöskatternas styrande effekt i takt med omställningen mot ett mer hållbart samhälle bör även miljöskatterna med jämna mellanrum ses över och justeras.

Regeringen kommer att fortsätta arbetet för en strukturomvandling till en grön resurseffektiv och cirkulär ekonomi som bidrar till en hållbar välfärd. En sådan övergång förutsätter medverkan av alla politikområden, förbättrad integrering och samordning på alla nivåer i samhället. Bank- och finanssektorns ansvar, placeringen av våra pensionspengar, näringslivets möjligheter att agera resurseffektivt och konsumenternas agerande är områden som behöver utvecklas. Regeringen arbetar för en hållbar samhällsutveckling som innebär att minska klimat- och miljö påverkan samtidigt som en hållbar tillväxt, nya jobb för alla kan nås och framtida generationers livsmiljö och tillgång till naturresurser kan säkerställas. Regeringen verkar för denna utveckling globalt, inom EU och nationellt. Ett utvecklingsarbete kring en

cirkulär ekonomi pågår också i dessa sammanhang.

Miljöanpassad offentlig upphandling är ett viktigt verktyg i arbetet med att nå miljö- kvalitetsmålen och generationsmålet. Regeringen ser fram emot en effektivare användning av styrmedlet miljöanpassad offentlig upphandling när upphandlingsstödet under 2015 placeras på den nya upphandlingsmyndigheten.

Det är viktigt att säkerställa att den finansiella sektorn bidrar till att uppnå ett resurseffektivt och fossilbränslesnålt samhälle med låga koldioxidutsläpp. I dag förekommer det att kapital kanaliseras till verksamheter som bidrar till att förvärma klimathotet. Detta är inte förenligt med regeringens eller det globala samfundets mål om att utsläppen av växthusgaser ska minskas. Regeringen avser att föra en politik som syftar till att aktörer i finanssektorn tar hänsyn till klimatrisker.

Miljöbalken

Tillsyn är ett viktigt styrmedel för att uppfylla syftet med miljöbalken vilket också bidrar till att vi når miljökvalitetsmålen. Regeringen har gjort särskilda satsningar för att öka tillsynen inom kemikalieområdet och för att komma till rätta med miljöproblemen i havs- och vattenmiljön. Men även inom andra områden är myndigheternas tillsyn och rådgivning betydelsefull. Regeringen bedömer att miljötillsynen behöver stärkas och utvecklas. För att miljöbalkstillsynen ska kunna vara ett verkningfullt styrmedel måste det finnas nödvändiga resurser för proaktiv och egeninitierad miljötillsyn. Miljöbalkens sanktionssystem behöver effektiviseras så att fler miljöbrott upptäcks och beivras. Därför bör miljöbalkens tillsyns- och sanktionssystem ses över.

3.7 Fonder

3.7.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden har därmed inte några intäkter från sådana batterier. Intäkter till

fonden utgörs endast av ränteintäkter från Riksgäldskontoret. Regeringen har beslutat om att inestående medel i Batterifonden ska fördelas enligt följande: 404 miljoner kronor till insamling och återvinning av de batterier som sattes på marknaden före den 1 januari 2009, 40 miljoner kronor till återbetalning av miljöavgifterna för batterier som exporteras ut ur Sverige, 20 miljoner kronor till Naturvårdsverkets kostnader för prövning av frågor om utbetalning av medlen samt tillsyn, 4 miljoner kronor till slutförvar av det kvicksilver som utvunnits från kvicksilverbatterierna samt 100 miljoner kronor till informationsinsatser för att upprätthålla och utveckla kunskapsnivån avseende batteriinsamling. Resterande medel, 205 miljoner kronor, avsätts till forskning för utveckling av miljövänliga och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier och ackumulatorer samt till fordonsenergi-relaterad batteriforskning. Fondens medel fördelas över minst en sexårsperiod räknat från 2009 med hänsyn tagen till faktorer som batteriers tekniska livslängd och omloppstid i samhället samt s.k. lagringseffekt.

Under 2014 har ur Batterifondens använts 47 105 430 kronor för insamling och återvinning, 22 071 250 kronor för informationskampanjer för att öka insamlingen av batterier och 2 570 786 kronor för Naturvårdsverkets handläggning. Slutligen användes 72 289 030 kronor för forskning.

Energimyndigheten beslutade i februari 2013 att upprätta ett nytt forsknings- och utvecklingsprogram som kallas Batterifondsprogrammet och som inriktas mot batteriåteranvändning och återvinning och fordonsbatterier. Programmet löper över sju år med start den 1 mars 2013 och Naturvårdsverket betalar ut medel till Energi-myndigheten vartefter projekt beviljas. Energimyndigheten använde drygt 72 miljoner kronor av forskningsmedlen under 2014.

Behållningen i Batterifonden uppgick den 31 december 2014 till 484 555 158 kronor.

3.7.2 Kadmiumbatterifonden

Den avgift som Naturvårdsverket enligt 24 § förordning (2008:834) om producentansvar för batterier tar ut för nickelkadmiumbatterier fonderas fr.o.m. den 1 januari 2010 i en ny fond. Fonden består av fonderade miljöavgifter på

slutna kadmiumbatterier. Avgiften är 300 kronor per kilo batteri och betalas av den producent som sätter batteriet på den svenska marknaden. Medlen får användas till ersättning för sortering, återvinning och bortskaffning av nickel-kadmiumbatterier samt för information om hantering av dessa batterier. Medel får även användas för Naturvårdsverkets hantering och administration av avgifterna. Under 2014 betalades det in knappt 4,5 miljoner kronor i avgifter till fonden. Under 2014 har ur Kadmiumbatterifonden använts 745 278 kronor för insamling och återvinning av nickelladmiumbatterier och 646 696 kronor för Naturvårdsverkets handläggning.

Behållningen uppgick den 31 december 2014 till 25 693 302 kronor.

3.7.3 Kärnavfallsfonden

Kärnavfallsfondens huvuduppgift är att ta emot och förvalta de avgiftsmedel som de som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor är skyldiga att betala. Avgifterna finansierar bl.a. kostnader för att ta hand om använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall, en säker avveckling och rivning av kärnkraftverken samt forskning och utveckling inom området. Avgifterna beräknas i förhållande till den energi som levereras och bestäms av regeringen efter förslag av Strålsäkerhetsmyndigheten. De avgiftsskyldiga ska även betala en avgift till staten som ett kostnadsbidrag för slutlig hantering av restprodukter från kärnteknisk verksamhet som har ett samband med framväxten av det svenska kärnkraftsprogrammet. Kärnavfallsfonden anger i årsredovisningen för 2014 att avgiftsinbetalningarna under året uppgick till 2 451 051 tusen kronor (2 478 425 tusen kronor 2013). Utbetalningarna uppgick under samma tid till 1 339 008 tusen kronor (1 636 652 tusen kronor 2013). Den nominella avkastningen under år 2014 uppgick till 10,7 procent samtidigt som inflationen uppgick till -0,3 procent. Den reala avkastningen uppgick därmed till 11,0 procent. I genomsnitt per år uppgick den reala avkastningen under den senaste femårsperioden till 4,5 procent. Det verkliga värdet (marknadsvärdet) av kärnavfallsfonden ökade under 2014 med 6 535 202 tusen kronor till

57 900 714 tusen kronor vid årets utgång (51 365 512 tusen kronor vid 2013 års utgång).

3.8 Borttagande av överskott

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2013 som Sverige kommer att tilldelas och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU år 2013.

Skälen för regeringens förslag: Prognoser visar att Sverige minskat utsläppen av växthusgaser mer år 2013 än vad Sverige åtagit sig under EU:s ansvarsfördelningsbeslut som reglerar medlemsstaternas årliga utsläppsutrymme mellan 2013 och 2020. Det innebär att det kommer att uppstå ett överskott, dvs. återstå ett innehav efter avräkning mot åtgandet inom EU, av utsläppsenheter (s.k. Annual Emission Allocation, AEA). Slutlig beräkning av överskottets exakta storlek och avräkningen mot Sveriges åtagande sker under år 2016.

Regeringen bedömer att överskottet av AEA kommer att motsvara ca 6,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter. För att bidra till en ökad ambition för utsläppsminskningar inom EU föreslår regeringen borttagning av överskottet av utsläppsenheter för 2013.

Sverige har möjlighet att spara utsläppsenheter till kommande år eller föra över utsläppsenheter till andra medlemsstater. Efterfrågan på utsläppsenheter från andra medlemsstater kommer vara begränsad eftersom merparten av medlemsstaterna enligt europeiska kommissionen beräknas att nå sina åtaganden för 2013.

Mot bakgrund av att förväntad efterfrågan kommer att vara begränsad och avsaknaden av ett marknadspris bedömer regeringen att inget ekonomiskt värde kan anges för det svenska överskottet av AEA.

Under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod, dvs. 2013–2020, kommer varje AEA att vara kopplad till en tilldelad utsläppsenhet under Kyotoprotokollet, s.k. Assigned Amount Unit (AAU). Det innebär att för varje AEA som tas bort under EU:s

ansvarsfördelningsbeslut måste också en AAU annulleras under Kyotoprotokollet. Utfärdandet av AAU är dock avhängigt när Kyotoprotokollet för den andra åtagandeperioden träder i kraft. Detta kommer sannolikt inte att ske under 2016 vilket innebär att annullering av AAU för borttagna AEA kan genomföras först senare.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2013 som Sverige kommer att tilldelas och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU år 2013. Detta innebär också att motsvarande mängd utsläppsenheter för Sveriges åtagande under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod 2013–2020 kommer att annulleras.

3.9 Budgetförslag

3.9.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos	Utfall
2014	Utfall	385 606		2 731
2015	Anslag	393 259 ¹		386 147
2016	Förslag	433 435		
2017	Beräknat	439 867 ²		
2018	Beräknat	449 680 ³		
2019	Beräknat	459 108 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 434 109 tkr i 2016 års prinsnivå.

³ Motsvarar 435 106 tkr i 2016 års prinsnivå.

⁴ Motsvarar 435 107 tkr i 2016 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.7 Offentligrättslig verksamhet – Naturvårdsverket

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014	13 454			
Prognos 2015	10 500			
Budget 2016	10 500			

Intäkterna från offentligrättslig verksamhet är något lägre för 2014 jämfört med 2013. Intäkter från miljöstraffavgifter (8 079 000 kronor) redovisas mot inkomsttitel 2537, intäkter från avgifter enligt lagen om handel med utsläppsrätter (593 000 kronor) redovisas mot inkomsttitel 2714 och intäkter från övrig offentligrättslig verksamhet (4 749 000 kronor) redovisas mot inkomsttitel 2552. Under 2014 hade Naturvårdsverket även en intäkt om 33 000 kronor redovisad som Övriga inkomster av statens verksamhet.

Tabell 3.8 Uppdragsverksamhet - Naturvårdsverket

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014	33 720	34 721	-1 001
(varav tjänsteexport)	15 372	15 372	0
Prognos 2015	35 050	35 050	0
(varav tjänsteexport)	15 000	15 000	0
Budget 2016	39 200	39 200	0
(varav tjänsteexport)	20 000	20 000	0

Intäkterna för 2014 exklusive tjänsteexport fördelar sig på avgifter för jaktkortsregister och jägarexamen (10 714 000 kronor), NOx-fonden (4 533 tkr) och Batterifonden (3 101 000 kronor).

Regeringens överväganden

För att ge Naturvårdsverket förutsättningar att hantera föreslagna satsningar inom miljöområdet förstärktes anslaget med 15 miljoner kronor i vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99). I denna proposition (prop. 2015/16:1) föreslår regeringen att anslaget ökas med ytterligare 35 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.9 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	378 259	378 259	378 259	378 259
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	6 548	11 652	19 437	27 775
Beslut	48 627	49 957	51 984	53 074
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	-1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	433 435	439 867	449 680	459 108

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2015. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2017–2019 är preliminär.

Regeringen föreslår att 433 435 000 kronor anvisas anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 439 867 000 kronor, 449 680 000 kronor respektive 459 108 000 kronor.

3.9.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

2014	Utfall	292 242	Anslags- sparande	472
2015	Anslag	306 214 ¹	Utgifts- prognos	298 603
2016	Förslag	333 214		
2017	Beräknat	333 214		
2018	Beräknat	323 214		
2019	Beräknat	333 214		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljömåls-uppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem.

Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden.

Anslaget får också användas för finansiering av förvärv av verksamhet och aktier i Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet och för utgifter som hänför sig till avveckling av bolaget Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet.

Kompletterande information

I förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket samt i förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten anges att myndigheterna ska fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljökvalitetsmålen och internationell rapportering.

Tabell 3.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019–2020
Ingående åtaganden	38 170	55 084	100 000			
Nya åtaganden	48 714	76 000	55 000			
Infriade åtaganden	-31 800	-31 084	-55 000	-55 000	-35 000	-10 000
Utestående åtaganden	55 084	100 000	100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	92 000	100 000	100 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2017–2020.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år. Bemyndigandet för 2016 föreslås vara på samma nivå som för 2015. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2017–2020.

Regeringens överväganden

Miljöövervakning är grundläggande för att bedöma miljötillståndet. Dagens svenska miljöövervakning behöver förstärkas kraftigt bl.a. för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. I vårändringsbudget (2014/15:99) förstärktes anslaget med 25 miljoner kronor. I denna proposition (2015/16:1) föreslår regeringen att anslaget ökas med ytterligare 25 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 och framåt för att förstärka miljöövervakningen, framförallt avseende hav och vatten.

Regeringen föreslår vidare att anslaget ökas med 2 miljoner kronor per år 2016–2019 för ett utökat stöd till ideella miljöorganisationer.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	281 214	281 214	281 214	281 214
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	52 000	52 000	42 000	52 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	333 214	333 214	323 214	333 214

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 333 214 000 kronor anvisas anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 333 214 000 kronor, 323 214 000 kronor respektive 333 214 000 kronor.

3.9.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2014	Utfall	638 654		
2015	Anslag	759 535 ¹		738 589
2016	Förslag	1 002 535		
2017	Beräknat	997 535		
2018	Beräknat	997 535		
2019	Beräknat	997 535		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt samt i Lapponiaförordningen (2011:840).

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2017–2022.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet behövs också för att kunna möjliggöra medfinansiering i större EU-projekt. Bemyndigandet för 2016 föreslås vara oförändrat jämfört med 2015. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2017–2022.

Tabell 3.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019–2022
Ingående åtaganden	209 923	209 708	350 000			
Nya åtaganden	109 280	220 122	100 000			
Infriade åtaganden	-109 495	-79 830	-100 000	-100 000	-100 000	-150 000
Utestående åtaganden	209 708	350 000	350 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	210 000	350 000	350 000			

Regeringens överväganden

Regeringen bedömer att skötsel och förvaltning av skyddade områden kraftigt behöver förstärkas bl.a. mot bakgrund av regeringens satsningar på områdesskyddet och för att öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålen. Ökade satsningar behövs också på artbevarande, viltförvaltning, fastighetsförvaltning samt restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. I vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) förstärktes anslaget med 110 miljoner kronor. I denna proposition (prop. 2015/16:1) föreslår regeringen att anslaget ökar ytterligare med 240 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 och framåt.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	649 535	649 535	649 535	649 535
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	353 000	348 000	348 000	348 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 002 535	997 535	997 535	997 535

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 002 535 000 kronor anvisas anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 997 535 000 kronor, 997 535 000 kronor respektive 997 535 000 kronor.

3.9.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2014	Utfall	387 354	30 664	
2015	Anslag	420 018 ¹		438 227
2016	Förslag	815 018		
2017	Beräknat	858 018		
2018	Beräknat	743 018		
2019	Beräknat	833 018		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas samt för att ta fram prioriteringsunderlag.

Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser.

Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa.

Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande.

Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2004:100) om avhjälpande av föroreningskador och statsbidrag för sådant avhjälpande.

Tabell 3.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019–2025
Ingående åtaganden	676 784	873 212	995 356			
Nya åtaganden	519 948	440 000	764 000			
Infriade åtaganden	-323 520	-317 856	-330 000	-475 000	-440 000	-514 356
Utestående åtaganden	873 212	995 356	1 429 356			
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 000 000	1 040 000	1 430 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 430 000 000 kronor 2017–2025.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas för insatser som rör inventering, undersökningar och åtgärder för att sanera och efterbehandla förorenade områden.

Bemyndigandet för 2016 föreslås vara oförändrat jämfört med 2015.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 430 000 000 kronor 2017–2025.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås öka med 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 i enlighet med 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100).

Vidare föreslår regeringen att anslaget höjs med 300 miljoner kronor per år 2016 och 2017 samt med 200 miljoner kronor per år från 2018 och framåt för efterbehandling av mark för bostadsbyggande.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	420 018	420 018	420 018	420 018
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	395 000	438 000	323 000	413 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	815 018	858 018	743 018	833 018

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 815 018 000 kronor anvisas anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 858 018 000 kronor, 743 018 000 kronor respektive 833 018 000 kronor.

3.9.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2014	Utfall	82 146	Anslags-sparande	16
2015	Anslag	75 990 ¹	Utgifts-prognos	74 101
2016	Förslag	80 831		
2017	Beräknat	80 209 ²		
2018	Beräknat	78 813 ³		
2019	Beräknat	94 881 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 79 839 tkr i 2016 års prisnivå.

³ Motsvarar 77 869 tkr i 2016 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 92 842 tkr i 2016 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2017–2020.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas.

Bemyndigandet för 2016 föreslås vara oförändrat jämfört med 2015.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2017–2020.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.20 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor				
	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	75 990	75 990	75 990	75 990
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	23	375	945	1 693
Beslut	4 818	3 844	1 878	17 198
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	80 831	80 209	78 813	94 881

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2015. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2017–2019 är preliminär.

Regeringen föreslår att 80 831 000 kronor anvisas anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 80 209 000 kronor, 78 813 000 kronor respektive 94 881 000 kronor.

Tabell 3.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor						
	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019–2020
Ingående åtaganden	99 880	96 305	98 604			
Nya åtaganden	43 600	60 000	62 000			
Infriade åtaganden	-47 175	-57 701	-58 604	-55 000	-35 000	-12 000
Utestående åtaganden	96 305	98 604	102 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	102 000	102 000	102 000			

3.9.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2014	Utfall	213 105	Anslags- sparande	7 237
2015	Anslag	214 052 ¹	Utgifts- prognos	214 089
2016	Förslag	229 623		
2017	Beräknat	232 380 ²		
2018	Beräknat	236 632 ³		
2019	Beräknat	241 313 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 229 632 tkr i 2016 års prisnivå.

³ Motsvarar 229 643 tkr i 2016 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 229 644 tkr i 2016 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar handlingsplanen för en giftfri vardag som Kemikalieinspektionen ansvarar för.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikalie-sekretariatet.

Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i prövningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel.

Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.23 Offentligrättslig verksamhet - Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014	86 020	10 148	13 483	-3 335
Prognos 2015	83 975	17 387	17 387	0
Budget 2016	105 050	16 478	16 478	0

Tabell 3.24 Uppdragsverksamhet - Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014	12 620	12 620	0
(varav tjänsteexport)	12 620	12 620	0
Prognos 2015	14 258	14 258	0
(varav tjänsteexport)	14 258	14 258	0
Budget 2016	15 448	15 448	0
(varav tjänsteexport)	15 448	15 448	0

Kemikalieinspektionens avgiftsbelagda verksamhet finansieras i huvudsakligen genom avgifter som anges i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken och förordning (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter.

Intäkterna från kemikalieavgifter m.m. redovisas mot inkomsttitel 1457. Intäkter från bekämpningsmedelsavgifter redovisas mot inkomsttitel 1454. Övriga inkomster av statens verksamhet redovisas på inkomsttitel 2811. Kemikalieinspektionen har bl.a. enligt miljö-tillsynsförordningen (2011:13) rätt att ta ut varuprover för tillsyn. Det finns även stöd i lagstiftningen för att företag i vissa fall ska stå för de kostnader som uppkommer i samband med undersökning och analys av sådana varuprover. Kemikalieinspektionen redovisar viss avgiftsfinansierad verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Detta omfattar framför allt prövningsverksamheten avseende verksamma ämnen i bekämpningsmedel enligt Europaparlamentet och rådets direktiv 98/8/EG av den 16 februari 1998 om utsläppandet av biocidprodukter på marknaden och Europaparlamentet och rådets förordning 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande på marknaden och om upphävandet av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG.

Regeringens överväganden

I vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) förstärktes anslaget med 5 miljoner kronor. I denna proposition (prop. 2015/16:1) föreslår regeringen att anslaget ökas ytterligare med 5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016.

Vidare föreslår regeringen att anslaget ökas med 3 miljoner kronor för prövning av bekämpningsmedel fr.o.m. 2016.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.25 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	209 052	209 052	209 052	209 052
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	6 078	8 653	12 625	17 010
Beslut	14 493	14 675	14 955	15 251
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	229 623	232 380	236 632	241 313

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2015. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2017–2019 är preliminär.

Regeringen föreslår att 229 623 000 kronor anvisas anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 232 380 000 kronor, 236 632 000 kronor respektive 241 313 000 kronor.

3.9.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2014	Utfall	157 205	Anslags-sparande	33 701
2015	Anslag	190 131 ¹	Utgifts-prognos	198 443
2016	Förslag	141 131		
2017	Beräknat	141 131		
2018	Beräknat	141 131		
2019	Beräknat	141 131		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.27 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	183 131	183 131	183 131	183 131
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-41 500	-41 500	-41 500	-41 500
Överföring till/från andra anslag	-500	-500	-500	-500
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	141 131	141 131	141 131	141 131

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 141 131 000 kronor anvisas anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 141 131 000 kronor, 141 131 000 kronor respektive 141 131 000 kronor.

3.9.8 1:8 Supermiljöbilspremie

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremie

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2014	Utfall	117 080		720
2015	Anslag	347 000 ¹	Utgifts-prognos	338 375
2016	Förslag	309 000		
2017	Beräknat	0		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för supermiljöbilspremie, dvs. utgifter för bidrag till fysiska och juridiska personer som har förvärvat en ny supermiljöbil.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1590) om supermiljöbilspremie finns bestämmelser om supermiljöbilspremie. Anslaget används för att främja introduktionen av bilar med utsläpp av koldioxid under 50 gram per kilometer. Från och med 2016 kommer premien sätts ned med 50 procent för laddhybrider. Detta kräver ändringar i förordningen.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 94 miljoner kronor 2016 då försäljningen av elbilar och laddhybrider har varit högre än förväntat. I höständringsbudgeten (prop. 2015/16:2) föreslår regeringen att anslaget ökas med 132 miljoner kronor för samma ändamål.

Tabell 3.29 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:8 Supermiljöbilspremie

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	215 000	215 000	215 000	215 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	94 000	-215 000	-215 000	-215 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	309 000	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 309 000 000 kronor anvisas anslaget 1:8 *Supermiljöbilspremie* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 0 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.9.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2014	Utfall	215 525		4 525
2015	Anslag	219 104 ¹	Utgifts-prognos	218 070
2016	Förslag	221 781		
2017	Beräknat	224 094 ²		
2018	Beräknat	227 720 ³		
2019	Beräknat	231 989 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 221 790 tkr i 2016 års prisnivå.

³ Motsvarar 221 803 tkr i 2016 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 221 802 tkr i 2016 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Uppdragsverksamhet – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014 (varav tjänsteexport)	74 684	74 474	210
Prognos 2015 (varav tjänsteexport)	78 600	77 545	1 065
Budget 2016 (varav tjänsteexport)	78 700	77 500	1 200

SMHI:s uppdragsverksamhet baseras på samverkan med andra myndigheter. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHIs kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHIs kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information.

Omsättningen i uppdragsverksamheten ökade 2014 med 26 miljoner kronor till knappt 75 miljoner kronor och resultatet blev positivt med 0,2 miljoner kronor. Omsättningsökningen beror på att 2014 är första året där uppdragsverksamheten redovisas inklusive flygvädertjänsten. Av den totala omsättningen utgör intäkterna från flygvädertjänsterna ca 52 miljoner kronor.

Till uppdragsverksamheten räknar SMHI även uppdrag som kontrollant av vattendomar, där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Övrig uppdragsverksamhet rör främst miljöfrågor i luft och vatten. SMHI utför uppdrag för bl.a. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Energimyndigheten, Sveriges lantbruksuniversitet och länsstyrelser.

Tabell 3.32 Affärsverksamhet – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014 (varav tjänsteexport)	134 273	135 282	-1 009
Prognos 2015 (varav tjänsteexport)	140 000	139 000	1 000
Budget 2016 (varav tjänsteexport)	154 000	152 000	2 000

SMHI:s affärsverksamhet bygger på produkter och tjänster som utvecklas utifrån myndighetens tekniska infrastruktur och erbjuds till kunder som efterfrågar en hög grad av värdeförädling. Produkter och tjänster inom affärsverksamheten ska, liksom inom övriga verksamhetsgrenar, bidra till ökad samhällsnytta, säkerhet och ett hålligt samhälle. Affärsverksamheten verkar inom en konkurrensutsatt marknad.

Den totala omsättningen för affärsverksamheten inklusive tjänsteexporten uppgick 2014 till 138 miljoner kronor vilket är en minskning jämfört med föregående år, främst på grund av omstruktureringen av flygvädertjänster. Från 1 maj 2013 redovisas flygvädertjänster som uppdragsverksamhet och inte längre som affärsverksamhet, vilket innebär att året 2014 är första året där affärsverksamheten är exklusive flygvädertjänsten.

Den renodlade tjänsteexporten omsatte ca 50 miljoner kronor och resultatet blev positivt 1,4 miljoner kronor. En fortsatt ökning av tjänsteexporten kan förväntas på grund av positiv utveckling av SMHI:s sjöfartstjänster samt ökade uppdrag inom utvecklingssamarbete.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	219 104	219 104	219 104	219 104
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3 228	5 537	9 160	13 439
Beslut	-551	-547	-544	-554
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	221 781	224 094	227 720	231 989

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2015. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2017–2019 är preliminär.

Regeringen föreslår att 221 781 000 kronor anvisas anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 224 094 000 kronor, 227 720 000 kronor respektive 231 989 000 kronor.

3.9.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

2014	Utfall	94 162	Anslags- sparande	15 746
2015	Anslag	115 000 ¹	Utgifts- prognos	102 271
2016	Förslag	119 000		
2017	Beräknat	107 000		
2018	Beräknat	107 000		
2019	Beräknat	107 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för klimatanpassning såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser samt utredningar för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 900 000 kronor 2017 och 2018.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2016 föreslås minska med 30 miljoner kronor jämfört med 2015.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 900 000 kronor 2017 och 2018.

Tabell 3.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	26 600	18 269	22 600		
Nya åtaganden	401	15 000	8 000		
Infriade åtaganden	-8 732	-10 669	-10 700	-15 000	-4 900
Utestående åtaganden	18 269	22 600	19 900		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	52 000	50 000	19 900		

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår i enlighet med 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100) att anslaget ökas med 50 miljoner per år kronor fr.o.m. 2016. Utöver detta föreslår regeringen att anslaget ökas med 57 miljoner kronor per år för perioden 2016–2019.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	115 000	115 000	115 000	115 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	4 000	-8 000	-8 000	-8 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	119 000	107 000	107 000	107 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 119 000 000 kronor anvisas anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 107 000 000 kronor, 107 000 000 kronor respektive 107 000 000 kronor.

3.9.11 1:11 Inspire

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:11 Inspire

Tusental kronor

2014	Utfall	18 081	Anslags-sparande	1 657
2015	Anslag	20 000 ¹	Utgifts-prognos	19 503
2016	Förslag	20 000		
2017	Beräknat	0		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att samordna det fortsatta arbetet med att genomföra Inspiredirektivet i svensk lagstiftning. Anslaget får även användas för kostnader för en webbplats med en nationell portal för geodata samt för merkostnader som följer av direktivet. Direktivets genomförande regleras genom bestämmelser i lagen (2010:1767) om geografisk miljöinformation.

Kompletterande information

I förordningen (2010:1770) om geografisk miljöinformation finns ytterligare bestämmelser om direktivets genomförande.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.38 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:11 Inspire

Tusental kronor				
	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	20 000	20 000	20 000	20 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		-20 000	-20 000	-20 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	20 000	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2015. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2017–2019 är preliminär.

Regeringen föreslår att 20 000 000 kronor anvisas anslaget 1:11 *Inspire* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 0 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.9.12 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor				
År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2014	Utfall	668 212		4 353
2015	Anslag	686 565 ¹		669 499
2016	Förslag	751 565		
2017	Beräknat	747 565		
2018	Beräknat	734 565		
2019	Beräknat	734 565		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer.

Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Kompletterande information

I förordningen (2004:660) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. I havsmiljöförordningen (2010:1341) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på havsmiljön. I förordningen (2009:381) finns bestämmelser om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt. I förordningen (1982:840) finns bestämmelser om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag. I förordningen (1998:1343) finns bestämmelser om stöd till fiskevården. I rådets förordning (EG) nr 199/2008 av den 25 februari 2008 finns bestämmelser om insamling, förvaltning och utnyttjande av uppgifter inom fiskerisektorn och till stöd för vetenskapliga utlåtanden rörande den gemensamma fiskeripolitiken. I havsplaneringsförordningen (2015:400) finns bestämmelser om havsplanering. I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 508/2014 finns bestämmelser om den europeiska havs- och fiskefonden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:12 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2017–2020.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för att Havs- och vattenmyndigheten ska kunna teckna avtal om fleråriga åtgärder. Bemyndigandet för 2016 föreslås öka med 85 miljoner kronor jämfört med 2015.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:12 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2017–2020.

Tabell 3.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019–2020
Ingående åtaganden	76 768	102 802	215 000			
Nya åtaganden	72 442	135 000	205 000			
Infriade åtaganden	-46 408	-22 802	-120 000	-110 000	-85 000	-105 000
Utestående åtaganden	102 802	215 000	300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	130 000	215 000	300 000			

Regeringens överväganden

Havs- och vattenmiljöarbetet behöver förstärkas bl.a. för att öka takten i att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. I vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) förstärktes anslaget med 20 miljoner kronor. I denna proposition (prop. 2015/16:1) föreslår regeringen att anslaget ökar med ytterligare 55 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 och framåt.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.41 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	666 565	666 565	666 565	666 565
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	85 000	81 000	68 000	68 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	751 565	747 565	734 565	734 565

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 751 565 000 kronor anvisas anslaget 1:12 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 747 565 000 kronor, 734 565 000 kronor respektive 734 565 000 kronor.

3.9.13 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2014	113 097	-374	
2015	Anslag	183 000 ¹	177 536
2016	Förslag	205 000	
2017	Beräknat	205 000	
2018	Beräknat	205 000	
2019	Beräknat	205 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för internationella klimatinvesteringar som syftar till att uppfylla det svenska etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020 samt internationella klimatåtaganden. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla projekt och metoder för gemensamt genomförande och mekanismen för ren utveckling under Kyotoprotokollet till FN:s ramkonvention för klimatförändringar samt liknande marknadsbaserade flexibla mekanismer. I samma syfte får anslaget användas för utgifter för förvärv av utsläppsutrymme.

Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för bördefördelningsbeslutet samt för övervakning av internationell utsläppshandel.

Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningenheter som förvärvas för klimatkompensering får annulleras.

Regeringens överväganden

För att leva upp till de åtaganden som gjorts föreslår regeringen att anslaget ökas med 50 miljoner kronor per år för perioden 2016–2019.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.43 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	183 000	183 000	183 000	183 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	22 000	22 000	22 000	22 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	205 000	205 000	205 000	205 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 205 000 000 kronor anvisas anslaget 1:13 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 205 000 000 kronor,

205 000 000 kronor respektive 205 000 000 kronor.

3.9.14 1:14 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:14 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

2014	Utfall	23 884	Anslags-sparande	2 116
2015	Anslag	55 900 ¹	Utgifts-prognos	52 560
2016	Förslag	33 900		
2017	Beräknat	20 900 ²		
2018	Beräknat	20 900 ³		
2019	Beräknat	20 900 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för internationellt miljö- och klimatsamarbete, samt för utgifter för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland.

Anslaget får användas för utgifter för långsiktigt samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet.

Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-Arktiska Råd, samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS).

Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO).

Anslaget får användas för administration och samordning av miljö- och kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland.

Tabell 3.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019–2021
Ingående åtaganden	8 324	1 776	17 500			
Nya åtaganden	3 042	17 500	10 500			
Infriade åtaganden	-9 590	-1 776	-14 000	-6 500	-4 500	-3 000
Utestående åtaganden	1 776	17 500	14 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	17 000	23 000	14 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:14 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2017–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Då anslaget beräknas minska med 13 miljoner kronor från 2017, behövs ett justerat bemyndigande jämfört med 2015.

Bemyndigandet för 2016 föreslås minska med nio miljoner kronor jämfört med 2015.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:14 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2017–2021.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:14 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	33 900	33 900	33 900	33 900
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-500	-13 500	-13 500	-13 500
Överföring till/från andra anslag	500	500	500	500
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	33 900	20 900	20 900	20 900

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 33 900 000 kronor anvisas anslaget 1:14 *Internationellt miljösamarbete* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 20 900 000 kronor, 20 900 000 kronor respektive 20 900 000 kronor.

3.9.15 1:15 Hållbara städer

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:15 Hållbara städer

Tusental kronor

År	Utfall	Utveckling	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2014	Utfall	5 514		20 277
2015	Anslag	80 000 ¹		72 102
2016	Förslag	2 500		
2017	Beräknat	4 500		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stödja utvecklingen av hållbara städer. Stödet avser ny- och ombyggnadsåtgärder inom en särskild stadsdel, ett särskilt bostadsområde eller kvarter som bidrar till integrerade lösningar för hållbar stadsutveckling. Anslaget får användas för utgifter för administration och utvärdering.

Regeringens överväganden

Anslaget är under utfasning och används för utbetalningar till beslutade stödprojekt i regeringens satsning på hållbara städer. Satsningen upphörde 2012.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.48 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:15 Hållbara städer

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	80 000	80 000	80 000	80 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-77 500	-75 500	-80 000	-80 000
Förslag/beräknat anslag	2 500	4 500	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 500 000 kronor anvisas anslaget 1:15 *Hållbara städer*. För 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 4 500 000 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.9.16 1:16 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.49 Anslagsutveckling 1:16 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2014	Utfall	810 857		-2 857
2015	Anslag	960 300 ¹	Utgifts-prognos	933 644
2016	Förslag	1 343 500		
2017	Beräknat	1 268 000		
2018	Beräknat	1 268 000		
2019	Beräknat	1 268 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får särskilt användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,
- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2017–2065.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla områden, exempelvis genom naturvårdsavtal, ska kunna tecknas och för att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges.

Bemyndigandet för 2016 föreslås minska med tre miljoner kronor jämfört med 2015.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2017–2065.

Tabell 3.50 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019–2065
Ingående åtaganden	1 254	978	35 978			
Nya åtaganden	160	35 978	16 000			
Infriade åtaganden	-436	-978	-10 050	-15 237	-13 000	-13 691
Utestående åtaganden	978	35 978	41 928			
Erhållet/förslaget bemyndigande	25 000	45 000	42 000			

Regeringens överväganden

Regeringen anser att omfattande insatser och åtgärder behövs för att skydda värdefulla områden och för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Skyddet för biologisk mångfald ska utökas, flera naturskogar ska skyddas och flera marina reservat ska inrättas. I vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) förstärktes anslaget med 250 miljoner kronor. I denna proposition (prop. 2015/16:1) föreslår regeringen att anslaget ökar med ytterligare 340 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 och framåt.

Regeringen har i 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100) föreslagit att Statens va-nämnds uppgifter enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster ska övertas av mark- och miljödomstolarna. En konsekvens av reformen är att Statens va-nämnd avvecklas och upphör som myndighet den 31 december 2015. För att täcka de kostnader som avvecklingen medför föreslås att 1,5 miljoner kronor förs till utgiftsområde 4 anslaget 1:5 *Sveriges domstolar*.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.51 Härlledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:16 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	715 000	715 000	715 000	715 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	628 500	553 000	553 000	553 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 343 500	1 268 000	1 268 000	1 268 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 343 500 000 kronor anvisas anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 1 268 000 000 kronor, 1 268 000 000 kronor respektive 1 268 000 000 kronor.

3.9.17 1:17 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.52 Anslagsutveckling 1:17 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	2014 251	Anslags-sparande	7 377
2015	Anslag	207 974 ¹	Utgifts-prognos	208 851
2016	Förslag	225 266		
2017	Beräknat	230 198 ²		
2018	Beräknat	234 720 ³		
2019	Beräknat	246 682 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 227 375 tkr i 2016 års prisnivå.

³ Motsvarar 227 568 tkr i 2016 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 234 413 tkr i 2016 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.53 Offentligrättslig verksamhet - Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014	480	0	0	480
Prognos 2015	500	0	0	500
Budget 2016	500	0	0	500

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten där intäkterna inte disponeras av Havs- och vattenmyndigheten rör sanktionsavgifter och övrig offentligrättslig verksamhet.

Tabell 3.54 Uppdragsverksamhet – Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2014	7 801	6 857	944
(varav tjänsteexport)	4 733	3 783	950
Prognos 2015	9 000	9 000	0
(varav tjänsteexport)	6 000	6 000	0
Budget 2016	9 500	9 500	0
(varav tjänsteexport)	6 500	6 500	0

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökar med 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 och framåt för att ge Havs- och vattenmyndigheten förutsättningar att hantera föreslagna satsningar inom området havs- och vattenmiljö i enlighet med 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100).

Regeringen föreslår vidare att anslaget tillförs 4 miljoner kronor 2016, 6 miljoner kronor 2017 och 2018 samt 3 miljoner kronor 2019 för att förstärka arbetet med införandet av den gemensamma fiskeripolitiken, särskilt landningsskyldigheten.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.55 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:17 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor				
	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015 ¹	207 974	207 974	207 974	207 974
Förändring till följd av:				
Pris- och löne- omräkning ²	3 482	6 108	10 128	14 550
Beslut	13 810	16 115	16 618	24 158
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt		1	0	0
Förslag/ beräknat anslag	225 266	230 198	234 720	246 682

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2015. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2017–2019 är preliminär.

Regeringen föreslår att 225 266 000 kronor anvisas anslaget 1:17 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 230 198 000 kronor, 234 720 000 kronor respektive 246 682 000 kronor.

3.9.18 1:18 Klimatinvesteringar

Tabell 3.56 Anslagsutveckling 1:18 Klimatinvesteringar

Tusental kronor				
2014	Utfall	0	Anslags- sparande	0
2015	Anslag	125 000 ¹	Utgifts- prognos	121 893
2016	Förslag	600 000		
2017	Beräknat	600 000		
2018	Beräknat	600 000		
2019	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget föreslås få användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Anslaget byter namn till 1:18 *Klimatinvesteringar* fr.o.m. 2016. Tidigare benämndes anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar i kommuner och regioner*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2017 och 2018.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2016 föreslås vara oförändrat jämfört med 2015. Regeringen bör därför bemyndigas att

under 2016 för anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2017 och 2018.

Regeringens överväganden

I vårändringsbudgeten (prop. 2014/15:99) förstärktes anslaget med 125 miljoner kronor. I denna proposition (prop. 2015/16:1) föreslår regeringen att anslaget ökas ytterligare med 475 miljoner kronor per år 2016–2018.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.57 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:18 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	600 000	600 000	600 000	
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	600 000	600 000	600 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 600 000 000 kronor anvisas anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 600 000 000 kronor, 600 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Tabell 3.58 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		0	300 000		
Nya åtaganden		300 000	150 000		
Infriade åtaganden		0	-150 000	-150 000	-150 000
Utestående åtaganden		300 000	300 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande		300 000	300 000		

3.9.19 1:19 Elbusspremie

Tabell 3.59 Anslagsutveckling 1:19 Elbusspremie

Tusental kronor				
2014	Utfall	0	Anslags-sparande	0
2015	Anslag	0 ¹	Utgifts-prognos	0
2016	Förslag	50 000		
2017	Beräknat	100 000		
2018	Beräknat	100 000		
2019	Beräknat	100 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget är nytt. Anslaget får användas för utgifter för elbusspremien, dvs. utgifter för bidrag till juridiska personer som har förvärvat en ny elbuss. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Regeringens överväganden

För att främja introduktionen på marknaden för eldrivna bussar inför regeringen en elbusspremie. Eldrivna bussar har stor potential att minska utsläppen av såväl klimatutsläpp, luftföroreningar som av buller. Dessa underlättar en förtätning av bostäder i storstäder samt frigör biodrivmedel till lastbilar och andra tunga fordon som är svårare att elektrificera. Regeringen avser utarbeta en ny förordning för att möjliggöra detta. Statsstödsprövning ska genomföras.

För detta ändamål föreslår regeringen att 50 miljoner kronor 2016 och 100 miljoner kronor per år 2017–2019 tillförs det nya anslaget.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 3.60 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 1:19 Elbusspremie

Tusental kronor				
	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	50 000	100 000	100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	50 000	100 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas anslaget 1:19 *Elbusspremie* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor, 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

4 Miljöforskning

4.1 Omfattning

Området omfattar forskning inom utgiftsområde 20, främst forskning om miljö och samhällsbyggande vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) men också forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Stockholm Environment Institute (SEI), IVL Svenska miljöinstitutet AB och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI).

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2014	Budget 2015 ¹	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019
<i>Miljöforskning</i>							
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	53	56	54	56	57	58	59
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	605	633	621	688	695	695	699
Summa Miljöforskning	658	688	675	744	752	753	758

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål för forskningspolitiken

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög vetenskaplig kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft (prop. 2012/13:30).

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens samlade forskningspolitik redogörs för i utgiftsområde 16 Forskning. Där redovisas de indikatorer som regeringens samlade forskning redovisas emot.

4.4.2 Resultat

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) har till uppgift att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och av relevans för rådets ansvarsområden. Formas fördelade under 2014 totalt 1 165 miljoner kronor i forskningsmedel på följande sätt: 40 procent till miljö och natur, 35 procent till areella näringar, djur och livsmedel, 24 procent till samhällsbyggande och 1 procent till övrig forskning. Det är samma fördelning som föregående år.

En redovisning av forskning inom samhällsbyggnadsområdet görs under utgiftsområdet 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och konsumentpolitik. Under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel finns en översiktlig beskrivning av forskningen inom dessa områden.

Forskningsstöd genom öppen utlysning

Drygt hälften av Formas forskningsmedel fördelades inom den öppna utlysningen där forskare helt fritt lämnar in ansökningar inom Formas ansvarsområden. Ansökningarna bedöms i åtta tematiska beredningsgrupper bestående av 15–20 ledamöter, både aktiva forskare och användare av forskningsresultaten.

I beredningsgrupperna var 45 procent av ledamöterna kvinnor och 55 procent män.

År 2014 beviljades 116 projekt. Andelen kvinnor som beviljas forskningsstöd har ökat från 20 procent 2001 till i genomsnitt 36 procent 2014. Detta är i linje med regeringens mål om ökad jämställdhet i forskningen. Andelen kvinnor som huvudsökanden var 2014 i genomsnitt 44 procent. Formas finansierar stöd till unga forskare som en del av den öppna utlysningen, dels genom mobilitetsstöd, dels som forsknings- och utvecklingsprojekt till unga forskningsledare. Detta stärker den svenska forskningens återväxt, stöder nya talanger och bidrar till vår internationella konkurrenskraft.

Forskningsstöd genom riktade satsningar

Knappt hälften av Formas forskningssatsningar utgörs av riktade satsningar inom särskilt prioriterade områden, där regeringen beslutar om inriktningen för några och Formas om några. Varje år gör Formas forskarråd en prioriterad lista av satsningsområden, där en avvägning sker mot tillgängliga medel för den öppna utlysningen. De riktade satsningarna har ofta en starkare koppling till näringsliv och övriga samhällsaktörer såsom branschinstitut, vilket stärker forskningens långsiktiga bidrag till innovation och jobbskapande. Under 2014 prioriterades av regeringen initierade satsningar på forskning om skogsråvaror och biomassa, samt forskning om hållbart samhällsbyggande samt utlysning av Strategiska innovationsområden (SIO) i samarbete med bl.a. Verket för innovationssystem (Vinnova). Formas egeninitierade riktade satsningar fokuserades på hållbar produktion och konsumtion, effektiva och hållbara produktionssystem (vatten-, jord- och trädgårdsbruk), samt sanering av förorenade områden. Dessa satsningar är viktiga för Sveriges framtida konkurrenskraft, särskilt inom de areella näringarna och den biobaserade industrin. Formas forskarråd gjorde även en särskild satsning på forskning knuten till skogsbranden i Västmanland.

Stöd till organisationer

På regeringens uppdrag lämnar Formas också stöd enligt följande: Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF) fick stöd om 20 miljoner kronor, Stiftelsen institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI) fick 8,5 miljoner kronor, Stiftelsen Skogsbrukets forskningsinstitut (Skogforsk) fick 38 miljoner kronor, Stiftelsen

Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning (till forskningen vid IVL Svenska miljöinstitutet AB) fick 25 miljoner kronor, Stockholm Environment Institute (SEI) fick 28 miljoner kronor och International Institute for Applied System Analysis (IIASA) fick 6 miljoner kronor.

Stöden till dessa organisationer har varit i samma storleksordning under några år, med viss justering för stigande lönekostnader. Stöden behövs för att säkerställa institutens konkurrensförmåga i relation till universiteten som erhåller mer fast statlig finansiering. Ett annat viktigt motiv till stöden är att de är öronmärkta för samfinansierad forskning (med bransch, näringsliv eller andra finansiärer, t.ex. EU). På så sätt får de investerade medlen ökad utväxling, samtidigt som den finansierade forskningen ligger nära användarna av forskningsresultaten, vilket stärker dess bidrag till samhälle och näringsliv i enlighet med regeringens mål.

Internationellt samarbete

Formas deltar i ett omfattande internationellt forskningsfinansieringssamarbete. Bl.a. genom s.k. ERA-Net (European Research Area Networks) som är ett instrument inom EU:s ramprogram för forskning som syftar till samverkan mellan nationella forskningsfinansiärer. Formas har varit med som partner i ett flertal ERA-Net rörande forskning om bl.a. klimat, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, djurvälstånd, ekologisk livsmedelsproduktion, hållbart samhällsbyggande och hållbar konsumtion. Formas är aktivt också inom flera gemensamma programinitiativ (Joint Programming Initiatives, JPI), som syftar till att EU:s medlemsländer ska samordna sina forskningssatsningar inom de stora gemensamma samhällsutmaningarna för att nå bästa möjliga effekt. Nationella medel som satsas inom ett JPI kan få motfinansiering från Kommissionen med 33 procent.

EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020, beslutades 2013 och sträcker sig över 2014–2020. Formas har en viktig roll som expertmyndighet för två av sex samhällsutmaningar inom Horisont 2020.

Formas är även engagerat i forskningssamarbete utanför Europa, bl.a. med Kina och Indien. Samarbetet handlar bl.a. om stöd till forskarutbyten mellan länderna,

konferenser och gemensamma utlysningar av forskningsmedel inom Formas ansvarsområden.

Strategi, utvärdering och analys

För att kunna identifiera och prioritera framtida forskningssatsningar har Formas inhämtat förslag från forskarsamhället, vilket resulterat i riktade satsningar på förorenade områden och hållbar produktion. Dessutom har man använt en extern konsult vid Sussex University i Storbritannien, som har gjort en bred omvärldsanalys av angelägna forskningsområden för samhället i Sverige och globalt. Formas arbetar samtidigt med ett regeringsuppdrag om kartläggning och analys av finansierad forskning, med bidrag från forskningsutförare och en vetenskaplig expertpanel. Dessa analyser ska ingå som underlag till den planerade forskningspolitiska proposition som regeringen planerar att beslutas 2016.

Under året har Formas tillsammans med Vetenskapsrådet, Vinnova, Energimyndigheten och Forte utvärderat satsningen på Strategiska forskningsområden (SFO) som gjordes i samarbete med Energimyndigheten, Vetenskapsrådet och Vinnova 2008. Slutsatsen är att denna långsiktiga satsning bidragit till rekrytering av unga forskare och internationellt framstående forskare och för en stor majoritet av miljöerna resulterat i högklassig forskning och innovation m.fl. nya akademiska samarbeten, i linje med regeringens mål om hög vetenskaplig kvalitet. I vissa fall finns dock dålig koppling till samhällets behov och utbildningarnas utveckling. Myndigheterna rekommenderar fortsatt stöd till nästan alla SFO-miljöer. Även de tidigare satsningarna på excellenta forskningsmiljöer har utvärderats, liksom de s.k. Linnéstöden, bägge med gott betyg.

Formas egen beredningsprocess för den öppna utlysningen har under 2014 utvärderats av en extern konsult, där rapporten visar att processen håller genomgående god internationell standard, enligt regeringens mål om hög vetenskaplig kvalitet på forskning och innovation. Fler förslag på förbättringar gavs i rapporten, av vilka några Formas införde för öppna utlysningen 2015.

Forskningsinformation

Formas webbplats är en viktig informationskanal med ca 20 000 besökare varje månad. Webbplatsen har utvecklats och fått en helt ny layout under året. Under 2013 lanserades

Formas webbtidning Extrakt som ersatte den tidigare papperstidningen. Extrakt har vidareutvecklats under 2014 med syfte att bevaka, popularisera och kommunicera kunskap om aktuell forskning för ett hållbart samhälle. Tidningen belönades 2014 med Svenska publishingpriset i kategorin bästa massmediesajt/webbtidning.

Formas ger sedan 2003 ut en serie pocketböcker om aktuell forskning, kallad Formas Fokuserar. Under 2014 har två nya titlar publicerats: ”Som man ropar i skogen –vägval som berör oss alla” och ”Antibiotika – hoten och boten”. Serien omfattar hittills 23 böcker. Formas har också populariserat vetenskaplig kunskap genom att arrangera ett antal populärvetenskapliga konferenser och seminarier och lämnat projektstöd för informationsinsatser riktade mot allmänheten, liksom för vetenskapliga konferenser och workshops.

Övrig forskningsverksamhet

På regeringens uppdrag finansierar Naturvårdsverket forskning till stöd för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och till stöd för Naturvårdsverkets egen verksamhet. Huvuddelen av forskningsstödet sker i programform, vilket innebär att projekt stöds inom ett bestämt område. Programmens inriktning bestäms av en forskningsnämnd inom Naturvårdsverket.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) är en viktig finansiär av åtgärdsinriktad forskning, dvs. forskning som ligger nära genomförande, ofta i samarbete med näringsliv och andra samhällsaktörer. Mistra delar ut forskningsstöd på ungefär 200 miljoner kronor per år.

Utförare av forskning inom utgiftsområdet är Stockholm Environment Institute (SEI) som främst bedriver internationell forskning inriktad mot politik och styrmedel i olika sammanhang och IVL Svenska miljöinstitutet AB som främst bedriver samfinansierad forskning med näringslivet inom hela miljöområdet, ofta med naturvetenskaplig inriktning. Dessutom utför Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) tillämpad forskning med inriktning på meteorologi, hydrologi, oceanografi och klimat.

4.4.3 Analys och slutsatser

Det finns i dag tre forskningsfinansiärer inom utgiftsområdet: Formas, som stödjer den mer långsiktiga miljöforskningen, Naturvårdsverket som stödjer forskning i huvudsak till stöd för miljökvalitetsmålen och Mistra som stödjer den breda, mer åtgärdsinriktade miljöforskningen. Regeringen bedömer att de olika finansiärerna kompletterar varandra väl och är viktiga för att täcka behovet av underlag inom hela miljöområdet. Dessa finansiärer har också uppdraget att på olika sätt föra ut och nyttiggöra den finansierade miljöforskningen. För att förstärka detta viktiga arbete har regeringen i beslut (dnr M2015/2716) inrättat ett Vetenskapligt råd för hållbar utveckling (dir 2015:78), bestående av ett antal framstående forskare från olika discipliner inom miljöområdet. Rådet kommer att vara en länk mellan vetenskap och samhälle och bidra till regeringens arbete med analyser och underlag baserade på aktuell forskning, i nära samarbete med Framtidsministerns kansli.

Formas huvudsakliga stödformer, den öppna utlysningen och de riktade programmen, är viktiga för den långsiktiga kunskapsförsörjningen, en bibehållen nationell kompetens på området och för att söka lösningar på aktuella miljöproblem.

Regeringen anser att den fördelning som Formas har mellan dessa stödformer är rimlig och att den finansierade forskningen håller hög kvalitet. Formas har en jämn könsfördelning i sina beredningsgrupper och bland dem som mottar forskningsstöd. Regeringens bedömning är att verksamheten vid Formas håller en hög kvalitet och att den finansierade forskningen har stor betydelse för miljöarbetet och för den nationella och internationella miljöpolitiken. Satsningarna på större och längre projekt (Excellent forskningsmiljöer, Linnéstöd m.fl.) har fallit väl ut och bör förnyas.

Formas analys- och utvärderingsverksamhet bidrar med viktigt underlag till regeringens arbete, bl.a. till den forskningspolitiska propositionen som planeras till 2016. Formas expertfunktion i arbetet med EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020 är också av stor vikt för att svenska forskare ska kunna dra nytta av det europeiska samarbetet. Den kommunikation och popularisering av forskningsresultat som bedrivs av Formas håller

hög publicistisk klass och det är regeringens bedömning att verksamheten påtagligt bidrar till spridning av vetenskaplig kunskap på området.

Regeringen anser att den forskning som finansieras av Naturvårdsverket bidrar med vetenskapligt underlag för att nå de nationella miljökvalitetsmålen. Den forskning som utförs vid Stockholm Environment Institute (SEI) och vid IVL Svenska miljöinstitutet AB håller hög internationell klass och bidrar med underlag till den nationella och internationella miljöpolitiken samt med viktigt underlag till miljöarbetet. Forskningen vid SMHI är av stor betydelse för att utveckla väderprognoser och varningar för olika väderhändelser samt för klimatarbetet, bl.a. som inspel i FN:s klimatpanels (IPCC) arbete.

4.5 Politikens inriktning

Miljöforskningen har en avgörande betydelse för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet såväl nationellt som internationellt. Regeringen anser att Sverige ska vara en ledande forskningsnation. Unga forskares villkor ska förbättras. Forskning ska respekteras som den långsiktiga verksamhet det är och en ny forskningsproposition kommer därför att ha ett mångårigt perspektiv. Andelen kvinnliga professorer ska öka och forskningsanslagen fördelas jämställt. Som ett resultat av den forskningspolitiska propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30) kommer anslagen till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) att ha ökat med 300 miljoner kronor 2016 jämfört med 2012 års nivå.

Regeringen anser att insatser på miljöområdet ska vila på en solid vetenskaplig grund. En stark miljöforskning är avgörande för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och för att ge verktyg för att hantera de globala miljöutmaningarna. Prognoser för och utvärdering av den samlade effekten av styrmedel och deras konsekvenser behöver utvecklas ytterligare.

Miljöforskningen kan skapa nya arbetstillfällen genom att nyföretagande baseras på utveckling av grön teknik och innovationer. Forskningen kan också bidra till en långsiktig hållbar stadsutveckling, en hållbar renovering av miljonprogrammet och en förbättrad folkhälsa genom innovativ och grön samhällsplanering.

Det är viktigt att hitta synergier mellan offentligt finansierad miljöforskning och miljöövervakning, så att data som samlas in för forskningsändamål kan göras tillgängliga för miljöövervakningen och tvärtom. De stora datamängder som samlas in för övervakningsändamål kan utgöra en viktig källa till helt ny forskning och kunskap.

Kontakterna mellan politiken och vetenskaps-samhället har stärkts på senare år, men fortfarande behövs en snabbare omsättning av resultaten från forskningen i det praktiska politiska arbetet. Regeringen har nyligen inrättat ett Vetenskapligt råd för hållbar utveckling med forskare från olika discipliner. Rådet ska bidra med fördjupade analyser som underlag för politiken och en tätare koppling mellan aktuell forskning och arbetet på myndighetsnivå. Omhändertagandet av forskningsresultat i miljö- och annan offentlig förvaltning har stor förbättringspotential. System och resurser för att få tillgång till befintlig kunskap i olika former behöver förbättras.

Den internationella panelen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES) utgör tillsammans med FN:s klimatpanel (IPCC) två viktiga initiativ där forskare från hela världen sammanställer forskningsresultat till grund för internationella förhandlingar. Svenska forskare har varit mycket aktiva i dessa sammanhang. Regeringen avser arbeta för att fler internationella forskningssamarbeten ska kunna komma till stånd, både bilateralt och inom EU. Här är arbetet med innehållet i EU:s ramprogram för forskning och innovation Horisont 2020 centralt för svenska forskares möjligheter att bidra till åtgärder som kan lösa våra gränsöverskridande miljöproblem.

Eftersom svensk marin forskning och miljöövervakning är i stort behov av ett nytt oceangående undersöknings- och forskningsfartyg har regeringen gett Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i uppdrag att under mandatperioden projektera och bygga ett sådant fartyg. Målet är att ett nytt fartyg ska finnas på plats 2018. Det kommer att tillgodose Sveriges behov av fartygsresurser för miljöövervakning och datainsamling för fisket på lång sikt.

I samband med FN:s konferens om hållbar utveckling 2012 lanserades en internationell vetenskaplig kraftsamling för att bättre förstå de globala miljöriskerna och ta fram lösningar för världens stora miljöutmaningar – projektet

”Future Earth”. Projektet omfattar ett flertal globala forskningsprogram och ska koordinera deras insatser samt planera strategiskt för kommande satsningar i samarbete med Belmont Forum, en global organisation som samlar de stora internationella forskningsfinansiärerna. Kungliga Vetenskapsakademien och Stockholms universitet står värd för den svenska noden av denna globala forskningssatsning. Regeringen anser att det svenska sekretariatet för ”Future Earth” bör stödjas långsiktigt.

Det internationella forskningsprojektet New Climate Economy, som regeringen aktivt medverkat till att få till stånd, har förlängts med ett år och är ett ytterligare exempel på hur kontakter mellan förd politik och ny forskning förtätats.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

År	Utfall	53 324	Anslags-sparande	-212
2014	Utfall	53 324	Anslags-sparande	-212
2015	Anslag	55 513 ¹	Utgifts-prognos	53 926
2016	Förslag	56 189		
2017	Beräknat	56 778 ²		
2018	Beräknat	57 699 ³		
2019	Beräknat	58 787 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 56 192 tkr i 2016 års prisnivå.

³ Motsvarar 56 193 tkr i 2016 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 56 194 tkr i 2016 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 4.3 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015 ¹	55 513	55 513	55 513	55 513
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne-omräkning ²	809	1 397	2 318	3 408
Beslut	-133	-132	-132	-134
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	56 189	56 778	57 699	58 787

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 56 189 000 kronor anvisas anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 56 778 000 kronor, 57 699 000 kronor respektive 58 787 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

År	Utfall	604 805	Anslags-sparande	4 085
2014	Utfall	604 805		4 085
2015	Anslag	632 863 ¹	Utgifts-prognos	621 116
2016	Förslag	688 268		
2017	Beräknat	695 056 ²		
2018	Beräknat	695 469 ³		
2019	Beräknat	698 775 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2015 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 688 305 tkr i 2016 års prisnivå.

³ Motsvarar 678 593 tkr i 2016 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 671 275 tkr i 2016 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Kompletterande information

Forskning om de areella näringarna finns inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel anslaget 1:25 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning.*

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2016 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2017–2022.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och teckna avtal om fleråriga forskningsprojekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Bemyndigandet för 2016 föreslås vara oförändrat jämfört med 2015.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2016 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor för 2017–2022.

Tabell 4.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2014	Prognos 2015	Förslag 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019–2022
Ingående åtaganden	1 168 251	1 033 691	1 589 528			
Nya åtaganden	378 103	1 121 837	630 000			
Infriade åtaganden	-512 663	-566 000	-625 000	-625 000	-625 000	-344 528
Utestående åtaganden	1 033 691	1 589 528	1 594 528			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 650 000	1 600 000	1 600 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2016–2019.

Anslaget har för perioden 2016–2019 beräknats enligt följande:

Tabell 4.6 Härledning av anslagsnivån 2016–2019 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019
Anvisat 2015¹	632 863	632 863	632 863	632 863
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	190	6 399	15 933	26 124
Beslut	55 215	55 794	46 673	39 788
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	688 268	695 056	695 469	698 775

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2014 (bet. 2014/15:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2015. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2017–2019 är preliminär.

Regeringen föreslår att 688 268 000 kronor anvisas anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2016. För 2017, 2018 och 2019 beräknas anslaget till 695 056 000 kronor, 695 469 000 kronor respektive 698 775 000 kronor.